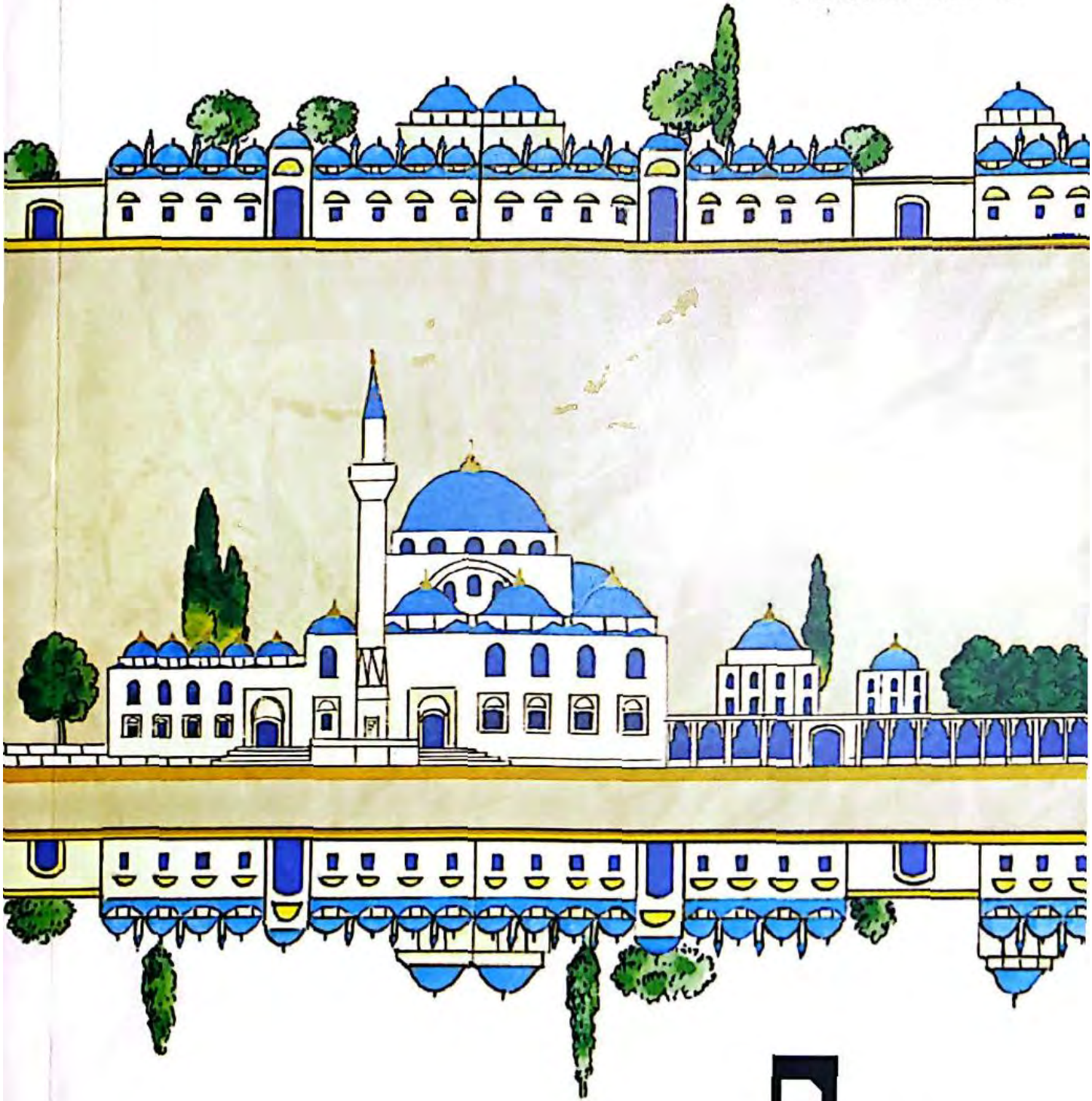
KELİMÂT AMİŞNÂMELER

AHMET AMİŞ EFENDİ

Hazırlayan
FULYA İBANOĞLU

DERGÂH

DERGÂH YAYINLARI 1154
Çağdaş İslâm Düşüncesi 53
Sertifika No 49170
ISBN 978-625-5629-29-6
1. Baskı Aralık 2025

Dizi Editörü
İsmail Kara

Kapak Tasarımı
Ayşe Nurgül Kabasakal
Sayfa Düzeni
E. Gökçe Aksoy
Kapak Çizimi
Süheyl Ünver, Fatih Külliyesi

Baskı
Ana Basın Yayın Gıda İnş. Tic. A.Ş.
Mahmutbey Mah. Devekaldırımı Cad.
2622. Sok. No: 6/13
Bağcılar/İstanbul
Tel: (212) 446 05 99
Matbaa Sertifika No 81860

Dergâh Yayınları
Mimar Sinan Mah. Selamiali Efendi Cad.
No: 13/A 34672 Üsküdar/İstanbul
Tel: (216) 391 63 91-93
www.dergah.com.tr/bilgi@dergahyayinlari.com
Kelimât Amişnâmeler'*in yayın hakları Dergâh Yayınları'na aittir.*

KELİMÂT
AMİŞNÂMELER

Ahmet Amiş Efendi

Hazırlayan
Fulya İbanoğlu

DERGÂH

AHMET AMİŞ EFENDİ

1807 yılında Tuna vilâyetine bağlı Tırnova'da doğdu. Tırnova'da ilk medrese tahsilini gördükten sonra sıbyan mektebi muallımliği yaptı. Şâbâniyye tarikatının Kuşadaviyye kolunun kurucusu Kuşadalı İbrahim Efendi'nin Tırnova'ya gönderdiği naibi Ömer Halvetî'ye intisap etti. Gördüğü bir rüya üzerine mürşidi Ömer Halvetî'den izin alarak İstanbul'a gitti. Kuşadalı İbrahim Efendi'nin vefatından sonra onun irşad makamına geçen, Çinili Hamam'ın sahibi Bosnevî Mehmed Tevfik Efendi ile görüşerek ondan etkilendi ve Tırnova'ya döndüğünde orada bir hamam kiralayarak işletmeye başladı. 1853 yılında Kırım harbine tabur imamı olarak katıldı. Bosnevî Mehmed Tevfik Efendi'nin 1866'da vefatı dolayısıyla ikinci kez İstanbul'a gitti ve şeyhin önde gelen müritleriyle tasavvufî sohbetlerde bulundu. Sonrasında tekrar Tırnova'ya döndü; ancak 1877 yılında Osmanlı Devleti ile Rusya arasındaki savaş sonucunda Tuna vilâyetinin elden çıkması üzerine ailesiyle birlikte İstanbul'a yerleşti. Bosnevî'nin müritlerinden olan Fatih türbedarı Niğdeli Bekir Efendi'den türbedarlık vazifesini devraldı ve bundan sonra "Fatih türbedarı" unvanıyla bilindi. 1886 yılında Üsküp'te üçüncü devre Melâmiliğinin pîri olan Seyyid Muhammed Nûru'l-Arabî ile görüştü. Nûru'l-Arabî'den sonra zamanın en büyük Melâmî'si olarak tanındı. 1920 yılında damadı Babanzade Ahmed Naim Bey'in Şehzadebaşı'ndaki evinde vefat etti ve türbedarı olduğu Fatih Camii hazîresine defnedildi.

FULYA İBANOĞLU

1975'te İstanbul'da doğdu. İlk ve orta öğrenimini İstanbul'da tamamladı. Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'nden 2001 yılında mezun oldu. Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İlahiyat Anabilim Dalı Felsefe ve Din Bilimleri Bilim Dalı'nda "Herbert Spencer'de Evrim Felsefesi" başlıklı yüksek lisans tezini 2004 yılında tamamladı. MEB bursiyeri olarak 2004-2005 yıllarında Ürdün'de, 2007'de Tunus'ta Arapça eğitimi aldı. 2021'de Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İlahiyat Anabilim Dalı Felsefe ve Din Bilimleri bilim dalında "II. Meşrutiyet'te Terakki Fikri" başlıklı doktora tezini tamamladı. Hâlen İstanbul Müftülüğü Din ve Hayat dergisi editörlüğünü yürütmektedir. *Sahaflar Kitabı: Son İstanbullu Sahaflarla Konuşmalar* (İsmail Kara ve Filiz Dığıroğlu ile, 2022); *Sessiz Yaşadım: Matbuatta Mehmet Âkif 1936-1940* (İsmail Kara ile, 2023).

SUNUŞ

> "Ehlullah yanında keramâtın ecelli ve a'zamı, taat ile telezzüz eylemektir. Halvette ve kesrette ve dahi her nefeste hazır olup Allah'ı zikreylemek keramâttandır. Ve dahi varidât olup inşirah hasıl oldukça vakar ve sekînesi ziyade olmak, edep ve haya üzerine olmak keramâttandır".
>
> Türbedar Amiş Efendi

Bir Salı akşamı Üsküdar Selimiye'de Prof. Dr. Gülgün Uyar ve Doç. Dr. Adalet Çakır hocalarımla Arabacı İsmail Efendi'nin oğlu, merhum Vehbi Güloğlu'nun oğlu Prof. Dr. İsmail Şuayip Güloğlu Bey ile görüşmek üzere buluşmuştuk. Tarih 12 Kasım 2019... Önceki günlerde hocalarımla hararetli ve sevinçli sohbetlerimiz olmuştu bu ziyaret hakkında. Öyle ya Amiş Efendi'yi göreni gören, duyanı duyan, seveni seven kimselerin yaşadığı bir haneye davetliydik. Hele ben! Arada soruyordum kendime, nasıl oldu da bu müstesna hadisenin içine dahil oluvermiştim?!

Hayfâ... Amiş Efendi Hazretlerini ilk ne vesileyle, ne zaman işittim hatırlıyamıyorum. 2019'dan çok önce olduğu kesin. Muhtemelen Ahmet Yüksel Özemre merhumun *Üsküdar'da Bir Attâr Dükkânı* ve Ahmet Güner Sayar'ın yazdığı *A. Süheyl Ünver* kitaplarıyla kendilerine aşina olmuştum; sene 1998-99.

O senelerde bu kitaplara, daha doğrusu bu kitapların da içinde bulunduğu zihniyete, dünya tasavvuruna, Osmanlı'nın son

devrinden Cumhuriyet'e intikal eden nesle, hadiselere dikkat kesilmem, en çok İsmail Kara Hocamızla fahri olarak yaptığımız çeyrek asrı deviren ders-sohbetlerimiz sayesindedir. Pek çok şey duyup, okuyup, konuşuyorduk; fakat bunlardan bir kısmı bende yer ediyor, elimi attığımda bulup çıkarıyor, onu/onları bir başka şeye dönüştürebiliyor, bir kısmına garip bir merak ve iştiyak duyuyordum. Bir o kadarı belki çok daha fazlası kayda bile geçmeden yitip gitti seneler içinde. Bazısı da hafızamın derinliklerinde bir yığının içinde ara ki bulasın, bekleşip duruyor. Galiba o yıllarda ve sonraki yıllar boyunca daha çok dikkat kesildiğim şey, bu dönem özelinde, hadiseleri bir nizama oturtabilmek, bunları kavramsallaştırabilmek, sebep-sonuç ilişkilerini kavrayabilmekti.

Bugün itibariyle bu istediğimi tam mânasıyla yapabildim dersem yalan olur. Fakat zamanla meseleler dallandı budaklandı, kendi içlerinde ayrıştı, beni daha çok meraklandıranlar, heyecanlandıranlar değişti. Dolayısıyla 90'ların sonunda duyup öğrendiğim Amiş Efendi ve onun da irtibatlı olduğu meselelere dair fikriyatım da hissiyatım da 2010'larda bambaşka bir havaya büründü. O ilk duyduğumda izini sürmeye devam etseydim belki bugün elimizdeki bu çalışma çok daha farklı olacaktı. Hazret'in buyurduğu gibi, "Olan olmuştur; olacak olan da olmuştur".

Hâl böyleyken benim özensizliğim ve dikkatsizliğime rağmen Aziz Sultan'la özel bir mülakat nasip oldu. Büyük bir çalışmanın parçası olmak üzere Adalet Hoca'nın davetiyle kolları sıvadım. Şöyle ki: 9 Mayıs 2018'de Kocaeli Üniversitesi Rektörlüğü bünyesinde *Balkanlar'da Gönül Sultanları Sempozyumu*'nun ikincisi Amiş Efendi'nin aziz hatırasına tertip edilmişti. Sempozyumda sunulan tebliğler kitaplaştırılacaktı. Bu vesileyle İsmail Güloğlu Bey'in emanetinde bulunan bazı metrükâtı da Adalet Hanım kitaba dahil etmek istiyordu. Bu sebeple Aziz Sultan'ın sözlerini muhtevi defterler, ihvanından bazısına ait mektuplar, birtakım şifahi bilgiler almak üzere İsmail Bey'le anneleri Nezihe Hanım'ı –birkaç sene

önce o da vefat etti– ziyarete gittik. Bana iki görüşmeye iştirak etmek nasip oldu. Birisinde pederleri Ahmed Tahir Efendi'nin dervişi olan Sabahat Hanım da vardı. Onun, Amiş Efendi'nin son hanım dervişlerinden Cicianne'ye dair anlattıklarının tadı hâlen damağımdadır. Cicianne'nin yatağında oturur vaziyette vefatından az önce çekilen fotoğrafını gösterdiklerindeki tesiri ise tasvir dahi edemem. Hatta o kadar arzu ettik ki bilahare Adalet Hanım'la, İsmail Bey'in refakatinde Cicianne'yi Karacaahmet'teki istirahatgâhlarında ziyaret de nasip oldu. Ruhu şâd olsun.

Aynı günlerde bu kitapta da yer verdiğimiz *Muhtasar Amiş-nâme*'yi bir vesileyle hususen İsmail Kara Hocamızla okuma isteğimiz de gerçekleşmişti. Ne yazık sadece bir defaya mahsus, 1 Mart 2019'da Üsküdar-Burhaniye'de Fatma-Ali Adem Yörük arkadaşlarımızın evsahipliğinde toplanmış ve müzakere etmiştik. Hocamız metnin başında geçen "(...) hamil-i emanât-ı subhâniye" tabirine Süheyl Bey'in yayınlanmış eserlerinde tesadüf edilmediğine dikkat çekmişti. Hatta Süheyl Bey'in kendisi için istinsah ettiği Lütfü Serinken Beyefendi'yle tanışıklığının 1968'den çok önce olabileceğine işaret etmişti.

Neticede, yakın ihvanından Mehmed Ali Yitik Bey'in Amiş Efendi'den işittiklerini kaydettiği defterden Süheyl Bey'in, yine Amiş Efendi'nin torunu Lütfü Serinken Beyefendi için 1968'de istinsah ettiği defterin fotokopi nüshasını İsmail Güloğlu Bey Adalet Hanım'a, o da bana emanet etti. Defterin çevrim yazısı 2021'de *Fatih Türbedarı Ahmed Amiş Efendi Armağan Kitabı-101. Sene-i Devriyesi Adına* isimli editöryal kitapta yayınlandı.

Yaklaşık iki yıldır Hocam İsmail Kara Beyefendi bu makaleyi kitaplaştırmam hususunda bana ısrar ediyordu. Daha önce yaptığım notlandırmayı geliştirecek, literatürde Aziz Sultan'a atfedilen sözleri/kelimâtı bir araya getirecektim. Bunu niçin yapmam gerektiğine doğruyu söylemek gerekirse uzun zaman kendimi ikna edemedim. Defter yayınlanmıştı. Amiş Efendi'ye ait bilinebilen

sözler de bu çalışmada göstermeye çalıştığımız üzere pek çok eserde yerini almıştı. O hâlde bu bir tür tekrara düşmek olmayacak mıydı?! Üstelik telif eser bırakmayan, âlâyişten sakınan, "Gökten düşünenin parçası bulunur; gönülden düşenin parçası bulunmaz" diyebilen bir zat namına ortaya çıkmak ne derece yakışık alırdı?!

İtiraz faydasız ve münasebetsiz! "İşi kendi hâline bırak; Allah en iyisini yapar."

Bu çalışmanın daha en başında zahirî müsebbibi olan Hocalarım Gülgün Uyar ve Adalet Çakır'a; mahfuzatlarındaki emanetleri bizimle paylaşan İsmail Şuayip Güloğlu Beyefendi ve ailesine tekrar teşekkürlerimi arz ederim. Metnin son okumalarını, teklif ve tashihlerini Hocam İsmail Kara Beyefendi lütfetti her zamanki gibi. Medyun-ı şükranım. Kendileri bu okumayı 2025 Ağustos'unda Rize'de baba ocağındaki günlerinde gerçekleştirdiklerinde Hocamız Prof. Dr. Mustafa Kara beraberlerinde oldukları için, ne mutlu bir tesadüf ki onun da nazarları değmiş bu çalışmaya. Ve "Kelimât'a Tarih" serlevhalı bir tarih düşürmüşler:

Hafî ahfâ tarikatı
Mürşid Belhî ta'likâtı
Altı cihetten ses var:
"Derviş Amîş Kelimâtı"
1447

Çok güzel bir hatırası daha var çalışmanın: Muhterem büyüğüm Dr. Nihat Azamat da metni yayın öncesinde okuyup tasvip ve destekleriyle gönlümü bir nebze olsun ferahlattılar. Hepsi için ne kadar şükretsem az.

Başta Amiş Efendi olmak üzere çalışmada ismi geçen büyükleri hürmetle yâd eder; görülebilecek her türlü eksikten ötürü affımı niyaz ederim.

FULYA İBANOĞLU
İstanbul, 16.09.2025

İÇİNDEKİLER

11 **GİRİŞ: FATİH TÜRBEDARI AMİŞ EFENDİ'NİN HİKEMİYATI VE *AMİŞNÂME*LER**

13 NİÇİN AMİŞ EFENDİ'NİN SÖZLERİ?

21 AMİŞ EFENDİ'NİN SÖZLERİNİN MEHAZLARI

28 *AMİŞNÂME*'NİN ÇEVİRİ YAZISINDA TAKİP EDİLEN YOL

31 **AMİŞNÂME (20 Aralık 1968)**

103 **MUHTASAR AMİŞNÂME (6 Mayıs 1968)**

115 EK 1

124 EK 2

129 EK 3

134 EK 4

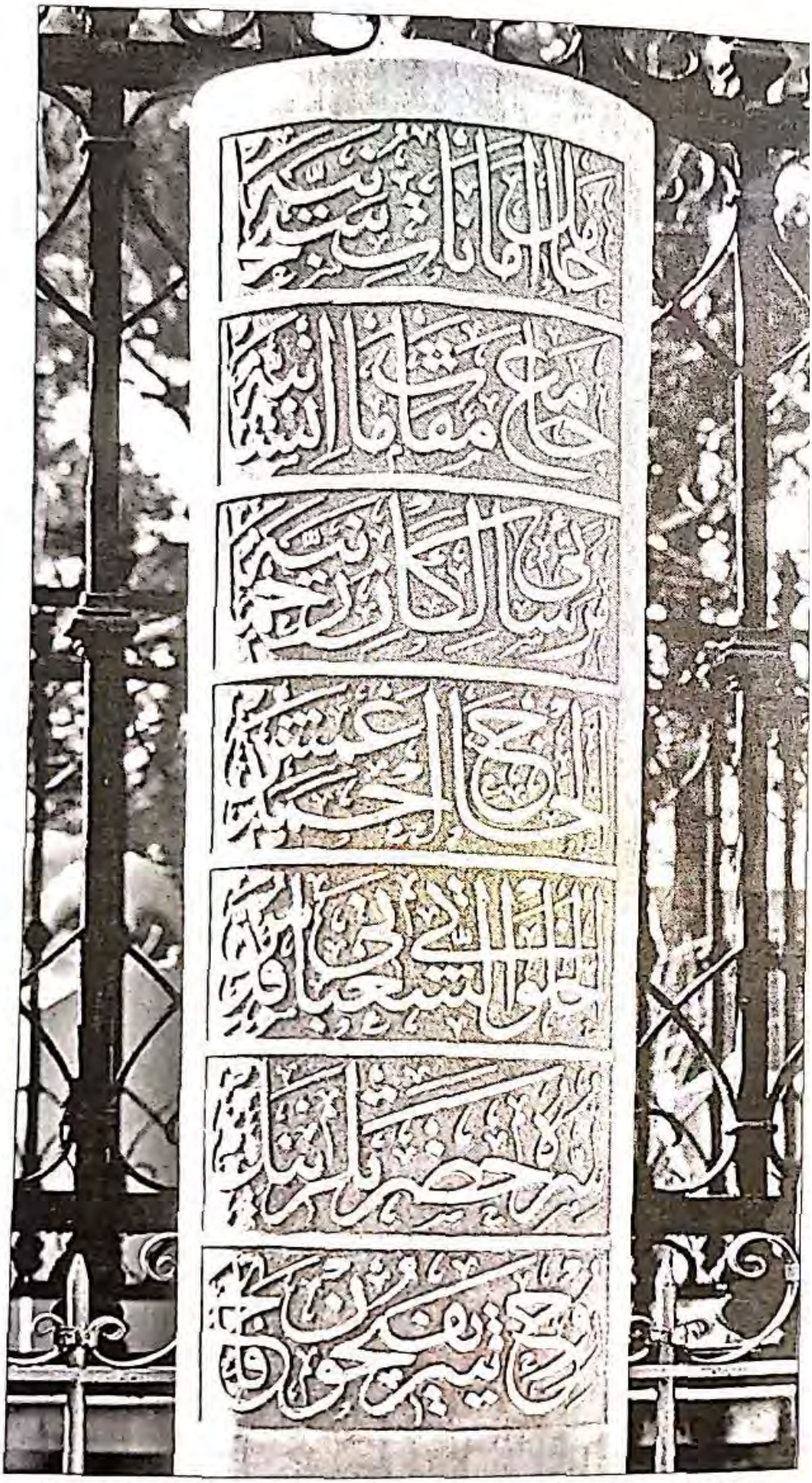
151 EK 5

163 KAYNAKÇA

166 DİZİN

171 TIPKIBASIMLAR

GİRİŞ
FATİH TÜRBEDARI AMİŞ EFENDİ'NİN HİKEMİYATI VE *AMİŞNÂME*LER

Ahmet Amiş Efendi'nin Fatih Camii haziresindeki mezar taşı.

NİÇİN AMİŞ EFENDİ'NİN SÖZLERİ?

Osmanlı modernleşmesi, toplumun çeşitli kesimlerinin, müesseselerinin farklı güncel şartlara kimi zaman mecburi kimi zaman ihtiyari katılımları çerçevesinde meydana gelen değişikliklerin, yeniliklerin, maziyle hâl karşısında kabullerin, retlerin yekûnu bir süreç olarak özetlenebilir. Osmanlının, Müslümanların, Batı karşısında gerilediği, bu sebeple modernleşme icaplarının süratle yerine getirilmesi lüzumu iddiası, inkıraza sebebiyet veren unsurların tadil, tashih ve tasfiyesi, bu meyanda hususen tarihten bugüne İslâmla şekillenerek gelen siyasî, fikrî, içtimaî hayatın pek çok unsurunun tenkide tabi tutulması da sürecin bir parçası.

1925'te kanunla kapatılmasına kadar tekkeler, tarikatler, türbeler ve tabii tasavvuf da bu tenkit ve tasfiyelere maruz kalmıştır. Önce Tanzimat sonra Meşrutiyet ve nihayet Cumhuriyet'in ayak seslerinin duyulduğu bu yıllarda Osmanlı tekke-tarikat hayatı da büyük değişimlere, dönüşümlere sahne olmuştur. Tekkelerin ve türbelerin kapatılması kanunu henüz çıkmadan önce, tekke

-tarikat muhitlerinden yetişmiş pek çok kimse dahil buraların inkırazından şikâyetçi oldukları gibi Müslümanların "gerilemesinin" sebepleri arasında asırlar içinde teşekkül eden tasavvufun ihtiva ettiği bazı fikir ve tatbikatın bozulması, zahirin mânaya galip gelmesi, "suretin siretin önüne geçmesi" de zikredilecektir. Neticede tekkeler, şeyhler, dervişler gibi türbedarlık ve türbeler de hususen bu son yüzyılda büyük halk kalabalığı arasında değilse de değer kaybına uğramış, kalemiyenin, ilmiyenin hatta meşayihin muahezesine uğramıştır.

Diğer taraftan Melamilik'in ne olup ne olmadığını ortaya koyabilmek; hususen 3. Devre Melamiliğinin Osmanlıda siyasî, içtimaî, fikrî hayatıyla irtibatlarını ve tezahürlerini değerlendirebilmek için –her ne kadar kendileri bu ismi kabul etmese de– "melami" denilen kimse/lerin yapıp ettiklerini, susarak söylediklerini tespit edebilmek, tasavvuf tarihine, dolayısıyla Müslüman Türklerin tefekkür tarihine ışık tutacaktır.

Bu çalışmada, hikemiyat ve şathiyatının bulunduğu defterleri/kayıtları mevzu edindiğimiz Fatih Türbedarı Ahmed Amiş Efendi[1] de Osmanlı modernleşmesinin yaşandığı çağda hem

1 Mevcut literatürde –aşağıda çeviri yazısını vereceğimiz metinler haricinde– Amiş Efendi'yi mevzu edinen ve sözlerinin bir kısmına yer veren başlıca eserler kronolojik olarak şunlardır: Sadık Vicdani, *Tomar-ı Turuk-ı Aliyye: Melamilik*, Evkaf-ı İslamiye Matbaası, 1338/1922, 101-104; Osmanzâde Hüseyin Vassaf, *Sefine-i Evliya-IV*, haz. Mehmet Akkuş, Ali Yılmaz, İstanbul: Kitabevi, 2011 (yazar tarafından müsveddesinin tamamlanma tarihi 1923), 155-157; Osman Ergin, *Balıkesirli Abdülaziz Mecdi Tolun Hayatı ve Şahsiyeti*, İstanbul: Kenan Basımevi, 1942; *Sohbetnâme: Fatih Türbedârı Ahmed Amiş Efendi'nin Sohbetleri*, der. Manastırlı Kâzım Birön, Bilecik: y.y., 1953; Yaşar Nuri Öztürk, *Büyük Türk Mutasavvıfı Muhammed Tevfik Bosnevî-Hayatı, Mektupları, Halîfeleri*, İstanbul: Fatih Yayınevi, 1981, 18-28; Nihat Azamat, "Ahmed Amiş Efendi", *DİA*, 1989, II, 43-44; Mustafa Özdamar, *Ahmed Amîş Efendi*, İstanbul: Kırkkandil Yayınları, 1997; Ahmed Erdem, *Fâtih Sertürbedârı Ahmed Amîş Efendi'nin Kelâm-ı Âlîlerinden Zaptedilen Bazıları*, Ankara: y.y., 2003; *Fatih Sertürbedârı Tırnovalı Ahmed Amîş*

türbedar hem mutasavvıf bir şahsiyet olarak sözleri ve fiilleri bakımından dikkat çekici bir isimdir. Muhtemelen bu hâllerinden ve sözlerinden dolayı kimilerince "zındık"lıkla itham edilmiş,[2] "Mücahedatın bir kısmını Kuşadalı kaldırdı, mütebakisini de ben ref ettim" benzeri sözlerinin zahirine bakıp kasdının ne olduğu sorgulanmadan kendisi hakkında "suizanda" bulunulmuştur.

Bu hususlarda elde çok fazla misâl olmadığından yeri gelmişken bir iki hadise burada hatırlanabilir: Necmeddin Okyay (ö. 1976), Amiş Efendi'nin muhitinden olan Eşref Ede'den (ö. 1954)[3] kendisini ona götürmesini çok istemiş, ama bu arzusu bir türlü gerçekleşmemiş. Bu sebeple Eşref Ede'ye epey sitem etmiş. Bunun üzerine Eşref Efendi, Necmeddin Hoca'ya, "Birader, sen orada konuşulanlara şahit olsan bizim küfrümüze kail olursun" demiş.[4] "Orada" neler konuşuluyordu?! Bildiklerimiz mahdut.

Eşref Ede'nin Amiş Efendi'ye mülaki oluşuna dair de şu hâdise nakledilir:

Efendi, haz. İsmail Hakkı Altuntaş, İstanbul: Seçil Ofset, 2011; M. Fatih Güneren, *Halvatiyye-i Şâbaniyye Azizânı'nın Hikmetli Sözleri ve Hâtıralarım*, İstanbul: Seçil Ofset, 2012; *Fâtih Türbedârı Ahmed Amiş Efendi Armağan Kitabı 101. Sene-i Devriyesi Adına*, ed. Adalet Çakır Çağlı, İzmit: Kocaeli Üniversitesi Vakfı Yayınları, 2021.

2 Edip Can'ın Ahmed Tahir Efendi'den naklettiği şu ifadelerden bunu öğreniyoruz: "Milleti, Hz. Türbedara, zındık demeleri üzerine: 'Secdelerin, rükûların kime olduğunu bilmezler de konuşurlar, Abdülkadirü'l-Geylâni hazretleri, 'Hiçbir cami yoktur ki orada bana secde olmasın' demiş. O ki daha kutbiyet makamından hitaptır. Orada türbede [Fatih Sultan Mehmed Han'ın türbesinde] senelerce veraset ve kutbiyet makamında oturdu da kimseler bilmedi". Bkz. Ömer Lütfü Toygar, *Muhabbet Üzerine*, İstanbul: Seçil Ofset, t.y., 33-34.

3 Bkz. Ahmed Yüksel Özemre, *Hasretini Çektiğim Üsküdar*, İstanbul: Kubbealtı Neşriyatı, 2007, 25.

4 Özemre, *a.g.e.*, 44.

"Mehmed Sâbit Efendi, Eşref Efendi'yi bir gün: 'Eşref'im, kalk! Seninle bir zâtı ziyarete gideceğiz' diyerek Fatih Türbedarı Ahmed Amiş Efendi'ye götürmüş. Ahmed Amîş Efendi Sâbit Efendi'yi görünce ayağa kalkıp ellerini göğsüne kavuşturmuş; Sâbit Efendi de aynı ihtirâm duruşunu izhar etmiş. Her ikisinin de sessiz ve sözsüz bir yarım saat kadar durumlarını muhafaza etmelerinden sonra Ahmed Amiş Efendi'nin huzurundan ayrılan Sâbit Efendi: 'Eşref'im gördün mü? Ne can bir zât, değil mi!' demiş. Eşref Efendi'nin Ahmed Amiş Efendi'ye muhabbet ve hayranlığı da işte böyle başlamış. Bir gün Eşref Efendi Ahmed Amiş Efendi Hazretlerini ziyaret etmek üzere Seyyid Abdülkadir Belhî'nin yanından ayrılırken, Hazret onu: 'Eşref'im, Ahmed Amiş Efendi zamanın Kutbu'dur' diyerek ikaz etmiş. Eşref Efendi'ye böyle nereden geldiğini soran Ahmed Amiş Efendi ise, onun Murat Buhârî Dergâhı'ndan geldiğini öğrenince, hörmetle: 'Eşref'im, Seyyid Abdülkadir Belhî Hazretleri zamanın Kutbu'dur' demiş". [5]

Osman Nuri Ergin de, Mecdi Efendi'nin sohbetlerine katılan Babanzâde Ahmed Naim'den benzer bir hâdise nakleder:

"Büyük mutasavvıflardan Abdülaziz Mecdi Efendi'nin meclislerinde kaç defa bu türlü tasavvufi meseleler görüşülmüş ve konuşulmuşsa Ahmed Naim Bey'i muarız ve çekingen bulmuştum. Abdülaziz Mecdi Efendi merhum, bazı tasavvufi hakikatleri açıkça söyledikçe; 'Allah aşkına bunları açıkça söyleme!' der ve bu türlü metafizik hakikatlerin olduğu gibi ortaya çıkmasından İslâm aleminin zarar göreceğini söylerdi".[6]

Babanzâde Ahmed Naim Bey'le alakalı Mecdi Efendi'den şu nakil de benzer bir durumu tasvir eder: Bir gün Amiş Efendi'nin yanına, Ahmed Naim Bey'in de bulunduğu sırada bir genç gelir, elini öper. Amiş Efendi de ona "Haydi, git, yine eskisi gibi kârhanelerde, meyhanelerde, gez, dur" der. Genç tekrar elini öpüp

5 Hüseyin Vassaf, *a.g.e.*, 156.

6 Bkz. Osman Ergin, "Ahmed Naim: Zâtı ve Eserleri", Babanzâde Ahmed Naim, *İslâm Ahlâkının Esasları*, İstanbul, 1945, 21'den naklen Sayar, *Mecdî Tolun*, 326.

gider. Ahmed Naim Bey bu duruma çok şaşar. Bunu fark eden Amiş Efendi "Bunun [gencin] âyan-ı sabite'sinde kârhanelerde, meyhanelerde gezmek vardır. Nasıl olsa bunu yapacak. Ben böyle söylemekle, hiç olmazsa günahtan kurtulmuş olur. Çünkü bu takdirce yaptıklarını emirle yapmış oluyor" der.[7]

Aşağıda kendisinden de nakledeceğimiz üzere Amiş Efendi "Melamilik" diye bir tarikat, kendisinin de Melami olmadığını söylemesine rağmen, müntesibi bulunduğu çizgi ve hususen Seyyid Nuru'l-Arabi ile hukuku onun 3. Devre Melamilik içinde değerlendirilmesine hatta Arab Hoca'dan sonra zamanın en büyük Melamisi kabul edilmesine sebep olmuştur.[8]

Amiş Efendi'nin müntesibi olduğu Kuşadalı İbrahim Halveti Efendi, tasavvufu "bilmek, bulmak, olmak" şeklinde tarif etmesiyle; tekke, taç, hırka, hilafet gibi zahirî ama bir o kadar da ayırdedici bazı tatbikata –geleneğe nispetle– kıymet vermemesiyle meşhurdur. Şairliğiyle maruf olmadığı hâlde ona ait şu nutuk, aslında onun meslek ve meşrebinin, Kuşadavî yolunun veciz bir şekilde kelâma bürünmüş hâli gibidir:

Vech-i yâre dûş olan âlemde seyran istemez
Canını canana teslim eyleyen can istemez

Bu misafirhanenin fâniliğin fehm eyleyen
Hane-i kalbinde Hak'dan gayrı mihman istemez

Gerçi zâhir ilminin nef'i de vardır talibe
Lîk esrara irenler sûrî irfan istemez

Nitekim Kuşadalı İbrahim Efendi kendisinden sonra kimseye hilafet tacı vermemekle birlikte 1846'daki vefatından sonra ihvanı onun "mazhar-ı irfan"ı olarak Bosnevî Tevfik Efendi'yi (ö. 1866)

7 Ergin, *Mecdi Tolun*, 158.

8 Hüseyin Vassaf, Amiş Efendi'nin Halvetî-Şabanî olduğundan bahsetmekle birlikte "kendilerinde neşe-i Melamet galip" idi demiştir. Bkz. Hüseyin Vassaf, *a.g.e.*, 155-156. Sadık Vicdani de onu devrinin büyük Melamisi olarak anmıştır. Bkz. Azamat, "Ahmed Amiş Efendi", 43.

kabul etmiştir.[9] Hammamî diye meşhur Bosnevî Efendi'nin, İstanbul'daki halifesi Fatih türbedarı Niğdeli Bekir Efendi (ö. 1877) de Amiş Efendi'nin şeyhi olmuştur.[10]

Dolayısıyla bugün sınırlarımız dışında kalan Tırnova'da 1809'da doğup, Fatih Sultan Mehmed Han'a 1879'da türbedar-ı sânî, 1888'de türbedar-ı evvel olup 1920'de İstanbul'da dar-ı bekaya intikal edinceye kadar sırasıyla II. Mahmud, Sultan Abdülmecid, Sultan Abdülaziz, V. Murad, II. Abdülhamid, Sultan Reşad, Sultan Vahdeddin olmak üzere yedi padişah devrini yaşayan Amiş Efendi, Kuşadavî yolunun tekkelerin sırlanmasından önceki son halifesidir. Bu sebeple olsa gerek geleneksel bir tekke şeyhi gibi değildir.[11] Yani daha tekkeler sırlanmadan önce, ihvanına gelenekte olduğu üzere evrad ve ezkâr telkininde bulunmamış, meydan uyandırmamış, bir tekke açmamıştır. Türbedarı bulunduğu Fatih Sultan Mehmed'in türbesinde rahlesinin başında Kur'an-ı Kerim okuyup müritleri ve muhipleriyle "sadece" sohbet ve muhabbeti tercih etmiştir.[12] Fatih'in sandukasının etrafındaki gümüş şebekelerin zait olduğunu düşünecek kadar[13] da merasim ve alâyişten uzak durmuştur.

9 Hakkında bkz. Hüseyin Vassaf, *a.g.e.*, 110-119.

10 Amiş Efendi'nin intisabını sırasıyla zikrettiği ihvanından Hüseyin Avni Bey bunu Sadık Vicdani'ye nakletmiştir. Bkz. Sadık Vicdani, *Melamilik*, 102-103.

11 Süheyl Ünver'ın bu hususta kanaatinin en azından bir kısmını Ahmet Güner Sayar'dan öğreniyoruz: "Amiş Efendi diyor ki, 'Biz tarikatı kaldırdık. Yerine sohbeti koyduk. Bizim yolumuzu arayanlar, sohbette bulunurlar.' Amiş Efendi'nin bu sözünü ben Eşref [Ede] Efendi Hazretlerinden kaydettim. Hocamız [Süheyl Bey] devamla: Sohbete kimse mâni olamaz. Biliyorsunuz, sohbet sünnet. O zamanlar tekkeler açıktı. Amiş Efendi de bir tekke açamaz mıydı? Amiş Efendi çok büyük bir adam. Kalbi, pırıl pırıl, dalgasız deniz". Bkz. Ahmet Güner Sayar, *A. Süheyl Ünver'le Sohbetler, 7. XII. 1968-25. XII. 1985*, İstanbul: Ötüken, 2023, 245.

12 Sadık Vicdani, *Melamilik*, 104.

13 "Türbedâr Ahmed Amîş Efendi; bir gün türbede, yanında bulunan Abdülâziz Mecdi Efendi'ye, Fatih'in sandukasını ve etrafındaki gümüş

Fatih Sultan'ın sandukasıyla alakalı onun bu görüşünü dinî tasavvurunun bir tezahürü olarak değerlendirmenin yanı sıra siyasî tavrıyla da irtibatlandırmak mümkün müdür bilemiyoruz. Fakat Fatih için "Fatih ile Yavuz Selim Han, İmameyn silkindendir" ve "[Fatih'in] Kırk sene ruhuyla güleştim. En nihayet bana mutî oldu" dediği rivayet edilmektedir. Fatih'le Yavuz'u 12 imamdan biri olarak telakki ettiğine dair Süheyl Bey'den gelen rivayetin yanı sıra Yavuz'un hilafeti için "Hilafet, ya sahihu'n-neseb-i bi'l istihkak ya biat-ı âmme ve tâmme ya da kahr-ı galebe ile istihlaf olunur. Yavuz Selim Han'da bu üçü de tahakkuk etmiştir" dediği kayıtlarda mevcuttur. Bir keresinde de muhibbanından Nevres Bey, Abdülhamid Han hakkında aleyhte bir şeyler söylediğinde Amiş Efendi "Zalim bir padişaha karşı silaha sarılmak da zulümdür" demişlerdir. Yine Sultan Reşat'ın bir Fatih türbesi ziyaretinde, yanındaki Şeyhülislam Hayrullah Efendi'ye bir şeyler sorup Amiş Efendi'nin kendisini yanına oturmaya davet etmesine icap etmeyince "Eğer otursaydı iyi olacaktı" dediği nakledilmektedir. Bunlar dışında Amiş Efendi'nin Saray'la temasına ya da Osmanlı idaresi hakkında bir yorumuna dair rivayet nakledilmemiştir.

Yine henüz inkılaplar gerçekleşmeden vefat ettiği için yeni dönem hakkında neler düşünüp söyleyeceğini de bilemiyoruz. Ancak kendisinin bazı sözleri muhipleri tarafından bazı mânalara işaret olarak kabul edilmiştir. Meselâ bir gün yemek yemek üzere sofraya oturulduğunda evde ekmek olmadığı anlaşılınca almaya gidecek kimse de bulunmadığı için Amiş Efendi hanımına hemen gidip almasını söylemiş, hanımı da dışarı çıkmak için kıyafetinin müsait olmadığını, çarşafını giymediğini hatırlatmıştır. Amiş Efendi beklemek istemediğinden "Böyle çık bir beis yok" deyince

parmaklıkları işaret ederek: 'Bunlar zait ve faydasız şeylerdir, satmalıdır, böyle durdurulmamalıdır' demiştir. Onun bu tavrı türbelerin seddinden önce mânen işareti olarak da yorumlanmıştır. Bkz. Ergin, *Mecdi Tolun*, 162-163.

hanımı da başına örtüsünü alıp gitmiştir. Ertesi gün kendisine ziyarete gelen Mecdi Efendi'ye bu hadiseyi nakleden Amiş Efendi "Bir kere ağzımdan çıkmış bulundu. Söylememeli idim. Fakat herhâlde söylediğim gibi olacak, çarşaf kalkacaktır" demiştir.[14]

Netice-i kelam Fatih Türbedarı Amiş Efendi yaklaşık 120 yıl yaşamış, müritleri, muhipleri olmuş ve buna mukabil hiç yazılı eser bırakmamıştır. 93 Harbi sonrası 1874'te ailesiyle gelip vefatına kadar İstanbul'da hem de Fatih'te yaşadığı, vaktinin çoğunu Fatih Camii avlusundaki türbede geçirdiği için devrin pek çok ismiyle tanıştığını, görüştüğünü düşünmek mümkün ise de sınırlı sayıda isimden hatıra ve sözlerinin nakledildiği bilinmektedir. Etrafındakilere gelecekle alakalı verdiği birtakım haberler, devrin şartları hakkındaki sınırlı sayıda da olsa beyanları, muhitindekilerden bize kadar ulaşan hatırat, malumat ve görüşleri Osmanlı'nın son yüz yılında tasavvufî geleneğin vardığı noktanın bazı cephelerine ışık tutacağı ise kanaatimizce aşikardır.

Nitekim onun hikmetli sözleri, yakınında olanlarla yaşadığı bazı hâller, yine muhitlerinde bulunan bazı zevat tarafından kaydedilmiş, bunların bir kısmı bize kadar ulaşmıştır. İşte biz de bu çalışmada, bu şekilde teşekkül etmiş bir defterin[15] çeviri yazısıyla birlikte farklı kaynaklarda yer alan sözlerini bir araya getirmeye gayret ettik.

14 Ergin, *Mecdi Tolun*, 160-161.

15 Lütfedip bizi bu defterden haberdar eden, böylece bu yazının önce makale sonra bir kitap hacmine ulaşmasına vesile olan kıymetli hocamız Adalet Çakır Hanımefendi'ye burada teşekkürü bir zevk biliriz. Nitekim bu defteri önce bir makale olarak, "Amiş Efendi'nin Hikmetli Sözlerini Muhtevî Meçhul Bir Defter: Süheyl Ünver'in Amişnâme'si ve Çeviri Yazısı" *Fâtih Türbedârı Ahmed Amiş Efendi Armağan Kitabı* içinde, 171-237'de yayınladık.

AMİŞ EFENDİ'NİN SÖZLERİNİN MEHAZLARI

Yukarıda da temas ettiğimiz üzere Amiş Efendi'ye yetişmiş, sohbetinde bulunmuş kimselerin nakilleri ve kısmen tuttukları notlar dışında onun hakkında literatürde bilebilinen ilk iki mehaz Hüseyin Vassaf (ö. 1929) ve Sadık Vicdani'nin (ö. 1939) kaleme aldıkları eserlerdir. Ancak ikisi de çağdaşı olmalarına, onunla ve ihvanının bir kısmıyla tanışmalarına rağmen eserlerinde Türbedar'dan hatıra veya kelimât kabilinden çok az şey nakletmektedirler.

Çalışmamızda çevrim yazısını verdiğimiz *Amişnâme* adı verilen defter ise Süheyl Ünver tarafından Amiş Efendi'nin ihvanından Mehmed Ali Yitik'in (ö. 1967),[1] diğer adıyla Dayı

1 Sayar, Süheyl Bey'den şunu nakleder: "[Bosnevî] Hamamîzâde Tevfik Efendi. Hakkında çok az şey biliyoruz. Kendisi, kümmel-i evliyaullahdan. Yazık ki, eser bırakmamış. Amiş Efendi'nin bu zât hakkında sözleri var. Onu askeriyeden müteakid Mehmed Ali [Yitik] Bey toplamış. Mehmed Ali Bey mühim bir insandı". Bkz. Sayar, *Sohbetler*, 173. Mevzuyla alakalı

Bey'in[2] tuttuğu notların istinsahından ibarettir. Bazı mukayeselerle notlandırdığımız 20 Aralık 1968 tarihli bu defter-*Amişnâme*, Mehmet Ali Bey'in tuttuğu notların esasında Süheyl Bey tarafından Amiş Efendi'nin torunu Lütfi Sabri Serinken için istinsah ettiği defterdir. Ayrıca yine bu çalışmaya dahil ettiğimiz 6 Mayıs 1968 tarihli *Muhtasar Amişnâme* de, 11 varaklık bir defterin sadece sol tarafına yazılmak suretiyle Süheyl Bey tarafından yine Lütfi Sabri Serinken için *Amişnâme*'den bazı kısaltmalarla hazırlanmıştır.[3]

mühim bir malumatı da Uğur Derman'ın Süheyl Bey'le mektuplaşmalarından öğreniyoruz: "(22 Ağustos 1961, Salı) Sabahleyin Vânîköyü'nden İsmail Cabbâre Bey geldi. Amiş Efendi hazretlerinin talebesinden sekseni mütecâviz Mehmed Ali Bey'e (Yitik, ö. 1966) gittik. İki saat sohbet ettiler. Kendi hayatlarından ve çektiklerinden bahsettiler. Hakk'ın yardımını saydılar. Sonra Amiş Efendi'nin söz ve menâkıbına aid bir defterleri var. Onu verdiler. İstinsah edip kendisine iade edeceğim. Vakit tayin etmediler. İki defter dolacağa benzer. Gelince inşaallah siz de yazarsınız. Ali Öztaylan (Üsküp 1914-Bandırma 2008) için de bir suretini hazırlatırız. Muazzam bir hazine. Ben size onun son kısımlarından bazılarını bundan sonraki sahifeye sıralayacağım". Bkz. *Defternâme, Süheyl Ünver-Uğur Derman*, çeviri yazı. Ü. Karataş, haz. M. S. Kanbaş, İstanbul: Kubbealtı Neşriyatı, 2024, 33.

2 Mehmed Ali Bey, Harbiye Mektebi Fransızca hocalarından Hasan Nevres Bey vasıtasıyla Amiş Efendi'ye intisap etmiştir. Amiş Efendi'ye müntesip, Bükreş sefirliği görevi yapmış olan Şemseddin Paşa (ö. 1921) ile kardeş çocukları olmalarından dolayı ihvan arasında "dayı bey" ismiyle şöhret bulmuştur. I. Dünya Savaşı yılları esir düşerek Hindistan'a götürülmüş; savaş bittikten sonra esaretten kurtularak İstanbul'a dönmüş, döndüğünde Amiş Efendi'nin irtihali haberini alınca şeyhinin halefi olarak bilinen Kayserili Mehmed Tevfik Efendi'ye (ö. 1927), onun vefatından sonra da Maraşlı Ahmed Tahir Efendi'ye (ö. 1954) intisap etmiş, Tahir Efendi'den sonra da Mustafa Özeren'in sohbetlerine devam etmiştir. Mahviyetkâr ve mütevâzi tabiatıyla bilinen Mehmed Ali Bey, soyadı kanunu ile "Yitik" ismini almış, 1967'de vefat etmiştir. Detaylı bilgi için bkz. Çağlı, a.g.m., 101-104.

3 Bu iki defter de, Adalet Çakır Hanımefendi'ye merhum M. Vehbi Güloğlu'nun oğlu İsmail Güloğlu Beyefendi tarafından verilmiştir. Vehbi Bey'i ve kendilerine pederlerinden intikal eden bu defteri bizimle paylaşan mahdumu İsmail Bey'i burada bir kez daha şükranla yâd etmeyi vazife biliriz.

Burada şuna dikkat çekmekte fayda var: Süheyl Ünver tarafından kendisine *Amişnâme* adı verilen bu defterin içindeki sözler/kelimât, "hikemiyat ve şathiyat" türünün özel bir misâli olarak kabul edilebilir. Zira İslâm düşünce literatüründe hikmet sahibi kimselerin (hoca, hakîm, arif, mürşid vb.) talebelerine, muhiplerine bazı hakikatleri, kendi tecrübelerini, tavsiyelerini az kelimeyle çok mâna ifade edecek şekilde doğaçlama bir surette söylemelerine "hikmet", bu hikmetlerin bulunduğu eserlere de "hikemiyat" metinleri denildiği biliniyor. Nitekim hikemiyat türü metinler "(...) aforizmatik edebî gelenek formu olarak atasözleri, darb-ı meseller, vecizeler, kıssalar, masal unsurları, folklorik anlamlar, kafiyeler ve seciler barındıran şiirsel ifadelerdir"[4] ve *Amişnâme* de, Amiş Efendi'den çeşitli vesilelerle sâdır olan yüksek ahlâk ve tefekkür mahsulü bu türden hikmetlerin yine kendisinin ve ihvanının ağzından derlenmesinden müteşekkildir.

Amiş Efendi'nin sırlı, aynı zamanda anlaşılması hayli zor bu sözleri ve hâllerinin bize intikali bu *Amişnâme* ile mahdut değil. Tespit edebildiğimiz kadarıyla bir metin hâlinde derli toplu kayıt alına alınmasını temin eden muhitinden Mehmed Ali Yitik'ten başka birkaç isim daha var. Bunlar Abdülaziz Mecdi Efendi [Tolun],[5] Kazım Birön ve Ahmed Avni Konuk'tur. Nispeten erken

4 Eşref Altaş, "Hikemiyât Literatürü ve Ahlâk", *İslâm Ahlâk Literatürü: Ekoller ve Problemler* içinde, Ankara: Nobel Yayınları, 2016, 104-106.

5 Osman Nuri Ergin, Amiş Efendi'nin Abdülaziz Mecdi Efendi'nin "sohbet şeyhi" olduğunu söyler. Bkz. Ergin, Abdülaziz *Mecdi*, 16. Ayrıca, Ahmet Güner Sayar da, Mahir İz'in Ahmet Tahir Efendi'den naklettiği bir hâdiseyi Mecdi Efendi'nin Amiş Efendi'ye intisabını delillendirmek için anlatır: "Mecdi Efendi'yi Mesnevihan Maraşlı Ahmed Tahir Efendi anlatmıştı. Bir gün Bayezid'de Fatih Türbedarı Amiş Efendi ile karşılaştığında, elini öpeyim derken, boynuna sarılıp, bütün kuvvetiyle sıkmaya başlar; 'Ver şeyhim' diyerek nasip almak ister. Amiş Efendi kurtulmak istedikçe Mecdi Efendi, sarılır, sıkar ve 'vermezsen bırakmam' der. Amiş Efendi, 'Verdim be adam' diyerek kendini kurtarır". Mahir İz, *Yılların İzi*, 1975, 161'den naklen Sayar, *Abdülaziz Mecdî*, 311.

tarihli bu mehazlar dışında yine Türbedar Efendi'nin yolundan devam eden Mehmed Tevfik Efendi, Ahmed Tahir Maraşî ve Mustafa Özeren Efendi'nin naklettikleri sözler de bilahare bazı kitaplarda yerini almıştır ki biz bu çalışmaya onları da dahil ettik.

Abdülaziz Mecdi Efendi'nin muhibbanından Osman Nuri Ergin,[6] onun tahkiye ettiği bazı hatıraları, hikmetli sözleri, şiirleri ve hususen Amiş Efendi'den kayıt ve hıfzettiklerini derlemiştir. Ergin'in tebyîz ettikleri *Mecmua-i Tasavvuf* ismini verdiği bir defterde muhafaza edilmiştir ki söz konusu defter Atatürk Kitaplığı Osman Nuri Ergin yazmalar bölümünde 1942 tarihli ve 647 envanter numarası ile kayıtlıdır.[7] Biz de çalışmamıza "Ek 1" adı altında bu rivayetleri dercettik.

Avni Konuk da, Amiş Efendi'nin hayatının son demlerinde kendisine mülaki olmuş, birkaç kez sohbetinde bulunmuş ve bunları yazılı olarak kayıt altına almıştır. Abdülbaki Gölpınarlı[8] da Konuk'a ait bu notları bilahare istinsah ettiğini ifade etmiştir.[9] Nitekim Ahmed Avni Konuk'un kaydettiği bu sözler ya-

6 "Rahmetli Ali İhsan Yurt ile, Bayezid, Beyaz Saray'da Enderun Kitapevi'nde gerçekleşen bir sohbetimizde bana Osman Nuri Ergin'in Mecdi Efendi'den müstahlef ve halifesi olduğunu söyleyince, bütün ısrarlarıma rağmen bu bilginin kaynağını söylememişti". Sayar, *Mecdî Tolun*, 371. Ergin'in, Abdülaziz Mecdi'nin dervişi olduğuna dair bilgi için ayrıca bkz. Sayar, *Mecdî Tolun*, 365.

7 Bu defter bilahare bazı kısaltmalar ve tasarruflarla yeni harflere çevrilip yayınlanmıştır: *Fatih Sertürbedarı Ahmed Amîş Efendi (ks) Hazretlerinden ve Abdülaziz Mecdi Tolun Beyden Seçme Hatıralar ve Rivayetler*, haz. Erdem Memişoğlu, Ankara: İmaj Yayınevi, 2004.

8 Gölpınarlı'nın babası Ahmet Agâh Bey'in Amiş Efendi'nin mahdumu Ahmet Haki Bey'le Evkaf Tahsilat kaleminde beraber çalıştığına dair bilgi için bkz. Öztürk, *Bosnevi*, 26.

9 Sayar, Gölpınarlı'yla 70'li yılların başında aralarında geçen şu muhavereyi naklediyor: "[Abdülbaki Hoca] Elinde yazma bir risale vardı. - Bu yazma risale, dedi, *Mesnevi* şarihi Ahmed Avni Bey merhumun Hazreti Fatih'in türbesindeki ziyaretlerinde gerçekleşen beş meclislik sohbeti ihtiva etmek-

yınlanmıştır.[10] Biz de çalışmamızda onun derlediği sözlerden, çalışmamıza esas aldığımız *Amişnâme*lerde bulunmayanlara yeri geldiğinde atıfta bulunduk.

Aziz Türbedar'a mülaki olmuş bir diğer isim Kâzım Birön ise, hatıralarını kitaplaştırmış, ancak bastırmamış, notları fotokopi nüsha olarak tedavüle girmiştir. *Amişnâme*lerde olmayıp Kâzım Birön'ün zikrettiği sözlere de "Ek 4"te yer verdik.

Bu meyanda zikredilmesi gereken bir husus daha var: Çalışmamızın çatısını teşkil eden yukarıda değindiğimiz 20 Aralık 1968 ve 6 Mayıs 1968 tarihli defter-*Amişnâme*'lerden haberdar oluncaya kadar literatürde, Süheyl Ünver'in Amiş Efendi'ye yetişmiş kimselerle görüşüp onlardan işittiklerini kaydettiği defterlerin mevcudiyetinden de bahsedilmektedir. Bunlardan biri, Süheyl Ünver'in kerimesi Gülbün Mesara arşivinde bulunduğu söylenen, Ünver'in yine Mehmed Ali Yitik'ten derlediklerini muhtevi *Dayıbeynâme*'dir.[11] *Amişnâme* ismiyle dolaşımda bulunan

tedir. Her sohbetten sonra Amiş Efendi'nin huzurlarından ayrılır ayrılmaz hemen orada bir yer bulur, konuşulanları kaydedermiş. Bu risale öylece ortaya çıkmış. Şimdi söyle bana Süheyl [Ünver]'de bu var mı? - Hayır efendim. Böyle bir sohbetten hiç bahis açmadılar. Eğer lütfederseniz sizi dinlemek isterim. Rahmetli Gölpınarlı bu sohbetleri baştan sona okudu (...) Büyüklerin ruhaniyetine sığınaraktan Ahmed Avni Bey'in tuttuğu bu sohbetnameye ulaşmak istediğimi Abdülbaki Hoca'ya söyledim. Allah Abdülbaki Gölpınarlı'dan razı olsun ve onu gufranıyla sarsın. Ricamı kırmadı, bu sohbetleri tekrar okudu ve ben de kasete kaydettim. Bu yazıda bu sohbetlerden üçü yer almaktadır". Ahmet Güner Sayar, "Fatih Türbedarı Amiş Efendi'yle Sohbetler: Mesnevî Şârihi Avni Konuk'un Notları", *Türk Edebiyatı*, Ekim 2007, 408, 48; Sayar, *Abdülbaki Gölpınarlı*, 35-36.

10 Ahmed Avni Konuk'un Amiş Efendi'den derlediği ve Osman Nuri Ergin koleksiyonu içinde yazma hâlde mevcut olan bu konuşmaların üç tanesi Sayar'ın yayınladığı makaleden sonra, Savaş Barkçin tarafından da neşredilmiştir. Savaş Ş. Barkçin, *Ahmed Avni Konuk*, İstanbul: Klasik Yayınları, 2009.

11 Ahmet Güner Sayar, *A. Süheyl Ünver - Hayatı Şahsiyeti ve Eserleri, 1898-1986*, Eren Yayınevi, 1994, 501, dpn. 2'de verdiği bu malumatın dışında, Süheyl Bey'in Eşref Ede'den Amiş Efendi'ye ait hatıratı derlediğinden

bir diğeri ise Süleymaniye Kütüphanesi'nde 960 demirbaş numarasıyla kayıtlı Hüseyin Vassaf'ın *Sefîne*'sinden alıntıları hâvî biyografik nitelikli beş sayfalık bir metindir.

Süheyl Ünver, Amiş Efendi'ye mülaki olmuş –o vefat ettiğinde henüz 17-18 yaşındadır– hatta 1900'de Ünver henüz iki yaşındayken annesi ve babasıyla onu ziyaret etmiştir. Hazret o gün Süheyl Bey için "Bu çocuk büyür gider, beni unutmaz. Bu çocuk hayatta bir gün bile pişman olmaz!" demişlerdir.[12] Sonrasında Ünver, Amiş Efendi'nin muhitiyle irtibatını hiç koparmamış, ihvanından Abdülaziz Mecdi Efendi'nin yirmi iki sene yanında bulunmuştur. Tüm bunlara rağmen Süheyl Bey'in Amiş Efendi'ye dair Mecdi Efendi'den mervi müstakil olarak hatıratını ve sözlerini yazdığı bir deftere-dosyaya rastlamadık. Sadece, Süleymaniye Yazmalar Kütüphanesi'nde *Ahmed Amiş Efendi'nin Sözleri, no: 00895-008* isimli 20 sayfalık bir dosyada meşhur başka isimlerin sözlerinin yanı sıra bir tek 8. sayfasında "Amiş Efendi'nin Sözleri" başlıklı bir kayda tesadüf ettik. Buradaki sözlerin büyük kısmı ise çalışmada yer verdiğimiz *Amişnâme*lerde mevcuttur. Farklı olanlarını "Ek 5"e dercettik.

Bunlardan ayrı olarak, çalışmaya başladığımızda Süheyl Ünver'in Süleymaniye'deki defterleri arasında 1382 demirbaş no'lu *Mehmedalibeynâme* isimli bir defteri tespit ettik. Bunun, çalışmamıza esas teşkil eden Aralık 1968 tarihli defterin diğer bir nüshası olduğu hemen anlaşılmaktadır. Defterin baş tarafına Süheyl Bey tarafından "22.08.1961 Mehmed Ali Bey Efendi defterinden"

bahsetmekte; ayrıca Gülbün Mesara arşivinde tasnif edilmemiş muhtelif notlarda da başka malumatın olacağına işaret etmektedir. Biz bahsi geçen *Dayıbeynâme*'yi göremedik. İsmail Kara hocamızın Sayın Gülbün Mesara'nın 2025 Nisan'ındaki vicahi görüşmelerinde de Gülbün Hanım bu defterin kendisinde olmadığını ifade etmişler. Yine Sayar, dedesinin arşivini tetkik ederken Amiş Efendi'nin sözlerini içeren notlar çıktığından bahseder, ancak bunlarla alakalı detaylı bilgi vermez. Sayar, *Abdülbâki Gölpınarlı*, 23.

12 Bkz. Sayar, *Sohbetler*, 39.

notu düşülmüştür. Dolayısıyla bu defter, çalışmamıza esas teşkil eden *Amişnâme*'yle aynıdır ve ondan yaklaşık yedi sene önce yazılmıştır.

Böylece, Mehmed Ali Yitik'ten Süheyl Bey'in istinsah ettiği –en azından şu anki bilgilerimiz muvacehesinde– dört defterden *Amişnâme* adındaki iki tanesinin yani bizim burada yayınladıklarımızın M. Vehbi Güloğlu[13] ailesinde, birinin de *Mehmedalibeynâme* ismiyle Süleymaniye Kütüphanesi'nde olduğu anlaşılmıştır. *Dayıbeynâme*'nin ise nerede olduğu şimdilik belli değildir. Kim bilir, daha başka nerede ya da kim/lerde Aziz Sultan'ın hatıraları, sözleri mevcuttur?!

13 Kendileri hakkında Özemre şöyle der: "Fatih türbedarı Ahmed Amiş Efendi'nin halifesi Ahmed Tahir Efendi'nin müridlerinden ve Ayaşlı Arabacı İsmail Ağa diye bilinen tasarruf ehli bir zâtın oğlu olan Melâmî Albay Yük. Müh. Vehbi Güloğlu (1922-1998)". Bkz. Özemre, *a.g.e.*, 18.

AMİŞNÂME'NİN ÇEVİRİ YAZISINDA TAKİP EDİLEN YOL

Amiş Efendi'nin sözlerini ihtiva eden *Amişnâme*'nin çeviri yazısı yapılırken, daha önce literatürde ona atfedilen sözleri, hatıraları da bu metinle irtibatlandırmak münasip görüldü. Hem bu irtibatlandırmanın hem çalışmaya mevzu olan *Amişnâme*'nin müşkillerini halledebilmek ve metnin anlaşılırlığını temin için de bazı çözüm yollarına müracaat edildi. Bunlar; metinler arasında geçişler yapmak, bir hiyerarşi takip etmek, farklılıklara dikkat çekmek, eksikleri başka nüshalarla gidermek, dil-imlâ birliği sağlamak, kapalı gibi görünen ifadeleri şerh edecek notlar ilave etmek şeklinde özetlenebilir. Şöyle ki:

Önce Mehmed Ali Yitik'in topladığı notlardan Süheyl Ünver'in istinsah ettiği, 20 Aralık 1968 tarihli defterin çeviri yazısına yer verildi. Yazı boyunca gerekli yerlerde bu metne atıfta bulunulduğunda *Amişnâme* denildi. Bu defterde eksik olan sahifeler ve bazı ifadeler ise 22 Ağustos 1961 tarihli *Mehmedalibeynâme* nüshasından tamamlandı. Bu durum dipnotlarda belirtildi.

20 Aralık 1968 tarihli *Amişnâme* ile diğer nüshalardaki farklılıklar, dipnotlarda gösterildi.

20 Aralık 1968 tarihli *Amişnâme* ile *Mecmua-i Tasavvuf*'ta müşterek olan ifadeler dipnotlarda, sayfa numarasıyla işaret edildi.

6 Mayıs 1968 tarihli *Muhtasar Amişnâme* de, çalışmaya esas alınan metinden kısa olmasına rağmen, bu vesileyle literatüre dahil edildi. Bu metin ile diğer metin arasında mukayese ve notlandırmaya ihtiyaç görülmedi.

Mecmua-i Tasavvuf'ta mevcut, fakat 20 Aralık 1968 tarihli *Amişnâme*'de olmayan bazı rivayetler "Ek 1"de; Cemal Öztürk'ün kaleme aldığı "Bir Dervişin Hatıralarında Ahmed Tahir Efendi"[1] başlıklı makalede geçen hatırat ve sözler "Ek 2"de; Süheyl Ünver'in perakende bir şekilde çeşitli vesilelerle naklettikleri "Ek 3"te; Kâzım Birön'ün *Sohbetname* isimli eserindekiler "Ek 4"te; M. Fatih Güneren'in hazırladığı *Halvetiyye-i Şabaniyye Azîzânı'nın Hikmetli Sözleri ve Hatıralarım* isimli kitabında, hususen Mehmet Tevfik, Ahmet Tahir ve Mustafa Özeren efendilerden nakledilenler de "Ek 5"te verilerek Amiş Efendi'ye ait literatürde mevcut tüm sözlerin bir araya getirilmesi hedeflendi. Nitekim eklerde bulunmayan lâkin Amiş Efendi'ye izafe edilen farklı kaynaklardaki bazı sözler ve hatıralara da gerekli görüldüğünde dipnotlarda yer verildi.

Metinde yer almamakla birlikte, âyet ve hadislerin meâlleri, yerleri ve bazı Arapça ibareler dipnotlarda gösterildi.

Metin içinde bazı Arapça ibareler, âyetler ve hadislerde tesadüf edilen harf ya da kelime düşüklükleri köşeli parantez içinde düzeltilerek verildi.

Metinde ismi geçen zevattan tespit edilebilenler hakkında dipnotlarda kısa malumat verildi.

Metindeki bazı meseleleri tavzih edeceği düşünülen farklı kaynaklardaki malumata da dipnotlarda yer verildi.

1 Bkz. Cemal Öztürk, "Bir Dervişin Hatıralarında Ahmed Tahir Efendi", *Ahmed Amiş Efendi Armağan Kitabı* içinde, 239-286.

Farklı nüshalardaki benzer cümlelere ya da aynılarına dipnotlarda işaret edildi. Mesela Yaşar Nuri Öztürk'ün *Son Devir Türk Tasavvufu ve Bosnalı Muhammed Tevfik Halvetî* isimli kitabında bulunup diğer nüshalarda bulunmayan Hamdi Hızalan'dan[2] nakiller dipnotta verildi.

Metinde okunamayan ifadelerin yanına parantez içinde soru işareti konuldu.

Son olarak; Osmanlıca kelimelerde TDK'nin verdiği imlâ esas alındı. TDK'de olmayan yumuşatma veya transkripsiyon işaretleri, mânada karışıklık olma ihtimali haricinde çoğunlukla kullanılmadı. TDK'de bulunmayan kelimeler için Osmanlıca okunuştaki imlâ tercih edildi.

2 Yaşar Nuri Öztürk'ün kendisinden şifahî nakillerde bulunduğu Hamdi Hızalan (ö. 25.11.2019), Gümüşsuyu Askeri Hastanesi'nden emekli albay doktordur. Bkz. Öztürk, *Bosnevi*, 26.

AMİŞNÂME
(20 Aralık 1968)

بو تسبیح هدیه ایدر . حضرت ده افندی حضرتلرینه : محمد ، به
یار ایله جنبشده اکلیه تسبیحی تکرار ایدم . سبحان آل ده باقه .
سبحان ده تکرار یرسه له بو یره دیر ده چکسونه . بویورورلر .
حافظ استرف افندی روایتیله :
- حضرت رسول علیه السلام مدینه بکا گلنجیه قدر بو تجلی یی کیمسه
مظهر دوشمه دی . بو رحمن الرحیم تجلیسنه مظهرم ، بنده
شب بکا میکنز .
- آغلدیا میورم . اگر گوزیاشی دوکسه یرینه ده گوزلرم
یاشاریه ، کو صوکلرک گوزیاشی بیوکلره گلیر . آندن
نشأت ایدر . آندن ده التجا ایدرلر . الله ده قبول ایدیورور .

خیام مصلی
19 XII 1969

[1] Asrımızın en mübarek insan-ı kâmili, üstad-ı mükerrem Tırnovalı Hacı Ahmed Amiş Efendi hazretlerinin mübarek söz ve menkıbeleri, çıraklarından Mehmed Ali Bey tarafından toplanan bir nüshasından bu çok aziz Efendimiz'in hafid-i kemâlâtı Doktor Lütfi Sabri Serinken Beyefendi'ye tarafımızdan bir hatıra olarak istinsah olunmuş ve takdim edilmiştir.

Dr. A. Süheyl Ünver
20.12.1968

İhvan-ı kiramdan Mehmed Ali Beyefendi defterinden:
Nevres Bey[1] rivayetiyle:
Bismillahirrahmanirrahîm

❀ Bismillah'ın mânası Allah'ın bendeki tayini ile[2] Hak, insan-ı kâmildir.[3]

❀ Kelam-ı nefs her lisandan sadır olur; fakat lisan-ı Araba bürünmüştür.

❀ Rüştü Bey'le bir gün huzur-ı saadete gittik. "Ulan, bana boza getirdiniz mi?" buyurdular. Ben de, "Getireyim Efendim" dedim. "Boza der demez aklınız bozacı dükkânına gitmesin; mürşit ne demek istiyor, onu anla, sözünü anla. Onlar boş söylemezler." Ben de "Evet efendim, وَمَا يَنْطِقُ عَنِ الْهَوٰى [vemâ yentıku ani'l-hevâ]"[4] dedim. Mübarek şehadet parmaklarını ağızlarına götürerek, işaretle "Sus" buyurdular, "o yalnız Muhammed'e mahsustur, mürşidler hakkında da öyledir. Biz ihvanımızdan böyle söz sudûrunu severiz. Lâkin, herkesin yanında söylenmez".

❀ "وَاعْبُدْ رَبَّكَ حَتّٰى يَأْتِيَكَ الْيَقِينُ [Va'bud rabbeke hatta ye'tiyeke'l-yakîn]"[5] Sana yakîn gelinceye kadar ibadet et. Yakin gelince kendisi eder.

❀ Hatıratı red ile uğraşma. Hatırat, ilham, vahiy hepsi birdir.

1 Bursa Erkek Lisesi Fransızca muallimliğinden emekli Hasan Nevres Onbaşı. "Onbaşı" ismini ona Amiş Efendi künye olarak vermiş, "Seni onbaşı yaptım!" demiş. Soyadı kanunundan sonra da bunu soyadı olarak almıştır. Detaylı bilgi için bkz. Çağlı, a.g.m., 101.

2 *Mehmedalibeyname*'de "taayyünü ile". Bkz. 3.

3 "Bismillah'ın mânası: Allah'ın bendeki taayyünü ile, 'Bu fiil zâtullah, sıfatullah ve halkullah ile zuhura geldi' söylemektir. Ve mûcid olduğunu beyan etmektir." Bkz. Birön, *a.g.e.*, 11.

4 "O kendi hevasından konuşmuyor". Necm, 53/3.

5 Hicr, 15/99. Âyet umumiyetle "Sana yakîn (ölüm) gelinceye kadar Rabbi'ne kulluk et" şeklinde tercüme edilmiştir.

❀ Şeyhim bana dedi ki: "Allah'tan korkar mısın?" "Hayır" dedim. "Benden korkar mısın?" [dedi]. "Senden korkarım" dedim. Ben de "Efendim, ben ne senden, ne de Allah'tan korkarım. Çünkü sizden bana zarar gelmez ki!" dedim.

Nevres Bey, diğer ihvandan biri rivayetiyle:

❀ [2] Benim yanıma gelip li-vechillâh beş dakika oturan imanını kurtarmadan gitmez. (Nüsha, [imanını] kurtarır)

Nevres Bey'den:

❀ Yetmiş bin kelime-i tevhid imansız gitmiş adamın imanını kurtarır. Mürşidin vazifesi müridini küfr ü iman ve havf ü reca kaydından kurtarmaktır.

❀ Mürşide mülaki olmayanlar şeriatın tarifi vechile kızgın saçta kılarlar, mürşide mülaki olanlar rahat kılarlar.

❀ Mürşid buna "Sigarayı iç!" der, o bırakamaz; berikine "İçme!" der, o da içemez, buyurdular. Huzurda bulunan ihvandan Dikici Tahir Efendi, "Evet Efendim, takdir-i Hüda'dır, bozulamaz" dedi. (Pek hoş zuhur etmiş müteemmel[6]).

❀ Merâtib-i hayvaniyyeden insana en yakın olan beygirdir.

❀ Mahdum-ı âlîleri Ali Bey'e hitaben, "Ali bu benim babamdır, bu benim hocamdır, bu benim şeyhimdir, diye hizmet edeceksen hizmet etme" buyurdular.

❀ Rüyada öldüm. Akşam ile yatsı arası bir bahçenin arasından gidiyordum. Yolda bir hocaya rast geldim. Bana "Ne var?" diye sordu. Ben de, "Bilmem, evden çıktım. Arkamdan ağlaşıyorlardı" dedim, ayrıldık. Ben kendi kendime, "Bu ne anlayacak, ben âlem-i letafette, bu âlem-i kesafette?!" [3] dedim ve kabre girdim. Örtüldüm. Münker-Nekir gelmedi. Rüyamı Efendi Hazretlerine arz ettim, "Efendim Münker-Nekir gelmedi" dedim. "Ulan, kim kime, ne soracak?" buyurdular.

6 Kelime yazma nüshada hususen "müteemmel" şeklinde harekelenmiştir. Kazım Birön ise "Pek hoş zuhur etmiş, teemmül olunmalıdır" şeklinde kaydetmiştir ki doğrusu budur. Bkz. Birön, *a.g.e.*, 12.

❀ Bizi sevenleri sevenler imanını kurtarmadan ahirete gitmezler.[7]

❀ Muhammed sallallahu aleyhi ve sellemin göründüğü rüyanın sahibi, Muhammed sallallahu aleyhi ve sellemdir. Onu kimse tefsir edemez.

❀ Bir zalimin karşısına çıktığınız zaman "أعوذ بك منك، أعوذ بك منك، أعوذ بك منك [Eûzu bike minke, eûzu bike minke, eûzu bike minke]"[8] deyiniz, buyurdular.

❀ Kimseye "Nereden geliyorsun, nereye gidiyorsun?" diye sormak caiz değildir. Eğer sana birisi sorarsa "Şuradan geliyorum, buraya gidiyorum", daha doğrusu "minhu ileyhi"[9] dersin.

❀ Beni çok sevin, canınızı ben alayım; canınızı acıtmam.

❀ İyi bir iş yaparsan vücud giyer, o senin hadimin olur. O melâikedir. Fena bir iş yaparsan o vücud giyer. O senin zebanindir. [Bursalı][10] Necip Bey rivayetiyle:

❀ Bir gün huzur-ı saadetlerine girdim, kalabalık idi. Ellerini öpüp ihvanı araladım, oturdum. Vakt-i saadette bir gün ashabdan biri gelip huzur-ı saadette oturan ashabı aralayıp oturdu. Bugün de aynıdır. Biz bir an zikirden hâli değiliz. Bir sayha ile "Allah!" dediler. Bir de "وَلَذِكْرُ اللهِ أَكْبَرُ [vele-zikrullahi ekber]"[11] buyurdular.

❀ [4] Bir gün Kur'an okuyorlardı. "Ben âlimim, siz de Kur'an okursunuz, ama benim gibi değil. Ben okurum; mefhumu gözümün önünden geçer" buyurdular.

7 Burada, Kuşadalı İbrahim Hazretleri'nin "Beni görenler, beni görenleri görenler düdüğü çaldı" kelâmı hatıra geliyor. Bkz. Hüseyin Vassaf, *a.g.e.*, 115.

8 Senden sana sığınırım, senden sana sığınırım, senden sana sığınırım.

9 O'ndan O'na.

10 Birõn, *a.g.e.*, 12.

11 Ankebut, 29/45. Âyette geçen bu ifade "Allah'ı anmak" demektir. Âyetin tam meâli ise şöyledir: "Kitaptan sana vahyedilenleri oku, namazı özenle kıl. Kuşkusuz namaz hayasızlıktan ve kötülükten meneder. Allah'ı anmak her şeyden önemlidir. Allah yaptıklarınızı bilir".

Nevres Bey'den:

- Ezelde hilkat yoktur, zuhur vardır.
- Her şeyin ism-i hakikisini bil; babanın verdiği isimle çağır.
- Zâhiren kader yok, bâtınen cebir yok.
- İnsan surette muhtar, hakikatte mecburdur.[12]
- "إن الله لطيف بالعباد [İnnallahe latîfun bi'l-'ibâd]"[13] Allah kullarında latiftir;[14] Allah kullarına latiftir, değil. Bu [ikincisi], isneiyyeti icad eder.
- "Tuzun iki maddeden ibaret olduğu, her birisi ayrı ayrı alınırsa bir semm-i muhlik olduğu hâlde, ikisinin birlikte alınması mûcib-i faidedir" ifadesine "Allah Celle Celaluhu ile Muhammed aleyhisselam da öyledir" buyurdular.
- Allah'ın senin alnına[15] yazdığı şeyin men'ine Muhammed aleyhisselam bile kadir değildir, buyurdular.[16]
- Cemi-i mükevvenat Hakk'ın zuhurudur. Şuûnât-ı ilâhiyye irade-i zâtiyedendir. Allah haddi zâtında ekberdir.

12 Aynı cümle için bkz. Süleymaniye Ktp., Süheyl Ünver Dosya, no: 00895-008, *Ahmet Amiş Efendi'nin Sözleri*.

13 Gramatikal olarak bu ifade "Muhakkak ki Allah kullarına karşı latiftir" mânasına gelmektedir. Ahmed Avni Konuk'a; "Bak sana kısaca söyleyeyim: *Allahu latîfun bi-ibâdihi yerzuku men yeşâ*. Allah denilen mâna latiftir; *bi-ibâdihi*, ibadına... 'Ba' mülabese içindir. *Yerzuku men yeşâ*, dilediğini ırzak eder; amma rızk yalnız yemek değildir. Söylemek, dinlemek, görmek, oturmak, yatmak... ilh. hep rızıktır" demiş. Bunun üzerine Ahmed Avni Bey de "Hususuyla huzur-ı âlinizdeki istikametimiz a'lâ rızıktır" deyince "İşte rızkın a'lâsı odur ya! En a'lâ rızık, rızk-ı mânevîdir" demişler. Sonra da "Söyleyiniz bakalım! Lâ tüdrikühü'l-ebsâr ve hüve yüdrikü'l-ebsâr ve hüve'l-latîfü'l-habîr" demiş ve "Ba mülabese içindir. Bismillahi'deki ba gibi. Bismillah budur" buyurmuşlar. Bkz. Barkçin, *a.g.e.*, 216.

14 Aynı cümle için bkz. Ünver Dosya, *Ahmet Amiş Efendi'nin Sözleri*.

15 "Allah'ın senin *dinine* yazdığı şeyin men'ine Muhammed aleyhisselam bile kadir değildir, buyurdular". Bkz. Erdem, *a.g.e.*, 10.

16 Aynı cümle için bkz. Ünver Dosya, *Ahmet Amiş Efendi'nin Sözleri*.

❀ من الآباد إلى الآزال، إلى ما يتناهي المستجمع بجميع الصفات، الله [Mine'l-âbâd ile'l-âzâl, ilâ mâ yetenâhi'l-müstecmi'u bi-cemîi's-sıfât, Allah].[17]

❀ Benim şeyhim derdi ki, "Ahmed! Birisi senin yanında benim aleyhimde bulunursa beni müdafaa etme" buyurdu.[18]

[5] Nevres Bey'den:

❀ Ben, içimden "Bu naneyi yiyemem" dedim. Derhal Efendi Hazretleri, "Ben de şeyhime, efendim, ben bu naneyi yiyemem" dedim. Şeyhim bana "Sen bu naneyi yiyemezsen, sen de benim dediğim gibi adam olamazsın" buyurdular.

❀ "Biz, bizim lafımız olduğu zaman sıkılıp kaçandan korkarız" buyurdular. Ben de içimden, hakikaten böyle bir hâli kendisinde gördüğüm bir arkadaşı düşünerek, "Eyvah bizim arkadaş helak oldu" dedim. Derhal Efendi Hazretleri "Eh, eh! Korkma; ona da bir zât tecellisi yapar kurtarırız" buyurdu. Ellerini göğüslerine vurarak "Bu ismi zikretsinler de aleyhimde bulunsunlar" buyurdular.

❀ Bir gün sinn-i âlîlerini soran bir zâta cevaben "Şeyhim bana derdi ki, 'Ahmed senin tarihin meçhuldür".

❀ Ben namaz kılmasını sevmem, benden namazı kılanı severim.[19]

17 Ezelden ebede, sonsuz olan bütün sıfatları toplayan, Allah'tır.

18 Bu sözün tam karşılığı olmasa da başka bir mevzuda Amiş Efendi'nin bir sözü vardır. Sayar, Süheyl Bey'den şöyle nakleder: "Siz, Mahir İz'in kitabını, *Yılların İzi*'ni okudunuz mu? Mahir Efendi Mecdi Efendi'yi hiç anlamamış. Aleyhinde. Amiş Efendi Hazretleri buyurur ki: 'Beni anlamayıp, aleyhimde bulunanları düzeltmeye çalışma'. Mahir Efendi de, hocalar muhitinden. Şimdi o muhit de kalmadı." Bkz. Sayar, *Sohbetler*, 194.

19 İfadenin bir benzeri başka bir nüshada şu şekilde geçmektedir: "Ebu Talib radıyallahu anhu der: Ben namaz kılmasını sevmem, bende namaz kılanı severim." Bkz. Birön, *a.g.e.*, 12. Ahmet Güner Sayar, Gölpınarlı'dan Amiş Efendi'nin bazı sözlerini işitip kaydettiğini ve bir keresinde "Ebu Talib aleyhisselam'dır" yazdırdığını nakleder. Bunu Süheyl Ünver "Ebu Talib radıyallahu anh'dir" şeklinde yazdırmıştır. Sayar bu farklılığı Ünver'e sor-

❀ "لَا تُقَدِّمُوا بَيْنَ يَدَيِ اللهِ وَرَسُولِهِ [La tukaddimû beyne yedeyillâhi ve rasûlih]"[20] âyet-i celilesi, "Allah ile Muhammed'i tefrik etmeyin" mânasınadır.

❀ Dünyada eşini bulamazsan, işini bilemezsen rahat edemezsin.[21]

Nazif Efendi rivayetiyle:

❀ Cenab-ı Hak şerr-i cüzîyi kullanır ki altından hayr-ı küllî zuhur eder.[22]

[6] Hoca Efendimiz[23] rivayetiyle:

❀ Taşta hayat-ı ilahî olmasa idi Musa'nın esvabını alıp kaçar mıydı?

❀ Birinci senede imam, ikinci senede tamam, üçüncüde kalpaklı yuvan, dördüncüde bir kalbur saman olmayın.[24]

duğunda, "Doğrusu radıyallahu anh'dir" demiştir. Bkz. Sayar, *Gölpınarlı*, 86-87. Ayrıca bkz. Sayar, *Sohbetler*, 110; Erdem, *a.g.e.*, 10.

20 "Allah'ın ve Peygamberinin önüne geçmeyin". Hucurat, 49/1.

21 Aynı cümle için bkz. Ünver Dosya, *Ahmet Amiş Efendi'nin Sözleri*.

22 Bu sözün devamında "Cenab-ı Hak, hayr-ı cüzîyi kullanmaz ki altından şerr-i küllî zuhur eder". Bkz. Birön, *a.g.e*, 12.

23 Ahmet Tahir Maraşî'nin mensupları arasında "hocaefendi" lakabıyla anıldığına dair bkz. Nihat Azamat, "Maraşlı Ahmed Tâhir Efendi", *DİA*, XXVIII, 39.

24 Mehmed Ali Yitik'in Nuh Naci'ye yazdığı bir mektupta anlattığı hatıra bu sözü şerh *eder gibidir:* "(...) Bu hâl, ihvanımızdan bir Şemsi Bey *vardı;* bizzat kendisinden dinlenilen menkıbeden, keyfiyet-i tahlil anlaşılır. Bu zâtın keşfi açık, irfanı mevcut, Hazret'e muhabbeti tam idi. Bir gün kendisine artık benim işim tamam diye bir hâtıra gelmiş, huzur-ı Hazreti Aziz'e gittiğinde "Şemsi, Edirnekapı'da medfûn İbn Kemâl vardır, bilir misin?" buyurmuş. "Evet Efendim" cevâbını vermiş. "Şimdi oraya git, teveccüh et. Ne görürsen gel söyle" buyurmuş. Mûmâ ileyh de heman gider, teveccüh eder. Bir de bakar ki İbn Kemâl hazretleri kabirden çıkarlar, otururlar, epey uzak bir mesafede bulunan bir nargilenin marpucu ağızlarında bulunuyor. Böylece gelip Hazret'e arzeder. Hazreti Azizimiz de "Şemsi, marpuç yola delâlet eder" diyerek "daha çok yolumuz var" buyurunca "kendime geldim ve tâib ü müstağfir oldum" diye anlatmışlardır. İşte şeyh, kâmil olunca müridini sıyânet buyurur". Bkz. Adalet Çakır Çağlı, "Şabanî-Kuşadavî

❀ Gör geç, bekle geç, durma geç![25] Hadis: "اذكروا الله عند كل حجر وشجر [Üzkürullâhe 'inde külli hacerin ve şecerin]".[26]

❀ Tilavetü'l-Kur'an, musahabetü'l-ihvan, mülakatü'r-Rahman. Zaman, mekân, ihvan.

Nevres Bey rivayetiyle:

❀ Ben, ben bazen bensiz Allah derim.

❀ Fatih İstanbul'un Medine'sidir.

❀ Nezafet-i şeriyenin haricindeki nezafetten Allah'a sığınırım.

❀ Her alınan kitabın üç defa okunmak hakkı vardır.

❀ Bu niçin böyle oldu?, bu böyle olmalıydı, gibi sözler caiz değildir. Çünkü, bundan Allah'a akıl öğretmek çıkar.

❀ Biz 'Tebbet yedâ' suresini hatim tamam olsun diye okuruz.[27]

❀ Hazreti Ali buyurur ki: "Dünyada iki şeyden korkmam: Biri Allah'ın takdir ettiği, diğeri de etmediği şeyden". Bir yerde okuduğum bu sözleri Efendi hazretlerine arzettim. Buyurdular ki: "Allah'ın takdir etmediği vukua gelmez; takdir ettiğinden korkmak ise küfürdür".

❀ Hasan, eğer şeriatimiz müsaade edeydi sana kendimi şu [7] havlunun üzerinde gösterirdim.[28]

❀ Kaldırım[29] olmuş yere yatmış, onu çiğnersin. Lâkin ayağınla itmek olmaz.

❀ İrade-i teklifiyye irade-i tekviniyyenin zuhuru içindir. İrade-i teklifiyye irade-i tekviniyyenin aynı ise o âdem saiddir, değilse

Mektuplaşma Geleneğinin Devamı: Mehmet Ali Yitik'in Nuh Naci Erdem'e Mektupları", *İslam Tetkikleri Dergisi*, XII/2 (2022), 731-732.

25 Aynı cümle için bkz. Ünver Dosya, *Ahmet Amiş Efendi'nin Sözleri*.

26 "Her ağacın ve taşın yanında Allah'ı zikredin." İbn Mâce.

27 Tebbet suresinde, Hz. Peygamber'in (s.a.v.) amcası Ebu Leheb yeğenine yaptığı kötü muameleden dolayı "elleri kurusun" şeklinde beddua ile anıldığından, sureyi hatim dışında okumamayı tercihlerine dair bir telmih olabilir.

28 Mehmed Ali Yitik bu sözün, Nevres Bey'in bir gün Amiş Efendi'ye abdest alırken havlu tuttuğu sırada söylendiğini nakleder. Bkz. Çağlı, *a.g.m.*, 733.

29 "*Kadının* olmuş, yere yatmış onu çiğnersin..." Bkz. Erdem, *a.g.e.*, 12.

şakidir. "رَبَّنَا مَا خَلَقْتَ هٰذَا بَاطِلاً سُبْحَانَكَ فَقِنَا عَذَابَ النَّارِ [Rabbenâ mâ halakte hâzâ bâtılâ sübhâneke fe-kınâ 'azebennâr]".[30]

❀ "إِيَّاكَ نَعْبُدُ وَإِيَّاكَ نَسْتَعِينُ [İyyâke na'budü ve iyyâke nesta'iyn]"[31] irade-i cüziyyeyi silmiş süpürmüştür. [*Mehmedalibeynâme*, vr. 5b]

❀ Hareket-i arz geçtikten sonra kendimi şu âyeti okur buldum: "مَا خَلَقْتَ هٰذَا بَاطِلاً سُبْحَانَكَ فَقِنَا عَذَابَ النَّا [Mâ halakte hâzâ bâtılâ subhâneke fe-kınâ azebennâr]."[32] [*Mehmedalibeynâme*, vr. 6a]

❀ "وَعَسَى اَنْ تَكْرَهُوا شَيْئاً وَهُوَ خَيْرٌ لَكُمْ وَعَسَى اَنْ تُحِبُّوا شَيْئاً وَهُوَ شَرٌّ لَكُمْ [Ve 'asâ en tekrehû şey'en ve-hüve hayrun leküm. Ve 'asâ en tühibbû şey'en ve-hüve şerrun leküm]." Ve, 'asâ en tükrehû şey'en fe-hüve şerrun leküm' de vâki' olur".[33] buyurdular. Hem hazzetmezsin, hem de hakkında şerdir.

❀ Ravza-yı Mutahhara'yı ziyaretle namaz kıldım, dua ediyordum. Hazreti Resul Efendimizin sağ tarafımdan zuhur ile şu âyet-i kerimeyi okuduklarını işittim: "فَلَا تَسْئَلْنِ مَا لَيْسَ لَكَ بِهِ عِلْمٌ [Fe lâ tes'elni mâ leyse leke bihi ilmun".[34]

❀ Bir gün ashaptan Hazreti Rebîa (r.a.) Hazreti Fahr-i âlem Efendimiz'e, "Ya Resulallah, Rebîa bendeniz reca eder ki fakirhaneyi teşrifle cemaatle namaz kılasınız". Hazreti Peygamber Efendimiz (s.a.v.), "Peki ya Rebîa, geliriz" buyururlar. Hazreti Rebîa taam hazırlar. Hazreti Resulullah Efendimiz sohbete buyururlarken ashaptan bir zât: [8] "Keşke filan da bulunsaydı" der. Orada bulunan ashaptan biri "لا، هذا المنافق

30 "Rabbimiz! Sen bunu boş yere yaratmadın. Seni tenzih ve takdis ederiz. Bizi cehennem azabından koru". Âl-i İmran, 3/191.

31 "Yalnız sana kulluk eder, yalnız senden yardım dileriz". Fatiha, 1/4.

32 "Sen bunu boş yere yaratmadın. Seni tenzih ve takdis ederiz. Bizi cehennem azabından koru". Âl-i İmran, 3/191.

33 "Belki sevmediğin şey senin için hayırlıdır. Belki sevdiğin şeyde senin için şer vardır. Ve belki, sevmediğin şeyde senin için şer vardır". Bakara, 2/216.

34 "O hâlde hakkında hiçbir bilgin olmayan şeyi benden isteme [sorma]". Hud, 11/46.

[Lâ, hâze'l-münafik]"[35] der. Onun üzerine Hazreti Fahr-i âlem Efendimiz, "لا تقولوا، من قال لا اله إلا الله فدخل الجنة [Lâ tekûlû, men kâle 'lâ ilâhe illallah' fe-dehale'l-cennete]"[36] buyururlar. Üçüncü defa yine aynı surette tekrar eder, muhavere o zaman "لا تقولوا، من قال لا اله إلا الله حرم النارعلى جسده [Lâ tekûlu, men kâle 'lâ ilâhe illallah' hurrime'n-nâr alâ cesedihi]"[37] buyururlar.

❀ "Tebbet yeda" suresini hatim tamam olsun diye okuruz. Eski peygamberler zamanında ümmetleri kendilerini unuttuğu için resimleri yapılıyordu. Fakat Muhammed bunu menetti. Çünkü, ümmet-i Muhammed'den bir adam eğer çalışırsa her istediği zaman peygamber kendisine temessül eder, gözükür ve kendisi ile görüşür. O hâlde resme hacet kalmaz. Siz çalışırsanız ben size gelirim. Çalışmazsanız yorulur, bana gelirsiniz.

❀ Kadınlar ilaç, sağlık vermek üzere taraf-ı risaletten memurlardır.

❀ Sekerat-ı mevte düşenlerin yanında dilindeki kuvvete göre ya "lâ ilâhe illallah" yahut "Allah" deyiniz. Bir defa "lâ ilâhe illallah" veya "Allah" derse lafı kesin. Şayet bu adam bundan sonra dünya kelamı ederse yine tekrar, "Allah, Allah" deyiniz. Bir defa yine, "Allah" deyince yine kesiniz, buyurdular.

❀ Güneş yevm-i kıyamette cehenneme gidecek. Çünkü güneşe tapanlar [9] Allahsız kalmasın diye.

❀ Gıyaben biat vermek âdetimiz değildir.[38] Yüz kere istiğfar, yüz de salat u selam okusun. Bir de, "أثر أثرالشيء ذلك الشيء:

35 Hayır, o münafıktır.

36 Öyle demeyin, kim lâ ilâhe illallah, derse o cennete girer.

37 Öyle demeyin, kim lâ ilâhe illallah derse cehennem ateşi onun bedenine haram olur.

38 Edip Can'ın Ahmed Tahir Efendi'den naklettiği benzer bir rivayet: "Uzak illerden birinde bir zât, Efendi hazretlerine (Türbedara) mülaki olmak istemiş. Onlar da cevap olarak "İstemez, yalnız şunu bellesinler ona yeter: Bir şeyin şeyinin şeyi, o şeydir. Bir nurun nurunun nuru, o nurdur." Bkz. Toygar, *a.g.e.*, 34.

نور نور الشيء ذلك الشيء [Eserun eseru'ş-şey' zâlike'ş-şey; nûrun nûru'ş-şey' zâlike'ş-şey]"[39] olduğunu bilsin, buyurdular.

❀ Arifler için irade-i cüziyyeyi tasdik küfürdür. Mahcuplar için de irade-i cüziyyeyi adem-i tasdik küfürdür.

❀ Kâfir yoktur, sen kâfir dediğin için kâfirdir.

Ahmed Tahir Efendi Hazretleri rivayetiyle:

❀ Sözün gelini, nikâh edebildiğindir.[40]

❀ Bizim fabrikaya düşen, paslı demir bile olsa, 24 ayar altın ederiz. Bazen bakırın üstüne bir altın cila vurur, altın ayarında kullanırız. Lâkin domuz ise tuzlamız vardır, oraya atarız. Mürur-ı eyyamla tuz olup her yemeğe çeşni veririz.

❀ Biz bir binayı tamir ederken kiremitlerini bile sallamayız.

❀ Biz nübüvvetin velayetinin sırrının neşesine memuruz. Şimdi bu neşe yalnız Halvetîlerde, bir parça da Kadirîlerde kaldı, buyurmuş.

❀ Resul Efendimizi rüyada gören münkir ise müslim, fasık ise salih, salih ise evliyaya terakki eder, mülhak olur.

❀ Her ne zaman elimi duaya kaldırsam bir de bakarım ki bütün [10] mükevvenat dileklerini fakire arzediyorlar.

❀ Onların [ehlullahın/insan-ı kâmillerin] kabirleri teslim-i ruh ettikleri mahaldir.

❀ Kuşadalı Efendimiz, "Hak ulûhiyyetini hiç kimseye vermez. Fakat bazen fakirden tecelli eder" buyurmuş.

❀ Nakıs iken irşada kıyam edenlerin mütennebilerle haşrinden korkulur.

❀ Altın sırr-ı velayete, gümüş sırr-ı nübüvvete işarettir. Mürşidin el ayası zâttır. Şeriatı tut, hakikati yut, selamet ondadır. Mürşit salikin teşriini muhafaza içindir, buyurdular.[41]

39 Bir şeyin eseri eserin kendisidir, ki bu o şeydir. Bir şeyin nuru nurun kendisidir, ki bu o şeydir.

40 Aynı söz için bkz. Ünver Dosya, *Ahmed Amiş Efendi'nin Sözleri*.

41 Güneren, *a.g.e.*, 96'da bu söz Kuşadalı Hazretlerine nispet edilmiştir.

❀ Kâmillerin ba'de'l-irtihal de saliklerine feyzi devam eder. Sülukta vefat edenin terakkiyatı devam ettiği gibi.

❀ Hep kullar Allah'tan, O da ulema kullarından haşyet eder.

❀ Yer taban, gök tavan içindeki kâffe-i mahlukat ihvan olmadıkça tevhid kokusu duyulmaz.

❀ Şeyhim dedi ki, "Ahmed, ayı ol ayı". Ürktüm. Sonra döndü "Yani ayıcı nasıl çalarsa ona ayağını uydur. Ayının otuz iki türküsü varmış. Onun da hepsi ahlat üzerine imiş. Talip de öyle olmalı".

❀ Girdiğin kapıyı, geldiğin yolu sakın unutma ha, buyurdular. Yani mürşit ile şeriat-ı Ahmed'i.

❀ [11] "Kıyamet yaklaştıkça cümle enbiya varisleri bulunan evliya gittikçe makamları münhal kalır. Git gide yalnız varis-i Muhammedî kalınca ve ona da biat eden bulunmayınca alamet-i kübra-yı kıyamet yer yer başlar" buyurmuş.[42]

❀ Şifayı ilaçtan değil, onda mütecelli olan Hak'tan beklemeli.

❀ Kula kul olmayınca adam adam olmazmış.

❀ "Rabıta, rabıta!" derler; Hak'tan gafil olmamak demektir.[43]

❀ "Şeyhinin mertebesi Hak, Resul Efendimiz'in Hayy, Allah'ın mertebesi Hû'dur" buyurmuş.[44]

❀ Salik ne sofu ne sefih, ikisi ortası olmak gerekir.

❀ Ulu'l-emirler için, onlar Hakk'ın azametine mazhar olmakla, karşı durmak olmaz.

❀ Şeyhim evvel "نصر nasara [yardım etti]-ينصر yensuru [yardım ediyor]"dan başlattı.[45] Sonra "جلس celese [oturdu]-يجلس yec-

42 Güneren, *a.g.e.*, 98'de bu söz Kuşadalı Hazretlerine nispet edilmiştir.

43 "Allah Teâlâ'dan gafil olarak 'fışt' dahi desen, o dahi günahtır". Özdamar, *a.g.e.*, 7.

44 Ahmet Güner Sayar, Amiş Efendi'nin, dedesi Yusuf Bahri Nefesli'ye "Senin şeyhin [Amiş Efendi] Hak, Rasulullah Efendimiz Hay, Allah da Hû'dur" dediğini nakleder. Bkz. Sayar, "Giriş", *Fâtih Türbedârı Ahmed Amiş Efendi Armağan Kitabı* içinde, 20.

45 Abdülaziz Mecdi, Amiş Efendi'yle ilk tanıştığında ona *Bina* ya da *Emsile* okuyup okumadığını sormuş, okudum cevabını alınca orada bir 'nasara'

lisu [oturuyor]"ya geldim. Daha sonra "فتح feteha [açtı]-يفتح yeftahu [açıyor]" dedim. *Maksûd*'un muattalât bahsinde çok zahmet çektim. *İzhâr*'ı koltuk hocasından okudum. *Kâfiye*'de istihraç geldi. Şu *Avâmil*'in irâb bahsi var ya, onu hâlâ anlayamadım, buyurmuş.

❀ Haşa, bende hata olmaz. Bir hata varsa o da Hacı Ahmet dediğimdir, buyurmuş.

Nevres Bey rivayetiyle:

❀ Bir gün huzur-ı saadetlerinde yalnızdım. "Efendim ahirette de böyle birleşip konuşacak mıyız?" dedim. "Ulan (oğlan yerinde) Allah Allah, birde birleşmek olur mu?" buyurdular. Yine bir gün huzurlarında iken kadem-i saadetlerini tutarak "Ne ulan! [12] Kur'an'daki وَالْتَفَّتِ السَّاقُ بِالسَّاقِ [ve'l-teffetü's-sâku bi's-sâk]ı biliyor musun?[46] O burasıdır" diye topuğunu gösterdiler. Ben de hemen tutup öptüm. Hafifçe bir tokat lütfettiler.

❀ Şükrü Bey'in rahatsızlığı esnasında uğradığım korkudan dolayı huzur-ı saadetlerine girdiğim zaman "Amirin emriyle hareket ettiğini bilsene" buyurdu ve sol omzuma vurarak "لَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ [Lâ havfun aleyhim ve lâ hüm yahzenûn]."[47] buyurdu.

❀ Açlıktan ölmek tehlikesi olursa, köpek etini yiyip kurtulmak varsa köpek etini yiyecek, yemez ölürse mesuldür. Domuz eti olursa, yemez ölürse mesul değildir. Yer kurtulursa yine mesul değildir. Çünkü nass-ı katî vardır.

fiili olduğunu bunun nâsır'da da mensûr'da da yensuru, lem-yensur ve lemmâ-yensur'da da olduğuna dikkat çekmiş. Sonra da "İşte o bir maddedir ki hepsinde var ve hepsi ondan oluyor". Böylece Abdülaziz Mecdi Efendi'ye esas itibarıyla "Allah böyledir, her şeyde vardır, her şey O'ndandır ve O'dur" demiştir. Bkz. Ergin, *Mecdi Tolun*, 150.

46 "Ve bacaklar birbirine dolaştığında". Kıyamet, 75/29.

47 "[Bilesiniz ki], onlara [Allah'ın dostlarına hiçbir] korku yoktur. Onlar üzülmeyeceklerdir de". Yunus, 10/62.

❀ Âyete bakılırsa Allah "Kün [Ol]" demedi. Bir şeye "Ol!" demesini murad ettiği anda olur.

❀ El ile men et, dil ile men et, kalp ile men et. El ile men zabıtanın, dil ile ulemanın, kalp ile evliyaullahın vazifesidir. Ed'afu iman, yani [imanın] en kuvvetlisi budur.[48]

❀ Hâtime Fatiha'nın aynıdır. Saadeteyn arasındaki şekavete, şekaveteyn arasındaki saadete itibar yoktur.[49]

Hoca Efendimiz rivayetiyle:

❀ Marifet Hak'tan razı olmaktır.[50]

Nevres Bey'den: [13]

❀ Bir gün Efendi hazretleri önde, biz de bir iki ihvan arkadan yürüyorduk. İçimden, "Bana bir kudret ihsan et de Abdülhamid'in tahtını yıkayım" dedim. Efendi hazretleri hemen dönerek, "Hasan zulüm neye derler bilir misin?" buyurdular ve ilaveten "Zalim bir padişaha karşı silaha sarılmak da zulümdür".

❀ Makbule Hanım huzur-ı saadette iken yine huzurda bulunan Süreyya Bey, "Efendim, yağan kara 'dur' diyorum duruyor. Şöyle ediyorum, böyle yapıyorum" diye söyler. Efendimiz de, "Ben de kimsesizlere merhamet ederim" buyurdular.

❀ Makbule Hanımefendi'ye gitmeleri için müsaade buyururlar. Hanım, huzurdan ayrılmamak, doyamadığı sohbet-i mübarekede devam edebilmek üzere gecikirken Süreyya Bey,[51] "Efendim benim saçmalarımı dinlemek istediler" der. Efendimiz de "Onun, senin saçmalarını dinlemeye ihtiyacı yok" buyururlar.

48 "Ed'afu iman" aslında imanın en zayıfı demektir.

49 Bu sözün Naim Bey'den rivayet edildiğine dair bkz. Erdem, *a.g.e.*, 16.

50 Aynı söz için bkz. Ünver Dosya, *Ahmed Amiş Efendi'nin Sözleri*.

51 Sultan Abdülaziz'in baş mabeyncisi Emin Bey'in oğlu ve Fuat Süreyya Paşa'nın babasıdır. Kadirî tarikatine intisap etmiş, Amiş Efendi'ye de bende olmuştur. 1920'de vefat etmiş, Yahya Efendi Dergâhı haziresinde metfundur.

Yine bir gün hanımefendiye, "Seni ağlatmam" buyurdular. Efendi hazretleri, Aziz sultanımızın teşriflerinde Nusret Hanım'a "Ben herkesi affettirdim yalnız sen kaldın" buyururlar.

❀ Aziz Sultanımız Efendimiz türbede iken bir zât gelir. Efendimize müteveccihen namaza dururlar. Orada bulunan bir ihvana "Bu zât işi doğru yaptı, amma git kıbleyi düzelt" buyururlar.[52]

❀ "Benim şeyhim Bekir Efendi[53] İstanbul ile Manisa'ya hükmederlerdi, [14] ben her yere hükmederim" buyururlar.[54]

❀ Dağı dağ, taşı taş gördükçe bir şeyhe muhtaçsın.

❀ Naim Beyefendi'ye; "Şu şöyle olsun, şu şöyle'sinden kurtuluncaya kadar şeyhe muhtaçsın".

❀ Efendi hazretleri, "Kendinle konuşuncaya kadar şeyhe muhtaçsın".

Nevres Bey rivayetiyle:

❀ Tabiatında sekir vermek istidadı olan bir şeyi içmekten, içmemeyi tercih ederiz. Yapmakla yapmamakta muhayyer bırakıldığımız bir şeyde yapmamayı tercih ederiz. Onlar muhavvilu'l-ahvaldir. Haramı helale tahvil ile içerler.

❀ Gam gam üstüne, gam gam üstüne veririz. Gelene sevinmeyinceye, gidene yerinmeyinceye kadar.

52 Ahmet Güner Sayar'ın naklettiği bir başka anekdot da Hazret'in yine türbedeki vazifesiyle alakalı olarak mühim bir detay verir: "Fatih'in türbesini beklerken Evkaf İdaresi'nden bir memur geliyor. Türbedar Efendi'ye, vazifesi gereği Türbe'deki demirbaşların sayımını yapacağını söylüyor. Amiş Efendi de diyor ki: "Evlâdım! Vazifen ne ise onu yap. Ancak Allah bu mükevvenâtı bana saymadan teslim etti. Sen neyi sayacaksın?" Bkz. Sayar, "Giriş", *Fâtih Türbedârı Ahmed Amiş Efendi Armağan Kitabı* içinde, 20.

53 Amiş Efendi şeyhi için "Şeyh Bekir Efendi büyük adamdır. Ümmi idi, fakat pek çok vakit mâna-yı Kur'aniye'yi ben onun lisanından dinledim" demiş. Ayrıca, "Ümmi şeyh tatlı olur. Hakikati olduğu gibi söyler. Okumuş şeyhler, kitabî ibarelerle setr ederler" demiştir. Bkz. Sayar, *Sohbetler*, 259.

54 Ergin, *Mecmûa-i Tasavvuf*, vr. 104b.

Hoca Efendimiz rivayetiyle:

- İşi kendi hâline bırak; Allah en iyisini yapar.
- Kuşadalı Efendimiz müridanından birisi Adalar'dan birine kaymakam tayin edilir. Oradan, "Efendim, buranın ahalisi gavur, hayvanları da domuz" diye yazar. "Ben de, beni onlar da görsün diye gönderdim" buyurdular.
- Şemseddin Paşa[55] Bükreş'te iken, "Efendim iki karpuz bir koltuğa sığmıyor" diye Aziz Sultan'a müracaat eder. Aziz Efendimiz de: "İki karpuzu bir [15] etsin" buyurur.

Makbule Hanım:

- Kendi işini kendin gör.
- Bütün hocalardan elif okudum[56], Nuru'l-Arabî'den bütün okudum.
- Bir yere giderken, "Resul Efendimiz Mekke'den Medine'ye hicret buyurdukları gibi ben de hicret ediyorum" deyiniz.
- Bir hayvan keserken bıçağı elinize aldığınız zaman; "Dur, hayvan! Şimdi seni makam-ı insana getireceğim" deyiniz ve bıçağı vurunuz.
- Bir yemeği ağzınıza koyarken: "Sabret, seni makam-ı insana getireceğim" deyiniz, lokmayı ağzınıza koyunuz.

55 Ahmed Amiş Efendi'nin "sıfat halifesi" olduğu söylenen Bükreş sefiri Mehmed Şemseddîn Paşa. Amiş Efendi kendilerine çok iltifat eder, konaklarında çok zaman geçirirmiş. İsviçre'de bulunduğu zaman Hz. İsa resimleri toplamış. Sayar, *Gölpınarlı*, 37; Sayar, *Sohbetler*, 263; Çağlı, a.g.m., 99. Ahmed Tahir Efendi'den de onun hakkında şunlar nakledilmiştir: "Şemseddin Paşa da çok büyük bir zât imiş. Aziz Sultan, 'Şemseddin beni tam iki sene tecrübe ettikten sonra teslim oldu' buyurmuşlar. 'Hazreti Resul-i Ekrem, benden bir defa Şemseddin Paşa'yı istedi, sesimi çıkarmadım. İkinci defa yine istediler, yine sesimi çıkarmadım. Fakat üçüncüde vermezlik edemedim' buyurmuşlar". Bkz. Öztürk, *a.g.m.*, 274-275.

56 "'Elif' zât, 'ba' zât maa-sıfâttır." İsmail Fennî Bey, Ahmed Amiş Efendi'den, Tırnova'da, 'mekteb-i ibtidâî'de, 'elif' okumuştur. İstanbul'a büyük göçten sonra, ilk karşılaştıklarında, Amiş Efendi'nin ilk telkini ona bu olmuştur yani "Elif zâta işârettir. Ba, zât maa-sıfâtır." Bkz. Ergin, *Mecdi Tolun*, 150.

❀ Her ne yerseniz, sadaka deyiniz, yiyiniz.
❀ Asıl hediye bizlere verilir.
❀ Birine bir şey verirken hediye veya sadaka, deyiniz.
❀ Kaya[57] gibi olmalı; kımıldatan olursa kımıldamalı.
❀ Sairleri halife-i haktır [Hak'tır?]; Ali halife-i Resul'dür.
❀ Hazreti Resul Efendimiz tarafından Hazreti Fatıma'ya (sallallahu teala aleyhima ve alâ aleyha) "Allah mükevvenata nazar eyledi. İki kimseyi kendisine intihap etti. Onun birisi senin baban, birisi de senin zevcindir" [buyurdular].

Hanımefendi rivayetiyle:

❀ Allah'ın öyle nedimleri vardır ki Muhammed'den dahi gizlidir. Bütün kullar [16] Allah'tan korkar, Allah da âlim kullarından korkar.
❀ Yediğim [yediğiniz][58] yemek Allah'ı zikretsin, ben de telezzüz ederek şükredeyim.
❀ Evden çıktığınız zaman hicrete niyet ediniz.

Naim Bey rivayetiyle:

❀ Ömerü'l-Halvetî hazretleri Sultan Efendimize buyurmuşlar ki, "Ahmed, Ahmed! Rubûbiyetin ubûdiyetine, ubûdiyetin rubûbiyetine mâni olmasın."

Hoca Efendimiz hazretlerinden:

❀ Bosnevî Hacı Mehmet Efendimiz hazretlerine[59] pirdaşlarından birisi dil uzatmış. Müşarun ileyh bir gün "Azizimin ihsan buyurduğu geri alınmaz. Yalnız söylemesin" buyururlar. O anda onun dili tutulur.
❀ أخبرت الرسول تحول الحق بالصور [Ahberati'r-resûl tahavvülü'l-hak bi's-suver]. Peygamberler haber verdi. "Neyi" de ben ilave ettim. Allah suretle zahir oldu.

57 Birön, *a.g.e.*, 17'de "Kubbe gibi olmalı"; 35'te ise "Kaya gibi olmalı" şeklinde geçmektedir.
58 Birön, *a.g.e.*, 18'de "yediğiniz" olarak geçmektedir.
59 Amiş Efendi onun için "Yerlerde ve göklerde, dünyada, ahirette, zamanlarında, ondan büyük kimse yoktur" demiştir. Bkz. Altuntaş, *a.g.e*, 54.

❀ Hazreti Adem'e Allah hitap etmiş: "Ya Adem! Sen beni eskisi gibi görmezsin. Görmek istediğin zaman fer'in olan Havva'ya bak". Havva'ya hitap etmiş: "Ya Havva! Sen beni eskisi gibi görmezsin, görmek istediğin zaman aslın olan Adem'e bak".[60]

❀ İhvanım tekmil-i merâtib etmeden ahirete gitmesin.[61] Süflîlere uğramasın; son derece müzayakaya düşmesin.

❀ Bursa'yı teşriflerinde tekmil ervah-ı evliya kendilerini ziyarete gelmiş, en sonunda *Rûhu'l-Beyân* sahibi İsmail Hakkı hazretleri gelmişler.

❀ [17] Şemseddin Paşa türbede Mehmet Efendimiz hazretlerini görerek, "Efendim, türbede bir zât var, kimdir?" diye sormuşlar. "O benim vekilimdir, bedelimdir. Bedel, mübeddel minhin aynıdır" buyurmuşlar.

❀ Nevres Bey'e, "Sen imam ol, Şemseddin de sana cemaat olsun. Yabancın değil ya".

❀ Naim Beyefendi rüyalarında Hazreti Aziz'i görmüşler. "Nevres benim kutbumdur" buyurmuşlar.

Hoca Efendimizden:

❀ شكر النعمة رؤية المنعم [Şükrü'n-ni'meti ru'yetü'l-mün'im].[62]

❀ Keza: Remzi Efendi'yi huzura götürdük. İltifattan sonra "إنما يخشى الله من عباده العلماء [İnnemâ yahşellâhe min 'ibâdihi'l-ulemâ]"[63] âyetini okuyup, "Ben kıraat de bilirim, 'İnnemâ yahşallahu min 'ibâdihi'l-ulema kıraati de vardır; Allah âlim kullarından haşyet eder. Haşyet eder de titrer mi? Yok, padişahın vezirini himayesi gibi sayar" buyurdular.[64]

❀ Benden sonra benim gibisini bulamazsınız. Nefsimi içeriye alacağım, dışarıya vermeyeceğim.

60 Ünver Dosya, *Ahmet Amiş Efendi'nin Sözleri*.

61 "İhvanın tekmil-i merâtib etmeden ahirete gitmesin". Birön, *a.g.e.*, 18.

62 Nimetin şükrü nimeti verenin görülmesidir.

63 Fâtır, 35/28.

64 "Allah âlim kullarından haşyet eder. Haşyet eder de titrer mi? Yok. Padişahın vezirini sayması gibi sayar". Bkz. Ünver Dosya, *Ahmet Amiş Efendi'nin Sözleri*.

❀ Biz bir evi temelinden tepesine kadar değiştiririz. Kiremiti kımıldamaz.

Hanımefendi'den:

❀ Bir gün başlarını kaldırıp, "Ben yazı tahtası değilim" [18] buyurmuşlar. "Benim verdiğim Ali Paşa vergisi değildir".

❀ Bir gün Mehmed Efendimize "Şu şeyi sana vereyim mi?" buyururlar. "Ver efendim". "Verdim. Bana kim karışır ulan."

❀ Mehmed Efendimiz bir gün "Efendim benim Allahu Ekber'e kanaatim yok" [dedi]. "Öyle ise hadsiz, hudutsuz, kenarsız, sınırsız Allah de" buyururlar.

❀ Beni senin elinden yine sen kurtarırsın.

❀ Mehmed Efendimiz kalben keşfinin açılmasını istemişler. O zaman "Keşif meşif ne olacak. Sen bana bak, ben sana bakayım" buyururlar.

Hoca Efendimiz hazretleri:

❀ Ye Allah ile, iç Allah ile, otur Allah ile, gez Allah ile.[65]

Naim Beyefendi rivayetiyle:

❀ Huzurda teveccüh olmaz.

❀ Halil Efendi'ye, "Ulan karışma. Ben bu sazı bozuk düzende [de] çalarım".

Hoca Efendimiz rivayetiyle:

❀ O, bu, hep O derler. O, bu, hep bu için. Bunu anlayınca üç sene gökyüzüne bakamadım.

❀ Bir gün huzura giren birisi Aziz Efendimize birtakım tefevvühât-ı nâ-lâyıkada bulunur. Hazret, "Oğlum beni sana yanlış anlatmışlar" buyurdu. Bu kadarı bile çok gördü. [19] Akabinde "Bir zât gelip esna-yı kelamda Kuşadalı Aziz'in huzur-ı saadetlerine birisi gelip birçok nâ-lâyık tefevvühâtta

65 Bu sözden sonra, *Mehmedalibeynâme*, 11'de, "Naim Bey rivayetiyle Kuşadalı Efendimiz'den: Ahirete intikal etmiş mürşide rabıta olmaz. Eğer olsaydı Resul Efendimiz'den başkasına olmazdı" ifadesi yer almaktadır. Ayrıca bkz. Birön, *a.g.e*, 7; Sayar, *Abdülaziz Mecdî*, 482.

bulunur. Hazret hiç itiraz etmeyip ellerini göğsüne vurarak eyvallah buyururlar, dedi" buyurdular.

❀ Şam, Bağdat, Mısır. Biri sudan, biri sâikadan, biri de hareket-i arzdan harap olacak. Türk kavmi ebabil kuşu ile helak olacak.[66] Türk tanassur edecek.[67]

❀ Mahdum-ı âlîleri Ali Bey'in vefatı üzerine kabirlerinin mahalleri tayin zamanında ihvan arasında münakaşa olurken bazılarının "Efendi hazretlerine de yer ayıralım" mütalaası geçer. Huzura giden Nevres Bey'e daha kapıyı açmadan "Onların[68] kabri teslim-i ruh ettikleri mahaldir" buyurdular.

Nevres Beyefendi'den:

❀ Adem'e ilk inen suhuf ne? Hesap; 1'den 9'a kadar rakamlar, ikincisi hendese, üçüncüsü mimaridir. Onun için hesap kıyamete kadar terakki edecektir.

❀ Şeyhim bana sual buyurdu: "Adem'den evvel din var mıydı?" "Evet efendim vardı: Din-i İslâm".

❀ "Hazreti Muhammed kaç kişiyi irşat buyurdu?" Ben de korktum, lisanen söyleyemedim. Şehadet parmağımla işaret ederek 'bir' dedim. "Evet, yalnız Hazreti Ali'yi irşad buyurdular".

❀ Kapalı kutuya mal konmaz; domuza inci takılmaz.

❀ [20] İşiniz varken bırakıp bana gelmeyin.

❀ "Bizim tarikatımız Nuh'un gemisi gibidir". Ben de, "Binenler selameti bulmuştur" dedim. "Evet, binenler selameti bulmuştur" buyurdular. "Diğer verese-i enbiya kendi müritlerini daire-i mezuniyetleri kadar terakki ettirirler. Varis-i Muhammed'e hudut yoktur".

66 Sayar ise, Amiş Efendi'nin "Türk devleti kıyamete kadar bakidir" sözünü Süheyl Ünver'den nakleder. Bkz. Sayar, *Süheyl Ünver*, 534.

67 "Fatih ile Yavuz Selim Han, İmâmeyn silkindendir. Türk devleti (bir defasında da: Türk Milleti) ilâ yevmi'l-kıyâme baki kalır, payidar olur. Fakat şekl-i idaresi şekilden şekile tahavvül eder". Bkz. Altuntaş, *a.g.e.*, 43.

68 Nebiler ve Allah dostlarının. Bkz. Güneren, *a.g.e.*, 101.

❀ Şeyhim beni çingenelere dövdürdü. Çingeneden dayak yiyen pezevenkte kibir mi kalır?[69]

❀ Âdab-ı Muhammediyyedendir: Bir yere girdiğiniz zaman namaz kılınıyorsa, cemaatle namazı kılmış olsanız da oraya girip namaz kılınız.

❀ "إني لأجد نفس الرحمان من قبل اليمن [İnnî le-ecidu nefese'r-Rahmâni min kıbeli'l-Yemen]".[70] Hazreti Muhammed'in kâ'bına halel getirmez.

Mehmed Efendimiz hazretlerinin nutk-ı âlileri:

❀ Asıl rabıta şeyhin uluhiyetini tasdiktir.

❀ "Efendim, emret!" deyip durmayın. Fem-i saadetlerini gösterip "Buradan bir şey çıkar, yapmazsanız, mesul olursunuz."

❀ Şeyhleri kendilerine buyurmuşlar: "Ahmet, açlığın aklına gelirse bizden değilsin".

❀ Huzur-ı âlîlerine inabe almak üzere gelen on dört, on beş yaşlarında bir kıza, "Salat u selam getir, istiğfar getir, Kur'an[71] oku. Sokak üzerindeki odada okuma, dışarıdan geçenler sesini duymasın" [buyurdular].

❀ Bakkal veyahut bir diğerine borcunuz olursa aylığınızı alır almaz [**21**] ödeyiniz. Çünkü [alacaklı] bu para ile bir iki el devreder ve kâr eder. Eğer parayı vermezseniz haramdır.

Bir gece Asım Bey'e gidiyordum. Hemen yatsıya yakın idi. Hazreti Aziz'e Hafız Paşa Caddesi'nde Kumrulu Mescit'te rast geldim. Nereye gidiyorsun, diye sordular. Asım Bey'e gideceğimi söyledim.

69 "Aziz Sultan, 'İki çingene kavga ediyordu. Ayırmak için aralarına girdim. Hoca, sen karışma, diye bana da birkaç tokat attılar' deyince, şeyhi 'İyi yapmışlar be Ahmed. Sen de biraz kibir, azamet varsa, onu da kırmışlar'. Aziz Sultan, 'Çingenelerden dayak yiyen pezevenkte kibir mi kalır?' buyururlarmış". Bkz. Öztürk, *a.g.m.*, 264.

70 "Rahman'ın nefesinin [rahmetinin] Yemen'den geldiğini hissediyorum". *Müsned*, II, 541.

71 Amiş Efendi sâliklerine sık sık "İstiğfar edin, salavat okuyun, Kur'an tilavet edin; her şeyi Kur'an'da bulursunuz" dermiş. Sadık Vicdanî, *Melâmilik* kitabından nakleden Öztürk, *Bosnevî*, 20.

Selam söyle, buyurdular. Sonra anladım ki Efendi hazretleri Karagümrük'ten geliyor. Bir gün buyurdular ki, Evkaf'tan maaşım geldi, geç vakitte eve geldim, kapıyı çaldım. Beni yemeğe beklemeyin, dedim. Karagümrük'e gittim. Bizim bakkalın evini buldum ve borcumu verdim. Bakkal, "Aman efendim niçin yoruldunuz, niçin acele ettiniz?" dedi. Ben de "Bu parayı sana ödemezsem bana haramdır". dedim. Bakkal kilisede vaaz eden papaza, "Papaz efendi seninkiler lafta kalıyor, müslümanlar yapıyor. Parayı evime kadar getirdi" demiş.

❀ Yanınızda birisi yanlış da okusa tashih etmeyiniz; "Biz bunu böyle biliyorduk" deyiniz.

❀ Aziz Sultanımız bir gün birini sordular: "Efendim, selamları vardır" dedim. "Böyle şey istemem; bana selam söylemeyenden bana selam getirmeyiniz. Birisi beni sorarsa selamları vardır deyiniz" buyurdu.

❀ Yetmiş bin kelime-i tevhid, imanını kurtarmadan gitmiş ise imanını kurtarır.

❀ [22] Nusret Hanım bir gün kerimesi Aişe Hanım ile birlikte huzur-ı saadete girerler. "Efendim, bülbülünüz hastalandı" der. Aziz Sultan, "Ya öyle mi? Sen hasta mısın?" buyurdular. Aişe Hanım da "Hayır efendim, ben hasta değilim" der. Bunun üzerine Aziz Sultan "Bak benim bülbülüm hastalığı kirletmiyor" buyurdular.

❀ "Söyleyene bakma, söyletene bak" derler. Doğrusu, "söyletene bakma, söyleyene bak"tır.[72]

❀ Kerime-i muhteremeleri Aişe Hanımefendi buyuruyorlar: Bir gün Efendi babamın yanına girmiştim. "Şimdi zuhur etti; سبحان الله وبحمده استغفر الله العظيم. سبحان الله العظيم وبحمده أستغفر الله لا حول ولا قوة إلا بالله العظيم [subhânellahi ve bi-hamdihî estağfirullâh el-azîm. Subhânellahi'l-azîm ve bi-hamdihî estağfirullah lâ havle velâ kuvvete illâ billâhi'l-azîm]. Bu zikre devam eden nüzulden mahfuzdur" [buyurdular].

72 Aynı cümle için bkz. Ünver Dosya, *Ahmet Amiş Efendi'nin Sözleri*.

Hoca efendimiz rivayetiyle:

❀ Muhabbetin galeyanı hâlinde hüküm sâlikindir.

❀ Helvaya şeker konulacak zamanı helvacı bilir.[73]

Nevres Bey rivayetiyle:

❀ Huzura girdim. İçimden, "Efendim, ben bu müslüman düşmanlarına karşı çıkmıştım. Şahsi menfaat gözetmedim. Sen sahib-i zaman değil misin? Nasıl olur da senin bir bendeni bi-gayri hakkın bu herifler sürüyorlar da sen beni kurtarmıyorsun?" [diye geçirdim] [23] Aziz Sultan ihvana karşı sohbet ederken sözünü kesti ve fakire bakarak; "Allah'ın senin alnına yazdığı şeyin men'ine Muhammed bile kadir değildir" buyurdular. Ben buna kani olmadım, kalben yine yüklendim, bu sefer de yine bendelerine tevcih-i hitap buyurarak şu âyeti tilavet buyurdular: "إِنَّمَا النَّجْوٰى مِنَ الشَّيْطَانِ [İnneme'n-necvâ mine'ş-şeytani li-yahzüne'llezîne âmenu]"[74] Ben yine kani

73 Ergin, *Mecmûa-i Tasavvuf*, vr. 96b-97a. Ayrıca bu cümlenin neden söylenildiğini anlamamıza yardımcı olacak bir hadise nakledilir: "Zabit olduktan sonra arz-ı veda için hazrete gitmiş idim, elini öptükten sonra bu müfarakatın acılıklarını hissederek huzurunda gayriihtiyari ağlıyordum. Bir hafta kadar bu bükâ-yi hazin devam etti. Kendileri hiçbir şey söylemez ve yine yaşlı gözlerimle kalkar giderdim. Nihayet bir gün sordu; "Ne ağlıyorsun be çocuk" dedi. Bu iltifat-ı celileye karşı gözlerim bir seyl-i hurûşan gibi coşarak, "Efendim ben ağlamayayım da kim ağlasın?" diyebildim. Mânevî rüyamı hatırlayarak gözlerimin kapanıklığı henüz tamamen zail olmamış iken "Pür-taksir sizden ve huzurunuzdan ayrılıyorum, teessüfüm bu yüzdendir" dedim. Hazret cevaben; "Helvacı helvasına şeker katacak zamanını bilir, ne sıkılıyorsun be. O senin isteğinle olmaz O'nun isteğiyledir. Her şeyin zamanı vardır kederlenme" buyurdular. Ve nereye tayin edildiğimi sordular. Cevaben Üsküp'e dedim. "Oh desene Mekke'ye gidiyorsun, oralar Nuru'l-Arab'ın ayak bastığı mübarek yerlerdir. Ne güzel, güle güle git ferahlanırsın". Ve ilave ederek; "Biz sizden asla münfek değiliz ki?" diyerek izhar-ı teselli ve beşaşet [beşaret] buyurdular". Bkz. Birön, *a.g.e.*, 45.

74 "Gizli konuşmalar, insanları üzmek için şeytandandır. Halbuki, Allah'ın izni olmadan hiçbir zarar veremez. Müminler, yalnız Allah'a tevekkül etsinler". Mücadele, 58/10

olmadım, yine yüklendim, bu defa da "Gam sümme gam, ba'de gam, kambur üzerine kambur verir" buyurdular. Yine kani olmadım, bu defa "وَلَيْسَ بِضَارِّهِمْ شَيْئاً إِلَّا بِإِذْنِ اللهِ [Ve leyse bi-dârrihim şey'en illâ bi-iznillâh]" [âyetini okudular][75] Buna da kani olmadım. Bu defa gayet şiddetle "إِنْ يَنْصُرْكُمُ اللهُ فَلَا غَالِبَ لَكُمْ [İn yensurkümu'llâhu fe-lâ-ğâlibe leküm][76]. Allah yardım ederse size kimse galebe edemez. Allah sana yardım etmiyor, fazla lafa lüzum yoktur, gideceksin".[77]

❀ Allah mükevvenatı zulmette halketti. Zulmet vahdet demektir.

❀ Ebu Hureyre (r.a.) bir gün sahabe-i kirama; "يَتَنَزَّلُ الْأَمْرُ بَيْنَهُنَّ [Yetenezzelü'l-emru beynehünne],[78] bu âyeti Hz. Peygamber'in bana tefsir ettiği gibi size söylesem bel'umumu kesersiniz" buyurur. Hazreti Aziz; "Burada emr, zât demektir" buyurdular.

❀ Mahdum-ı âlîleri Ali Beyefendi hazretlerinin nutk-ı âlileri:

Anayım ben kim doğurdu anamı
Yine anamdan doğup ben doğurdum anamı.

❀ Hastayım, Resul Efendimiz yanımda oturuyorlardı. Ben "Aman ya Resulullah, aman ya Resulullah!" diyordum. Yanımdakiler beni sayıklıyor [24] zannediyorlardı.

❀ Hasta idim doktorlar geldiler, muayene ettiler. Yavaş sesle; "Beş dakika kadar yaşar yaşamaz" dediler. (Hastanın yanında en hafif

75 "Allah'ın izni olmadan hiçbir şey onlara zarar veremez." Mücadele, 58/10.

76 "Allah size yardım ederse artık sizi yenecek hiçbir kimse yoktur." Âl-i İmran, 3/160.

77 Harbiye hocalarından Nevres Bey'le alakalı bu muhaverenin arkaplanı şöyledir: "Muhtemelen, 1908 ertesinde Nevres Bey, hiç ummadığı bir haksızlığa uğrar ve yeni görev yeri Trabzon'a tayin edilir. Bu tayin işini kabullenmeyen Nevres Bey, sıkıntılı bir ruh hâli ile Ahmed Amiş Efendi'nin ziyaretine gider (...)" Bkz. Sayar, *Gölpınarlı*, 34-35.

78 "Allah'ın emri/buyruğu bunlar arasında sürekli gelip gerçekleşir". Talak, 65/12.

lisanla bile konuşmayınız, çünkü işitir). Ben bunu işittim, kendi kendime; "Tü sana çatal bacak Ahmed, herkes senin öleceğini biliyor da senin haberin yok. O anda Resul Efendimiz: "[?] sen daha huzurda bulunacaksın" buyurdu. Ben kalktım, oturdum. Bana pirzola getirdiler, yedim. Doktorlar da kaçtılar.

❀ Bir bayram günü Beykozlu Ali Bey ile birlikte devlethanelerine gittik. Ellerini öptük. Kendileri odadan aşağı indiler. Bahçeden iki çiçek koparmışlar, getirdiler. Birini bana, birini de Ali Bey'e verdiler. "Tüh gördün mü bunu senin için, bunu da bunun için koparmıştım. Patlayıp durma, seninki sana gelir" buyurdular.

Beykozlu Ali Bey[79] buyuruyorlar:

❀ "Sen Allah'a hizmet et! Allah tekmil kullarını sana hizmet ettirir".

❀ Rus vapuruyla Hicaz'a gidiyordum. Vapurun davlumbazında namaz kılmak istedim. Yolcular "Sakın oraya çıkma, kaptan seni denize atar" dediler. Ben kapudana müracaatla ve işaretle orada namaz kılmak istediğimi anlattım. Kapudan müsaade etti. Ertesi sabah bir de baktım ki bir Rus taifesi omuzunda peşkir elinde ibrik yanıma geldi. Her ne kadar ısrar ettimse de kabul etmeyerek kendisi [25] dökerek abdest aldım. Vapurda su sıkıntısı vardı. Kapudan bana bir sürahi su gönderdi. Hemen bir fincan buldum. O suyu herkese dağıttım.

❀ Medine'de olun. Medine'de oturmayın. Çünkü adileşir.[80]

❀ Osmanlı'dan sözünüzü,[81] ariften gözünüzü, evliyaullahtan özünüzü saklayamazsınız.

79 Harbiye'de kitabet hocası.

80 Sayar, Süheyl Bey'den bu sözü şöyle naklediyor: "Mekke'de bulunun, oturmayın. Çünkü adileşiyor [sıradanlaşıyor]". Yine bu minval üzere şu sözünü de nakleder: "Nevres, Nevres! Sen tekkeyi mekkeyi bırak. Bu kadarı kâfi". Sayar, *Sohbetler*, 141. "Olun" kelimesi, Ahmet Erdem'de "ölün" olarak geçiyor. Bkz. Erdem, *a.g.e.*, 26.

81 Aziz Türbedar'dan Osmanlılar hakkında nakledilen müsbet bir diğer söz: Benî Kureyşden biri (bir defasında: Evlâd-ı Resulden birisi) zulüm ve

❀ Tuttuğunuz hizmetçi namaz kılmasını bilmiyor, okuması yok ise, "بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ [Bismillâhîrrahmânirrahîm El-hamdü lillâhi rabbi'l-âlemîn]"i belleterek namazını kıldırınız. Ba'dehu "اَلرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ [er-Rahmâni'r-Rahîm]" sonra "مَالِكِ يَوْمِ الدِّينِ [Mâliki yevmi'd-dîn]"[82]... ilh. öğretirsiniz.

❀ Tenezzül, 'ayn-ı terakkidir.

❀ Bir gün Efendi hazretlerinin huzuruna gittim. "Efendim, açım" dedim. Keselerini çıkarıp bana uzattılar. "Efendim, öyle istemem. Hem içim aç, hem gözüm aç" dedim. "Ulan köftehor, ben seni öyle de doyururum, böyle de doyururum" buyurdular.

Büyük hanım rivayetiyle:

❀ Leylek leylek löpürdek. Hani bana çekirdek. Çekirdeğin içi yok. Sarı kızın saçı yok.

❀ Derviş derviş devrilmiş, Kâbe'ye gitmiş kıvrılmış.

❀ Karnın doyuncaya kadar ye!

❀ Ölünceye kadar ye!

❀ [26] Rüzâr uğultusu, kapu gıcırtısı, sinek vızıltısı hep Hak'tır. Kâmil bunlardan Hakk'ı sema ider.

Nevres Bey:

❀ Bir bayram günü bayram namazını ba'de'l-eda Hazreti türbede ziyaret ettim. Türbeden çıktılar. Ben de beraberdim. Cami etrafında nöbet[te] geceleyen asker[ler], nöbetlerini bitirmiş geliyorlardı. Türbenin Akdeniz cihetindeki zincirli kapıdan girdiler. O zaman Hazreti Aziz şöyle buyurdular: "Siz camide iken bunların beklediği bir saat nöbet, senin yetmiş senelik ibadetinden efdaldir".

i'tisafa maruz kalınca Kayı Aşireti'ne iltica etti. Mürûr-i eyyam ve zaman ile onlara baş oldu. Fakat kendileri de bilmez". Bkz. Altuntaş, *a.g.e.*, 43.

82 "Rahman ve Rahîm olan Allah'ın adıyla. Hamd âlemlerin Rabbi Allah'adır. O Rahman'dır, Rahim'dir. Din gününün sahibidir". Fatiha, 1/1-3.

❀ Dershanede senin karşına gelip oturan talebenin indellah senden büyük olduğunu unutma.

❀ Ders hazırlayıp dershaneye girmeyin. Dershaneye giderken siz kalben talebeye biat edin. Onlar kendilerine lazım olan şeyi size söyletirler.

Nevres Bey rivayetiyle Mehmed Efendimiz'in Aziz Sultan'dan rivayetiyle:

❀ تعز [tü'izzu] idim, تزل [tüzillu]ya geldim.[83]

Nevres Bey rivayetiyle Sadık Bey'den gelen, kâili kim olduğu meçhul [söz]:

❀ İrade-i külliyenin efrad-ı beşerde zuhuruna o ferdin irade-i cüziyesi derler.

Bursa'da Şerbetçi Ahmet Efendi rivayetiyle:

❀ Bir gün huzurda iken Hazreti Aziz tarafından; "Ahmet, tambura çalar mısın?" buyurdular. (Aynı zamanda kendileri dımbır dımbır diye terennüm buyurdular). [27] "Düzeyim deme ha koparırsın. Nasıl, bulursan öyle çal".

❀ Yorgancı Tırnovalı Nuri Usta, Ömerü'l-Halvetî Hazretlerinden Hazreti Aziz'le pirdaşmışlar. Bu zâtın irtihalini haber vermek üzere huzura giren yorgancı Hacı Efendi'ye daha bir şey söylemeden, "Nuri Usta'nın vefatını haber vermeye geldin, o kendi kuşağını kendi sıktı, hayatını aldı. Azrail'e canını vermedi" buyururlar.

Yine mûma ileyh Ahmet Efendi'den:

❀ İhvandan Firuzağalı Hasan Efendi anlatmışlar: Birçok ehlullaha hizmet ettim. Sonra "Ya Rab beni öyle bir zâta ulaştır ki emirlerini söylemeden ben yapayım" dedim. Duam kabul oldu. Hazreti Aziz'e mülaki oldum. Hakikaten içimden su vereyim gelir, kalkar veririm. Buna mümasil birçok arzu buyurdukları hizmetlerine şifahen buyurmadıkları hâlde yapardım.

83 İzzette idim, zillete geldim.

Bir gün birkaç arkadaş hendeseden bahsettik. Kalktım huzura geldim. Gelirken vapurumuz diğer bir vapurla hemen müsademe edecekti. Ben korktum. Huzura girer girmez, "Ulan, ben sana öl demedim mi?" buyurdular. Biraz sonra murakabe vaziyeti aldılar. Bize de bir uyku hâli geldi. Bir de baktım ki beş altı deniz gördüm. Hazreti Aziz elimden tutarak o denizleri birer birer, derken ikişer ikişer, üçer üçer ve en nihayet hepsini birden atlattılar. [28] Kendime geldim. Bir de baktım Hazret murakebe vaziyetini terk buyurmuşlar. Fakire bakarak "Ulan Hasan, bu senin görüştüğün hendeseye benziyor mu? Buna ehlullah hendesesi derler" buyurdular.

Yine Firuzağalı Hasan Efendi rivayetiyle:

❀ İhvandan Mustafa Efendi'nin haremi vefat eder. Arası biraz geçtikten sonra nefsi galebe edip bir kadın getirip hem-bezm olmak ister. Kadın yatağa yatar, Mustafa Efendi de kadına yaklaşmak isteyince bir de bakar ki yatakta Hazret yatıyor. İki üç defa tekerrür edince bu defa hemen parasını verip çıkar. Bir buçuk ay kadar huzura gidemez. Ondan sonra bir gün Hasan Efendi diğer ihvanla huzura girdiklerinde "Oh oh Mustafa, Mustafalar baba çok olur. Benim ihvandan bir Mustafa vardı, çok haşarı idi, külhanda bir akşam beni düzeyazdı" buyurur. Sonra da diğer ihvana bakarak "Akrabanızdan biri vefat etmiştir, gidip cenazesini kaldırınız" buyururlar.

Nevres Bey'den:

❀ Analar Allah'ın Rahim sıfatına, babalar da Rezzak sıfatına mazhardırlar.[84]

❀ Tûr-i Sina makam-ı meşhurdur. (Mesnevi Şarihi Sarı Abdullah Efendi, c. IV, s. 35.)

Süleyman Bey rivayetiyle:

❀ Nasip olursa nasibini yer altında bulur.

Nevres Bey:

84 Aynı cümle için bkz. Ünver Dosya, *Ahmet Amiş Efendi'nin Sözleri*.

❀ [29] Çok Kur'an okuyan bunamaz.

Nevres Bey:

❀ "لا يقيمون جسدهم في قبرهم إلا أربعين صباحا وكانوا حيث ما أمروا [Lâ yukîmûne cesedühüm fî kabrihim illâ erbaîne sabahen ve kânû haysu mâ ümirû]".[85]

Hoca Efendimiz rivayetiyle:

❀ Erce mi konuşalım, oyuncakca mı? Erce: Akıllıca. Oyuncakça: Hakîkatçe.[86]

❀ Nevres Bey'le Beykozlu Ali Bey bir gün Aziz Sultan'ı ziyarete giderler ve giderken kıyamet ne ise bize tarif buyursun, diye konuşurlar. Huzura girdiklerinde "Kıyamet[te] içler dış, dışlar iç olacak" buyurdular.

Hoca Efendimiz'den:

❀ Biz köpek tabiatlıyız. Kuçu kuçu derler geliriz, hoşt derler gideriz.

❀ Bir gün Doktor Talat Bey ile birlikte müteessifane rahatsızlıklarını haber aldığımız Hazreti Aziz'in devlethanelerine gittik. Kapıyı Cici açtı. İsimlerimizi söyledik, arz ettiler. Gelsinler, buyurmuşlar. Huzura girdik. Kendilerini kesb-i afiyet etmiş bulduk, mesrur olduk. "Derecem 43'e çıkmış. Nâfiz Paşa'yı[87] getirmişler. Muayene ederek, 'Allah sizlere ömür versin, hasta artık gitmek üzeredir' dedi. Kendisini koğdum. Oradakilere 'Böyle söylenir mi?' dedim. Derken

85 "Onların [Nebilerin] cesetleri kabirlerinde kırk sabah kalır ve sonra [ruhları] kendilerine emredilen yere dönerler". Bu ibare, Taberânî'nin *Müsnedü'ş-Şâmiyyîn* (2/420) ve İbnü'l-Cevzî'nin *el-Mevzuât* (2/39)'ında mevzu olarak kaydedilen bir hadisin farklı kelimelerle naklidir.

86 "Bir gün Aziz Sultan, Mehmed Efendi hazretlerine 'Erce mi, konuşalım, yoksa oyuncakca mı?" buyurmuş. Mehmed Efendi şaşırmışlar, cevap verememişler. Bunun üzerine Aziz Sultan: 'Erce demek, akıl, mantık dairesinde dünya işlerini konuşmak demektir. Hak, hakikat konuşması ise oyuncakcadır' buyurmuşlar." Bkz. Öztürk, *a.g.m.*, 265.

87 Şeyhü'l-etıbba diye maruf, Tırnovalı. Bkz. Sayar, *Sohbetler*, 215.

Hazreti Resul Efendimiz, Hazreti Ömer ve Hazreti Osman ile birlikte zuhur ederek şuraya oturdular. 'Size bir kadın lahana turşusu suyu getirecektir, reddetmeyin için' buyurdular. [30] Hakikaten ertesi sabah bir hanım kapıyı çalarak 'Efendi hazretlerine ilaç getirdim, lahana turşusu suyu getirdim' dedi. Evden almamak istediklerini işittim. 'Getir getir' dedim, içtim. 43 derece hararet hemen 37'ye indi" buyurdular ve sonra da tevcih-i hitapla "Doktor, sakın şeyhime iyi geldi diye her hastaya lahana turşusu suyu tavsiye etme" buyurdular.

Nevres Bey['den]:

❀ Cennetlik misin, cehennemlik misin? Bilmek ister misin? Bulunduğun hâle bak; bulunduğun hâl cennetlik ise cennetliksin, cehennemlikse cehennemliksin.[88]

❀ Asıl derviş bayram namazını kılar kılmaz şeyhinin elini öpmeden yerinden kalkmaz.

❀ Keza: "كل مصل إمام ولو كان منفردا [Küllü musallin imâmün ve lev kâne münferiden]",[89] hadistir. İmam metbû demektir. Cemaat de kendi vücududur.

❀ Keza: Allah benden razı olmasaydı beni dünyaya getirmezdi. Ben Allah'tan razı olmalıyım.

❀ Keza: Bir gün Hazreti Aziz ile birlikte giderken yolda bir küçük çocuğa rast geldik. Hazret dillerini çıkararak çocuğa "böh!" buyurdular. Çocuk da adını dedi. O zaman "Hazreti Resul Efendimiz bazen çocuklara [31] dillerini çıkarırlardı. Böylelikle çocuğa rabıta verirlerdi" [buyurdu].

❀ Keza: Birisi yeni bir ev yaptırırsa, rütbe alırsa, yeni bir elbise giyerse tebrik etmeyiniz.

❀ Yeni bir gömlek bile giyseniz iki rekat namaz kılınız.

Hoca Efendimiz:

88 Aynı cümle için bkz. Ünver Dosya, *Ahmet Amiş Efendi'nin Sözleri*.

89 Her namaz kılan, münferiden kılıyor olsa dahi imamdır.

❀ Kir kiri yıkar, kör körü yeder. Kirkor'a deme Kirkor. Yol doğru gider.

❀ Keza: Ben o pezevenge haber gönderdim, dedim ki memuriyetin ne ise onu elinden geldiği kadar yap. Aklının ermediği yerde erenden sor. Başka şeye parmağını sokma, dedim. O dinlemedi. Gitti karıştı. Şimdi pezevenk odasından odasına kadar korkusundan gidemiyor.[90]

Nevres Bey:

❀ Bir gün Ömerü'l-Halvetî Hazretleri abdest alacaklardı. Su vermek üzere ibriği almağa koştum. Benden evvel bir Bulgar Ayvaz koştu, ibriği kaptı. Ben almak istedim. Bırak, buyurdular ve aynı zamanda Bulgar'a bir nazar buyurdular. Gece oldu benim odamın kapısı çalındı. Baktım bir Bulgar. "Büyücü müsünüz, nesiniz?! Bizim Ayvaz veli oldu" dedi. Gittim baktım, "Allah, Allah!" deyip zikrediyor.

Beykozlu Ali Bey:

❀ Ben sağ iken kimseden korkmayın. Kimse size bir şey yapamaz. [32] Ben öldükten sonra hepten korkmayın.

❀ Keza: Mahşerde içlerimiz dış, dışlarımız iç olur.

❀ Bir gün Makbule Hanım kerimesi Nusret Hanım'la huzura girer. Hazreti Aziz rahatsızlarmış. Doktorlar zatürre demişler. Hanımlar müteessirmişler. Büyük hanıma hitaben "Korkma, merak etme. Hastalık bu vücutta hükmünü icra etmez. Size merhameten duruyorum" buyururlar.

Mehmet Efendimiz hazretlerinden:

❀ Gitme gitme, diye ısrar etme. Bu gece Hacı Ahmet ikileşti, buyurdular.

90 İttihat ve Terakki içinde sonradan muhaliflerden olan, Hürriyet ve İtilaf Fırkası reisi Miralay Sadık Bey (1860-1940) Kurtuluş Savaşı'na muhalefeti sebebiyle 150'liklerden olmuştur. Amiş Efendi'ye, müntesiplerinden olan Sadık Bey'in siyasî hayatındaki durumu haber verilince gıyabında bunları söylemiştir. Bkz. Sayar, *Mecdî Tolun*, 103. Miralay Mehmed Sadık için bkz. Çağlı, a.g.m., 105.

Nevres Bey:

❀ Bir sıcak günde Hazreti Bilal, "Ya Resulallah, ezan vakti geldi, okuyayım mı?" buyurur. "Biraz sabret" buyurdular. Bu üç defa tekerrür etti. Üçüncüsünde "Okuyunuz. Yalnız حي على الصلاة [Hayye ale's-salah] yerine قوموا في بيوتكم [Kûmû fi buyûtikûm][91] deyiniz" buyurdular.

❀ Keza: Cemaatle namaz kılarken imam cehren okursa dinleyiniz. Cehren okumuyorsa kendi virdinizle meşgul olunuz.

Hoca Efendimiz rivayetiyle:

❀ Ölümü anlamak isterseniz Abdülhamid'in hâline bakınız; hal'inden sonraki [hâline].

❀ Keza: [33] Haydin haydin, kapıları kakalım. Yari canda kıstırıp anda halvet olalım.

❀ Keza: Görünen mertebedir, hakikat-i Hak'tır.

❀ Keza: Halil Efendi'ye buyurmuşlar ki, "Evvela sen beni gördüğün zaman cezbeleniyorsun. Dağı taşı gördüğün zaman cezbeleniyor musun?" Halil Efendi, "Hayır" demiş. "Öyle ise olmadı. Ne zaman neyi görürsen hakikat-i ilahiyeyi müşahede ile cezbelenirsen o zaman [olur]".

Hoca Efendimiz rivayetiyle:

❀ Evliyaullahtan iki sınıf bahtiyardır. Biri hayat-ı câvidanîye mazhar olan, diğeri sine-i Muhammediyeyi saran adamlar. (Hayat-ı câvidanîye mazhar olanlar yani hayat-ı zâtiye ile hay olanlar).

Hoca Efendimiz buyurdular:

❀ Kadri[92] [Kuru[93]] Nimet Hanım'ın dayısının kızı varmış, hastaymış. Akrabası arasında dargın iki kişiyi öyle yap[ıp], böyle yap[ıp] barıştırmış. Bu hanım rüyada Hazreti Resul Efendimiz'i (s.a.v.) görerek mübarek yed-i şeriflerini takbil etmişler.

91 Evlerinizde ayağa kalkınız [namaza durunuz?]

92 *Mehmedalibeynâme*, vr. 19a.

93 Erdem, *a.g.e.*, 33.

Resul Efendimiz (s.a.v.) de "Sen iki mümini barıştırdın. Senden de *hastalık gitsin, selamette ol*" buyurmuşlar. Filhakika hanım iyileşmiş ve "Yed-i şerifin mübarek kokusunu şimdi her yerde [34] duyuyorum" diyormuş.

❀ Keza buyurdular: Evliyaullahtan Arzı [Azerî?], "Bizim yolumuzun esası Allah'tan gafil olmamak, kimseyi incitmemek" buyururlarmış.

Nevres Bey rivayetiyle:

❀ Siz derse ders hazırlayarak girmeyiniz. Kalben talebeye biat ediniz. Onlar lazım olan şeyleri size söyletirler.

Mehmet Efendimiz rivayetiyle:

❀ Her şeyin muhabbeti fena bulur. Mürşit muhabbeti fena bulmaz. Gittikçe artar, buyururlar.[94] Keza: Kaddesallahu sırrahu ve metta'anâ bi-feyzi'l-Muhammediyye.[95]

❀ Bizler illetten, kılletten, zilletten ari olmayız. Lâkin yatacak derecede hastalık vücudumuzu istila edemez.

Hoca Efendimiz rivayetiyle:

❀ Bir gün mübarek parmaklarıyla enfiye alıp "A be arif, te bu zerreden bile Hak semâ eder. Rüzgâr iniltisi, kapı gıcırtısı, sinek vızıltısı hep Hak'tır".

Nevres Bey rivayetiyle:

❀ Bir gün abdest almışlardı, kurulanmadılar. "Hazreti Muhammed bazen böyle yapardı", buyurdular.

❀ Keza: [35] Türbede bir gün sakal-ı şerif ziyaret edilirken salat u selam esnasında "Medine'ye gidip Muhammed'i toprağın altında aramayınız" [buyurdular].

Söğütlü Halil Bey rivayetiyle:

❀ "Bulmalı, duymalı, doymalı." buyurdular.

❀ Yedi sene gökyüzüne bakmadım.

❀ Tenezzül, ayn-ı terakkidir.

94 Aynı cümle için bkz. Ünver Dosya, *Ahmet Amiş Efendi'nin Sözleri*.

95 Allah sırrını takdis eylesin ve bizi Muhammedî feyizle nimetlendirsin.

Nevres Bey rivayetiyle:

❀ Kâne'nin mânası "idi", "oldu" mânasına değil.

Hoca Efendimiz rivayetiyle:

❀ Kastamonu'ya giden ihvandan birisine, "Şaban-ı Veli'yi ziyaret et, benden selam söyle, redd-i selam oluncaya kadar ayrılma" buyururlar. O zât da ziyaret eder ve selam-ı âlilerini tebliğ eder. Biraz bekledikten sonra Hazreti Şaban-ı Veli zuhur ederek "Aleyhisselam" buyururlar.

Nevres Bey rivayetiyle Mehmed Efendimiz hazretlerinden:

❀ Bir gün Efendi hazretleri "Abdülehad Nuri'ye git, benden selam söyle" buyurdu. Ben de gittim. Türbeye yaklaştığımda türbedar kapıyı açtı, bana "Buyurunuz" dedi. Kendisi girmedi. Ben girip, "Kutbu'l-vâsılîn gavsu'l-vâsilîn biraderiniz Ahmed Amiş Efendi hazretlerinin selamları var" dedim. Onlar da "Aleykümüsselam ve aleyhisselam" buyurdular.

Nevres Bey rivayetiyle:

❀ [36] Bir gün Hazreti Ali Efendimiz "Ya Resulallah namaz kılmak istemiyorum ama ezan okunduğu zaman içim sızlıyor" buyururlar. "Akibetinin hayr olduğuna alamettir" buyurmuşlar.

❀ Keza: "İlâh, şâğil mânâsınadır" buyururlar.

Kütahyalı Süleyman Bey rivayetiyle:

❀ Benim ihvanımı seven bendendir.

❀ Huzurda Hazret Kur'an okurken iki üç defa ziyaret ettim. Kur'an'ı bitirip kapadıktan sonra "Bu Kur'an'ın sevabını sana hediye ettim" buyurdular. Ben sükût ettim. "Öyle olmaz, üç defa aldım kabul ettim, de" buyurdular. Ben de üç defa tekrar ettim.[96]

96 Süheyl Ünver ve Abdülbaki Gölpınarlı'nın naklettikleri şu hâdise de bu sözü anlamaya yardım edecektir: "Senesini tam hatırlamıyorum, 1909 ya da 1910 olmalı. İstanbul Darülfünunu Hukuk Fakültesi'nde okuyan üç talebe, Maraşlı Ahmed Tahir, Kırşehirli Hüseyin Avni ve Yozgatlı Yusuf

Hoca Efendimiz hazretlerinin nutk-ı âlîleri:

❀ Vazifeyi yaparken "Ya Rab sana hizmet ediyorum" demeli.

Göztepe müezzininin rivayetiyle:

❀ Beni evlendirdiler. Gerdeğe koydular. Seccadede iki rekât namaz kıldım. Baktım cemaatim ayakta duruyor. Bir mihrabiye okudum. Ondan sonra iki ellerimi ileriye uzatarak ba'dehû geri uyluklarıma doğru çekerek (Şabanî tarikınca kürek çekme zikri denirmiş) Kelime-i tevhid zikrine başladım. Cemaatim de bana uymasın mı?

Nevres Bey rivayetiyle:

❀ [37] *Namazda okunan Kur'an'ın her harfi (yahut her kelimesi)* için yüz sevap, namaz haricinde abdestli okunan Kur'an'ın her kelimesi için elli sevap, namaz haricinde abdestsiz okunan Kur'an'ın her kelimesi için yirmi beş sevap verilir, buyurdular.

Bahri Efendiler, birlikte bir şeyhe intisaba karar verirler. Ancak, intisabın bir şartı vardır; şeyhin keramet göstermesi. O vakitler tekkeler açık. O tekke senin, bu tekke benim, kafa dengi bu üç arkadaşın İstanbul'da gitmedikleri tekke, görmedikleri şeyh kalmıyor. Gönülleri yatmadığından intisap edecek bir şeyh bulamıyorlar. Eyüp Nişancası'nda başında Seyyid Abdülkadir Belhî Efendi'nin bulunduğu Şeyh Murat Buharî Dergâhı [var], oraya gidiyorlar. Hazret onlara diyor ki, 'Siz Fatih'in türbesine gidin. Orada türbeyi bekleyen Ahmed Amiş Efendi var, o, sizleri kabul eder'. Ertesi gün bu üç arkadaştan Hüseyin Avni ile Yusuf Bahri Efendi, birlikte Fatih'in türbesine gidiyorlar. Neden Ahmed Tahir Efendi o gün onlarla beraber değil, bunu bilmiyorum. Türbeye giriyorlar, yüz yaşını aşmış bir pîr-i fani, Türbedar Ahmed Amiş Efendi'yi Kur'an okurken görüyorlar. Kemâl-i edeple okunan Kur'an'ı dinliyorlar. Okumasını tamamlayan Amiş Efendi buyuruyor ki, 'Bu okumamdan hasıl olan ecr-i sevap ikinizindir. [Sizi] aldım, kabul ettim' Böylelikle törensiz bir şekilde intisapları gerçekleşiyor. Durumdan Ahmed Tahir Efendi de haberdar ediliyor. Bir gün sonra türbeye giden Ahmed Tahir Efendi de Amiş Efendi'yi Kur'an okurken görüyor. Hazret okumasını tamamladıktan sonra buyuruyor ki, 'Bu okumamdan hâsıl olan ecr-i sevap senindir. Seni de aldım kabul ettim'. Böylelikle, onun da intisabı gerçekleşiyor". Bkz. Sayar, *Gölpınarlı*, 39; Azamat, "Maraşlı Ahmed Tahir Efendi", 38.

Hoca Efendimiz rivayetiyle:

❀ Bir gün Hazreti Azizimizi ziyarete gelen bir hanım, Efendimizi Kur'an okurken gördüklerinde "Efendim ne zaman gelsem size Kur'an okur buluyorum" demiş. Hazreti Azizimiz de "Hanım ben başka kitapları da okudum, aradığımı bunda buldum" buyururlar.[97]

Hoca Efendimiz'in nutk-ı âlîleri:

❀ Evliyaullahtan bir zât Kur'an tilaveti yüzünden mazhar-ı velayet olmuş, sonra gözlerine âmâ târî olmuş. Ne vakit Kur'an okurlarsa gözleri açılır, hitamında yine kapanırmış.

❀ Hacı Necip Bey huzura ilk girişlerinde "Ne istiyorsun?" buyururlar. "Dua istiyorum" dedim. "Camiye git yetmiş bin kişi dua ediyor". "Efendim, Bursa'dan Halil Efendi'den selam getirdim" dedim. "Ya!" buyurdular, ihvanı sordular. "Zikrediyor musunuz?" buyurdular. İsm-i zâtı telkin buyurdular. "Allah, Allah diyorsunuz" buyurdular. "Orada Hancı İsmail Ağa vardır. Benim sarhoşum. Ben onun hanında misafir kaldım. Tanıyor musun?" "Evet efendim". "Ona selam götür. [38] Tuzcu Hasan Efendi'yi tanıyor musun? Pazar yerinde tuz satar. O bize durmadan ilâhî okurdu, güzel sesi vardır. Tanıyor musun? Ona da selam götür. Ilıcalara giderken yolda kahve satar, iki kolları yok, İbrahim vardır. Onu da tanır mısın? Ona da selam götür" buyurdular.

Nevres Bey rivayetiyle:

❀ Bir gün huzurda bulunuyordum. Namık [Kemal] Bey'in *Vatan [Yahut] Silistre*'sinde askerlerin, Allah muinimiz olsun, sözlerine karşı Abdullah Çavuş'un, Allah'ın işine karışmayacağız, dediğini arz ettim. Ellerini [v]urarak "Tam söz budur" buyurdular.

Şerbetçi Ahmet Efendi biraderimiz rivayetiyle:

97 Yine "Mecdi Efendi'nin rivayetine göre, Ahmed Amiş Efendi tenevvürü ve yüksek hakikatlere erişmeği kastederek 'Bu iş kitap ile olmaz, fakat kitabsız da olmaz' buyururlarmış". Ergin, *Mecdi Tolun*, 74; Birön, *a.g.e.*, 4.

❀ Bursa'dan araba ile dönerken arabacı uyumuş, araba da yolun kenarına gelmiş. Lâkin o uyumamış. Selametle geldik, buyurdular.

❀ Keza Bursa'da iki elleri bilekten kesik kahvecilik eden bir İbrahim Ağa namında bir zât varmış. "Ona gider misin?" buyurdu. "Bak biz Rumeli'de kahveye üç arkadaş oturup kahve ısmarladık. Diğer bir arkadaş geldiği zaman ben kahvemi o zâta verirdim. Öyle hoşlanırdı ki, gönlünü alırdım" buyurdular.

Nevres Bey rivayetiyle:

❀ "لِكَيْلَا تَأْسَوْا عَلَى مَا فَاتَكُمْ وَلَا تَفْرَحُوا بِمَا اٰتٰيكُمْ" [Likeylâ te'sev alâ mâ fâteküm ve lâ tefrahû bimâ âtâküm]"[98] "Elinden [39] bir şey giderse yerinme. Bir şey gelirse sevinme" buyurdular. Ben de gayriihtiyari "Efendim bu Allah mertebesidir" dedim. "Evet Allah mertebesidir" buyurdular. "Bunun birini yaptım, birini yapamadım" buyurdular. Lâkin hangisini yapamadım, hangisini yaptım buyurduklarını hatırlamıyorum.

Hoca Efendimiz rivayetiyle Halil Efendi merhumdan:

❀ Azizimiz Sultanımıza biattan birkaç gün sonra huzurlarına girdiğimde "Nikâhsızsın, nikâhın yok" buyurdular ve bunu birkaç defa gidişimde tekrar buyurdular.

Hoca Efendimiz rivayetiyle:

❀ İlan-ı Meşrutiyet'te Mehmet Efendimiz hazretlerini birtakım kendini bilmezler rencide ettiklerinden huzura geldiklerinde Aziz Sultan "Cenabı Hak yerden taşları alır, gökten yağdırır. Nitekim ümem-i salifede olmuştur. Ne yapalım Allah "فَجَاسُوا خِلَالَ الدِّيَارِ وَكَانَ وَعْداً مَفْعُولاً" [fe câsû hılâle'd-diyâri ve kâne va'den mef'ûlâ]"[99] deyiverdi. "Ne yapalım memleketine git, gel deyinceye kadar otur" buyurdular. Efendi hazretleri

98 "Elinizden çıkana üzülmeyesiniz ve Allah'ın size verdiği nimetlerle şımarmayasınız diye (böyle yaptık)". Hadîd, 57/23.

99 "Bunlar evlerin arasında dolaşıp köşe bucak her tarafı aradılar. Bu yerine getirilmiş bir vaad idi." İsra, 17/5.

de köylerine giderler. Üç sene kalırlar. Bir gün o civarda bir tepede bulunurken Azizimiz zuhur eyler, "Gel!" diye işaret buyururlar. Heman ben İstanbul'a gidiyorum diye veda ederken efrad-ı ailesi gitmemeleri hususunda ısrar ederlerse de dinlemezler, İstanbul'a gelirler. Huzura girdiklerinde "Daha vakit de vardı, seni benim misafir etmekliğim lazım gelirse de evin müsaadesi olmadığından seni Hasan'a misafir edeyim" buyururlar. [40] Orada nasıl geçindin diye sorarlar. "Efendim evvela bilezik, küpe gibi zinetleri sonra bakırları sattık" deyince, "Desene Allah'ın keyfini getirdin" buyurdular.

Yusuf Bahri Bey biraderimiz rivayetiyle:

❀ Ulan, karı dediğin üç şeyle kullanılır: İdare, müdârâ, dubâra.

Nevres Bey rivayetiyle:

❀ Hastalandığınız zaman ağır gelmeyecek, yapabilecek bir nezir yapınız. Meselâ "Bu hastalıktan kurtulursam günde iki rekât namaz kılayım".

❀ Keza: Sizden birisinin hâlini sorarlarsa tek bir iyi hâlini biliyorsanız onu söyleyiniz.

❀ Bir yere misafir gittiğiniz zaman sigara verirlerse içiniz. Menhiyyattan bir şey [olursa] ona da bir bahane bulunuz. Haramdır diye[rek] reddetmeyiniz. "Mideme dokunuyor, doktor men etti" gibi.

❀ Keza: Bir kahvede otururşanız yanınıza birisi gelirse kahve ısmarlayınız, meyhanede olursa rakı ısmarlayınız, Osmanlılık böyledir.

❀ اعوذ بالله من خليل ماكر عينه يراني وقلبه يرعاني [Eûzü billâhi min halîlin mâkirin aynihî yerânî ve kalbihî yer'ânî].[100]

Hoca Efendimizden mesmâum olmuştur:

❀ Aziz Sultan Ömerü'l-Halvetî hazretleri "Ahmed, bana çarşıdan iki [41] horoz al gel" buyurdular. Hazreti Aziz de birisi iki,

100 Hilekâr dosttan Allah'a sığınırım ki gözüyle bana bakar ama kalbiyle bana mürailik yapar.

diğeri bir kuruşa iki horoz alıp getirirler. Ömerü'l-Halvetî hazretleri horozların birini bir eline, diğerini de diğer eline alarak, "Ahmed, bunların hangisi iyi?" buyururlar. Efendi Hazretleri de "Efendim bunu iki kuruşa, diğerini de bir kuruşa aldım" derler. "Ben sana ne soruyorum, sen ne söylüyorsun" buyururlar. Tekrar "Hangisi iyi, hangisi kötü?" derler. Üçüncüsünde yine Hazreti Azizimiz "Efendim ne bilirim, bunu iki kuruşa, bunu bir kuruşa aldım" buyururlar. Onun üzerine Hazreti Ömerü'l-Halvetî kuddise sırruhû tebessüm buyururlar: "Ahmed, buna kötü, şuna iyi diyeydin seni dergâhtan kovardım" buyururlar.[101]

Nevres Bey rivayetiyle:

❀ Siz dershaneye girerken ders hazırlamayanız. Kalben talebeye biat ediniz, onlar kendilerine lazım olanı size söyletirler.

❀ Keza: Karşınızda ders okumak üzere gelenler indallah sizden büyüktür.

Hoca Efendimiz rivayetiyle Mehmet Efendimiz hazretleri:

❀ Muazzam meselelerin vücudunda zuhurundan evvel sohbetini buyurmazlardı. Bir gün bir mesele zuhur etti. Arz ettiğim zaman "Ha, daha şöyle olacak, böyle olacak" diye sohbetini buyurdular.[102]

Nevres Bey rivayetiyle:

❀ [42] Kaç numara verelim diye sorduğun zaman ne derlerse onu vermeyeceksen sorma, sözün nereden geldiğini bil!

❀ Keza: Allah'tan gayri bir şey yoktur. Allah'ın aynı da yoktur.

Hoca Efendimiz:

❀ Bazen huzura gittiğimizde "Dış kapıyı kapat, iç kapıyı aralık bırak" buyururlardı.

101 Bu hadisenin Kayserili Mehmed Tevfik Efendi ile Amiş Efendi arasında geçtiği kaydedilmiştir. Bkz. Özdamar, *a.g.e*, 42. Yaşar Nuri Öztürk ise Hamdi Hızalan'dan naklen Bosnevî Mehmet Tevfik Efendi ile Amiş Efendi arasında geçtiğini zikreder. Bkz. Öztürk, *Bosnevî*, 27.

102 "Ağzımdan çıkan sözleri zamanla unuturum. Fakat ne söylersem, hadisat-ı âlem öylece zuhur eder". Ergin, *Mecdi Tolun*, 156; Sayar, *Sohbetler*, 13.

❀ Görme geç, belle geç, durma geç.

❀ Keza: Tırnova'da iken omuzlarında iki kova ile saadethanelerine su getirirlermiş. Ve Kâmile Hanım'ın bezlerini de bizzat çeşmede yıkarlarmış. Bir gün çeşme civarında bulunan bir zâta selam vermişler. O zât işitmemiş, redd-i selam etmemiş. "Çeşme taşının bana redd-i selam ettiğini işittim" buyurdular. Bunun üzerine Mehmet Efendimiz "Efendim nasıl oluyor?" diye sorarlar. "Vakti gelince anlarsın" buyururlar.

❀ Keza: Güvercinler ile örümcekler Allah'ın rahmet askerleridir. Birçok enbiyaya hizmet etmişlerdir, buyurdular.

❀ Keza: Avni Bey'in[103] bir dayısı vardı. Hafifçe nüzul inmişti. Berây-ı tedavî [43] İstanbul'a gelmişti. Bizim de Hazreti Aziz'e mülaki olduğumuz ilk devredeydi. Kendisini huzura götürdük. Biz içeriye girmedik. Hazret, "Sen nerelisin?" buyurdular. "Mucurluyum". "Mucur nerededir?" "Efendim Anadolu'da Kırşehir'dedir". "Buraya seni kim getirdi? Yoksa kuşlar mı haber verdi? Yapraklarda benim ismimi mi gördün? Sokaklarda levhada mı yazılı gördün?" buyurdular.

❀ Keza: Mehmed Efendimiz hazretlerine yine buyurmuşlar ki "Ulan her gelen beni senin gibi anlasa yakamı paçamı yırtarlar".

❀ Keza: Bir gün araba getir, buyurdular. Arabayı getirdim. Baktım aranıyorlar. "Efendim ne arıyorsunuz?" "Ulan, Cici, araba parası koymamış". İçimden "Efendim hâlikıyet yok mu? Yarat!" diye yüklendim. O esnada minderin altını kaldırıp iki çâryek çıkardılar. "Ha ulan, burada imiş" buyurdular.

❀ Keza: Vekil, vekil. Dünya, ahirette senden ayrı değilim. Beni meydana sen çıkardın.

Hoca Efendi hazretleri:

❀ Çerkeşî Mustafa Efendi azizimiz ihvanından bir zât Yozgat valisi imiş. Hasta olmuş, İstanbul'dan doktor celbetmiş.

103 Avni Konukman olmalı.

Kendisini ba'de'l-muayene [44] "Çerkeş'te şeyhim vardır, onu da görüp tedavi et", diye Çerkeş'e gönderir. Doktor saadethanelerine müracaat eder. Haremde, derler. Ertesi günü ziyaretlerine gider. Valinin selamını ve kendisine verdiği emri arz eder. "Ya doktor, bu akşam bizim hastalıkla hasbihal ettik, bana dedi ki 'Biz seninle anlaştık, bu vücuda zararım yok, şimdi beni vücuddan atarlarsa yeni gelecek zarar verir' dedi. Mâmâfih görüştüğümüze memnun oldum" buyurdular.

❀ Keza: İrşad, neşe-i Muhammediyye ile olur. O da şimdi Halvetîlerde vardır. Biraz da Kadirîlerde vardır, buyurdular.[104]

Nevres Bey:

❀ "Sadık'a[105] mektup yaz. Yanına gelenlerin kimine cehren, kimine kalben benden selam söylesin. Kalben selam verdiklerinde, 've aleykümüsselam' diyene rast gelir" buyurdular.

Nevres Bey:

❀ Hazreti Peygamber buyurmuşlar: "Bir gün Hazreti Adem Musa'ya temessül etmiş. Hazreti Musa, Hazreti Adem'e 'أنت آدم الذي أخرجتك من الجنة [Ente Adem ellezî ehracetke hatîetek mine'l-cenneti]'[106] buyurmuş. Hazreti Adem de Hazreti Musa'ya cevaben 'أنت موسى الذي اصطفاك الله بالرسالة وبكلامه ثم بعد[أ] تلومني وجه آدم موسى وجه آدم موسى وجه آدم موسى [Ente Mûsâ ellezî ıstafâke'llahu bi'r-risâleti ve bi-kelâmihi sümme ba'de telûmunî. Veccehe Adem Musa veccehe Adem Musa veccehe Adem Musa]"[107] buyurmuşlar.

104 Ergin, *Mecmûa-i Tasavvuf*, vr. 103b.

105 Miralay Sadık Bey.

106 "Sen, hatan sebebiyle cennetten çıkarılan Ademsin".

107 "Sen, Allah'ın risaleti ve kelamıyla seçtiği Musa'sın da buna rağmen beni mi kınıyorsun?! Sonra Adem'in yüzü Musa, Adem'in yüzü Musa, Adem'in yüzü Musa". Hadis-i şerifin tam hâli şöyledir: "Hz. Adem ve Musa aleyhimüsselam münakaşa ettiler. Musa, Adem'e, 'İşlediğin günahla insanları cennetten çıkaran ve onları şekavete (bedbahtlığa) atan sensin değil mi?' dedi. Adem (a.s.) da Musa (a.s.)'a: 'Sen, Allah'ın risalet vermek suretiyle

Nevres Bey:

❀ [45] "Hayye ale's-salah" müminleri salâta, "hayye ale'l-felah" münkirleri felaha davettir.

Nevres Bey:

❀ Bir gün ashab-ı kiram ile Resul Efendimiz hazretleri sohbet buyururlarken birisinin gelmekte olduğunu görerek "Dünyanın en şerir adamı geliyor" buyururlar. Geldikten sonra rida-yı saadetlerini adamın altına yayıp oturturlar. Kalkıp gittikten sonra sahabe-i kiram "Ya Resulallah böyle buyurdunuz, sonra da bu ikramı yaptınız?!" deyince Hazreti Resul Efendimiz sallallahu teâlâ aleyhi ve sellem "O kavminin ulusudur. Ululuk Hak'tan atâdır. Onu istihfaf etmek hatadır" buyururlar.

Nevres Bey:

❀ Bir gün sahabe-i kiram huzur-ı Hazreti Resul aleyhisselamda iken ashaptan bir zât gelip Hazreti Resul sallallahu teala aleyhi ve sellem Efendimize sarılır. Huzurda bulunan ashab bunu terk-i edebe hamlederler. O zât gittikten sonra Hazreti Resul Efendimiz "الأدب ترك الأدب عند أهل الأدب [el-Edebü terku'l-edebi 'inde ehli'l-edeb]"[108] buyururlar.

Nevres Bey:

❀ Bir gün huzurlarından çıkarken elimle mumu söndürüyordum. "Öyle yapma, 'hû' diye üfleyerek söndür" buyurdular.

Nevres Bey:

❀ [46] Bir gün ashaptan birisi "Ya Resulallah, ben falan zâtın yanında çalışıyorum. Yevmiye bana beş kuruş veriyor, yetişmiyor" derler. Hazreti Resul Efendimiz de, "Dört kuruşa çalış" buyururlar. Bir müddet devam ettikten sonra gelip, "Ya

seçtiği ve hususi kelamına mazhar kıldığı kimse ol da, daha yaratılmamdan (kırk yıl) önce Allah'ın bana yazdığı bir işten dolayı beni ayıplamaya kalk (bu olacak şey değil)!" diye cevap verdi. Resulullah (s.a.v.) devamla dedi ki: "Hz. Adem Hz. Musa'yı ilzam etti!" (Buharî, Kader 11, Enbiya 31; Müslim, Kader 13/2652.)

108 Edep, edep ehlinin yanında edebin terkidir.

Resulallah yine yetişmiyor" der. Hazreti Resul Efendimiz, "Üç kuruşa çalış" buyurur. Bu sefer para artmaya başlar. Sebebini istîzahta Hazreti Resul Efendimiz, "Paraya göre iş görmüyordun, fazlası helal olmuyordu" buyururlar.

Hoca Efendimiz hazretleri rivayetiyle:

❀ Mehmet Efendimiz hazretleri, "Efendim, [Miralay] Sadık Bey'e müracat ile bir iş istemek arzusundayım" diye istîzahta bulunurlar. Hazreti Azizimiz kuddise sırrıhu, "Gücenmeyeceğine emin isen müracaat et" buyururlar.

Necip Bey rivayetiyle:

❀ Birkaç zaman huzurlarına girdiğimde "Neye geldin?" buyururlar. Ben de, "Cemal-i ba-kemâlinizi görmeye geldim" dedim. "Ha, sen onu göremezsin, lahm, şahm görürsün. 'Efendim'e geldim' de, sana yeter" buyurdular.

❀ Necip Bey'in kardeşi Doktor Talat Bey'e, "Cemil Bey'e benden selam söyle" buyurmuşlar. Akabinde "Şeyhin mi selam söyledi, şeyhim mi selam söyledi diyeceksin?" diye sormuşlar. Talat Bey de, "Şeyhim!" cevabını vermiş ve "Güzel etmiş".

Hoca Efendimiz hazretleri rivayetiyle:

❀ [47] Efendi hazretleri buyurdular ki: Bir gün Hazreti Azizimizin huzur-ı saadetlerinde iken "Ulan, nasıl iyi idare ediyor muyum?" Ben de, "Evet Efendim" "Mesul müyüm?" "Hayır Efendim". "Mesul olmadığımı nasıl anladın?" "Efendim ilham-ı zâtî ile hareket ediyorsunuz" "Ha, ilham-ı zâtîde havâtır olmaz" buyurdular.

Hoca Efendimiz hazretleri rivayetiyle:

❀ Efendimiz hazretleri buyururlar ki: Bir gün huzura girdim, baktım Efendi hazretleri gitmek arzu buyuruyorlar. İçimden feryad ettim, "Aman Efendim, aman Efendim!" O zaman, "Ulan! Tecelli-i kemaldeyim, makam-ı müntehideyim [müntehâdayım]. Bu akşam baktım Hacı Ahmet ikileşmiş. Birini yükün önünde gördüm. Artık bana gitmek lazım geldi.

Elemlenme! Mahçup değilsin, muhtaç değilsin, hocan yok ne elemleniyorsun?" buyurdular.

❀ Hazreti Azizimiz âlem-i cemale intikalleri yaklaştığı zamanlarda birkaç defa "Nefesimi içeri alacağım, dışarı vermeyeceğim" buyurmuşlar.

Hoca Efendimiz hazretleri rivayetiyle:

❀ Azizimiz Efendimiz buyurdular: Bir gün huzurda ihvanla birlikte bulunuyorduk. İhvandan birine, "Sen benim hocamsın", birine de "Sen benim fakirimsin" Fakir hakkında da, "Bu benim kıtmirimdir" buyurdular. O zaman hemen kalkıp sarıldım.

❀ Bektaşî şeyhlerinden birisi dervişleriyle beraber Fırat kenarında balık tutup [48] kızartıp yerlerken dervişin gönlüne "Efendim teşrif-i beka buyururlarsa yerine kim gelir?" diye bir hatıra gelir. Hazret, "Sana bu vakayı kim haber verdiyse ona yapış" buyurur. Aradan seneler geçer. Hammamî hazretleri ihvan ile Çamlıca taraflarında bir tenezzüh buyurarak ba'de't-taam zikir ederek hitamında o civarda bulunan mezkûr Bektaşî fakirini yanlarına çağırarak, "Fırat kenarında filan zamanda yediğiniz balıkta yanınızda bulunan fakir değil mi idi?" diye kulağına söyleyince derhal ayaklarına kapanıp bende olmuştur.

Hoca Efendimiz hazretleri:

❀ Suret insanın anasını koşalar,[109] buyururlardı.

❀ Keza: "Diğer sahabe-i kiram talim ve terbiye ile Hazreti Resul Efendimizi anladılar. Hazreti Ali aynaya baktı, kendini gördü" buyurdular. Bir hadiste Resulullah Efendimiz buyurdular ki: "Biz Hazreti Ali ile bir vücuttuk. Bu âleme geldik, baş ayrıldı."

❀ Keza: Hoca Hüsnü Efendi huzura girdiğinde Azizimiz Efendimiz "Adın ne?" buyururlar. Hoca Hüsnü Efendimiz de "Hangi

109 Koşalamak: Hırpalamak, kovalamak.

adımı soruyorsun?" der. "Senin kaç adın var?" buyurdular. Muma ileyh de, "Bir anamın, bir babamın koyduğu ad var. Bir de hakikat adım var" deyince, "Öyle ise 'إِنَّهُ مِنْ سُلَيْمٰنَ وَإِنَّهُ بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ' [innehû min Süleymane[110] ve innehû bismillâhirrahmânirrahîm][111] ayetine bir mâna ver." O da bir mâna verir. Efendimiz, "E sen buna mâna veremedin. Öyle ise hakikat ismini de bilemezsin" buyururlar.

Hacı Necip Bey rivayetiyle:

❀ Cihangirli Hasan Efendi anlattılar: "Bir gün huzura girdim. Abdülkadir Belhî Efendi hazretleri de huzurda idiler. Fakiri göstererek "Bu bizim ihvanımızdır. Bak omuzu toz olmuş silkiverin" Abdülkadir hazretleri de silkeler. Sonra Abdülkadir hazretlerine "İsminiz nedir?" diye sordular. "Abdülkadir" cevabını alınca "A be, benim ismim de Abdullah'tır" buyurdular.

Hoca Efendimiz hazretleri:

❀ "Kuşadalı Efendimiz ihvanla latifeyi severlerdi ve bana benzerlerdi" buyurarak, ellerini göğüslerine götürerek "Kuş baba, kuş baba!" buyururlardı.

❀ [Keza][112] Kuşadalı Efendimiz Beypazarlı Ali Efendimiz hazretlerine devam ederken medresede ara sıra zikrederlermiş. Talebe bundan müşteki olarak bir gün odada bulunmadıkları bir sırada eşyalarını, kitaplarını dışarı atmışlar. Kuşadalı Efendimiz avdetlerinde bu hâli görünce hiçbir şey söylememişler. Doğruca Hazret'in huzurlarına gitmişler. "Ah İbrahim ne olurdu ağzını açıp iki lakırdı söyleye idin. Git gör, eşyalarını atanların ikisi de ölüyorlar" buyurmuşlar.

110 49-50. sahifeler 1968 tarihli nüshada eksik. Buradan itibaren *Mehmedalibeynâme*'den tamamlanmıştır.

111 "[Mektup] Süleyman'dan gelmekte, rahmân ve rahîm olan Allah'ın adıyla başlamaktadır" Neml, 27/30.

112 Buraya kadar, *Mehmedalibeynâme*, vr. 26b'den ikmal edildi.

❀ Keza: Birkaç defa tesadüf ettim. Kuşadalı Efendimiz'den bahs buyururken "Kuş Baba derler ve bensiz sayha ederlerdi."

Nevres Bey:

❀ Namaz kıldıktan sonra seccadeyi kaldırmayınız. Gelecek namazı kılıncaya kadar kılınmış gibi sevap yazarlar.

❀ Keza: Bir yere girdiğiniz zaman kapıyı nasıl bulursanız öyle bırakınız.

❀ Keza: *La ilâhe illallah*da "Allah şâğil, manasınadır." buyurdular.

Göztepe[li] müezzin Mehmet Efendi rivayetiyle:

❀ Bir gün Sami Bey[113] ile birlikte huzur-ı Hazreti Aziz'de idik. Buyurdular ki: "Bir Bektaşî fakiri Üsküdar'dan Beşiktaş'a geçmek üzere kayığa biner. Giderken kayıkçıya 'Şu karşıki saray kimin?'[114] diye sorar. O da 'Padişahın' der. 'Öteki?' 'O da onun'. 'Daha öteki?' 'O da onun'. 'Ya en öteki?' 'O da onun' deyince, o gün aldığı yeni çorapları çıkarıp 'Bunları da ona ver' diye denize atar" buyurdular.

❀ Keza: Ben size şimdi *lâ ilâhe illallâh*ın Türkçesini söyleyeceğim. Yoktur, vardır, [51] yoktur vardır, yoktur vardır, yoktur vardır, öyle de anla be!

Hoca Efendimiz hazretleri:

❀ Bir gün Mecdi Efendi huzurda iken Efendi hazretleri, "Ben Allahım, ben Allahım, ben Allahım" buyurarak Mecdi Efendi'ye, "Ben Allahım, demekle insan Allah olur mu?" buyurmuş.

❀ Müşarun ileyh hazretleri: Bir yerde gördüm. Varlıktan yokluğa düşmüş olanlardan birisine muavenet etmek isterseniz kût-ı yevmiyye muavenetinde bulununuz.

113 Rumeli fatihlerinden Gazi Evrenos torunlarından Evrenoszâde Sami Efendi. Mülkiye Mektebi'nden mezun olduktan sonra medrese tahsili almış, 18 yaşındayken Amiş Efendi'ye intisap etmiş, irtihallerine kadar da yanlarında bulunmuştur. Güzel sanatların her sahasında mahir, hem sağ hem sol eliyle yazabilen nadir kimselerdendir. Daha geniş malumat için bkz. Ergin, *Mecdi Tolun*, 143.

114 Buraya kadar *Mehmedalibeynâme*, vr. 27b'den ikmal edildi.

❀ Keza: Bir gün Mecdi Efendi'ye rast geldim. "Efendi hazretleri harp olacak mı?" dedim. "Sulh istiyorum, harp olmayacak, sen de dua et" dedi. Ben de "Biz murad-ı Muhammediyeye (s.a.v.) tabiyiz. Harp ve sulhten hangisi saltanat-ı Muhammediyyenin zuhurunu mûcip ise ona tabiyiz" dedim.[115]

Keza: Efendi hazretleri buyurur ki:

❀ Bir gün Hazreti Aziz, "Abdülhamid Medine'ye, ben de yavaş yavaş" buyurdular.

❀ Mehmet Efendi hazretleri Hoca Efendimize buyurmuşlar: "Abdülhamid imameyn mertebesine çıkmıştır".

❀ Hazreti Aziz bir gün buyurdular ki: "Allah tecellisini tekrar etmez, o geçti" (Mehmet Efendimiz Hazretleri kalben Abdülhamid'in tekrar saltanata gelmesi için [52] temenniyatta bulundukları zaman buyurmuşlar).

Hoca Efendimiz hazretleri:

❀ Mehmet Efendi hazretleri bir gün buyurdular ki: Huzurdaydım. Diğer bir zât da vardı. Hazreti Aziz o zâta bakarak ve fakiri göstererek; "Ben dünyayı bunun omuzlarına[116] verdim. Veririm ya, bana kim karışır?" buyurdular. Ben de "Kimse karışamaz" dedim.

❀ Efendi hazretleri, "Vekil, vekil, bir dünyada, bir ahirette senden ayrı değilim. Beni meydana sen çıkardın" buyurdular.

Hoca Efendi hazretleri:

❀ Ömerü'l-Halvetî hazretleri bir gün, "Ahmed! Sen çok ricâle mülaki olursun. Onlarda benim mesleğimi ara, meşrebimi arama" buyurdular.

❀ Keza: "Allah benimle kediyle oynadığı gibi oynar" buyurdular.

115 Amiş Efendi "Siz harbin fecaatini bilmezsiniz. Ben Rus [1854 Kırım] Harbi'nde yaralıları sırtımda taşıdım. Harbin fecaatini yakından bilirim. Sakın harbi temenni etmeyin" buyurmuştur. Bkz. Altuntaş, *a.g.e.*, 79.

116 *Mehmedalibeynâme*, vr. 28a'da "evlatlarına" şeklinde geçiyor.

❀ Keza: Esmaullah,[117] zât-ı ilâhiyenin libâsıdır. Her an bir libâs ile zuhur eder. Onun hükmü bitince diğer bir isimle telebbüs eder.

❀ Keza: Efendi hazretleri buyurdular ki: Bir gün huzurda idim. Hazreti Aziz şöyle buyurdular: "Allah bu dünyada esma ile tecelli buyurur. Hangi esma ile zuhur ederse [53][118] diğerleri ona tabi olur". "Efendim şimdi Mani ismi ile mi mütecelli?" dedim. "Evet" buyurdular. "Efendim, ya Rahman, Rahim isimleri var". "Ha ulan, onlar esma-i Muhammediyyedendir. Onunla zuhur edince tadından yenmez" buyurdular.

Hoca Efendimiz hazretleri:

❀ "وَلَسَوْفَ يُعْطِيكَ رَبُّكَ فَتَرْضَىٰ [Ve-lesevfe yu'tîke Rabbüke fe-terdâ]; tâ razı oluncaya kadar vereceğim"[119] iltifatında dedim ki, "Ya Rab, bir vücut bul da onu razı et" buyurdular.

❀ Keza: Şeyhim beni demirci dükkânına götürdü. Kızgın demiri örse koyduktan sonra beş altı çekici aynı noktaya düştüğünü göstererek "İşte Ahmed sülûkun böyle olacak" buyurdular.

❀ Hoca Efendimiz hazretleri bizzat, "Bazı zevat Hazreti Ali Efendimiz'den Hazreti Resulullah Efendimize sallallâhu aleyhi ve alâ âlihi şikâyet ettiklerinde "Ondan bana şikâyette bulunmayınız,[120] innehu mahsusun fî zâtillâhi teâlâ"[121] buyurdular.[122]

Hoca Efendimiz hazretleri:

❀ Hazreti Azizimiz bir gün sağ ellerinin parmaklarının uçlarıyla mübarek vücutlarına vurarak, "Bazıları gelip buna saplanırlar" buyurdular.

117 *Mehmedalibeynâme*, vr. 28b'de "Esma-i ilâhiye" şeklinde geçiyor.

118 *Amişnâme*'de 53-54 sayfaları eksik olduğundan *Mehmedalibeynâme*'den tamamlandı.

119 "Rabbin sana mutlaka lütuflarda bulunacak, sen de memnun olacaksın" Duhâ, 93/5.

120 *Mehmedalibeynâme* vr. 28b.

121 O, Allah'ın zâtına tahsis edilmiştir.

122 Nevres Bey rivayetiyle Amiş Efendi'nin şu sözü de nakledilir: "Her mümin Alevîdir, ama her Alevî mümin değildir". Bkz. Altuntaş, *a.g.e.*, 32.

❀ Keza: Medine'de minber ile mihrap arasında teveccüh buyurup Hazreti Peygamber zuhur buyururlar ve bazı iltifatlarda bulunurlar. Hazreti Azizimiz de kendilerinden üç şey sual buyururlar. Birisi Veysel Karanî ile mülakatlarıdır. Hakikatinden sual buyurmuşlar, "O benim velayet-i âmmeye kadh getirmezler" buyurdular.

❀ Keza: Nazif Efendi'ye "Ben yakında gideceğim, cenazeme gelme. Sen tahammül edemezsin" buyurmuşlar.

❀ Keza: Avni Bey'in kardeşi Abdullah İstanbul'da askerlik ediyordu. Bir gün Mehmet Efendi hazretleri havaların sıcak olması münasebetiyle "Abdullah birkaç gün geceleri sen türbede yatar mısın?" buyurdular. Abdullah da "Yatarım" buyurdu ve sonra fakire hitaben "Hoca yirmi gün burada terledi. Azrail'e can vermesin" buyurdular. Ne lütuf! Lütuf ve keremleri cümlemizin üzerine daima tecelli buyursun. Hoca Efendimiz hazretleri:

❀ Bir gün huzurda bulunurken kendimi zabt edemeyerek sarıldım. Bir müddet sonra kendime gelip kapıdan çıkarken, "Çapkın" der, "senin[123] için bir enfiye çekeyim" buyurarak parmaklarıyla enfiye alıp öyle bir nazar buyurdular ki kendimi kaybedip huzurda bulunan ihvandan Feyzi Bey koluma girip beni Karakulak Hanı'na getirmiş.

❀ Keza: Kuşadalı Efendimiz, Beypazarî Ali Efendimize hizmetleri esnasında bir gün kahve ocağında yemek yerken "İbrahim!" diye Ali Efendimiz seslenmiş. Hemen lokmalarını yutarak koşmuşlar. "İbrahim yemek mi yiyordun, tevekkeli değil benim de ağzımdan[124] [55] iki lokma geçiyordu. İki vücut bir oldu. Artık burada durmak olmaz. Şimdi iskeleye inip nereye vapur gidiyorsa binip gideceksin" buyurmuşlar. Müşarun ileyh de boyun eğerek Mısır'a hareket eden vapura

123 *Mehmedalibeynâme*, vr. 29a.

124 *Mehmedalibeynâme*, vr. 29b.

binip Mısır'a gitmişler. Sonra Beypazarî Ali Efendimiz hazretlerinin teşrif-i beka buyurdukları gün İstanbul'a gelerek namazına yetişmişler.

Cenab-ı Hak sırlarından ben fakiri de müstefit buyurarak huzura layık bendeleri zümresine idhal buyurmalarını Hazreti Fahr-i âlem ve Hazreti salli ekrem ve cümle ehl-i beyt ve enbiya ve pîrân-ı uzmamız hazarâtı hürmetine tazarru eylerim.

❀ Keza: Bir gün bayram ziyaretine gittik. Yarım saat kadar sohbet buyurdular. Sonra kalkıp mübarek parmaklarıyla oynar gibi neşelendiler. "Ben neşeleneyim ki âlem de neşelensin" buyurdular.

Keza: Mehmet Efendimiz buyurdular ki:

❀ Köpekleri topladıkları zaman Azizimize arz ettim. "Ulan, Allah yerden taşları alır, insanların üzerine yağdırır. Allah insanlara gelecek belayı bunlara yükletti, sus!" buyurdular.

❀ Osman Efendi (Merhum Erzincanlı Tevfik Bey'in arkadaşı) medresede okurken Hazreti Azizimizi ziyarete gider. Kendisine, "Sen medresede okuyorsun. Tahsilini bitir, buraya öyle gel. Yalnız sana bir ders vereyim. Kimseyi [56] incitme. Avcılıkla, uçan kuşlara bile dokunma" buyurmuşlar.

Nevres Bey rivayetiyle:

❀ Lüzum hasıl olup da hareminizle ayrılırsanız diğer bir ere varıncaya kadar, ere vardıktan sonra [da] sizdeki rahatı bulamazsa onun kadar rahat ettirecek derecede yardım etmeye mecbursunuz.

İhvandan Eşref Efendi rivayetiyle:

❀ Bendendirler halka ne karışırlar; halktandırlar, bana ne gelirler? Götürürler, getirirler; götürürler, getirirler; götürürler, getirmezler.

Hoca Efendimiz rivayetiyle:

❀ Seni Salih Baba mı döğdü? Seni Salih Baba mı döğdü?

Hoca Efendimiz rivayetiyle:

❀ Bu neşe-i Muhammediyye bir zamanlar Arabistan'da çalkandı. Nihayet meczupluğa müncer oldu. İran'a intikal etti. Orada da ilhâda müncer oldu. Türkistan'a intikal etti. Orada da mütearrıza müncer olarak yine Arabistan'a intikal edecektir.

❀ Benim sükûtumdan anlamayan, kelamımdan bir şey anlamaz.

❀ Keza: "Olmuş olmuştur, olacak da olmuştur. Olacak bir şey yoktur"[125] buyururlardı.

Hoca Efendimiz hazretleri:

❀ [57] Mehmet Efendimiz buyurdular: Bir gün huzurda iken, "Efendim fakirde keşf u keramet olsa..." gibi gönlümden geçiriyorum. "Ulan! Keşf meşf ne yapacaksın, sen bana bak, ben sana bakayım. Bu sana yetişmez mi?" buyurdular.

Nevres Bey rivayetiyle:

❀ Bir gün huzurda birkaç ihvanla, Ali, Asım bulunuyorduk. Hazreti Aziz sohbete buyuruyorlardı. Çocuk geldi, ileriye doğru giderek yüksek sesle Kur'an okumaya başladı. Hazret sohbeti kestiler. Çocuk Kur'an'ı bitirdi. Giderken, "Gel, şuraya oturup bana ilâhi oku" buyurdular. Çocuk ilâhiyi okumaya başladı. Hazret cezbelenip avuçlarının içini çocuğa öptürerek bir de tokat atar gibi iltifat buyurarak, "Haydi git"[126] buyurdular.

Hoca Efendimiz rivayetiyle: Mehmet Efendimiz hazretleri buyurdular:

❀ Bir gün huzurda bulunuyorum. Bir çocuk Kur'an okuyorlardı. Diğer birisi geldi, camekânın kapısını açık bırakarak türbeye girdi. Ba'de'z-ziyare yine kapıyı açık bırakıp gitti. Çocuk kalkıp, o adamın hareketine kızar gibi yaparak kapıyı kapadı. Hazreti Aziz, "Şu adamın istidatsızlığına ve şu çocuğun istidadına bak!" buyurdular.

125 Aynı cümle için bkz. Ünver Dosya, *Ahmet Amiş Efendi'nin Sözleri*.

126 "[Ahmed Tahir Efendi'den naklen] Efendi Hz.'leri (Türbedar), bazen huzurlarına gittiğimizde, ellerini uzatarak, 'Beni meşgul etme evlâdım, *haydi git*' derlerdi. Bu '*Haydi git*'in mânasını anlayıncaya kadar kafamız şişti". Bkz. Toygar, *a.g.e.*, 33.

Nevres Bey rivayetiyle:

❀ [58] Şemseddin'i göndermezdim ama Muhammed aleyhissalatü vesselam istedi, gönderdim.

Tunuslu Hasan Efendi merhum rivayetiyle:

❀ "Nasıruddin Şah imanını kurtararak gitmiştir. Çünkü Şemseddin'i severdi. Bizi sevenleri seven imanını kurtarmadan ahirete gitmez" buyurdular. O zaman Tunuslu Hasan Efendi, "Ya seni seven?" deyince, yüzlerine elleriyle berây-ı iltifat [v] urarak, "Sus, oraya laf yok!" buyurdular.[127]

Beykozlu Ali Bey rivayetiyle:

❀ Amcam Miralay Hasan Bey'i maiyetindeki kaymakam Salih Bey jurnal eder. Amcam da teessüründen felce uğradı. Hazreti Azizimize teşriflerini reca ederek fakirhaneye getirdim. Evde diğer bir odada Hasan Bey'in kızı son nefesinde yatıyordu. Hasan Bey'in odasına girdiler ve secdeye kapanarak biraz durduktan sonra "Hastayı yukarı kaldırın" buyurarak diğer hastanın odasını teşrif buyurdular. (Halbuki biz kendilerine ondan hiç bahsetmemiştik). Ve kızcağıza, "Bana pelte yapacak mısın?" "Evet Efendim". "Kendi elin ile getirecek misin?" "Evet Efendim". "Ben börek de isterim". "Peki Efendim". Efendi hazretleri teşrif buyurdular. Komşumuzda bulunan bir kız çocuğu vefat etti. Bizim kızcağız kurtuldu.

127 Ahmet Güner Sayar, Tunuslu Hasan Efendi ile alakalı şunları aktarır: "Hava güzeldi. Bahar, ben geliyorum diyordu. Hocam'la vapurun yan tarafında Anadolu kıyısını rahatlıkla gören bir yere oturduk. İlk durak Üsküdar'dan ayrıldıktan sonra, nispeten yakın bir mesafeden, Anadolu kıyısındaki yalıları izliyorduk. Kuzguncuk'u geçtikten sonra, yalılardan birini işaretleyerek, anlatmaya başladı: "Bu yalı, Tunuslu Hasan Efendi'nin yalısı idi. Hasan Efendi, Amiş Efendi'yi pek severdi. Onun sohbetinin tiryakilerindendi. Hatta Amiş Efendi'nin kabrini bu zât yaptırmıştır. Onunla, Amiş Efendi arasında şöyle bir konuşma geçmiştir. Amiş Efendi, buyuruyor ki: 'Bizi sevenleri sevenler, imanlarını kurtarmadan ahirete gitmezler'. Bunun üzerine Tunuslu Hasan Efendi: 'Efendim! Ya sizi sevenler?' deyince, Amiş Efendi, ona iltifattan sonra diyor ki: 'Sus! Oraya laf yok!'" Bkz. Sayar, *Sohbetler*, 89.

Jurnal eden Salih Bey kapının önünden geçerken orada bulunan [59] Hasan Bey'in çavuşuna "Nasıl oldu?" diye sorar. Çavuş da "Elhamdülillah iyileşti" der. "Bekle, onun müddeti kırk gündür. Kırk gün sonra ölür" der. Lakin üç gün geçmeden kendisi öldü, gitti.

Nevres Bey rivayetiyle:

❀ "Yaptığınız kabahati kimseye söylemeyin, hüküm giyer. Çünkü şahit oluyor" buyururlar.

Hoca Efendimiz hazretleri İmam Ziya Efendi'den:

❀ Bir gün huzurda idim. "Saatin var mı?" buyurdular. Ben de, "Var efendim" dedim. "İşliyor mu?" buyurdular. "Evet efendim" dedim. "Şimdi buraya bir bahriyeli geldi. Saati işlemiyormuş. Saatini işlettim. Ayaklarını omzuna aldı, gitti" buyurdular.

Hoca Efendimiz hazretleri:

❀ Efendi Hazretleri buyurdu ki, "Tevekkül babında durmazlarsa biraz şey verip savarlar".

Hoca Efendimiz hazretleri bizzat:

❀ Onların kabulü her şeyden âlâdır. Asıl bahtiyarlık odur.[128]

❀ Keza: Efendi Hazretleri bir gün Yakacık'a giderken birdenbire cezbelenip "Bizim ihvan bahtiyardır. O bahtiyarlığı zuhurunda görürler" buyurdular.

Göztepe müezzini rivayetiyle:

❀ [60] Çan, kampana sesini işittiğiniz zaman "Rabbenâ la tüziğ kulûbenâ ba'de iz hedeytenâ ve heb lenâ min ledünke rahmeten *inneke ente'l-vehhab*"[129] *deyiniz.*

❀ Keza: Karşınıza bir imam [adam] geldiği zaman yüzünü gördüğünüzde hakkı hatırlatıp zikrettiriyorsa o mümindir.

128 Süheyl Bey bu sözün altına şöyle bir not düşmüş: "Miralay Mehmed Hilmi Şanlıtop. Buve'yi [Bouvet] Çanakkale'de batıran, Amiş Efendi ihvanından". Bkz. *Mehmedalibeynâme*, 31b.

129 "Rabbimiz! Bizi doğru yola ilettikten sonra kalplerimizi eğriltme. Bize tarafından rahmet bağışla. Lütfu en bol olan sensin". Âli İmran, 3/8.

Hoca Efendimiz Hazretleri:

❀ "Bursalı İsmail Hakkı hazretleri Allah ile çok uğraştı. Nihayet "قُلْ كُلٌّ مِنْ عِنْدِ اللهِ [Kul küllün min indillâh]"[130] dedi, işin içinden çıktı" buyurdular.

❀ Keza: İbrahim aleyhisselam ile müşerref olduğumda uzun zaman yaşayacağımı tebşir buyurdular.

❀ Keza: Bir gün Süreyya Bey ile Mehmet Efendimiz hazretleri huzurda bulunurken Efendi hazretleri, Hazreti Azizin sohbetinden cezbelenmişler. Süreyya Bey bir iki defa Efendi hazretlerinin yüzlerine muterizâne bakmış. Hazreti Aziz, "Ne bakıp durursun? Onun velayetinin nübüvveti zuhur edecek, vücud-ı mutlak olacak, onu kimse anlamayacak" buyurmuşlar.

❀ Keza: Efendi hazretlerinin köylerinin civarında Balımcık Sultan namında bir zât yatarmış. Bir harp vukuunda eli kılıçlı olarak görülürmüş ve türbesinde bulunan ibrik akşamdan doldurulur, sabahleyin boş bulunurmuş. Hazreti Azize arz etmiş. "Dur bakalım ulan!" buyurmuşlar. [61] İki mübarek parmaklarıyla iki kaşlarının arasını tutarak bir lahza tevakkuftan sonra, "Ha ulan, büyük zât mı[ş]sın?" buyurdular.

Nevres Bey rivayetiyle:

❀ [Eğer senin sırrında işret etmek yoksa kimse senin yanında işret edemez, buyurdular].[131]

Nevres Bey rivayetiyle:

❀ Yaptığınız kabahati kimseye söylemeyin, vücut giyer, mesul olursunuz.

❀ Keza: Ben gençliğimde mutaassıbtım. Lisan okuyanlara itiraz ederdim. Şeyhim bir gün buyurdu ki: "Ahmet, bir İngiliz, bir Fransız, bir Rus geldiler. Fatiha-i şerifeyi kendi lisanlarında okursan müslüman olacaklar" buyurdu. Ben de durdum kaldım.

130 "De ki her şey Allah'tandır". Nisa, 4/78.

131 Bu ifade için bkz. *Mehmedalibeynâme*, vr. 32b.

❀ Keza: Vazifeniz başında benden selam getirip de bir şey teklif edilirse yapmayınız.

Miralay Hilmi Bey[132] rivayetiyle:

❀ Hazreti Azizi ilk ziyaretimde "Bu milletin hâli ne olacak?" diye sordum. "Gavurlar girer, yine çıkar. Allah dinini hıfz eder" buyurdular.[133] Keza, üçüncü defa ziyaretlerine gittiğimde kalbimden "Bir mürşid-i kâmil istiyorum, beni kabul *et" diyordum. "Sen mürşit istiyorsun, ben de seni* kabul [62] ettim. Şimdi ayaklarını omuzlarına dür, git!" buyurdular.

Hoca Efendimiz hazretleri:

❀ Hazreti Azizimiz Efendimiz su içerken sudaki tecelli-i hakkîye işareten "Sana çok şükür" buyuruyorlardı.

132 Yukarıda da zikri geçen, Manastırlı Mehmed Hilmi Şanlıtop (ö. 1365/22 Nisan 1946). Çanakkale Savaşı'nda Fransızların Bouvet deniz zırhlısını batıran, Mecidiye bataryasının komutanı. Kabri Emin Baba Dergâhı yakınındadır. Ondan yapılan şu, "Kerametlerin en değerlisi ibadetlerden tat almaktır. Yalnızken, kalabalıkta, her solukta Allah'la olduğunu bilip O'nu anmak keramettendir. Yoksa yalnızca kendisinden olağanüstü şeylerin zuhur etmesi keramet değildir. Çünkü halkın işlerini düzüp koşan kişiler, perde arkasındadır" nakil de Hilmi Bey'i çok etkilemiştir. Amiş Efendi'nin "insan-ı kâmil"in vasıfları hakkındaki beyanlarından biri, Hilmi Bey'in kendisine yönelttiği "insan-ı kâmil kimdir?" sorusuna verdiği cevapla olmuştur: "İşlediklerinizden sizdeki asıl 'siz' memnun ise duyulan sevinç ve memnuniyet artık yüzünüze vurur. Yüzünüz daima güler, alnınız daima parıldamaktadır. İşte insan-ı kâmilin bir nişanı da budur". Gazanfer Şanlıtop, *Çanakkale Geçilmedi Yüzbaşı Mehmed Hilmi*, İstanbul: GOA Basım Yayın ve Tanıtım, 2006, 73, 76, 80-81'den naklen Çağlı, *a.g.m.*, 106.

133 Mehmed Hilmi Bey Çanakkale Savaşları sürerken bir ara izin alıp İstanbul'a gelir, Amiş Efendi'yi ziyaret eder. "Bu memleketin hâli ne olacak?" diye Efendi Hazretlerine sorar. Bunun üzerine Amiş Efendi bu sözü söyler. Tarih 1915 yılı Mart ayından sonraki bir tarihtir. Nitekim düşman 12 Kasım 1918'de girmiş, 6 Ekim 1923'te çıkmıştır. Bkz. Sayar, *Gölpınarlı*, 173-174. Mecdi Efendi de bağlamını tam olarak bilmediğimiz şu sözü Amiş Efendi'den nakletmiştir: "Ortalık çok bozulduysa çok düzelecek, çabuk bozulduysa çabuk düzelecektir" Ergin, *Mecdi Tolun*, 232.

❀ Keza: Bir gün [Mehmet][134] Efendi hazretleri huzur-ı Hazreti *Aziz'de cünbüşleşirken Cici Sultan içeri girmiş*, "A *ayol! Ne* oluyorsunuz?" demiş. Hazreti Azizimiz de "Ha, biz vekil ile görüşürken dünya ve ahireti unuturuz" buyurmuşlar.

❀ Keza: Şeyhim bana buyurdular ki: "Ahmed, sen huzurdasın, diz [üstü] otur" buyurdular.

Nusret Hanım rivayetiyle:

❀ Hazreti Hatice (r.a.) validemizin vefatı sırasında Hazreti Resulullah Efendimiz, "Ya Hatice! Ortağın olan Hazreti Meryem'e benden selam söyle" [buyurdular].

Hoca Efendimiz Hazretleri:

❀ Damad-ı âlîleri Hasan Efendi[135] hazretlerine: "Hasan [Ha sen]! Ha ben!" buyururlarmış. Bir gün de "Mürşit değildir, mürşit muavinidir" buyurdular.[136]

❀ Keza: Damadı Hasan Efendi hazretleri cem'iyyete nail olmuşlar, tenezzül etmemişler.

❀ Keza: [63] Bir gün Mehmet Efendi'ye "Bana sarılsa idin daha iyi olurdu. Ama Halil'e sarıldın. Benden Halil'e, Halil'den sana" buyurmuşlar.

❀ Keza: Aziz Sultan, Efendi hazretlerine "Bana kavuştuğunla şükrediyor musun?" buyurdular. "Ederim Efendim". "Bana kavuşmasaydın senin hâlin ne olurdu?"

Nevres Beyefendi:

❀ Hazreti Ali aleyhisselam Efendimiz Hazreti Resul sallallâhu aleyhi ve sellem Efendimize "Ya Resulallah, namaz kılmak

134 Birōn, *a.g.e.*, 33.

135 Amiş Efendi'nin damadı Rusçuklu Hasan Sabri Efendi Fatih dersiamlarından ve Fetvahane müsevvidlerindendi.

136 "Hasan Efendi âlim bir zât imiş. Dersiam imişler. Meşihat'ta da vazifeleri varmış. Aziz Sultan müridleri ile sohbette iken, "Şimdi Hasan Meşihat'ten çıktı, geliyor, sohbete o devam eder" deyip çıkıp gidermiş. Beş dakika sonra *Hasan Efendi gelip Aziz Sultan'ın yerine otururlar ve nerede* bırakmışlar ise oradan sohbete devam ederlermiş". Bkz. Öztürk, *a.g.m.*, 274.

istemiyorum. Ama ezan okunduğu zaman içim sızlıyor" buyurur. Hazreti Resul sallallahu aleyhi ve sellem Efendimiz de, "Akıbetin hayır olduğuna işarettir" buyurdular.

Göztepe[li] müezzin efendi rivayetiyle:

❀ Hareket-i arzdan birkaç gün sonra huzura gittiğimizde, "Ananız sizi beşiğinde salladı mı?" buyurdular.

Nusret Hanım rivayetiyle:

❀ Efendi Hazretleri bir gün Hazreti Azizimiz Sultanımız Efendimize: "Efendim, sizin karşınıza günde bu kadar zevat gelir. Onların ne ahlâkta, ne hâlde olduğunu nasıl anlarsınız?" Gülmüşler de "Onlar kendilerini sana anlatırlar" buyurur.

Hoca Efendimiz hazretleri:

❀ Bir gün cünüp olarak huzur-ı Hazreti Aziz'e giden ihvandan biri derunî ızdırabatta iken Hazreti Azizimiz "Ulan, senin cenabetliğini [64] bir kova su paklar. Benim cenabetliğimi yedi derya paklamaz" buyururlar.

❀ Hoca Efendimiz hazretleri bizzat, "Sen verdin, biz yedik. Vermesen ne yerdik?!"

Hoca Efendimiz hazretleri rivayetiyle:

❀ Bir gün üç ihvan ile şeyhimin huzurunda iken Emrullah Efendi'ye "O benim hocam", diğerine "Bu benim fakirim" buyururlar. Ben de, acaba bana ne buyuracaklar diye muzdarip iken, "Bu da benim kıtmirimdir" buyurduklarında pek memnun oldum.

Keza: Efendi hazretleri buyururlardı ki:

❀ "Vuslat-ı hakikiye olmadan evvel Azizimiz Sultanımız dört defa kendilerini envar-ı Ahmedîleriyle bana gösterdiler".

Eşref Efendi rivayetiyle:

❀ [Baharcı][137] Mustafa Efendi bir gün huzurda iken Hazreti Azizimize, "Efendim, vücutça biraz hoşsunuz galiba?" demiş.

137 Baharcı Mustafa olarak zikredildiği yer için bkz. *Mehmedalibeynâme*, vr. 34a.

Hazreti Azizimiz de "Mustafa sen Allah'ın işine karışma" buyururlar.

❀ Keza: Bir gün Firuzağalı Hasan Efendi ile huzurda iken Hazreti Aziz, "Hasan Efendi ne semtte oturuyorsunuz, cami yakın mı?" buyururlar. Hasan Efendi, "Efendim, her yer cami değil mi?" dedi. Hazret, bendelerine bakarak, "Çocuklar lafını öğrendi" buyururlar.

❀ Keza: [65] Bir gün Firuzağalı Hasan Efendi diğer iki ihvanla huzurda iken kapı açılır. İçeri bir hamal girip, "Baş türbedar burada mıdır?" der. Hazret de, "Baş yok, kıç buradadır" buyururlar. "Ne istiyorsun?" "Efendim su getirdim, nereye koyayım?" Onun üzerine Hasan Efendi'ye "Hasan bunu eve götürüver". Hasan Efendi fıçıyı kendi götürmek ister. Hamal vermez. Eve gelip de fıçıyı indirince Hasan Efendi hemen arkalığı kapıp "Benim de hizmetim olsun" der, fıçıyı arkasında taşır. Dönüşte hamal, "Bu zât sizin nenizdir?" Hasan Efendi de, "Bizim Efendimiz, huzurlarında mütena'im oluruz" der. "Acaba ben de gelsem, kabul eder mi? der. "Evet" der. Hamal türbeye gelince, "Ben bir abdest alayım" der. Hasan Efendi huzura girer. "Hasan, hamaldan hoşlandın mı? Ayartalım mı?" buyurur. Hamal gelip de mübarek ellerini öpünce elinden tutup huzurlarında oturturlar. "Ben ne dersem sen de onu söyle" buyururlar. "نصر [Nasara/yardım etti]" buyurur. Hamal da "Nasara"; "جلس [Celese/oturdu]" "Celese"; "فتح [Feteha/açtı]" "Feteha", buyurduktan sonra bir nazar buyururlar. Hamal, "Allah" deyip mağşî aleyh olur. Biraz sonra hamal sahve gelince "Ben seni severim, sen de beni sever misin?" buyururlar. Hamal da, "Severim efendim" der. "Sen ara sıra [66] buraya gel" buyururlar. Altı ay sonra da işini ikmal ile memuren memleketine gönderirler. Hamalın ismi Şirolu Osman imiş.

❀ Firuzağalı Hasan Efendi, Hazreti Nuru'l-Arab'ın mahdumu Hacı Şerif Efendi'yle Kerim Efendi Dergâhı'nda iken inki-

şaf hasıl olmuş. Bazı uygunsuz hâl görmüşler. Şerif Efendi, "Kalk Hasan, bir daha bu dergâha girmek olmaz" demişler, Hazreti Azize gelmişler. Hoca Efendimiz hazretleri, "İlim, irfan demektir. İrfan hakkı bilmektir. Eğer hakkı bilmezsen, *ha bir kuru emektir*".

❀ Hoca Efendimiz hazretleri bizzat, "Allah'ın öyle kulları vardır ki Allah'ın üzerine yemin verseler behemehal Allah onların yeminini icra buyurur".[138]

❀ Hoca Efendimiz hazretleri rivayetiyle: "Tevhid lastik gibidir. *Uzatırsan kâinatı içine alır. Daraltırsan birçok şey almaz*".

Hoca Efendimiz hazretleri:

❀ İsmail Hakkı hazretlerinin şeyhi Atpazarî, rıhletleri zamanında İsmail Hakkı hazretlerini yanlarına çağırarak "Kalbimi yokladım, senin [67] kalbin gibi kalbimi dolduranı bulamadım. Nefsimi sana veriyorum" buyurarak *dillerini* çıkarmışlar. İsmail Hakkı hazretleri öpmüşler, göçmüşler.

Yusuf Bahri Bey[139] rivayetiyle:

❀ Balkan Harbi'nde beni tayin ettiler. Huzura gittim. "Efendim harbe gidiyorum" dedim. "Yo, öyle deme, harbe gidiyorum denmez, harp bir emr-i azîmdir. Bilâ-talep tayin edilirse, 'tayin edildim' denir".[140]

❀ Keza: Rical, önünde kantarcı sırığı bulunan değildir. "رِجَالٌ لَا تُلْهِيهِمْ تِجَارَةٌ وَلَا بَيْعٌ [Ricâlün lâ tülhîhim ticaretün velâ bey'un]"[141]

138 "Nice saçı başı dağınık, toza toprağa bulanmış, paçavra gibi iki parça eski/yırtık elbiseliler vardır ki, kendilerine iltifat edilmez, kimse onları adam yerine koymaz. Fakat eğer bunlar Allah'a yemin etseler, Allah onları yeminlerinde yalancı çıkarmaz. Berâ b. Mâlik de onlardandır". (Tirmizi, Menakıb, 55; İbn Mace, Zühd, 4).

139 Ahmet Güner Sayar'ın dedesi Yusuf Bahri Nefesli olmalı.

140 Hadiseyi, Hamdi Hızalan Bey Nevres Bey'den naklen anlatır. Bkz. Öztürk, *a.g.e.*, 26.

141 "(...) Hiç bir ticaretin ve hiçbir alışverişin kendilerini, Allah'ı anmaktan alıkoymadığı birtakım adamlar (...)" Nur, 24/37.

âyeti ile tarif olunandır. Erkekten olduğu gibi kadından da olur.

Nusret Hanım rivayetiyle:

❀ Efendi hazretleri buyururlardı ki, "Bu âlemden giderken insanı yakıp kuruturlar yahut limon gibi sarartırlar".

Hoca Efendimiz hazretleri bizzat:

❀ Hakikat-ı salât, insan-ı kâmile bir secdeden ibarettir. 'Elestü bi-rabbiküm'de ruhun 'belâ'sını burada izhardan ibarettir.

Nusret Hanım rivayetiyle:

❀ Yüzmeyi öğrenmeden denize girerseniz boğulursunuz.

Hoca Efendimiz rivayetiyle:

❀ [68] Sıfat, kısalt. Celal, cemal ikisini birleştir: Kemal.

Eşref Efendi biraderimiz rivayetiyle:

❀ Eve girersen halvet, çıkarsan celvet.

Eşref Efendi biraderimiz rivayetiyle:

❀ "Taşı nur, toprağı nur. Kâmil ölmez, kapdan kaba taşınır".

Hamamî Tevfik Efendimiz hazretleri bir gün ihvanı ile birlikte Kağıthane'de teferrüce çıkarlar. Beş on gün kalır. O zaman Karyağdı Tekkesi'nde Bektaşî canlarından bir zât varmış. Orada tepeye çıkar demlenirmiş. Ve bu zevata da 'hay hû'cular, dermiş. Bir gün Hazret abdest alıp o canın bulunduğu tarafa doğru gider ve onun kulağına bir şeyler söyler. O can hemen Hazret'in ayaklarına kapanarak, "Vallah budur, billah budur. Bundan başka yoktur" diyerek biat eder ve dergâhı terk ederek Hazret'e kul olur. Sordukları zaman "Kırk beş sene evvel şeyhim âlem-i cemale teşrif buyururken senin kulağına kim yukarıdaki sözü söylerse senin sülûkun onun elinde biter, buyurdu. Kırk beş senedir buna muntazırım" der.

Nevres Bey rivayetiyle:

❀ Süt içerken ağzınızda iyice dolaştırın. Lu'ab ile karışsın.

Hoca Efendimiz hazretleri:

❀ Zat görünür, bilinmez; sıfat bilinir, görünmez.

❀ [69] Keza: Şeyhim bana buyurdu ki: "Kaya gibi ol. Kımıldatan olursa kımıldamalı."

Keza, rivayetiyle Mehmet Efendi Hazretleri:

❀ "Bana kavuştuğuna şükreder misin? Bana kavuşmasaydın senin hâlin ne olurdu?"

❀ Keza: "Şeyhime, 'Ya ondur, ya öldür, ya seyahat ver!" diye ricada bulundum. İki sene Trabzon havalisine seyahat çıktı. Kendilerinden kaçardım, yolumu değiştirirdim. Bir gün hap hap karşı geldi. "Ben ciğerine kancayı taktım, nereye gidersen git, delik Allah'ındır" buyurdu.

Kütahyalı Süleyman Bey ihvanımız rivayetiyle:

❀ Kur'an'ı kapatırken "Ya Rab, cümle ümmet-i Muhammed'le beraber ilmiyle âmil eyle" [de].

❀ Mehmet Efendimiz, Sultanımıza buyurmuşlar ki: "Kur'an-ı Kerim'de bazı kelimât vardır ki takdim tehir olunursa mâna-yı hakikisi zuhur eder. Bazen harfin takdim ve tehiri icap eder. Bunu arif bilir".

Hoca Efendimiz hazretleri:

❀ Kâmilin kabulü, şefaat-i hassaya nailiyettir.

❀ Gökten düşenin parçası bulunur, gönülden düşenin parçası bulunmaz.[142]

Abdülmecid Sivasî Hazretleri:

❀ "Kâdiri anlamayınca kader [70] anlaşılmaz. Kâdir, anlaşılınca da kader mestur kalmaz".

❀ Bir gün Makbule Hanım'la kızı Nusret Hanım birlikte huzura giderler. Giderken de iki hevenk üzüm götürürler, huzura bırakırlar. Bana haber gönderirler. "Efendim sen ihtiyarladın, yerinize bir vekil tayin ediniz. İstemezseniz biz tayin edeceğiz". Düşündüm, onların tayin ettikleri benim işime gelmez. Ben kendime vekil tayin ettim. "el-Vekîl ke'l-asîl'; vekil aslın aynıdır. Türkler bunu bilmez" buyurunca Makbule Hanım,

142 Aynı cümle için bkz. Ünver Dosya, *Ahmet Amiş Efendi'nin Sözleri.*

"Efendim sana kimse vekil olmaz" demiş. Sonra Hazreti Aziz, Nusret Hanım'a "Git türbede benim vekilim vardır. Çağır! Lâkin vekil efendi de ha!" buyurmuşlar. Nusret Hanım türbeye gidip Mehmet Efendimize, "Efendim çağırıyor" der. "Kız, senin efendin kimdir?" buyurur. Nusret Hanım: "Efendim, *işte türbe-i müşarun ileyhte*". *Hemen koşar, huzura gider.* "Al bunları eve götür" buyurur. Müşarun ileyh de hevenklerin birini eline, diğerini de diğer eline alır. Bu sırada Hazreti Azizimiz sultanımız, mübarek ellerinin ayalarını yere tevcih buyurarak sağa sola meylederek müşarun ileyhe nazar buyurunca Mehmed Efendimiz de neşelenerek iki tarafa raks ederek epey müddet meclis bu neşe ile meclis-i pür-zevk u neşe olur. "Vekil, vekil! Beni, sen meydana çıkardın. Dünyada, ahirette [71] senden ayrı değilim" buyururlar.

Nevres Bey rivayetiyle:

❀ Melâikenin avamı ve havassı, insanın havassına hâdimdir. Melâikenin avamı, havassı, hâssu'l-hâsları insanların hâssu'l-hâslarına hâdimdir. İnsanların hâsları evliyaullah ve hâssu'l-hâsları enbiyaullahtır. Melâikenin hâssu'l-hâsları enbiyaullahtır. Melâikenin hâsu'l-hâsları İsrafil, Azrail, Cebrail, Mikail aleyhimüsselamdır.

❀ Fakire bakarak, "İyi bir iş yaparsan bir vücut gibidir, senin hâdimin olur. Fena bir iş yaparsan o da bir vücut gibidir, zebanin olur. Allah senin için ahirette odun kömür yakmaz".

Hoca Efendimiz hazretleri:

❀ Efendi hazretleri buyururlardı ki, "Vuslat-ı hakikiyye olmadan evvel Aziz Sultanımız hazretleri dört defa kendilerini nur-ı Ahmedîleriyle bana gösterdiler".

Müezzin Efendi rivayetiyle:

❀ Zülüflü İsmail Paşa'nın haremi, Küçük Hüseyin Efendi hazretlerinin dervişi imiş. Bir gün Hazreti Azizin dervişlerinden bazı hanımlar bu hanıma; "Gel türbeye gidelim, bizim şey-

himizi de gör" demişler. Hanımlar yed-i mübarek-i Hazreti Aziz'i öpmüşler. Bu hanım durmuş. Hazret, "Sen de gel hanım" buyurarak davet etmişler ve "Sen derviş misin?" diye sormuşlar. "Evet efendim" [72] "Kimin?" "Küçük Hüseyin Efendi'nin". "Benim de dervişim ol". "Efendim iki zâta derviş olunur mu?" "Olur. Sen çok Kur'an okuyorsun, onu biraz azalt. Kalbini daima Hak'la bulundur. O vakit her şey Kur'an olur! İçin dışın Kur'an olur" buyurmuşlar.

❀ Tenezzül ayn-ı terakkidir.

❀ "Ne talib-i dünyayız / Ne râğıb-ı ukbâyız / Biz aşık-ı şeydâyız[143] / Hû hû ya men hû / Leyse'l-hâdî illâ hû". Hazreti Azizimiz Efendimiz Makbule ve Nusret hanımlarla birlikte söylerlermiş. Bazen Makbule Hanım'a "Sen bana bir ilâhi okuyuver" buyururmuş. Hanım da, "Talibin matlubudur aşıkın seyranı hû" ilâhisini okurlarmış.[144]

Hoca Efendimiz rivayetiyle:

❀ Şeyh Bekir Efendimiz hazretleri Hazreti Azizimiz sultanımıza buyurmuşlar, "Beni put yap, tap! Ya sen bana bir tekme atarsın, sen kalırsın. Ya ben sana bir tekme atarım, ben kalırım" Şeyh Bekir Efendimizin türbeyi Azizimiz sultanımıza devr muamelesi ikmal olunup muamelenin hitamını Azizimiz kendilerine arz edince, "Sen şöyle bir dolaşıver de gel" buyurmuşlar. Aziz hazretleri camiye gidip biraz sonra hasta bulunan Hazreti Azizimizin huzurlarına girdikte hazreti teslim-i ruh etmiş bulmuşlar. "Bir de baktım ki ben ölmüşüm, o kalmış" buyurmuşlar.[145]

[73] Hoca [Mehmed][146] Efendimiz hazretleri bizzat:

143 Bu mısra için bkz. *Mehmedalibeynâme*, vr. 38b. Süheyl Bey'in dediğine göre de Amiş Efendi bu ilâhiyi sabahları okurmuş. Bkz. Sayar, *Sohbetler*, 58.

144 Sözleri Yunus Emre'ye atfedilen ilâhinin esasen sözleri şöyle: Sâlikin matlûbu Hû'dur ârifin irfânı Hû / Âşıkın ma'şuku Hû'dur tâlibin seyrânı Hû.

145 Ergin, *Mecmûa-i Tasavvuf*, vr. 104a.

146 Birön, *a.g.e.*, 36.

❀ İnsan-ı kâmil sahibinin bir sözü var, pek hoşa gider. Buyururlar ki, "Havf u reca kaydından kurtulmadıkça insan kâmil olamaz". Meselâ yüz evliyullahı idam etseler, kılı kıpırdarsa, yahut kendisine kutbiyyet, gavsiyyet zuhuru arzusu gelirse fakr-ı tam sahibi olamaz.

❀ Keza: Bütün arifler Allah'ta fena bulur. Allah da kâmilde fena olur.

❀ Çerkeşî Azize bir derviş gelmiş. Biraz oturup giderlerken, "Efendim, dergâhın masrafına yardım olmak üzere hediyem olsun size biraz altın yapayım" der. Bu esnada Hazreti Azizin müridanından biri içeri girer ve türbe için koca bir kütle hâlinde bir şey getirir. "Efendim, rabıta-i şerifeye mülazemetle çift sürerken sapana bu takıldı. Fakir de efendime getirdim" der. Bir de torbayı açar bakarlar ki yekpâre bir altın kütlesi. Derviş, "Bakınız, hakiki altındır" der. "Bir de ben bakayım" buyururlar. Mübarek ellerini sürerek, "A bu kum imiş!" buyururlar. Bir de derviş bakar ki kum. O zaman Azizimiz, "Bizim dervişlerimiz nefislerini kimya ederler. Siz de böyle yapınız" buyururlar.

❀ Hammamî Tevfik Efendi Azizimizin müridanından birine rabıta hâlinde gider iken semavat münkeşif olmuş. Rabıtadan gaflet etmiş. Huzura girdiğinde "Siz rabıta-i şerifeyi bir temaşaya feda ettiniz" buyurmuşlar.

[74] Evrenoszâde Sami Bey rivayetiyle:

❀ Kuşadalı hazretleri sahib-i zuhurdur. İki üç yüz senede bir zuhur eder. Karabaş Veli hazretlerinden sonra sahib-i zuhur Kuşadalı'dır, buyurdular.

Hoca Efendimiz hazretleri:

❀ Efendimiz hazretlerine, Hazreti Azizimiz sultanımız efendimiz, "Türbeye gelen kadınlara dikkat ediyor musun? Onların içinde erkekleri vardır. Onlara dikkat!" buyurdular.

❀ Hazreti Azizimiz[147] sultanımız bir gün Ömerü'l-Halvetî hazretlerinin huzurunda bulunurken Kuşadalı Efendimiz hazretlerinin

147 Güneren, *a.g.e.*, 97'de bu kısım Evrenoszâde Sami Bey'den rivayet edilmiştir.

sohbetlerinden bahs buyurulmuş. Hazreti Azizimizde bir şevk-i derunî hasıl olmuş ve böylece zevk ve tefekkürde iken Kuşadalı Efendimiz zuhur buyurmuşlar. Vücud-ı mübareklerinin sadr-ı âlîlerinden yemin ve yesar ve tahtlarından birer şems zuhur ederek hepsinin eşi'ası Hazreti Azizimizin üzerinde toplanmış. Ömerü'l-Halvetî hazretlerine arz ettikte müşarun ileyhin gözleri yaşarıp "Ahmed! Bu hâli nice ehlullah arzu ederler, muvaffak olamazlar. Cenabı Hak sana nasip buyurdu. Kuşadalı'nın ayniyeti kemâliyle sizde zuhur edecek" buyurur. (Hak cümlesinin fazl u keremlerini üzerimizden eksik buyurmasın, bi-hürmeti câh-ı Nebi ve Ehl-i beytihi ve âlihi ilâ yevmi'l-kıyâme).[148]

❀ Kuşadalı hazretlerinin Şam'da bulundukları sırada Hazreti Halid-i Bağdadî'nin halifelerinden münzevi bir zât varmış. Bu zâtı gören hemen vücudunun zikrettiğini görürlermiş. O esnada kaymakamlıktan ma'zûl bir zât pek elîm bir vaziyette kalmış. Birisi kendisine "Burada bir şeyh-i Rumî vardır (Kuşadalı Efendimizi [75] murad ederek) kendisine müracaat edersen işin olur" der. O zât da Hazret'i ziyarete gidip arz-ı hâl eder. Müşarun ileyh hazretleri bu zâta "Falan zâta (Halid-i Bağdadî'nin halifesine) gidiniz" buyurur. "Efendim oraya giremem ki!" der. "Siz gidiniz, girersiniz. Bizden de selam söyleyiniz" buyurur. Bu zât gider, hakikaten bir mâniye müsadif olmadan zâtın yanına girer. Selamı tebliğ eder. "Biz pek ihtiyarız, taşra çıkamıyoruz; lütfen teşrif buyururlarsa görüşürüz" derler. Bu zât da gelip Kuşadalı Efendimize söyler. "Pekala gidelim" buyururlar.

148 Kuşadalı Aziz'in yanında Hz. Pir Nasuhi ve Hz. Mevlâna'nın isimleri ne zaman zikredilse alınlarında bir damar ortaya çıkıp vecde gelir ve "Bunların esâmi-i şerifesi mesmûum olunca kendimi kaybederim" buyururlarmış. Kerameddin Efendi bu anekdotu Hüseyin Vassaf Bey'e aktardıktan sonra "Hz. Fatih türbedarı Amiş Efendi merhumda da bu hâli gördüm. Ziyaretine girdim. Benim evlad-ı Pir'den olduğuma muttali oldukta, vecd zuhura geldi ve bana hitaben, 'Sen mirasyedisin, senden korkarım' dediler. Dahası var, fakat bu kadar elverir" demiştir. Bkz. Hüseyin Vassaf, *a.g.e.*, 83'ten aktaran Çağlı, *a.g.m.*, 85.

Bu zâtla birlikte giderler. Yanlarına girdikleri zaman o zât istikbal eder, otururlar. Biraz sonra ma'zûl zâta bir manzara açılır. Bakar ki Kuşadalı Efendimiz yüksek bir kürsüde oturuyorlar. Münzevi zât yerde bulunuyor. Kuşadalı Efendimiz ellerini uzatıp o zâtın elinden tutmak isterler. Üçüncüsünde ellerinden tutup kendilerini yukarı çıkarır, manzara kapanır. Biraz daha görüştükten sonra ayrılırlar. Müşarun ileyh hazretleri ma'zûl kaymakama "Bu zâtın irşadı bize emr oldu. Lehu'l-hamd bu da oldu" buyururlar.

❀ Kuşadalı Efendimiz hazretlerini bir zât davet eder. Namaz kılınacağı zaman ev sahibi seccadeyi serer. Kuşadalı Efendimiz kıbleye tam müteveccih olmak üzere seccadeyi biraz çevirmesini emir buyurur. O zât "Efendim kıble bu taraftadır" der. Seccadeyi yine aynı cihete serer. Müşarun ileyh tekrar ihtar buyururlar. O zât yine ısrar edince tekmil [76] oradakilerin keşiflerini açar. Kâbe-i Muazzama'yı görürler ve müşarun ileyhin tashih buyurdukları mahallin hizasında olduğunu müşahede ederler. Hazret, "Cümlenize hac farz oldu" buyururlar.

Hoca Efendimiz hazretleri:

❀ Aziz Sultanımız Efendimiz, [Mehmed] Efendi hazretlerine, "Bir veli, Hazreti İsa kademine varınca kendisine maide-i İsa iner. Bana da falan mahalde indi. Lâkin inen maideyi sana söylemem. Yalnız senin maiden çift olsun" buyururlar.

❀ Keza: "Bir gün çeşmeye geldim. Orada bulunanlara selam verdim. Hiç birisi iade-i selam etmedi. O anda celî olarak çeşme taşından 'aleyküm selam'ı işittim" buyururlar.

Yusuf Bahri Bey rivayetiyle:

❀ Olmuş olmuştur, olacak da olmuştur.

❀ Keza: Bir gün muhabbet hakkında kalbimde hasıl olan ukdeyi taşıyarak huzura girdiğimde "Muhabbet ziyade, noksan kabul etmez. 'İlle'l-meveddete fi'l-kurbâ'"[149] buyururlar.

149 "İşte bu, Allah'ın, inanıp salih ameller işleyen kullarına müjdelediği şeydir. De ki: 'Ben buna (yaptığım tebliğ görevine) karşılık sizden, akrabalıktan

❀ Hoca Efendimiz hazretleri hâkim iken, Azizimiz Sultanımız Efendimiz hazretlerine hâk-i paylerine yüz sürüp biraz hediye takdim ederler. Mehmed Efendimiz hazretlerine "Bunu kim gönderdi?" buyururlar. O da, "Efendim ihvandan hâkim Ahmed kulunuz" der. "Sen onlara selam yaz. Dikkat et onlar Kuşadalı'nın [77] gülleridir" buyurur.

Hafız Eşref Efendi rivayetiyle:

❀ Bir gün Baharcı Mustafa Efendi ile birlikte huzura girdik. Hazreti Aziz biraz vücutça rahatsız görünüyorlardı. Mustafa Efendi, "Efendim vücutça biraz rahatsızlık var galiba" dedi. Hazreti Aziz üç defa "Mustafa sen Allah'ın işine karışma" buyurdular.

❀ Kuşadalı Efendimiz, Mehmet Can Efendi'ye Hicaz'da taş atarken "Taşlayan ile taşlananın kim olduğunu gördün mü?" buyururlar. Mehmet Can Efendi'ye gönderdikleri zât Sultan Selim imamı imiş. Mehmet Can Efendi'ye "Sizi bana gönderdiler ki kendilerini anlatsınlar".

❀ Abdülgani Nablusî hazretlerinin huzurunda bir hafız Kur'an-ı Kerim okur. "Gel öbür tarafa geçelim ben de okuyayım" buyururlar. Kıraata başlayınca akmakta olan [dere][150] durup yükselmeye başlar.

Hoca Efendimiz hazretleri rivayetiyle:

❀ Hazreti Azizimiz sultanımız "Ya dünya ihdemî men hademenî"[151] kelam-ı kudsîsini bazen "Ahdümü men hademenî"[152] diye buyururlarmış.

Süleyman Bey (merhum Avni Bey'in biraderi) rivayetiyle:

❀ Vâhidu'l-ehadin arzu ve iradesine muhalif hiç bir şey istemem ve kabul etmem.

doğan sevgiden başka bir karşılık istemiyorum.' Kim güzel bir iş yaparsa, onun iyiliğini artırırız. Şüphesiz Allah, çok bağışlayandır, şükrün karşılığını verendir." Şura, 42/23.

150 Bu söze "dere" ilavesi için bkz. Birön, *a.g.e.*, 38.

151 Ey dünya, bana hizmet edene sen de hizmet et!

152 Bana hizmet edene ben de hizmet ederim.

Hoca Efendimiz hazretleri:

❀ Hammamî hazretleri için Hazreti Azizimiz[153] "Yerlerde, göklerde, dünyada [78] ve ahirette zamanlarında ondan büyük kimse yok" buyururlardı.

❀ Keza: "Yokuşu severim, inişi sevmem" buyururlardı.

Nevres Bey rivayetiyle:

❀ Bir gün üzüm alıyorduk. Üzümcü daneleri koyuyordu. Ben itiraz edip "Koyma" dedim. "Bırak, daneleri kime verecek" buyurdular.

❀ Keza: "Kur'an okurken veya salavat-ı şerife getirirken nefesiniz kesildiği zaman içeriye yutkunduktan sonra nefes alınız".

Hoca Efendimiz hazretleri rivayetiyle:

❀ "Salihler yollarını doğrultmuşlardır. Bize küp dibindekiler lazımdır".

❀ Keza: Mehmet Efendimiz hazretlerine Meşrutiyet'i müteakip bir kaç kere koğa ile su getirtip leğene döktürtüp ba'dehû ellerini ayaklarını suyun içinde biraz zaman durdurduktan sonra "Al bunu, el ayak değmez bir yere döküver" buyurmuşlar.

Nevres Bey rivayetiyle:

❀ Hastayı sık sık ziyaret ediniz. Yanında çok durmayınız. Kendisine hissettirmeden okuyup alnını okşayarak çıkınız.

Hoca Efendimiz hazretleri rivayetiyle:

❀ Fatih için "Kırk sene ruhuyla güleştim. En nihayet bana [79] mutî oldu" buyurdular.

❀ Alışveriş ederseniz ilk önce parayı veriniz, sonra malı alınız, buyurdular.

Hoca Efendimiz hazretleri rivayetiyle:

❀ Mehmet Efendi hazretlerine "Mehmet nasıl iyi idare edebilir miyim?" "Evet Efendim". "Ne bildin?" "Efendim ilham-ı zâtî ile idare buyurursunuz". "Ha işte böyle olacak" buyururlar.

❀ Keza: Bir zâta "Sen saz çalmasını bilir misin?" "Evet Efendim". "Nasıl çalarsın? Bildiğin gibi mi, bulduğun gibi mi?"

153 Bu kısım için bkz. *Mehmedalibeyname*, vr. 41b.

"Bildiğim gibi". "Yok olmadı. Ben kırk senedir çalarım. Lâkin bulduğum gibi çalarım" buyururlar.[154]

Hoca Efendimiz rivayetiyle:

❀ Şeyhim bana buyurdu ki "Ahmed sen çok ricale mülaki olursun, onlarda benim mesleğimi ara, meşrebimi arama".

❀ Keza: Bir gün Hüseyin Avni Bey huzura girer. "Ben üç şeyhe hizmet ettim. Bilirim şeyhe hizmet etmek çok güçtür" buyururlar.

Hocamız rivayetiyle:

❀ "Hicaz'a gidip gelen bir zât Hazreti Azizimiz sultanımıza [80] bir tespih hediye eder. Hazret de Efendi hazretlerine "Mehmet, ben yar ile cümbüşte iken tesbihi kopardım. Sen al da bak. Sen de koparırsan birine ver de çeksin" buyururlar.

Hafız Eşref [Ede] Efendi rivayetiyle:

❀ "Hazreti Resul aleyhisselamdan bana gelinceye kadar bu tecelliye kimse mazhar düşmedi. Ben Rahmanü'r-Rahim tecellisine mazharım. Benden şer beklemeyiniz".

❀ Ağlayamıyorum. Eğer gözyaşı dökseler benim de gözlerim yaşarır. Küçüklerin gözyaşları büyüklere gelir. Onları müteessir eder. Onlar da iltica ederler. Allah da kabul buyurur. (Hitamûhû misk, 19.12.1969)[155]

154 Süheyl Bey'den naklen: "Çalmasını biliyorsan çal. Bilmiyorsan ayağını ona uydur". Sayar, *Sohbetler*, 108. Ayrıca Kuşadalı Hazretlerinden nakledilen bir hadise: "Namık Paşa muamelat-ı umumiyenin bozukluğundan naşi kûşe-nişîn-i uzlet olmak istediğini Aziz'e arz edince, 'Beytülmalden para sarfiyla Avrupa'da tahsiline ikdam olunmuş, buna mukabil devlete hizmet mecburiyetindesiniz' diye adem-i muvafakat eseri göstermiş ve âtideki saz hikâyesini yazmıştır [mektup]: Şairin biri bir kahvede asılı sazlar görmüş. Kahveciye sormuş, 'Her hafta şairler gelir, müşaare ederler, saz çalarlar' demiş. 'Öyleyse bana bir saz ver, ben de çalayım' demiş. Aldığı sazın kapağını çatlak görünce, 'Bunu değiştir' demiş. Diğer sazı alınca, 'Telinin mandalı eksik" demiş. Üçüncü sazı almış, 'Onun da teli yok' deyince, kahveci, 'Be adam! Şairler her hafta bu sazları çalıyor. Senin gibi özür bulmuyorlar. Bozuk düzen sen de çal, eğlen, geç git. Mademki bunlara ıslaha kudretin yok bir şey deme' diye tevbîh eylemiş". Bkz. Hüseyin Vassaf, *a.g.e.*, 116.

155 *Mehmedalibeynâme*'nin bitiş tarihi 4.10.1961'dir.

MUHTASAR AMİŞNÂME
(6 Mayıs 1968)

2 XI 1968

اخوان کرامدن محمد علی بک افندی
زادونه :
۸

1

بسم الله الرحمن الرحیم

۱ - نوره سن بک روایتیله :

۲ - « بسم الله » ل مقاسی الله بنده کی تعیینله .

۳ عمده انسانه کا ملدر .

۴ - کلام نفسی کمی لساندن صادر اولور . فقط لسان عربه بورونمشدر .

۵ - رشدی بک ایله برگونه حضور سعادتلرینه گیتدم . - اولاده بکا بویله گیزدکمی ؟ بویله دیدی . بنه ده گیتدیم یمی افندم ، دیدم . - بونا دیر دیمز عقلکز بوراجی دکا نه گیتسون ، مرشد نه دیمک ایستور ؟ آنی آکلا ، سوزینی آکلا . اوندن صوسه سویلنلر .

۶ - بنه ده اوت افندم « و ما ینطق عن الهوی » دیدم . عبادلرک شهادت یارمقدینی آخرلرینه گوتدردکلری ، اشارتله : - صوص ، بیور دیدی . لو یاکز تحمده مخصوصدر ، مرشدلر حضنده ده اویلدر . بنا خوانخواه بویله سوز صدورینی سوه رز . آکلدم حرکتی یاپنه سویلنمز .

۷ - « واعبد ربک حتی یأتیک الیقین » : سکا یقینه طوغری قدر عبادتلرینی یقینه گلنجه کدر میسن ایدر .

۸ - خاطراتی ، رؤیالری اوغراشدم ، خاطرات ، الهام ، وحی نه شیدر .

- سیزجه بکا دیدی که : آللهدن قورقارمیسک ؟ خایر ایدم . - بنده قورقارمیسک ؟ - سنده قورقارم ، دیدم . بنه ده : - افندم ..... بنه نه سنده قورقارم ، نه ده آللهدن قورقارم . چونکه سزده بکا صدر گلمز که .

۹ - نوره بک ، دیکر اخوانه بوی روایتیله :

Asrımızın mânevî en büyük şahsiyeti, hamil-i emanât-ı subhaniye Tırnovalı Ahmed Amiş Efendi hazretlerinin güzide hafidi, faziletin, uluvv-i cenabın mütevazi timsâli, örnek insan Doktor Lütfi Sabri Serinken Beyefendi dostuma, muhterem dedelerinin, rahmetli Mehmed Ali Yitik Bey tarafından toplanan menkıbelerinden çıkarılan mübarek sözlerinden mühim bir kısmını siz hakiki sahibine tevdi etmekle duyduğum bahtiyarlık sonsuzdur.

SÜHEYL [ÜNVER]
6 Mayıs 1968

- [2] Sıfat, kısalt: Celal cemal. İkisini birleştir kemal.
- Eve girersen halvet, çıkarsan celvet.
- Taşı nur, toprağı nur. Kâmil ölmez, kaptan kaba boşalır.
- Süt içerken ağzınızda iyice dolaştırın lu'ab ile karışsın.
- Zat görünür bilinmez. Sıfat bilinir görünmez.
- Şeyhim bana buyurdu ki: Kaya gibi ol! Kımıldatan olursa kımıldamalı.
- Kur'an-ı Kerim'de bazı kelimât vardır ki takdim tehir olunursa mâna-yı hakikisi zuhur eder. Bazen harfin takdim ve tehiri icap eder. Bunu arif bilir.
- Kâmilin kabulü şefaat-i hassaya nailiyettir.
- Gökten düşenin parçası bulunur, gönülden düşenin parçası bulunmaz.
- Melâikenin avamı ve havassı insanların havassına hâdimdir.
- Melâikenin avamı, havassı, hâssu'l hâslara, insanların hâssu'l-hâslarına hâdimdir.
- İnsanların hâsları evliyaullah ve hâssu'l-hâsları enbiyaullahtır.
- Melâikenin hâssu'l-hâssları İsrafil, Azrail, Cebrail, Mikail aleyhimüsselamdır.
- Allah senin için ahirette odun kömür yakmaz.
- Kalbini daima hakla bulundur. O vakit her şey Kur'an olur, için dışın Kur'an olur.
- Beni put yap tap. Ya sen bana bir tekme atarsın sen kalırsın ya ben sana bir tekme atarım ben kalırım.
- Butün arifler Allah'ta fena bulur. Allah da kâmil de fena bulur.
- [3] Kadınlara dikkat ediyor musun? Onların içinde erkekleri vardır. Onlara iyi dikkat et.[1]
- Olmuş olmuştur. Olacak da olmuştur.
- Sen Allah'ın işine karışma.
- Vâhidu'l-vâhidin arzu ve iradesine muhalifen hiçbir şey istemem ve kabul etmem.

1 Aynı cümle için bkz. Ünver Dosya, *Ahmet Amiş Efendi'nin Sözleri*.

❀ Yokuş severim, inişi sevmem.

❀ Kur'an okurken veya salavat-ı şerife getirirken nefesiniz kesildiği zaman içeriye yutkunduktan sonra nefes alınız.

❀ Salihler yollarını doğrultmuşlardır. Bize küp dibindekiler lazımdır.

❀ Hastayı sık ziyaret ediniz. Yanında çok durmayınız. Kendisine hissettirmeden okuyup alnını okşayarak çıkınız.

❀ Ben kırk senedir çalarım lâkin bulduğum gibi çalarım.

❀ Ben Rahmanu'r-rahim tecellisine mazharım. Benden şer beklemeyiniz.

❀ Ağlayamıyorum. Eğer gözyaşı dökseler benim de gözlerim yaşarırdı. Küçüklerin gözyaşları büyüklere gelir. Onlar teessür eder. Onlar da iltica ederler. Allah da kabul buyurur.

❀ [4] Bakayım. Bu sana yetmez mi?

❀ Bizi sevenleri sevenler imanını kurtarmadan ahirete gitmezler.

❀ Yaptığınız kabahati kimseye söylemeyin, hüküm giyer. Çünkü şahit oluyor.

❀ Tevekkül bâbında durmazlarsa, biraz şey verip savarlar.

❀ Bizim ihvan bahtiyardır. O bahtiyarlığı, zuhurunda görürler.

❀ Karşınıza bir adam geldiği zaman yüzünü gördüğünüzde Hakk'ı hatırlatıp zikrettiriyorsa o mümindir.

❀ Vazifeniz başında benden size selam getirip de bir şey teklif ederlerse yapmayınız.

❀ Sen verdin, biz yedik. Vermesen ne yerdik?

❀ Sen Allah'ın işine karışma.

❀ İlim, irfan demektir. İrfan Hakk'ı bilmektir. Eğer Hakk'ı bilmezsen ha kuru bir emek demektir.

❀ Allah'ın öyle kulları vardır ki Allah'ın üzerine yemin verirlerse derhal Allah onların yeminini icra buyurur.

❀ Tevhid lastik gibidir. Uzatırsan kâinatı içerisine alır. Daraltırsan birçok şey almaz.

❀ Harbe gidiyorum, denmez. Harb bir emr-i azîmdir. Bilâ-talep tayin edilirse tayin edildim dersin.

- Hakikat-i salat insan-ı kâmile tek bir secdeden ibarettir. O secde ruhun ruh-ı azîme inkıyadından ibarettir. "Elestü bi-rabbiküm"de ruhun bilâ-şey burada izhardan ibarettir.
- Yüzmeyi öğrenmeden denize girerseniz boğulursunuz.
- [5] Kaç numara verelim diye sorduğun zaman ne derlerse onu veremeyeceksen sorma, sözün nereden geldiğini bil.
- Dış kapıyı kapa, iç kapıyı aralık bırak.
- Güvercinler ile örümcekler Allah'ın rahmet askerleridir. Birçok enbiyaya hizmet etmişlerdir.
- Hayye ale's-salah müminleri salâta, hayye ale'l-felah münkirleri felaha davettir.
- Ululuk Hak'tan atâdır. Onu istihfaf etmek hatadır.
- Bir yere girdiğiniz zaman kapıyı nasıl bulursanız öyle bırakınız.
- Varlıktan yokluğa düşmüş olanlardan birisine muavenet etmek isterseniz kût-i yevmiyye ile muavenette bulununuz.
- Allah tecellisini tekrar etmez.
- Esma-i ilâhî zât-ı ilâhiyenin libâsıdır. Her an bir libâs ile zuhur eder. Onun hükmü bitince diğer bir isimle telebbüs eder.
- Allah bu dünyada esma ile tecelli buyurur. Hangi esma ile zuhur ederse diğerleri ona tabi olur. Rahman, Rahim isimleri esma-i Muhammediye'dendir. Onunla zuhur edince tadından yenmez.
- Ben neşeleneyim ki âlem de neşelensin.
- Kimseyi incitme! Avcılıkla uçan kuşlara bile dokunma.
- Bendendir halka ne karışırlar. Halktandırlar bana ne gelirler.
- Benim sükûtumdan anlamayan kelamımdan bir şey anlamaz.
- Olmuş olmuştur. Olacak da olmuştur. Olacak bir şey yoktur.
- Keşfen meşfen ne yapacaksın, sen bana bak, ben sana.
- [6] Birisi yeni bir ev yaptırırsa, rütbe alırsa, yeni bir elbise giyerse tebrik etmeyin.
- Haydi, haydi kapıları kakalım. Yari canda kıstırıp anda halvet edelim.

❀ Görünen mertebedir, hakikati Hak'tır.
❀ Bizim yolumuzun esası Allah'tan gafil olmamak, kimseyi incitmemek.
❀ Siz derse ders hazırlayarak girmeyiniz. Kalben talebeye biat ediniz. Onlar lazım olan şeyi size söyletirler.
❀ Her şeyin muhabbeti fena bulur. Mürşit muhabbeti fena bulmaz. Gittikçe artar.
❀ Biz illetten, kılletten, zilletten arî olmayız. Yalnız yatacak derecede hastalık vücudumuzu istilâ edemez.
❀ Rüzgâr iniltisi, kapı gıcırtısı, sinek vızıltısı hep Hak'tır.
❀ Medine'ye gidip Muhammed'i toprağın altında aramayınız.
❀ Bulmalı, duymalı, doymalı.
❀ Tenezzül ayn-ı terakkidir.
❀ Vazifeyi yaparken "Ya Rabbi! Sana hizmet ediyorum" demeli.
❀ Elinizden bir şey giderse yerinme, bir şey gelirse sevinme.
❀ Hastalandığınız zaman ağır gelmeyecek, yapılacak bir nezir yapınız.
❀ Sizden birisinin hâlini sorarlarsa tek bir iyi hâlini biliyorsanız onu söyleyiniz.,
❀ Bir kahvede oturursanız yanınıza birisi gelirse kahve ısmarlayınız. Osmanlılık budur.
❀ Karşınızda ders okumak üzere gelenler indallah sizden büyüktür.
❀ Bir yere gittiğiniz zaman menhiyyattan bir şey verirlerse bir bahane bulunuz, haramdır diye reddetmeyiniz. Mideme dokunuyor, doktor men etti, gibi.
❀ [7] Muhabbetin galeyanı hâlinde hüküm sâlikindir.
❀ Helvaya konulacak zamanı helvacı bilir.
❀ Allah'ın senin alnına yazdığı şeyin men'ine Muhammed bile kâdir değildir.
❀ Allah mükevvenâtı zulmette halk etti. Zulmet, vahdet demektir.

- Hastanın yanında en hafif lisanla bile konuşmayınız çünkü işitir.
- Sen Allah'a hizmet et, Allah tekmil kullarını sana hizmet ettirir.
- Medine'de olun, Medine'de oturmayın. Çünkü adileşiyor.
- Osmanlı'dan sözünü, ariften gözünü, evliyaullahtan özünü saklayamazsın.
- Düzeyim deme ha, koparırsın. Nasıl bulursan öyle çal.
- Analar Allah'ın Rahim sıfatına, babalar da Rezzak sıfatına mazhardırlar.
- Tûr-ı Sîna makam-ı meşhurdur.
- Nasip olursa olur nasibini yer altında bulur.
- Çok Kur'an okuyan bunamaz.
- Erce mi konuşalım, oyuncakça mı? Erce akılca, oyuncakça hakikatçe.
- Kıyamette (mahşerde) içler dış, dışlar iç olacak.
- Cennetlik misin, cehennemlik misin bilmek istersen, bulunduğun hâle bak. Bulunduğun hâlin cennetlikse cennetliksin, cehennemlikse cehennemliksin.
- İmam metbû demektir. Cemaat da kendi vücududur. "Küllü musallin imâmün velev kâne münferiden"[2] hadisinin mânasında böyle buyurmuşlar.
- Allah bizden razı olmasaydı bizi dünyaya getirmezdi. Ben Allah'tan razı olmalıyım.
- [8] Kaya gibi olmalı, kımıldatan olursa kımıldamalı.
- Allah'ın öyle nedimleri vardır ki Muhammed'den dahi gizlidir.
- Bütün kullar Allah'tan korkar. Allah da âlim kullarından korkar.
- Evden çıktığınız zaman hicrete niyet ediniz.
- Allah suretimle zahir oldu.
- Hazreti Adem'e Allah hitap etmiş "Ya Adem! Sen beni eskisi gibi göremezsin. Görmek istediğin zaman fer'in olan Havva'ya bak". Havva'ya hitap etmiş, "Ya Havva! Sen beni eskisi

2 Tek başına da kılsa her namaz kılan [aynı zamanda kendine] imamdır.

gibi göremezsin. Görmek istediğin zaman ehlin olan Adem'e bak".

❀ Bedel, mübeddelün minhin aynıdır.

❀ "İnnemâ yahşellâhe min 'ibâdihi'l-ulemâ: Allah âlim kullarından haşyet eder".[3] Haşyet eder de titrer mi? Yok. Padişahın vezirini sayması gibi sayar.

❀ Keşif meşif ne olacak? Sen bana bak, ben sana bakayım.

❀ Adem'e ilk inen suhuf hesap, 1'den 9'a kadar rakamlar, ikincisi hendese, üçüncüsü mimaridir. Onun için hesap kıyamete kadar terakki edecektir.

❀ Kapalı kutuya mal konmaz.

❀ İşiniz varken bırakıp bana gelmeyin.

❀ "Efendim emrediniz!" deyip durmayın. Fem-i saadetini göstererek: "Buradan bir şey çıkar, yapamazsınız, mesul olursunuz".

❀ Yanınızda birisi Kur'an'ı yanlış da okusa tashih etmeyiniz. "Biz bunu böyle biliyorduk" deyiniz.

❀ Selam göndermeyenden bana selam getirmeyiniz. Birisi beni sorarsa, selamı vardır, deyiniz.

❀ "Söyleyene bakma, söyletene bak!" derler. Doğrusu "Söylete[ne] bakma, söyleyene bak!"tır.

❀ [9] Kıyamet yaklaştıkça cümle enbiya varisleri bulunan evliya gittikçe makamları münhal kalır. Git gide yalnız varis-i Muhammedî kalınca ve ona da biat eden bulunmayınca alamet-i kübrâ-yı kıyamet yer yer başlar.

❀ Şifayı ilaçtan değil, onda mütecelli olan Hak'tan beklemeli.

❀ Kul kul olmayınca, adam adam olmaz.

❀ Rabıta rabıta derler, Hak'tan gafil olmamak demektir.

❀ İnsanın ne sofu/sufi ne sefih, ikisi ortası olmak güzel.

❀ Açlıktan ölmek tehlikesi olursa köpek etini yiyip kurtulmak varsa köpek etini yiyecek. Yemez ölürse mesuldür.

3 Fâtır, 35/28.

❀ Ayete bakılırsa Allah "Kün!" demedi. Bir şeye "ol" demesini murad ettiği anda olur.

❀ Marifet Hak'tan razı olmaktır.

❀ Tabiatte [tabiatında[4]] sekr vermek istidadı olan bir şeyi içmekten içmemeyi tercih ederiz.[5]

❀ Yapmakla yapmamakta muhayyer bırakıldığımız bir şeyi de yapmamayı tercih ederiz.

❀ Gam gam üstüne, gam gam üstüne deriz. Gelene sevinmeyiz, gidene yerinmeyinceye kadar.

❀ İşi kendi hâline bırak, Allah en iyisini yapar.

❀ Kendi işini kendin gör.

❀ Bir yere giderken "Resul Efendimiz Mekke'den Medine'ye hicret buyurdukları gibi, ben de hicret ediyorum" deyiniz.

❀ Her ne yeseniz sadaka diyerek yeyiniz.

❀ Birine bir şey verirken hediye veya sadaka deyiniz.

❀ **[10]** "Bu niçin böyle oldu? Bu, böyle olmalıydı" gibi sözler caiz değildir. Çünkü bundan Allah'a akıl öğretmek çıkar.

❀ Allah'ın takdir etmediği vukua gelmez. Takdir ettiğinden de korkmak küfürdür.

❀ Kaldırım olmuş yere yatmış, onu çiğnersin, lâkin ayağınla itmek olmaz.

❀ İrade-i teklifiyye, irade-i tekviniyyenin zuhuru içindir. İrade-i teklifiyye irade-i tekviniyyenin aynı ise o adam saîddir, değilse şakîdir.

❀ "İyyâke na'budü ve iyyâke neste'în" irade-i cüziyyeyi silmiş süpürmüştür.

❀ Siz çalışırsanız ben size gelirim. Çalışmazsanız yorulur, bana gelirsiniz.

❀ Kadınlar ilaç-sağlık vermek üzere taraf-ı risaletten memurlardır.

4 Nevres Bey'den nakille "tabiatında" şeklinde geçmektedir. Bkz. Birön, *a.g.e.*, 17.

5 Aynı cümle için bkz. Ünver Dosya, *Ahmet Amiş Efendi'nin Sözleri*.

❀ Güneş yevm-i kıyamette cehenneme gidecek. Çünkü güneşe tapanlar Allahsız kalmasın.
❀ Kâfir yoktur. Senin kâfir dediğin için kâfirdir.
❀ Sözün gelini nikâh edebildiğindir.
❀ Biz bir binayı tamir ederken kiremitlerini bile sallamayız.
❀ Şeriati tut, hakikati yut, selamet ondadır.[6]
❀ Yer taban, gök tavan, içindeki kâffe-i mahlukat ihvan olmadıkça tevhid kokusu duyulmaz.
❀ Zurnacı nasıl çalarsa ona ayağını uydur.
❀ Ayının otuz iki türküsü varmış. Onun da hepsi ahlat üzerine imiş. Talip de böyle olmalı.
❀ Girdiğin kapıyı, geldiğin yolu sakın unutma ha!
❀ [11] Kimseye "Nereden geliyorsun? Nereye gidiyorsun?" diye sormak caiz değildir. Eğer sana birisi sorarsa "Şuradan geliyorum, buraya gidiyorum", daha doğrusu "Minhu ileyhi" [O'ndan O'na] dersin.
❀ İyi bir iş yaparsan vücut gibidir, o senin hâdimin olur. O melâikedir. Fena bir iş yaparsan o vücut gibidir onun [o senin] zebanindir.
❀ Her şeyin ism-i âlîsini bil, babanın verdiği isimle çağır.
❀ Zâhiren kaderiyyûn, bâtınen cebriyyûn ol.[7]
❀ İnsan surette muhtar, hakikatte mecburdur.
❀ Allah'ın senin alnına yazdığı şeyin men'ine Hazreti Muhammed aleyhisselatu vesselam bile kâdir değildir.
❀ Dünyada eşini bulamazsan, işini bilemezsen rahat edemezsin.
❀ Cenabı Hak şerr-i cüz'îyi kullanırken altından hayr-ı küllîyi zuhur eder. Cenabı Hak hayr-ı cüz'îyi kullanmaz ki altından şerr-i küllî zuhur eder, diye.[8]

6 Amiş Efendi "Kıyamet yaklaştıkça şeriatin nuru azalır, hakikatin nuru artar" demişlerdir. Sayar, bu sözü Mecdi Efendi'den kaydeden Süheyl Ünver'den nakleder. Bkz. Sayar, *Abdülaziz Mecdi*, 461.
7 Aynı cümle için bkz. Ünver Dosya, *Ahmet Amiş Efendi'nin Sözleri*.
8 Aynı cümle için bkz. Ünver Dosya, *Ahmet Amiş Efendi'nin Sözleri*.

- Birinci senede imam, ikincide tamam, üçüncüde kalpaklı yuvan, dördüncüde bir kalbur saman olmayın.
- Gör geç, belle geç, durma geç!
- Fatih, İstanbul'un Medine'sidir.
- Nezafet-i şer'iyenin haricindeki nezafetten Allah'a sığınırım.
- Her alınan kitabın üç defa okunmak hakkı vardır.

EK 1

❀ "Allahümme salli alâ Muhammed" denildiği zaman müminler ellerini göğüslerine getirerek biraz da inhinâ yaparlar. Hazreti Muhammed'e bu suretle tazimde bulunurlar. Ahmed Amiş Efendi dermiş ki: "Dikkat etmez misiniz? Muhammed'i tazim ediyorum diyenler elleriyle kendilerini işaret ediyorlar ve kendilerinde tecelli eden Muhammediyeti tazim etmiş olu[yo]rlar. Böyle olmakla beraber hakikatte Muhammediyet mertebesine gelmemiş olanların böyle telakki etmesi de doğru değildir".[1]

❀ Balıkesirli Halil Efendi,[2] seyr ü sülûk esnasında bazı kerametler gösterirmiş. Bunu şeyhi Amiş Efendi duymuş. Halbuki

1 Ergin, *Mecmua-i Tasavvuf*, vr. 14a-b.

2 Muhtemelen yine aynı Halil Efendi'nin naklettiğine göre bir gün Amiş Efendi kendisinden bir araba istemiş ve "Şişli'ye doğru gidelim" demişler. Mecidiyeköyü'ne geldiklerinde Cuma namazından dağılan cemaat arasında ihtiyar bir zat Amiş Efendi'yi görünce ayaklarına kapanıp sevinçle kendilerini aradığını, görmek istediğini ve nihayet bulduğunu söylemiş. Amiş Efendi de "Eh işte gördün ya!" diyerek arabaya binmiş. Arabada

geçmiş evliya keramet göstermeye tenezzül etmezler. Bir gün Halil Efendi yanına geldiği zaman; "Halil, şu dolabı aç, orada bir çuval keramet dolu, al götür" diye kendisini ikaz etmek istemiştir.[3]

❀ "Müritler ne kadar terakki ederlerse etsinler, mürşitlerinin dûnundadırlar ve onlar hayatlarında iken teeddüben tasarrufâtta bulunmazlar. Balıkesirli Halil Efendi, Ahmed Amiş Efendi hayatta iken tasarrufâta kalkmak istemiş; kızgın olduğu İttihatçılar[dan] yedi sekiz kişinin yok olmasını istemiş. Buna muttali olan şeyhi; "Halil! Karışma böyle şeylere. Ben bu ferik cura ile de bu ahengi idare ederim" demiş.

Buna rağmen Halil Efendi yine bu hâlinde devam eder ve "Artık şeyhimiz gitse de bu işleri biraz da biz yapsak" dermiş. Bundan dolayı son zamanlarda şeyhi onunla alakayı ve bittabi feyzini kesmiştir. Hatta vefatından evvel müderris Ahmed Naim –ki Ahmed Amiş Efendi'nin damadı idi– bir gün birlikte evine giderler. Halil Efendi başka bir odada bekler. Yanına girmeye cesaret edemez. Bunu anlayan Amiş Efendi:

— Öteki [odada] kim var?

— Halil Efendi.

— Benden selam söyleme, der ve bu suretle kızgınlığını o saatte bile izhar eder.[4]

❀ Bu Halil Efendi maneviyatında o kadar yükselmiş ki, meselâ, kendisi Beyazıt'ta sorulan bir suale ne cevap verirse, aynı mesele Fatih'e gidilip şeyhine sorulursa ondan da aynı cevap

Halil Efendi'ye adamcağızın mana âleminde kendisine gösterildiğini, onun vasıtasıyla irşad edileceğinin bildirildiğini anlatır. Fakat bu mülakatın nerede, ne zaman olacağının haber verilmediğini de ilave eder. Bu hâl Amiş Efendi'ye malum olunca mülakat da vaki olur. Bunun üzerine Aziz Sultan "Bazen biz gideriz bazen onlar gelir." buyururlar. Bkz. *Fatih Sertürbedarı Ahmed Amîş Efendi (ks)*, 12.

3 Ergin, *Mecmua-i Tasavvuf*, vr. 17a.

4 Ergin, *Mecmua-i Tasavvuf*, vr. 26b-28a.

alınırmış. Ve yine bunun gibi Fatih'te Amiş Efendi'ye sorulan bir sualden alınan cevap, Beyazıt'ta Halil Efendi'ye de sorulsa yine aynı tarzda zuhur edermiş. Bu hâl seyr ü sülûkte bir mertebedir.[5]

❀ Balıkesirli Halil Efendi'ye bir gün Ahmed Amiş Efendi uzaktaki hadiseleri görmek kudretini, yani kendisindeki kerametlerden birisini vermiş. O sırada Rus-Japon harbi aksâ-yı şarkta bütün şiddetiyle devam ediyormuş. Halil Efendi (?) harp sahnesi görüyor ve gördüklerini kahvelerde, şurada, burada herkese anlatıyormuş. Bu hâline vâkıf olan şeyhi, "Halil, biz sana bu konuyu kahvelerde şuna buna gösteriş yap, keramet-hân [ol] diye mi verdik?" demiş. (?)
Ahmed Amiş Efendi bunu anlatırmış. İki ellerinin parmaklarını toplayarak birini diğerinin üstüne koyup "İşte böylece kapandın, kapandın, kapandın" dermiş. Filhakika o tarihten sonra Halil Efendi'den bu kudret ve bu kuvvet zâil olmuştur.[6]

❀ Ahmed Amiş Efendi ölümünden üç gün evvel müridlerinden Abdülaziz Mecdi Efendi ile (?) İsmail Bey'i huzurlarına kabul ederek Abdülaziz Mecdi Efendi'ye "Allah size zâtıyla tecelli etsin" ve İsmail Bey'e "Allah size gınâsıyla tecelli etsin" diye dua buyurmuşlardır. İsmail Bey servet ve gınâ içindedirler. Mecdi Efendi hazretlerinin de sırr-ı zâta ermiş oldukları kuvvetle tahmin edilebilir.[7]

❀ Eminönü (?) Belediye reis kâtibi Hasip Bey Ahmed Amiş Efendi'ye müntesiptir. Vakit vakit ziyaret edermiş. Bir gün yanında bulunurken, "Ne geliyorsun sık sık böyle. Bir daha çağırmadan gelme" demiş. Bunun üzerine Hasip Bey bir iki ay çağıracak da gidecek, ziyaret edecek diye beklemiş. Fakat bir

5 Ergin, *Mecmua-i Tasavvuf*, vr. 28a-28b.

6 Ergin, *Mecmua-i Tasavvuf*, vr. 28b-29a.

7 Ergin, *Mecmua-i Tasavvuf*, vr. 40b. Bu yorumun Osman Nuri Ergin'e ait olduğu düşünülebilir.

türlü çağırmamış. Günün birinde kalkmış ziyaretine gitmiş, görür görmez, "Nerede idin? Hiç gelmiyor, görünmüyorsun?" demiş. Bunun üzerine Hasip Bey iki evvelki sözlerini hatırlatmış. Buyurmuşlar ki, "Gel desem de gelme desem de, kovsam da sevsem de hiç aldırmayacaksın, geleceksin". Demek ki ehlullahın ahlâk-ı seniyyeleri böyledir.[8]

❀ Ahmed Amiş Efendi dermiş ki: "Ağzımdan çıkan sözleri yani varidâtlarımı unuturum. Fakat mademki söylenmiştir, hadisât söylediğim gibi çıkar".[9]

❀ Ahmed Amiş Efendi Mecdi Efendi'ye, "Mecdi sakın sırrı faş etme" der. Mecdi Efendi acaba bir şey mi yaptım, diye tir tir düşünmüş. "Edemezsin, edilemez ki, ruhunu ortaya at, faş et, anlat bakalım, edemezsin. O da öyledir".[10]

❀ Ahmed Amiş Efendi: Tevâcüd, vecd, vücut der ve sonra elini diline götürerek ve parmaklarıyla dilini tutarak lisan-ı hâl ile "Bundan ötesi söylenmez ki!" dermiş. "Peygamberlere vahiy, velilere ilham vâki olacağı zaman bir terleme, bir sallanma, bir titreme ârız olur. Bu hadise Allah denilen o küllî kudretin o anda bir nebi veya velide tecellisinden ileri gelir. Tam tecelli hâline vecd, tecelliden sonraki hâle vücut yani varlık denir. Ve işte tarif edilemeyen hâl de budur. Tarif edilemez demek, o hâl kendisinde tahakkuk edemeyenlere hakkıyla anlatılamaz, demektir. Tevâcüd ise tecelli vâki olmadan titreme ve sallanmadır ki bu biraz sunîdir."[11]

❀ Ahmed Amiş Efendi'ye şeyhi Ömer el-Halvetî; "Ahmed! Senin tevellüdün belli değildir" dermiş. Bununla hakikat[te] bir vecih itibarıyla ne zaman doğduğun yani mevcut olduğun belli değildir, demek istemiştir.[12]

8 Ergin, *Mecmua-i Tasavvuf*, vr. 44a-45a.
9 Ergin, *Mecmua-i Tasavvuf*, vr. 51a.
10 Ergin, *Mecmua-i Tasavvuf*, vr. 67a.
11 Ergin, *Mecmua-i Tasavvuf*, vr. 71b-72a; Altuntaş, *a.g.e.*, 95.
12 Ergin, *Mecmua-i Tasavvuf*, vr. 73b; Altuntaş, *a.g.e.*, 120.

❀ Ahmed Amiş Efendi çok kere "ان الله عين كل شيء في ظهورها لا هو عين الاشياء في ذواتها بل هو هو [İnnallâhe 'aynu külli şeyin fî zuhurihâ lâ hüve 'aynu'l-eşyâi fî zevâtihâ bel hüve hüve]" cümlesini okur[13] ve sâlikleri zuhur ve sıfat itibarıyla irşat etmek isterlermiş. Bunun mânası: Allah zuhurda eşyanın aynıdır, fakat eşyanın zâtlarında aynı değildir. Belki "Hû Hû" yani ayn-ı (?) eşyadır, demektir.[14]

❀ Türbedar Ahmed Amiş Efendi'nin müritlerinden birisi keşfinin açılması, bazı hakikatlere erdirilmesi [için] huzurlarında kendisini sıkıştırır, hatta iz'âc edermiş. Bir gün yine böyle yapınca; "Helvacı karıştırmakta olduğu helvaya ne zaman şeker konulacağını bilir" demiş. Bu suretle bu işin zamanla ve ancak Allah'ın iradesiyle olacağını anlatmak istemiştir.[15]

❀ Ahmed Amiş Efendi dermiş ki: "Allah olmak kolaydır. Fakat Muhammed olmak güçtür". Bunun mânası: Allah'da cemal ve celal tecellisi vardır. Küfrü de imanı da halkeden O'dur. Fakat küfre razı değildir. Muhammediyet mertebesi yalnız cemal tecellisidir. Muhammed ancak küfür olmayan şeyleri yapmakla mükelleftir. Bu ise zordur.[16]

❀ Bazı müritler Türbedar Ahmed Amiş Efendi hazretlerine derlermiş ki: "Sizin şeyhiniz, müritlerine seyahat dedikleri zaman nihayet Manisa'ya kadar gönderirlermiş. Siz ise tâ uzaklara, Trabzon'lara, Erzurum'lara kadar gönderiyorsunuz. "Onun hükmü Manisa'ya kadardır. Benimki daha uzaklara kadardır" dermiş.[17]

❀ Abdülaziz Mecdi Efendi Sivaslı Ali [Kemali] Efendi'yi alır, Ahmed Amiş Efendi'ye götürür. "Efendim, Konya mebusu

13 Bu cümle *Fütuhat*'ın 75. babında geçmektedir.

14 Ergin, *Mecmua-i Tasavvuf*, vr. 75a-75b.

15 Ergin, *Mecmua-i Tasavvuf*, vr. 96b-97a.

16 Ergin, *Mecmua-i Tasavvuf*, vr. 101b-102a.

17 Ergin, *Mecmua-i Tasavvuf*, vr. 104b.

Sivaslı Ali Efendi" diye takdim eder. Ahmed Amiş Efendi yüzüne dikkatle baktıktan sonra, "Rahmetullahi aleyhi rahmeten vâsia" der ve başka hiçbir şey söylememiş. Huzurlarından çıkarken Sivaslı Ali Efendi bir şey söylerse de ona cevap vermez. Hadiseyi nakleden Abdülaziz Mecdi Efendi der ki: "Ahmed Amiş Efendi, levh-i mahfuzda, Sivaslı Ali Efendi'nin şehadet mertebesine ereceğini tâ o zaman görmüş ve bu âyeti [duayı] okumuştur. Filhakika bu zât Millî Mücadele esnasında Konyalılar tarafından şehit edilmiştir". Yine bu hadiseyi nakleden Mecdi Efendi der ki, "Konya, Mevlâna'dan sonra altı yüz senede ancak bir adam yetiştirdi, onu da Konyalılar şehit ettiler".[18]

❀ Ahmed Amiş Efendi'nin mürşidi Bekir Efendi, ömrünü kuru ekmekle geçirmiştir. Fakat kutbiyeti ve mânevî derecesi itibarıyla ne dese ne istese olurmuş. Meselâ bir sözüyle fakir, zengin; yoksul bây olurmuş.[19] Bu vaziyet karşısında kendi,

18 Ergin, *Mecmua-i Tasavvuf*, vr. 112b-113a. Amiş Efendi'nin huzuruna getirilip hakkında tebşirâtta bulunduğu Şerafeddin Yaltkaya ile alakalı hadise şöyle: "Sami Evranos; Şerefeddin Yaltkaya'yı 'Çalışkan; okumağa, yazmağa meraklı ve yetişecek bir ilim âşıkı, Bandırma Rüştiyesi muallim-i evveli' diye, hazrete takdim eder ve huzurlarında biraz bulunduktan sonra *elini öpüp arkadaşiyle birlikte çıkarlar. Ahmed Amiş Efendi, kendisiyle* görüşenlere yahut huzuruna bu suretle getirilenlere çok kerre ya maddiyat yahut maneviyatına dair bazı tebşirlerde bulunurmuş ve bunları bazen görüştüğü kimseye vicâhen bazen de gıyaben söylermiş. Ahmed Amiş Efendi, Şerefeddin Yaltkaya'ya, vicâhen böyle bir tebşirde bulunmayınca, ertesi gün, Sami Evrenos, yalnızca, hazreti ziyaretle, onun hakkındaki tebşirlerini öğrenmek ister ve; 'O, bulunduğu mesleğin en son mertebesine çıkar' *müjdesini* alır ve hadise de hakikaten buyurdukları gibi çıkar". Bkz. Ergin, *Mecdi Tolun*, 157.

19 Bilindiği üzere Amiş Efendi, İstanbul'da Bosnevî'nin halifelerinden Bekir Niğdevî'den Fatih türbedarlığını devralmıştır. Onun hakkında Amiş Efendi şöyle dermiş: "Bir bakışı ile zengini fakir, fakiri zengin ederdi ama, kendisi hep kuru ekmekle yaşadı". Yine Sadık Vicdanî'nin *Tomar-Melâmîlik* isimli eserinden Amiş Efendi'nin Niğdevî hakkında şu sözü nakledilir: "Ümmî

kendi malını, maişet darlığını hatırlayarak: "Ya Rabbi! Ben senin üvey evladın mıyım?" dermiş.[20]

❀ Ahmed Amiş Efendi'yi titreyerek, sürünerek süklüm büklüm yürüyen birisi ziyaret eder. Ziyaretten sonra huzurundan çıkıp giderken; "Doğru yürü, sendeleme" diye hiddetle ve şiddetle bağırır. Senelerden beri yürüyemeyen adamcağız bu söz üzerine dipdiri, sapsağlam yürümeye başlar.[21]

❀ Ahmed Amiş Efendi sâillere, "Niçin çalışmıyorsun? Çalışman lazım, çalış da geçin" gibi sözler söylenmemesini, yalnız "Allah versin" demekle iktifa edilmesini tavsiye ederlermiş.[22]

❀ Bir gün Türbedar Ahmed Amiş Efendi, Niğdeli Efendi[nin] ziyaretine giderken yolda sıtmadan son derece susamış bir köpek görür, acır, su getirip içirir. Bekir Efendi'nin huzuruna girer girmez; "Aferin Ahmed Efendi, susuzluğumu giderdin" demiştir. Şu hâlde köpek susuzmuş, Bekir Efendimiz'de tecelli etmiştir. Vahdetin sırrı budur.[23]

❀ Evrenoszâdelerden Sami Bey kendi vakıflarına ait işleri takip etmek üzere Yunanistan'a gider. Orada uzun müddet bulunur, uğraşır. İşini bitiremez. Elinde avucunda bulunan para da biter, orada fakirliğe düşer. Bu gurbet elinde ne yapacağım, nasıl (?) diye düşünmeye başlar. Bu sırada mürşidi Ahmed Amiş Efendi'yi rüyada görür. Ahmed Amiş Efendi elinde küçücük bir kâse, bir de küçük kaşık olduğu hâlde ona görünür. Ve kâseden bir kaşık yiyecek alarak onu yemesini Sami Bey'e teklif eder ve der ki, "Sana rızık getirdim, ye. Sana bir sanat öğreteceğiz. Reddetme, kabul et ve öğren. Bu sayede geçinirsin". Sami Bey uyandığı zaman uyku ile uyanıklık

idi, fakat Kur'an'ın mânasındaki incelikleri ondan öğrendim". Bkz. Öztürk, *Bosnevî*, 19.

20 Ergin, *Mecmua-i Tasavvuf*, vr. 116b-117a.

21 Ergin, *Mecmua-i Tasavvuf*, vr. 124b.

22 Ergin, *Mecmua-i Tasavvuf*, vr. 125b.

23 Ergin, *Mecmua-i Tasavvuf*, vr. 134a.

arasında gördüğü, kaşıkla verilen yiyeceğin tadı ağzında ve mürşidi de odadan dışarı çıkıyor.

Fakat aradan dört ay geçtiği hâlde bir zuhurat olmamış. Nihayet yine bir gece rüyada uzun boylu, üzerinde bir ihram bulunan ve ihramın bir ucunu omuzundan aşağı sarkıtmış, çenesine isabet eden yeri beyaz uzun sakallı bir adam görünür. Bir elinde ressam paleti ve üzerinde renkli renkli boyalar. Bir elinde de birçok fırçalar var. Bu zât Sami Bey'e yaklaşarak, memuren geldiğini, kendisine resim sanatını öğreteceğini söyler. Sami Bey, kendisini tanımadığını ve kim olduğunu sorar. O zât, "Sen beni tanırsın. İskenderiye'de sen bana geldin" der. Sami Bey, bu zâtın İskenderiye'de medfun bulunan ehlullahtan birisi olduğunu zannederek ehlullahtan birçoğunun adını sayar. Fakat onlardan birisi olmadığını anlar. Nihayet bu zât, Danyal olduğunu söyler. Evet, Sami Bey İskenderiye'de bulunduğu zaman Abdülaziz Mecdi Efendi ile birlikte Danyal aleyhisselamın türbesini de ziyaret etmiş. İşte, "Sen bana geldin, beni tanırsın" demek bu demekmiş. Danyal aleyhisselam paletten biraz boya alır. Bir insan çehresinin ancak sol veya sağ taraflarından birisini yapar. Yapılışını da Sami Bey'e öğretir ve böyle devam et, der. Sami Bey uyanır, sevinir. Fakat resimle hiç [ünsiyeti] yok. Genç iken biraz (?) resim yapmış, işte o kadar. Fakat bu şehirde ve irşat üzerine resimle iştigale başlar. Az zaman içinde sanatı elde eder. Yunanistan'da bulunduğu sekiz on sene içinde Benaki Müzesi'nin ressamı olacak, binlerce lira kazanacak kadar meşhur ve mütehassıs bir ressam olur. Bu rüyayı bizzat kendilerinden dinledim.[24]

❀ Mutasavvıflardan bir kısmı Allah için "heme ost", [her şey O'dur] bir kısmı da "heme ez ost", [her şey O'ndandır] derler. Ahmed Amiş Efendi merhum da "heme ez ost" der. (?) bu sözün mânası hepsi budur. (?) Ahmed Tâhir Efendi[25]

24 Ergin, *Mecmua-i Tasavvuf*, vr. 170a-173a.

25 Ergin, *Mecmua-i Tasavvuf*, vr. 215a-215b.

❀ [Mecdi Efendi'ye Amiş Efendi] "Mecdi! Üşüyorum, kürk getir" ve "İyi bir kürk olursa ısınırım" buyurmuş. Bunun üzerine Kapalıçarşı'ya giden Mecdi Efendi, üç farklı kürkü Amiş Efendi'ye getirmiş ve aralarında şöyle bir konuşma geçmiş: "İşte Efendim! Üç kürk. Bu 50 lira, bu 30 lira, bu da 25 lira". Bunun üzerine Amiş Efendi "İstemem götür" demiş. Mecdi Efendi hayret eder ama sebebini soramaz. Kürkleri iade eder, aradan birkaç gün geçer, Mecdi Efendi, Amiş Efendi'yi ziyarete gider. Bu defa Amiş Efendi buyurur ki, "Mecdi, cehennemin müddeti kaç senedir bilir misin?" Mecdi Efendi cevap vermez. Amiş Efendi "65.000 senedir". Bunu takip eden ziyaretinde de Amiş Efendi aynı soruyu tekrarlar. Bu defa cehennemin müddetini 6500 seneye indirir.[26]

26 Bkz. Ergin, *Mecdi Tolun*, 44. Ahmet Güner Sayar'ın, bu hatırayı Mecdi Efendi'ye Amiş Efendi tarafından seyahat verildiği şeklindeki yorumu için bkz. Sayar, *Mecdî Tolun*, 122.

EK 2

- Hocanın biri, Fatih Camii'nde vaaz ederken dervişlere çatarmış. Bunların hepsi zındık insanlardır, şöyledir, böyledir, hatta bunlardan bir tanesi şuracıktadır, camiye bile gelmez, demiş. Orada Aziz Sultan'ın müritlerinden biri varmış. Derhal gelip, Aziz Sultan'a arzetmiş. "Çok hiddetlendim, dilimin ucuna kadar geldi, fakat bir şey söyleyemedim" demiş. Bunun üzerine, Aziz Sultan: "İyi etmişsin, taşlayan bizdendir, taşlatan bizden değildir. Bizi ansınlar da isterlerse zem etsinler" buyurmuşlar.
- İsmail Bey bir gece rüyasında Aziz Sultan'ı görür. Aziz Sultan karşısında bulunan Naim Bey, amcam ve bazı ihvanı gösterip, "bunları sevindirdim", İsmail Bey'i de gösterip, "buna da kuma [/?] para [çok para] verdim" demiş. Bunun üzerine İsmail Bey; "Efendim, ne olur, beni de sevindirin" deyince, Aziz Sultan; "Peki, seni de sevindirdim" demiş.
- Ahmed Amiş Efendi hazretleri daima, "Kuşadalı elleri kelepçelendikten sonra Kuşadalı olmuştur" buyururlarmış.

❀ Aziz Sultan; "Kuşadalı Aziz, halveti ve riyazâtı kaldırdılar. Ben de bunda[1] seyahati kaldırdım" buyurmuşlar.[2]

❀ Yorgancı Nazif, bir gece âlem-i mânada Aziz Sultan'ı görmüş. "Ahirette ne yapıyorsunuz?" diye sormuş. Aziz Sultan da: "Hz. İbrahim aleyhisselama vekâlet ediyorum" buyurmuşlar. Yorgancı bir şey anlamamış. "Şeyhim, Efendim, Sultanım! Hz. İbrahim aleyhisselam ne iş yapar ki, siz ona vekâlet ediyorsunuz?" demiş. Aziz Sultan; "Dünyada tarikata intisab edip de vazifesini bitiremeyenlerin ibadetlerini ikmal ettiriyor" buyurmuşlar.

❀ Aziz Sultan, "Körden mürşit olur, sağırdan olmaz" buyurmuşlar.

❀ Bir gün Hasan Nevres Bey kahvede otururken yanındakiler Yezid'ten bahis açmışlar. Hasan Nevres Bey de söze karışmış, biraz atıp tutmuşlar. Nevres Bey, oradan kalkınca, Aziz Sultan'ın huzurlarına gitmişler. Aziz Sultan, Nevres Bey'e; "Sen, Yezid'le ne alıp ne veremiyorsun? Sünen-i Ahmediyye'den

1 "Bunda dedikleri, Kadıköylü Yorgancı Nazif imiş. Nazifim diye yorgancıya çok iltifat ederlermiş. Nazif bir zaman şiddetli bir sevdaya tutulmuş. Aziz Sultan'ın huzuruna gidince, Aziz Sultan; 'Seni sarı bir gül hapsetmiş, onu kopardım', buyurmuşlar. Sevda da geçmiş. Bunun üzerine, Yorgancı'ya Trabzon taraflarında iki sene seyahat emir buyurmuşlar. Nazif seyahati esnasında bir fındık bağçesinden geçerken fındık ağaçlarının kendisine secde ettiklerini gördüğünü ve bunun kendisine kâfi olduğunu söylermiş. İşte bu zâtın, bu seyahatinden sonra Aziz Sultan seyahati kaldırmışlar". Bkz. Öztürk, *a.g.m.*, 248.

2 Öztürk, *Bosnevî*, 20'de Amiş Efendi'nin, Sadık Vicdani'nin *Halvetîlik* isimli risâlesinden, "Mücahedâtın bir kısmını Kuşadalı kaldırmıştı; mütebâkisini de ben kaldırdım" buyurduğunu nakleder. Bkz. Sadık Vicdani, *Halvetiyye*, İstanbul, Evkaf-ı İslamiyye Matbaası, 1338/1341, 82. Yine Amiş Efendi "Biz tarikatları kaldırdık, yerine sohbeti koyduk. Bizim yolumuzu arayanlar sohbette bulurlar" buyurmuşlar, bu sözü Eşref Ede de Süheyl Ünver'e nakletmiştir. Bkz. Sayar, *Mecdî Tolun*, 251, 323. Amiş Efendi'nin "Sermayemiz kuru muhabbettir. Ya bunun sulusu olur mu? Olur a! Tekke şeyhlerinin muhabbeti" sözü için bkz. Sayar, *Sohbetler*, 17.

birini terk edersen, sen de Yezid olursun. Sen kendi Yezidine lanet et" buyurmuşlar.

- Aziz Sultan, Ravza-i Mutahhara'da minber ile mihrap arasında [iken] Peygamberimiz Efendimiz [sallallahu aleyhi ve sellem] zuhur ederek şöyle tebşirde bulunmuşlar: Halvetî tarikatine mensup olanlar ecel-i kaza ile ölmezler; ervâh-ı süfliyyenin tariz u tasallutundan masûndurlar; tese'ül derecesinde fakir düşmezler; bu dünyadan ikmal-i merâtip etmeden göçmezler, buyurmuşlardır.
- Aziz Sultan, bir gün türbede otururlarken bir mektepli gelip ellerini açmış; dua ederken Aziz Sultan sormuşlar: "Ne yapıyorsun oğlum?" "Efendim, imtihanım var da, Fatih'in ruhundan istimdad ediyorum". "Ben hocanın ağzını kapatıverdim. Haydi oğlum sen git, işine bak" buyurmuşlar.
- Aziz Sultan buyurmuşlar: "Hazreti Muhammed [sallallahu aleyhi ve sellem] bazen mağlup gibi görünür, fakat hakikatte o daima galiptir".
- Aziz Sultan, Mahmut Şevket Paşa'nın, katlinde hayatta imişler. Meşrutiyet'in ilânından altı ay evvel, Mehmet Efendi hazretleri bir gün Aziz Sultan'ın huzurlarında imiş. "Mehmet, sol tarafımda münkir [münker?] tecellisi var" buyurmuşlar. Bir müddet sonra yine bir gün Mehmet Efendi hazretleri huzurda iken; "Mehmet, münkir tecellisi sağ tarafıma da geçti" buyurmuşlar.
- Aziz Sultan'ın müritlerinden biri bir gün, bir kedinin ayağına vurup sakatlamış. Aziz'in huzuruna gidince "İtin biri, kedi zannedip ayağıma vurup sakatladı. Ben de, senin ayağını sakatlayayım da gör" diye koğmuşlar. Ertesi günü merdivenden düşüp ayağı sakatlanmış.
  Bütün mükevvenat kâmilin vücududur.
- Aziz Sultan, yemekten tamamen doymadan, daha yiyecek iştahı varken kalkmalı, bir uzak yere giderken seyahate niyet etmeli, bunlar riyazât ve seyahat yerine geçer, buyurmuşlar.

❀ Aziz Sultan'ın Sarıgüzel'deki evleri yanarken, Naim Bey hanesine götürmüşler. O zaman "Tahta kurularım yanıyor" diye ağlamışlar.

❀ Tırnova'da şeyhi, Aziz Sultan'ı çingene mahallesine göndermiş. "Git, dolaş, ne görürsen bana anlat" demiş. Aziz Sultan, gidip gördükten sonra huzura gelmiş. "Ne gördün Ahmed?" demiş. "Evde, Efendim, evlerinde bir şey yok. Giyecek, yiyecek, eşya, hiçbir şey yok. Fakat buna rağmen, yine hepsi neşe içinde. Çalıyorlar oynuyorlar" deyince Aziz Sultan'ın şeyhi "İşte derviş de böyle olacak. Yiyecek, giyecek düşünmeyecek. Hiçbir şeyi olmasa bile zevkini kaybetmeyecek".

❀ Efendi hazretleri, Aziz Sultan'ın huzurlarına ilk defa girdiklerinde ellerini öpmüşler. Aziz Sultan, ellerinin içini çevirip mübarek avuçlarını da öptürdükten sonra, Hoca Efendimizin ellerini sıkı sıkı tutup, "Sen benim hocam ol, ben de senin mollan olayım, beni okut" buyurmuşlar. Hoca Efendi sıkılmışlar, hiç cevap vermemişler. Aziz Sultan, bunun üzerine tekrar elini sallayarak daha sert bir lisanla aynı şeyi tekrarlamışlar. Bu sefer Hoca Efendi hazretleri "Olur Efendim demişler". *"O vakit bir şey anlamamıştım. Sonra anladım" buyurdular.*

❀ Aziz Sultan tevhidi şöyle tarif buyurmuşlar: "Cemî-i mevcudat Hakk'ın zuhurudur. Şuûnât-ı ilâhiyye, irade-i zâtiyyedendir. Allah, hadd-i zâtında ekberdir. Ezelde hilkat yoktur, zuhur vardır".

❀ Aziz Sultan'ın kelam-ı âlîleri: "İleri gitme, geri kalma, âdet etme, âdeti bozma".

❀ Kütüphanede ihvandan bir kapıcı, Mehmet Efendi vardı. Aziz Sultan'ın huzurlarına devam ederdi. Bir gün keşiften sohbet buyuruyorlarmış. Bir aralık Aziz Sultan, "Mehmet, şimdi senin keşfini açıvereyim mi?" "Açarsanız ne olacak?" "Herifi umumhanede, şuracıkta gözünün önünde imiş gibi göreceksin" diye buyurunca, Mehmet Efendi "İstemem Efendim,

istemem diye bağırmış". Hoca Efendi hazretleri, "Ya, kolay iş değil. İnsan müthiş yorulur. Gece uyku bile uyuyamaz" buyurdular.

❀ Sultan Reşat bir gün, Fatih türbesini ziyaret etmiş. Yanında Şeyhülislam Hayrullah Efendi var imiş. Padişah Aziz Sultan'ı gösterip, "Bu kim diye" sormuş. Hayrullah Efendi, "Fatih türbedarı" demiş. Aziz Sultan, Sultan Reşat'a işaret edip, biraz oturmasını söylemiş. Padişah bunun üzerine Hayrullah Efendi'ye bir şey sormuş. Şeyhülislam ne söyledi ise söylemiş, padişah da oturmadan gitmiş. Onlar gittikten sonra Aziz Sultan, "Eğer otursaydı iyi olacaktı" buyurmuşlar.

❀ Aziz Sultan Naim Bey'e, "Hatip Şevket Efendi çok güzel dua etti. Hoşuma gitti. Benden ona selam söyle demiş" Hasbünallahu ve ni'me'l-vekil.

❀ Sultan Vahidüddin bir evliyaullah istemiş. Hacı Osman Efendi'yi getirmişler. Aziz Sultan, "O sadra şifa bir şey bilmez, keşki seni götürse idiler" diye Mehmet Efendi hazretlerine söylemiş.

❀ İhvandan Şemseddin Paşa'nın oğlu Avrupa'da çok sefahet yapıyor, fazla para sarf ediyormuş. Paşa bir gün Aziz Sultan'ın huzurunda imişler. Aziz Sultan, Paşa'ya, "Orhan nasıl?" buyurmuşlar. Paşa "Efendim, Avrupa'da çok sefahet yapıyor, çok para sarf ediyor, üzülüyorum, himmet ve dua buyurun da Allah ıslah eylesin" demiş. Aziz Sultan, "Allah'ın ıslahına dağlar, taşlar, tahammül edemez, hallaç pamuğu gibi atılır. Allah iyilik versin" demiş.

❀ Aziz Sultan, her elini öpene "Allah seni sevindirsin" derlermiş.

EK 3

- Sen bin kuvvetli ol da, seni bir kuvvetli sansınlar.[1]
- İleri gitme, geri kalma, âdet etme, âdeti bozma.[2]
- Âdet bozmayın, âlemi günahkâr etmeyin.[3]
- Maksat, safa-yı kalb, hıffet-i bedendir.[4] Kendiliğinden gelmiyorsa hariçten tıkırtı yaparsın.[5]
- Bir şeyi seveni seven, o şeyi de sevmiştir.[6]
- Kimseye inanma, kendine inan.[7]

1 Sayar, *Sohbetler*, 79.

2 Sayar, *Sohbetler*, 102; Güneren, *a.g.e.*, 71'de "İleri gitmeyin ayağınıza basarlar, geriye kalmayın tekme atarlar! Safda duracaksınız, namazda nasılsa öyle. Hizayı muhafaza edeceksiniz".

3 Sayar, *Sohbetler*, 102.

4 Bu Amiş Efendi'nin bir tavsiyesidir aynı zamanda: "Kalp safası, beden hafifliği iste". Altuntaş, *a.g.e.*, 78.

5 Sayar, *Sohbetler*, 103.

6 Sayar, *Sohbetler*, 125.

7 Amiş Efendi'nin torunu Lütfü Serinken'in Süheyl Bey'e aktardığı bu söz için bkz. Sayar, *Sohbetler*, 244.

- Eimme-i isnâ aşer, 10. Fatih, 11. Yavuz[8], 12. Güliser. (Bu sözü musannif Tahsin Hoca'ya söylemiş Amiş Efendi).[9]
- Biz kabul ettiğimizi yedi göbek yukarıdan, yedi göbek aşağıdan kabul ederiz.[10]
- Damat Salih Paşa'nın haremi Münire Sultan'ın annesi bir çocuğum olsun diye Amiş Efendi'ye gelir. Lâkin niçin geldiğini söylememiş. Amiş Efendi kendiliğinden buyururlar ki "Vaktiyle iki yaşında bir çocuğum vardı. İsmi Münire idi. Sonra yavrucak öldü. *Ona çok acıdım.* Cenabı Hak sana bir kız evlat versin de benim evladımın ismi sizin aranızda yaşasın". Hakikaten, tek bir kız dünyaya gelir ve ona Münire ismini verirler ve Salih Paşa'nın haremi olur. (Yavuz Sanemoğlu'ndan).[11]
- Sen bu dünyayı adam etmeye mi geldin? İnsana bakıp geçmeli.[12]
- Bir bez parçasının bile saygıya değeri vardır. Onu bile hor görmeye hakkın yoktur.[13]
- Herkesin bir bayramı var, ona iştirak etmek lazım.[14]
- Duanın en büyüğü Fatiha-i şerife.[15]

8 Yavuz Sultan Selim Han'la alakalı Amiş Efendi'den bir başka rivayet de şöyledir: "Hilâfet, *ya sahîhu'n-neseb-i bi'l* istihkak ya bîat-ı âmme ve tâmme ya da kahr-ı galebe ile istihlâf olunur. Yavuz Selim Han'da bu üçü de tahakkuk etmiştir". Bkz. *Altuntaş, a.g.e.*, 57.

9 Amiş Efendi'nin torunu Lütfü Serinken'in Süheyl Bey'e aktardığı bu söz için bkz. Sayar, *Sohbetler*, 244

10 Amiş Efendi'nin torunu Lütfü Serinken'in Süheyl Bey'e aktardığı bu söz için bkz. Sayar, *Sohbetler*, 244; *Güneren*, 71. Aziz Sultan'ın bu bahiste bir de şu sözü rivayet edilir: "Gelen defterle gelir, ince elenip sık dokunmaz". Bkz. Altuntaş, *a.g.e.*, 88.

11 Sayar, *Sohbetler*, 245.

12 Sayar, *Sohbetler*, 296.

13 *Ahmed Süheyl Ünver-Ahmed Güner Sayar Mektuplaşmaları*, haz. Mehmed Dinçaslan, (İstanbul: Ötüken Neşriyat, 2025), 104.

14 *Ünver-Sayar Mektuplaşmaları*, 104.

15 *Defternâme*, 31.

- Bir gün kendisine Trablusgarp'ın işgalini haber vermişler: "Bir gün olur, çık derler çıkar, giderler" demiş. Yunanlılar İzmir'i işgal etti, demişler, "Muvakkattir, muvakkattir, muvakkattir" demiş.[16]
- Herkes zâtında muhayyerdir. Dilediğini işler.[17]
- Ömrü uzun olmak, ameli hoş (hasen) olmak büyük saadettir.[18]
- Hakk'ın dilediği mevcut olur, dilemediği mevcut olmaz.[19]
- Allah'ı en çok ben bilirim. En çok da ben korkarım.[20]
- Bir tabip mânevî yola meyl ederek feyzdar olursa hastalar üzerine de icra-yı tesir edebilir. Buna ... derler.[21]
- Allah'ın ....
- İnsan kâmildir.[22]
- Kula kul olmayınca adam adam olmaz.[23]
- İşi kendi hâline bırak, Allah en iyisini yapar.[24]

16 *Defternâme*, 32.

17 Ünver, *Amiş Efendi'nin Sözleri*. Ayrıca Ahmed Avni Konuk da, Amiş Efendi'ye bir ziyaretlerinde "rahatsız etmeyelim gidelim mi?" diye sorunca o da "Sakın bu sözü bir daha hiçbir yerde hiçbir kimseye söyleme! Herkes zâtında muhayyerdir. Dilediğini işler. İster gider, ister otursun" demişler. Bkz. Barkçin, *a.g.e.*, 217.

18 Ünver, *Amiş Efendi'nin Sözleri*. Ayrıca Ahmed Avni Konuk'un bir ziyaretinde Amiş Efendi ona dua eder ve sonra da bu cümleyi söyler. Bkz. Barkçin, *a.g.e.*, 217.

19 Ünver, *Amiş Efendi'nin Sözleri*. Ayrıca Ahmed Avni Konuk 31 Ekim 1919'da Amiş Efendi'yi ziyaretinde, "Nerede sakinsiniz? Nerede tavattun ediyorsunuz?" diye sormuş. Ahmed Avni Bey de, "Şimdilik Hazreti şehadette, âlem-i nefiste tavattun ediyoruz" diye cevap vermiş. Bunun üzerine Amiş Efendi "Mâ-şâellâhu kâne ve mâ lem-yeşe' lem-yekün [Allah neyi dilerse o olur, dilemediği şey olmaz]. Hakkın dilediği mevcut olur, dilemediği mevcut olmaz. Ve bi'l-kaderi hayrihi ve şerrihi, bu kelâmın tefsiridir" demişler. Barkçin, *a.g.e.*, 218.

20 Ünver, *Amiş Efendi'nin Sözleri*.

21 Ünver, *Amiş Efendi'nin Sözleri*.

22 Ünver, *Amiş Efendi'nin Sözleri*; Barkçin, *a.g.e.*, 223.

23 Ünver, *Amiş Efendi'nin Sözleri*.

24 Ünver, *Amiş Efendi'nin Sözleri*.

- Süheyl Bey'in halasıyla evli Hattat Hasan Rıza Efendi'nin (aynı zamanda Şabaniyye tarîki şeyhlerinden, Halil Rifat Efendi'nin mürididir) oğlu Süreyya Saltuk Bey'in naklettiğine göre, bir gün Amiş Efendi Fatih türbesinde otururken pencereden Hasan Rıza Efendi'yi görür ve içeri gelmesini söyler. Onun "Gelmem!" cevabına karşılık üç kere daha "Gel!" diyen Amiş Efendi aynı "Gelmem" cevabıyle kendisine karşılık veren Hasan Rıza Efendi'ye "Defol, git!" demiştir.[25]
- İman, aklın fevkinde olmadıkça, beşeriyet huzur bulamaz.[26]
- Her velinin kemâli Resulüllah sallalahü aleyhi ve sellemi anlayış nispetindedir.[27]
- Velinin namazında Hak ile arasındaki hîl (perde) kalkar. Hak ile karşı karşıya şuhûda gelir. Bu şuhûd da mutlaka namazda olur.[28]
- Her saadetimiz Resul-i Ekrem'e muhabbetimizledir.[29]
- Aleyhine söylenenleri müdafaaya kalkışma.[30]
- Aşını, eşini, işini denk getir.[31]
- Selam sünnet, iadesi vacip.[32]
- Hû Hüvesi: Her şey O. Başka bir şey yok![33]
- Kün, mükevvenâttan gelir. Olur diye olmuştur. Bütün şuûnât ve mükevvenât Hakk'ın tecellisidir. Hak, haddi zâtında ekberdir. Bunun için de her şey O'dur.'[34]

25 Sayar, *Abdülaziz Mecdî*, 482. Ayrıca; Çağlı, *a.g.m.*, 72'de, Süheyl Bey bu anekdot hakkında yorum yapmaz. Enîştesine dair çizdiği profile dayanarak bunun bir latifeleşme olduğuna hükmedilebilir.

26 Sayar, *Abdülaziz Mecdî*, 482.

27 Sayar, *Abdülaziz Mecdî*, 483.

28 Sayar, *Abdülaziz Mecdî*, 483.

29 Sayar, *Abdülaziz Mecdî*, 483.

30 Sayar, *Abdülaziz Mecdî*, 483.

31 Sayar, *Abdülaziz Mecdî*, 484.

32 Sayar, *Abdülaziz Mecdî*, 484.

33 Sayar, *Abdülaziz Mecdî*, 484.

34 Sayar, *Abdülaziz Mecdî*, 484.

❀ Süheyl Bey *Cehennemnâme* isimli defterinde "Cehennem altı bin sene sonra yıkılır" demiştir.[35]

35 Sayar, *Süheyl Ünver*, 389. Nitekim Süheyl Bey *Cehennemnâme* ismini verdiği defterin başına "Bunu naçizane olarak 'Cehennem altı bin sene sonra yıkılır' buyuran Tırnovalı Ahmed Amiş Efendi Hazretlerinin ravza-i ulyâlarına takdim ederim" yazmıştır. Bkz. Süleymaniye Kütüphanesi, *Cehennemnâme*, Süheyl Ünver Defter, no: 01709, 2.

EK 4[1]

❀ Yine bir gün bir kadın müracaat ederek herhangi mânevî bir arzusunun husulü için Medine-i Münevvere'ye gönderilip orada Ravza-i Mutahhara'ya konulmak üzere bir arzuhal yazılmasını Ahmed Amiş Efendi'den rica eder. Hazreti Amiş iki satırlık bir pusula yazıp eline sıkıştırır. Kadın iki satırlık bir yazı olduğunu görünce, dileğinin yerine getirilemeyeceğini düşünerek bu kadarı makbule geçer mi diye sorar. Ahmed Amiş Efendi de "Kadın ben onu zâtımdan Muhammed'ime yazdım, senin o kadarına aklın ermez, haydi git elbette müessir olur" buyururlar."[2]

❀ Cafer Bey[3] rivayetiyle: Harbiye Mektebi'nde ilk defa sınıf arkadaşım ve küçükten beri tanıdığım Kazım Bey delâletiyle

1 *Sohbetname*'deki pek çok kelimenin imlâsı bugünün imlâsıyla uyuşmadığı için kitap içinde bütünlük olması bakımından tashih yoluna gidilmiştir. (haz. notu)

2 Birõn, *a.g.e.*, 6.

3 Bilecik'in İnõnü nahiyesinde yaşayan emekli binbaşı. (Kazım Birõn'ün notu)

türbesindeki zaviyesinde ziyaret-i şerifine nail oldum. Cemaline nazar ettim, öyle bir hâl müşahede ettim ki o ana kadar ve hâlâ da bugüne kadar hiçbir insanda o neşe-i kemâli göremedim. Tahminen otuz beş yaşlarında ateş-i aşkıyla yanmakta olan beyaz sarıklı bir hoca Hazreti Türbedar'ın dizlerine kapanmış muttasıl ağlıyor ve feryad-ı derûnunu gözyaşlarıyla izhar ediyordu. O da gülerek kendisini okşuyor, mukabil sevgi ve muhabbetler izhar ederek bu münasebetle "Evliyaullah saîd miyim şakî miyim diye ağlarlar" buyurdular. Hayalimde tam mânasıyla yer etmiş olan bu ulvi manzara hiçbir vakit hatıramdan silinmemiş ve daima aynı ile bâki kalmıştır.

❀ Cafer Bey rivayetiyle: 1325 senesinde rehber-i âlî-himem Evranoszâde Sami Bey delâletiyle kendisine intisap ettiğim zaman fakîri bendeliğe kabulü sırasında şu sözü sarfetmiştir: "Bunu da köy namına alalım" buyurdular.
Bu sebeple Cafer Bey İnönü nahiyesinden bir türlü ayrılamamış ve orada sakin kalmıştır.

❀ Cafer Bey: 1328 senesi İşkodra'da muhasarada bulunduğum zamanlarda bana bir hâl arız olmuştur. İçimden Allah ile mücadele ediyordum. Şöyle ki: "Ey ulu kudret bende ne kuvvet var ki iyi veya kötü olabileyim, bütün kudret ve kuvvet senindir, sen dest-gîrim olmaz isen ben ne yapabilirim" diyordum. Bir sene sonra tekrar İstanbul'a geldim ve kendisini [Amiş Efendi'yi] ziyaret esnasında yanında diğer muhatap ve ziyaretçileri de vardı. Birdenbire bir âyet okudu ve dedi ki: "Allah diyor ki benimle kavga etmeyin, ben ise kavga ederim" dedi ve yüzünü bana dönerek gülümsedi. Anladım ki kâşifu'l-kulûb olan Halife-yi Resul razı, derûnuma vakıf ve benim hâlimi bana söylüyordu.

❀ Cafer Bey rivayetiyle: Bir gün Mehmet Efendi hazretleriyle birlikte huzur-ı mürşide giderek elini öpüp oturduk. Derhal bir münasebet düşürerek, "Bir müminin yetmiş bin mümine

şefaati vardır. Benim ise yetmiş kere yetmiş bin mümine şefaatim olacaktır" buyurdular ve aynı zamanda elimi de başına kadar kaldırdılar. Huzurlarından çıktıktan sonra Mehmet Efendi "Gördünüz mü? Efendi hazretleri elini başına götürdü; bu işaret sizi kabul ve şefaatlerine mazhar buyurduklarına delâlet eder" buyurdular. Hâzâ min fazlı Rabbî.

❀ Fazl u kemâlini Manastır'da Askeri İdadi Mektebi'nde iken işittiğim ve kendisini görmek istediğim Hazret ile ilk mülakatta huzuruna girdiğimde elini öpmeyerek mensup olduğum tarikat-i Halvetiye usulü üzere avucunun içini öptüm. Derakap elimi yakalayarak "Sen kimsin be?" diye sordu. Hüviyetimi tespit ederek "Manastır'dan yeni geldim" diye cevap verdim. Kâşifu'l-kulûb olan bu sultan-ı âlişan o zamanki mücahedâtımın tamamen aynını ifade buyurarak bana hitaben, "Geceleri teheccüt namazına kalkarak karanlık yerlerde kuru tahtalarda Allah'ı zikir eylemekten ise benim gibi pamuk şilte üzerinde zikir yapsanız daha iyi değil midir? Be-an-şart Allah'ı bilmek ilme'l-yakîn, ayne'l-yakîn, hakka'l-yakîn ile bilmek lazımdır. Şimdi seninlen biraz kelime-i tevhid zikrine devam edelim diyerek kendisi lâ ilâhe illallah diyerek zikir etmeğe başladı, fakir de ihfâen devam ediyordum. Birkaç defa tekrar eyledi; tekmil vücudum sanîha-i feyzden düçâr-ı inbisat oldu. Vücudunda gayrıihtiyari bir sallanma hareketi baş gösterdi; bu kadarcık bir vakfe bile bizi canlandırmağa kâfi geldi.

Odasında ziyaret için gelenler bizim gibi Harbiye Mektebi talebeleriydi. Onlara sordu, "Siz bu efendiyi tanıyor musunuz?" Onlar da cevaben "Hayır yeni gelmiş, bilemiyoruz" dediler. Bunun üzerine bana hitaben "Benim bir Tahir'im var sen onu bilir misin?" diye sordular ve fazla tafsilata ve izahata lüzum görmeden sözünü kestiler ve elini öperek ayrıldık.

❀ Kazım Bey rivayetiyle: Çok geçmeden bir gece rüyada gözlerimin ağrılı olduğunu gördüm. Mânada ihtiyar bir zât

"Gözlerinin tedavisi için bir tabibe müracaat etmedin mi?" [diye] mânevî gözlerimi kasıt ve murat ederek sordu. "Hayır etmedim" dedim. "Geçen hafta gittiğin Fatih türbedarına git ve söyle, o tabib-i hâzıktır, senin gözlerini şifayâb eder" buyurdular. Bunun üzerine gittim ve türbede huzurlarına girdim, rüyamı kendilerine söyledim. "Rüyada görülen zâtın kim olduğunu bilebilir misin?" diye sordu. "İhtiyar bir zât idi" diyebildim. Güldüler, "Öyle ise diz dize gel de dua edelim, şifalar isteyelim" buyurdular ve Arabiyyu'l-ibare bir dua okuyarak [okudular]. Bana Türkçesi münfehim oldu. Yanında bulunan huzzâr amin dediler ve bana hitaben yevmiye vakit buldukça 30 istiğfar, 30 salavat-ı şerife çekmekliğimi ve arada kendilerini ziyaret eylemekliğimi tembih buyurdular. Artık muntazaman ziyaretine gidiyordum.

❀ Kazım Bey: Günlerden bir gün benden karpuz istedi. Fatih Camii avlusunda küme hâlinde satılmakta olan karpuzlardan bir tane seçtirerek aldım ve götürdüm. "Eve götür bırak ve gel" dedi, öyle yaptım. Huzuruna geldiğimde bana hitaben, "Elin oğlu karpuza bir bakınca tanır ve eliyle sıkmaksızın olgununu seçer. Sen de böylece yapabilir misin?" buyurdular. Bu bir lisan-ı hâl idi; olgun insanlar ile ham ve nâ-puhteleri tanımak ve ayırt etmek şeref-i ilmini talim ediyordu.

❀ Kazım Bey: Bir gün huzuruna bir fakir gelmişti, sadaka istiyordu. İçimden geçti, bana emretse de versem dedim. Derakap bana hitaben "Kazım oğlum iki kuruşunuz varsa bu fakire verin" buyurdular. Sevinerek verdim.

❀ Kazım Bey: Bir gün bana sordu, "Üzerinde giydiğin elbise kimindir? Sana kim verdi?" O zamanın usul ve kaidesince "Padişah verdi, onundur" dedim. "Cebindeki para kimindir?" "Padişahındır" dedim. "İcabında kanını, onın uğrunda feda edeceğine dair sizin bir de yemininiz vardır, onu da yapacak mısınız?" dedi. "Hay hay" dedim. "O hâlde kurulacak [korkulacak/kurumlanacak?] senin neyin kaldı be?!" diye buyurdular.

❀ Kazım Bey: Sohbetlerine devam eder ve pek çok istifadeler ediyordum. Günler aylar geçtikçe hazretin nasiyesinde parıldayan ve görmekle mütelezziz olduğum bu hakikat güneşini, bu olgun insanı daha çok sevmeye başlamıştım. Huzurunda bulundukça acaba bir hizmet emreder mi, velev bir bardak su olsun veya abdest tazelemek için olsun eline ayağına su dökmeyi isterdim. Ve emrine muntazır bulunuyordum. Su içme tarzı da başka türlü idi. Bardağı iki avucu içine alır ve evire çevire suyu avucunda ısıtır, ba'dehu üç yudumda bitirir idi. Ve lezzetini, çeşnisini karşıda oturana, bakana bile lezzet verecek derecede tam bir hevesle içerdi. Ve sonunda "Ya Rabbi sana çok şükür" derdi.

❀ Kazım Bey: Bir gün bana hitaben "Talime çıkıyor musunuz?" diye sordu. Mekteb-i Harbiye'de talebe bulunduğumuzdan, her gün çıkıyoruz diye cevap verdim. "Taburun hep birden yürüdüğünde ayakların rap rap diye zikreylediğini işitiyor musun?" diye buyurdular. Ef'âl-i ilâhiyeyi seyir ve temaşa için ne güzel bir tevcih ve ne kadar canlı bir misâl.

❀ Kazım Bey: Yine günlerden bir gün huzura girdiğimde "Kazım sen Arnavutça bilir misin?" diye sordular. Cevaben "Bilmem efendim" dedim. Hazret, "Bir Arnavut'a sordum 'kiuşt' nedir? Cevaben 'bu imiş' diye söyledi. Kurbağalara dikkat ediyor musun, bunlar hep bir ağızdan 'bu imiş bu imiş' diye nasıl bağırıyorlar" buyurdu.

❀ Kazım Bey: Yine günlerden bir gün, "Dersine çalışıyor musun?" "Evet efendim çalışıyorum". Halbuki mektep derslerine çalışıp çalışmadığımı sormak istiyormuş. "Evvela mektep dersi, ikinci derecede ruh-ı feyz-i irfan, bunları birbirine karıştırmamalıdır" buyurdular.

❀ Hacı Ahmed Amiş Efendi Hazretlerinin *Vird-i Settar*'ın ahir sahifesine yazdıkları ve hatt-ı destleri ile müveşşah kelimât-ı âliye-yi mürşidaneleri suretinden iktibasen yazılmıştır:

"Ehlullah yanında keramâtın ecelli ve a'zamı, taat ile telezzüz eylemektir. Halvette ve kesrette ve dahi her nefeste hazır olup Allah'ı zikreylemek keramâttandır. Ve dahi varidât olup inşirah hasıl oldukça vakar ve sekînesi ziyade olmak, edep ve haya üzerine olmak keramâttandır. Yoksa mücerret harikulâde zuhur eylemek keramât değildir. Zira tasarruf ehli mahcûbdur ve marifet ehli eşyanın üzerine ise hakikati ile bilmiş ve görmüştür. Mahcûb şanında Hak Teâlâ buyurmuştur ki 'İnnehüm [an Rabbihim yevme izin] le-mahcûbûne sümme innehüm le-sâlü'l-cehîm'.[4] Ve marifet ehli şanında buyurur 'Hel yestevillezîne ya'lemûne vellezîne lâ-ya'lemûne[5] ve ülâike hümü'l-müflihûn[6] [ve] hümü'l-mühtedûn[7], lâ-havfun aleyhim ve lâ-hüm yahzenûn[8], inne 'ibadî [leyse leke] aleyhim sultan[9] ve 'alleme âdeme'l-esmâe külleha[10]' ve nice bunun gibi âyat denmiştir. İmdi tasarrufa mail olanlardan olmayasın. Belki marifete mail olanlardan, o zümreden olasın.[11] 'Lâ-havle an ma'siyetillâh illâ bi-ineyetillâh velâ kuvvete 'alâ taatillâh illâ bi-tevfikillâh'[12]

En âlâ rızık, rızk-ı mânevîdir. Bizi sevenleri sevenler imanlarını kurtarırlar. Bizim lafımız olduğu zaman sıkılıp kaçanlardan korkarız. Birisi senin yanında benim aleyhimde bulunursa

4 Mutaffifin, 83/15-16: "Hayır! Onlar şüphesiz o gün rablerinden mahrum/mahcub kalmışlardır. Sonra onlar kuşkusuz cehenneme gireceklerdir".

5 Zümer, 39/9: "De ki hiç bilenlerle bilmeyenler bir olur mu?"

6 Bakara, 2/5: "Ve kurtuluşa erenler de ancak onlardır".

7 Enam, 6/82: "Ve onlar doğru yolu bulanlardır".

8 Bakara, 2/262: "Ve onlar üzülmeyeceklerdir."

9 İsra, 17/65: "Muhakkak ki benim [ihlaslı] kullarım üzerinde senin hiçbir hakimiyetin yoktur".

10 Bakara, 2/31: "Allah Adem'e bütün isimleri öğretti".

11 Kerametle alakalı bu bahis Konuk'ta da geçmektedir. Bkz. Barkçin, *a.g.e.*, 224.

12 Ancak Allah'ın inayeti ile günah işlenir ve ancak Allah'ın muvafık kılması ile Allah'a ibadete güç yeter.

beni müdafaa etme. Ahmed'in mimi kalkarsa ehad olur. Mim kalkar mı? Kalkar a? O vakit sen kalmazsın. Fakat bunun ile vücudunun kalkması lazım gelmez. Vücudun ile beraber sen kalmazsın. O vakit sen de mahfi olanın kim olduğunu bilirsin.[13]

❀ Kazım Bey: Yine günlerden bir gün mektep arkadaşlarımdan Remzi isminde biri var idi. Kendisi Nakşibendî-Halidî tarikatine intisap etmiş idi. Bir gün bu zât "Seni şeyhime götüreyim, gelir misin?" dedi. "Gidelim" dedim. Tekkeye gittik, bizi o tarîke mensup olmadığımız için zikirlerine sokmadılar. Hariçte, zikir hitama erinceye kadar bekledik.

Bir gün de Remzi'ye "Bu hafta da benim şeyhime gidelim" dedim, muvafakat etti. Her ikimiz huzura vardığımızda hazret bana hitaben, "Muhabbet iki türlüdür birisi hiçbir itiraz ve illet kabul etmeyen muhabbettir ki lillâh-fillâh sırf Hak için Hakk'a muhabbettir. Bu Allah'ın Ya Vedûd isminden alınmıştır. Ehlullah buna meveddet-i hakikiye de derler. Diğeri sadece muhabbettir ki her türlü avârıza maruzdur. İllet peyda eder. Meselâ sevgilisinde gördüğü ve beğendiği herhangi bir şeyin zevaliyle o muhabbet de mahkûm-ı inkırazdır. Birinin hüsnüne, parasına veya mansıbına muhabbet... gibi. Bunlardan herhangi birinin zevaliyle muhabbete de arıza gelmiş olur ki

13 Bu bahsin benzeri Ahmed Avni Konuk'un hatıralarında da geçer. Amiş Efendi Ahmed Avni Bey'e ismini sorunca "Ben de Ahmed'im, sen de Ahmed'sin. Ahmed iki mi? Sen sensin, ben benim" demiş, bunun üzerine Ahmed Avni Bey de "Ahmed'in mim'i kalkınca ahad [bir] olur. O vakit bir olur" demiş. Bunun üzerine Amiş Efendi "Mim kalkar mı? Kalkar a! O vakit sen kalmazsın. Fakat bu vücudunun kalkması lazım gelmez. Vücudunla beraber sen kalmazsın. O vakit Hak sende mahfî [gizli] olanın kim olduğunu bilirsin" demiş. Bkz. Sayar, *a.g.m.*; 52. Yaşar Nuri Öztürk Ahmed Avni Konuk'tan aynı sözü naklettikten sonra şöyle bir yorum yapar: "Ahmedin mimi yani Hz. Peygamberin adının bir harfi kalkarsa Ahad yani Allah kalır. Bunu yapmak, yani Peygamber vasıtası ile Allah'a gitmek için kişinin kendisini ortadan kaldırması yani fenâ fi'r-resûl ve fenâ fillâh sırrını gerçekleştirmesi icabeder". Bkz. Öztürk, *Bosnevi*, 23.

bu kısım muhabbet doğru değildir". Sonra bana dönerek "Sen zanneder misin ki senin muhabbetin gibi herkes de beni öylece seviyor, bu öyle değildir, aldanmağa gelmez" buyurdular. Nitekim o arkadaş ile muhabbetimiz bundan ileri gidemedi, o benden ben de ondan uzaklaştık.

❀ Kazım Bey: Mabeyn-i Hümayun tarafından gönderilen bazı hafiyeler Hazreti Azizin odasına kimlerin girip çıktığını taras-sut ediyorlarmış. Böyle zamanlarda zâirlerini kabul etmeyerek "Burada durmayın, görmüyor musunuz hafiyeler geziyor" diyerek ziyaretçilerini kabul etmezlerdi.

❀ Kazım Bey: Günlerden bir gün Hazreti odasında namaz kılar gördüm. Sinn-i şeyhûheti iktizası olarak odasında oturarak namaz kılıyorlardı. Odada başka kimse yok idi. Özendim arkada müsait bir yer bularak kendisine iktida eyledim. Beraberce oturarak namaz kıldık. Ba'de's-selam enseme hafifçe vurarak iltifat etti; "Sen gençsin, kıyamda, rükuda vâki hareketleri emrolunduğun gibi ayakta yapacak idin" buyurdu. Cevaben "Senin oturarak namazına özendim de sana iktida eyledim" dedim. Bir şey demedi.

❀ Kazım Bey: Bir gün huzurda sohbetlerini dinliyorduk, beni daha ziyade kendi arka taraflarına alır ve muvacehesinde bulundurmazdı. Çünkü onun yüzüne baktıkça gayriihtiyari cezbeleniyordum. Sohbet bitti, herkese yol verdi, sıra bana gelmişti fakat huzurlarında diz[üstü] oturmak mutat olduğu için dizlerim uyuşmuş idi, bir türlü kalkamadım; o vakit gülümsedi "Ayaklarını kapıya doğru uzat, başını da dizime koy" dedi. "Uyuşukluk geçince gidersin".

Bu teklif canıma minnet idi, mürşit dizinde başımın kaldığını hiç hatırlamamıştım. İstediğim oldu, emirleri gibi yaptım, dizlerimin uyuşukluğunu gidermeğe çalışır iken başımı mübarek eliyle bol bol okşadı, bana muhabbet-i ilâhiyenin yüksek tadını belağan [mâ-belağ] veriyordu. Biraz sonra ayağa kalktım ve mübarek ellerini öperek gözüm yaşlı ayrıldım.

❀ Kazım Bey: Harbiye Mektebi üçüncü sınıfına geçerken vatan-ı sâni ittihaz ettiğimiz Rumeli'nde eski üçüncü ordu merkezi Manastır şehrine sılaya gittim. Orada iki arkadaşım vardı. Biri Recep Fehmi, diğeri Niyazi beylerdi. Bir gece evvel Recep Fehmi Efendi bir rüya görmüş, bize anlattı. Yine bu üç arkadaş bir mesire mahallinde hep beraber gezerken kurşun yağmuruna tutulmuşuz, aynımızdan kurşunlar geçerken bizlere hiçbir şey olmuyormuş. O sırada bir zât peyda olmuş, Recep Fehmi Efendi'ye hitaben, korkmayın sizlere bir şey olmaz, sahibiniz yerde gökte kuvvetli ve çok büyük bir zâttır demiş.

O akşam üzeri birleşerek Manastır'ın şehiraltı nam mesiresine gittik, bir yerde mola vererek tarafımızdan bir ilâhi okuduk ve akabinde zikrullaha başladık. Karşımızdaki tarlanın içinde birçok mandalar da var idi; mandaların başlarını sağa sola oynatarak bize müşareketle zikrimize onların da iştirak ettiklerini görüyorduk. O sırada silah sesleri duyuldu, kurşunlar uzaktan atılmasına rağmen yanımızdan vızır vızır geçiyorlardı. Niyazi Bey zikirden fâriğ olmuş ve bizlere hitaben "Hepimiz vurulacağız; aşağı hendeğe girelim, bize siperlik yapar ve heman uzaklaşalım" diye bağırdı ve öylece yaptık. Bi-inayetillâh bizlere hiçbir zarar olmadı. Meğer kurşunlar cihet-i askeriyenin endaht mahallinden geliyormuş. Bizim bulunduğumuz yeri tutuyormuş. Recep Fehmi Efendi'nin rüyası aynıyle zuhur etti.

❀ Kazım Bey: Bir gün arkadaşım Veli Ağa ile Mekteb-i Harbiye'de talebe iken sohbet arkadaşım idi. Bu zât ile birlikte ve diğer üç arkadaşı da dahil olmak üzere Edirnekapı sur haricine yakın bir medresede sakin Münzevi Ahmet Efendi namında birini ziyarete gidiyorduk. Veli Ağa son zamanlarda Cibali'de odunculuk yapan Veli Baba namıyle maruf idi. Bu zât ile yolda giderken bizden biraz ileride diğer üç arkadaşı gidiyorlardı. O sırada güzel bir koku duydum. Bu kokunun nereden geldiğini araştırmakta iken

arkadaşım Veli Ağa seslenerek, biraz geri kal dedi. Avucunun içini koklattı, aynı zamanda göğsünü açtı; kokladığım rayiha-yı tayyibenin aynını veriyordu. Dayanamayarak bu güzel kokuyu ben de isterim dedim. Cevaben "Bu rayihanın menbaı Hazretin vücud-ı mübareklerindedir ve oradan isteyiniz" söyledi. Bundan sonra Hazretin ziyaretine gittiğimde elini öperken bu rayiha-yı tayyibenin de geldiğini duyardım. Bu rayihadan bana da ver diyemedim ve isteyemedim; Hazretin temerküz eden ve gittikçe çoğalan yüksek muhabbeti bana her şeyden üst[ün] geliyordu.

❀ Kazım Bey: Yine günlerden bir gün Hazretin türbede ziyaretine gitmiştim. O gün pek hararetli ve coşkun bir hâlde idi. Anlatarak takrirlerine devam ediyor ve dinleyen ihvanını müstağrak-ı feyz-i irfan ediyordu. Bu esnada muhabbetlerinden sermest-i cezebat olduğum hâlde gönlüme pek tuhaf bir hatıra geldi. Şöyle ki, "Sizdeki bu füyuzât-ı ilâhiyeden velev ki bir şemme-i kalîl veya bir zerre kadar olsun ihsana nail olsam acaba sizin gibi pür-zevk u neşat olarak cûşiş-i derya gibi ben de sizin gibi muhataplarımı böylece talim ve tefhîme kâdir ve muktedir olabilir miyim?" gibi bir hatıra geldi. Derakab saniye geçmeden Hazret başını bana çevirerek "Yapabilir misin be?" dedi. Mürşit huzurunda yaptığım bu küstahlıktan nedamet ederek kemâl-i hacaletle önüme baktım. Mürşit huzurunda nefes tutmanın sırr-ı hikmetini bu acı ihtar ile idrak eyledim ve bir daha muhabbetinden gayri hiçbir şeyin bir dilek veya arzunun gönlüme girmesine muvafakat etmedim.

İşte sülûkun terbiyesiyle sair âhâd-ı nâs ve nâ-puhtelerin terbiyeleri arasındaki azîm farklar aralarında ne büyük ve ne kadar bariz mesafeler.

❀ Kazım Bey: Yine günlerden bir gün Hazretin ziyaretine gitmiştim. Odasında diğer bir ihvan da var idi. Elini öperek teşehhüt miktarı huzurunda oturdum. O sırada ellerini kulaklarına

kaldırarak "Allahu Ekber" diyerek doğruldu. Ve üç defa elini başına vurarak bir işaret verdi ve huzurundan ayrılmaklığımız için elini uzattı ve elini öperek her ikimiz de dışarı çıktık. Bilahare Bahriye kolağalığından müteakit ve ismi Mehmet Efendi olduğunu anladığım bu zât bana hitaben "Bu işaret sana mı bana mı?" diye sordular. "Bilmem" dedim ve ilâveten "Siz bu işaretten ne anlıyorsunuz?" dedi. "Secdeye kapandığına nazaran siz namaz kılıyor musunuz, diye sordu" Cevaben dedim ki "Hiçbir şey bilmiyorum". Tekrar sordu, mutlaka bir şey söylemekliğimi diledi. Bunun üzerine cevaben "Mürşit bir nur-i a'zamdır. Huzur-ı mürşide girdiğiniz zaman bu lâhutî feyze bakarak o huzurda eğiliniz, kendinizin mevhum ve sahte varlığınızı ve sair gayrimüstahsen hâlât ve mişvârınızı üzerinizden atınız. Sizde yalnız Hakk'ın varlığı ve bu ilahî varlığın muazzam sevdası kalsın. Eğer böyle yaparsanız elini üç defa başına koyduğu gibi sizlerin de baş tacı olmanızı ima ve remzen buyuruyorlar, dedi. Mehmet Efendi bu tevcihi çok beğendi ve tekrar tekrar teşekkürler ederek ayrıldı.

❀ Kazım Bey: Zabit olduktan sonra arz-ı veda için Hazrete gitmiş idim. Elini öptükten sonra bu müfarakatın acılıklarını hissederek huzurunda gayriihtiyari ağlıyordum. Bir hafta kadar bu bükâ-yı hazin devam etti, kendileri hiçbir şey söylemez ve yine yaşlı gözlerimle kalkar giderdim. Nihayet bir gün sordu, "Ne ağlıyorsun be çocuk?" dedi. Bu iltifat-ı celileye karşı gözlerim bir seyl-i hurûşan gibi coşarak, "Efendim ben ağlamayım da kim ağlasın?" diyebildim. Mânevî rüyamı hatırlayarak "Gözlerimin kapanıklığı henüz tamamen zail olmamış iken sizden ve huzurunuzdan ayrılıyorum, teessüfüm bu yüzdendir" dedim.[14] Hazret cevaben "Helvacı helvasına şeker katacak zamanını bilir,

14 Abdülaziz Mecdi Tolun namına yazılan eserde (s. 154) keşfinin açılması, bazı hakikatlere erdirilmesi şeklinde Hazreti iz'âc eylemek gibi hakkında yazılan beyanat doğru değildir. Hakikat olduğu gibi yazılmıştır. [Kazım Birön'ün notu]

ne sıkılıyorsun be? Senin isteğinle olmaz, O'nun isteğiyledir. Her şeyin zamanı vardır, kederlenme" buyurdular.

Ve nereye tayin edildiğimi sordular. Cevaben "Üsküp'e" dedim. "Oh, desene Mekke'ye gidiyorsun. Desene oraları Muhammed Nuru'l-Arab'ın (Koca Arab'ın) ayak bastığı mübarek yerlerdir. Ne güzel! Güle güle git, ferahlanırsın". Ve ilâve ederek, "Biz sizden asla münfek değiliz ki! Nereye gidersen git bizi kendi nurunda, kendi ruhunda, mânevî varlığında her an için görür ve bulursun" diyerek izhar-ı teselli ve beşaşet buyurdular. Artık söylenecek söz kalmamıştı, tekrar tekrar doya doya mübarek ellerini öperek arz-ı veda eyledim.

❀ Kazım Bey: Zabit çıktıktan sonra Rumeli'nde çok kara günler geçirdik. Arnavut ihtilâli, Bulgar ihtilâli, İlân-ı Hürriyet, Balkan Harbi gibi ardı arkası bitmeyen, tükenmeyen azîm ihtilâller ve harpler içinde yaşadık. Bu keşmekeşte İstanbul'a gitmek yasağı konulduğundan artık çaresiz bu muhitte haşır ve neşir oluyorduk. Bunlardan uzun boylu bahsetmeyeceğim. Yalnız küçük bir kısmını hatırat kabilinden yazarak geçeceğim.

1319 Bulgar ihtilâlinde Soroviç şimendüfer köprüsünü bir bölükle muhafaza etmeğe memur oldum. Sağ ve soldaki istasyonlarda bulunan karakollarımız Bulgar eşkiyası tarafından birer birer baskına uğradı, sıra bizim bulunduğumuz şimendüfer köprüsünü bombalanmasına gelmiş idi. Köprünün münasip mevkilerinde pusular ve istihkâmlar tertip edilmişti, geceleri uyku yok idi. Hazreti Azizin ruhaniyet-i mürşidânelerine teveccüh sırasında mânada uyur uyanık bir hâlde zuhur ederek, "Korkuyor musun be?" diye sordular. "Korkma korkma bir şey olmaz" buyurdular. Hakikaten o gece sabaha karşı Bulgar eşkiyası bir cemm-i gafir hâlinde köprüyü berhava etmek için geldiler ise de basiretkâr bulunmaklığımız ve istihkâmlarda yapılan yaylım ateşler ile eşkıya dayanamayarak ve bir şey yapamadan kaçıp ricat eylediler. Hazretin bizi her an kendi

mânevî varlığında bulursun sözünün birinci işareti zuhur etti artık, *ferahladım.*

❀ Kazım Bey: Keza Bulgar ihtilâli zamanında Manastır'da Mülkiye hapishanesinin haricen bir bölükle muhafazasına memur edilmiştim. Muhafızların ekserisi Bulgar komitaları idi. Bu meyanda nezaret altında bulunan Türk muhibbi bir Bulgar papazı ile dost oldum. İsmi Papayorgi. Florina'nın Nevakos köyünden idi. Babası Türk annesi Bulgar idi. Bu papaz bana 1319 ihtilâli başlayacağı günü ve alametlerini bildirdi. Kendisine itimat edilerek vakayı olduğu gibi hocam Mekteb-i Rüşdiye-i Askerî müdürü Bursalı Kolağası [Mehmet] Tahir Bey'e söyledim ve *o vasıta ile valiye ve askerî kumandanına da keyfiyeti arzeyledim.* Filhakika papazın dediği gibi ihtilâl yevm-i mezkûrda başladı. Manastır'da otluklu bahçenin küme hâlindeki otlarının tutuşturulması ve köylerde Müslüman hanelerinin yakılması, İslâmların katli gibi fecâyi ile başladı; yapılan ihbarda hükümet vaktinde tertibat alarak ihtilâli bastırmağa muvaffak oldu. Rus Konsolosu'nun iki jandarma tarafından katli ve jandarmaların salben idamları bu vukuat cümlesindendir.

❀ Kazım Bey: Bundan sonra jandarmada yapılan tensikat üzerine mezkûr mesleğe girdim ve Beyrut Jandarma Efrad-ı Cedide *Mektebi 4. Bölük Komutanlığı'na* tayin kılındım. Çok geçmeden İtalya-Trablusgarp Harbi zuhur etti. İtalyanlar harp gemileriyle Beyrut'a gelerek bizim Avnillah ve Ankara torpidolarını teslim almak istediler. Verilmeyince muharebe başladı ve gemilerin üzerine ateş açtılar. Bizim torpidoları yaktılar. Bu meyanda birçok asker ve ahalinin şehit olmasına sebebiyet verdiler.

İşte böyle sıkıntılı bir zamanda ve her türlü tehlikeye karşı mevcut jandarma ile memleketin dahilî emniyet ve asayişini temin ile meşgul iken garip bir müracaat vuku buldu. Arabın birisi jandarma alayına geldi, cephaneliğin paratonerlerinin *kesilerek tanınmaz bir hâle gelmesi için bizleri ve zabitanı* ikazda bulundu. Bu mühim ve makul talep derhal kabul ve icra

kılındı. İtalya donanması cephaneliği ateşlemek için mevkiini denizden harp gemileriyle pek çok aradı ise de bulamadı ve böylelikle memleket mühim bir ictihalden (?) kurtuldu ve düşman vaporları akşam üzeri gittiler.

❀ Kazım Bey: Beyrut'ta bundan sonra çok kalmadım. Rumeli'ye Üsküp alayına naklim icra kılındı, oraya muvasalatımla beraber Balkan Harbi zuhura geldi Komanova'da ordunun mağlubiyete düçâr olmasıyle Sırplılar Üsküp üzerine gelmeğe başladılar. Muhammed Nuru'l-Arab'ın hafidi Hacı Kemal Efendi'yi mütayyeben ve müreffehen maa-aile Selanik'e gönderdik. Fakir de bir gece sonra hareketle Selanik tarîkiyle Manastır'a gelmiş bulunuyordu. Manastır'ın da sukûtuyla beraber Görüce'ye kadar gitmiş isem de o sırada jandarmaya mensup ve ordu ile hiçbir irtibatım bulunmadığı ve hastalanmaklığım üzerine iade-i afiyete kadar Görüce'de yakın akrabalarımın hanesinde misafir kaldım. Ve Görüce'nin de sukûtu üzerine ve tekrar tebdilen Manastır'a, oradan da Selanik tarîkiyle İzmir'e ve oradan da İstanbul'a geldim.

Hazreti Amiş'e ancak 14 sene sonra tekrar dahil oldum. Mübarek ellerini öptükten sonra ismimi sordu. Kazım demeyle, "Bizim Kazım mı?" diye sordu. "Neredesin Kazım, kendini çok özlettin" buyurdular. Cevaben "Ancak şimdi geliyorum Efendim" dedim. Rumeli ahvalinden sorma[ları] ile vekâyii muhtasaran arzettim. Merhamet-i ilâhiyenin bu ümmet-i merhumeye has bir şefkatle tecelli-sâz olmasını diledim. Bu işlerin başında kalbimden söyleyerek hep Rus fırıldağı vardır, dedim. Cevaben "Fe-katele Davûdu Calute..."[15] âyetini okudu. "En nihayet Talut [Davut] Calut'u katledecek ve ancak o zaman ferahlık

15 "Sonunda Allah'ın izniyle onları yendiler, Dâvûd da Câlût'u öldürdü ve Allah ona hükümranlık ve hikmet verdi, ona dilediği şeyleri öğretti. Eğer Allah'ın, insanların bir kısmı ile diğer kısmını engellemesi olmasaydı yeryüzünde düzen bozulurdu. Fakat Allah'ın âlemler için büyük lütufları vardır". Bakara, 2/251.

olacaktır" buyurdular ve elimden tutarak Fatih Camii avlusunu beraberce yürüdük. Esna-yı rahta eski arkadaşım Veli'yi sordum. "Kim bilir nerede sürtüyor" buyurdu. "Talebeliğimde beni onun rehberliğine vermiştiniz" dedim. "Biz ihvanımızı kendimiz terbiye eder, başkalarına vermeyiz" buyurdular. Ve artık hane-i saadetlerine doğru giderken müsaade isteyerek tekrar veda eyledim. (Talut kimdir, Calut kimdir bilahere anlaşılacaktır. Vekâyi tevâlî ediyor. O zamanı bekleyelim).

❀ Kazım Bey: Birinci Harb-i Umumi'de Trabzon'da Jandarma Karakol Kumandanları Mektebi müdürü idim. Seferberlik vukuunda Trabzon Depo Taburu kumandanı oldum. Trabzon ve havalisinde icra kılınan Rus Harbi safahatını gördüm. Muharebe hitam edince binbaşılığa terfiimi beklerken yüzbaşılık rütbesinden tekaüdüm icra kılındı, bi'z-zarure maa-aile İstanbul'a geldik. O sırada Hazreti Amiş damadının damadı Nayim [Naim] Bey'in hanesinde ikamet buyuruyorlardı. Bir gün huzur-ı mürşide dahil oldum. Kendileri teveccühte idi, fakir de karşısında diz çökerek oturdum ve içimden hâl-i derûnumu hikâyeye başladım. Derakap mübarek gözlerini açtılar ve bana hitaben "Git kapının süpürgeliğinde dur, oradan söyle. Biz her yerden işitiriz" buyurdular. Öyle yaptım ve orada yine içimden söylüyordum: "Beni erken tekaüde sevkettiler; sinnim henüz hizmete müsaittir. Hiç olmazsa binbaşılık ile tekaüde sevkedilse idim daha müreffeh bir tekaüt maaşına nail olur, evlad ü iyalimi daha ferîh u fahûr beslerdim" demekliğim üzerine Hazreti Amiş bulunduğu yerden "üç defa selavat" diye emir buyurdular, bu üç salavatı beraberce çektik. Allahümme salli alâ Muhammedin ve alâ âli Muhammed. Akibinde "Öyle bir Hû çek ki yer gök inlesin ve arkana bakma git" buyurdular. İş bu emir üzerine yüksek sesle bir Hû çektim ve arkama bakmayarak hatta elini de öpmeyerek ayrıldım ve gittim. İçimden bu dileğimin husule geldiğini bana sırren

ima ediliyordu. Artık bundan sonra kendi râz-ı derûnuma tabi olmuş idim. Ferdası günü bir istida yaparak Jandarma Müfettiş-i Umumisi Ceneral Folon'a (Fransız Ceneralına) gittim ve istidamı verdim. Ceneral Folon beni Edirne Mülhaklığı'ndan tanıyordu, alay kumandanım idi. Üç gün sonra kendisini görmekliğimi bildirdi. Benim bu suretle vaki olan müracaatımı haber alan ve beni tekaüde sevkeden şube müdürleri Ceneral Folon'a girmek üzere üç gün sonra kapısında beklerken kendi odalarına çağırarak beni tekrar vazifeye alacaklarını söylediler ve bir muvafakat senedi aldılar. Ve yarın daireye gelmekliğimi bildirdiler.

Ferdası gün daireye gittiğimde irade-i seniyesi çıkmış ve tekaütlüğümün hiç olmamış gibi addedilerek tekrar Trabzon alayına sevk ve istidadımı bildirdiler ve emr-i resmiyeyi yedime verdiler. Bunun üzerine Ceneral Folon'a verdiğim istidanın takibinden sarfınazarla doğruca Trabzon'a müteveccihen hareket eyledim. Trabzon alay kumandanı bizimle Pontus eşkıyasının tenkîli hususunda cihet-i askeriyeyle müştereken takibatta bulunmamızı emreyledi. Tabur merkezi Maçka kazası idi. Bu kazanın İslâm ve Hıristiyan karyeleri heyet-i ihtiyariyelerinin merkeze celbi ile tarafımızdan nesâyıh-ı müeesirede bulunulması ve eşkiyanın istîman eylemek suretiyle hükümete teslim olmalarını daha ziyade faideli olacağını derpiş eylediğinden derakap harekete geçildi ve merkez-i kazadan gelen heyet-i ihtiyariyeler nesâyih-i lazime icra edilmekte ve eşkiyanın teslim olmaları için kendilerine 20 gün gibi az bir müddet içinde arkasının alınması tebliğ edilmekte idi.

Cenabı Hakk'a binlerce hamd ü senalar. İşbu müddet dolmadan gayrimüslim eşkıyalar[ın] birer birer ve çete hâlinde esliha ve teçhizatlarıyle birlikte kaza merkezine gelerek teslim oldukları görüldü. Keyfiyeti Maçka kazası kaymakamı vilayete bildirdi. Vilayet bunların eslihalarının alınarak kendilerinin hudut dışı

çıkarılmak üzere merkez-i vilayete sevklerini ve teslim olan İslâm çetelerinin de tüfenkleriyle beraber Ankara cephesine sevk u i'zâmlarını emir buyurdu, verilen emir ifa edildi. Az zaman sonra eşkiyanın arkası alındı ve böylelikle Trabzon mıntıkası Pontus eşkıyasının tasallutundan kâmilen temizlenmiş oldu.

Bu suretle Erzurum-Trabzon yolu açılmış ve ordudan jandarma alay kumandanlığına bir takdirname gönderilmesine karşı alay kumandanı beni de binbaşılığa terfi ettirilmek üzere inhâ eyledi. O sırada vilayetlerin İstanbul ile alaka ve muhabereleri kesilmiş olduğundan Mustafa Kemal Paşa'nın irade-i milliyesiyle Trabzon taburuna binbaşı olarak terfi ettirildim. Bir müddet sonra merkez Trabzon taburunun kadrosunun lağvı ile Bayburt tabur kumandanlığına, yine bunun da lağvıyle Erzincan müstakil tabur kumandanlığına tayin edildim. Erzincan'a muvasalatımdan sonra bir sene kadar Kürt eşkiyasının takibatında bulundum. Birinci İmraniye Hadisesi namıyle yadolunan işbu isyan keyfiyetinde mutasarrıf Ali Rıza Bey'in tedâbir-i hakîmânesi sayesinde eşkiyaların Erzincan'a girmeleri tehlikesi de bertaraf edildi.

Biraz sonra jandarma dairesince tensikat icra kılınmış ve 25 seneyi ikmal edenlerin tekaütlüğünün yapıldığı bildirilmişti. Tarafımıza tekrar binbaşılık rütbesinden tekaüde sevkedildiğim resmen bildirildi. Hesap ettim 3 seneyi geçmiş idi. İşte üç salavatın sırr-ı hikmetini bu suretle anlıyorum. Ve tekrar tekaüden İstanbul'a muvasalatımda sevgili azizimiz Hazreti Ahmet Amiş Efendi'nin bir sene evvel irtihal-i dar-ı beka buyurduğu haberini kemâl-i teessürle öğrendim. Ve Fatih'teki medfen-i mübarekesine giderek ziyaretlerinde bulundum ve pek acı gözyaşları döktüm. Cenabı Hak şefaatlerini ve yardımlarını üzerimizde sayeban buyursun.

Rahmetullahi aleyhi rahmeten vâsia.[16]

16 Birõn, *a.g.e.*, 40-49.

EK 5[1]

❀ Ulûhiyet ile ubûdiyet sırlarına aşina olana Abdullah denir. [Ö., 79]

❀ Nefha-i sırr-ı Hüda'dan haberdar olana "arif" denir. [Ö., 79]

1 Bu kısımdaki sözler M. Fatih Güneren'in hazırladığı *Halvetiyye-i Şabaniyye Azîzânı'nın Hikmetli Sözleri ve Hatıralarım* isimli kitabın 45-159 sayfaları arasından derlendi. Güneren 2012'de yayınlanan kitabın önsözünde bu sözlerle alakalı şunları söylüyor: "Bu mütevazı çalışmanın 2003 yılında hazırlanmış ilk baskısı için elimde mevcut kaynaklar oldukça sınırlı idi. Yeni baskıya hazırlandığımız şu anda, özellikle Sertürbedar Ahmed Amiş Efendi (ksa) Hazretleri hakkında çok değerli yeni kaynaklar elimizde mevcut. Bunlar Azizânımız hazarâtının kelâm-ı şeriflerine önemli ilâveler yapabilmek imkânını bahşediyor. Ayrıca, daha önce hangi aziz efendimizin söylediği bence meçhul kalmış olan kelâm-ı âlilerinin büyük ekseriyetinin Ahmed Amiş Efendi (ksa) hazretlerine ait olduğu da müşahede ediliyor (...) Bu çalışmada hangi efendimizden sadır olduğu özellikle belirtilmeyen sözlerin hemen tamamı Ahmed Amiş Efendimiz (ksa) Hazretlerine aittir". Bkz. *a.g.e.*, 11. Ayrıca Ek 5'e aldığımız bu sözlerin bazısı Mustafa Özdamar'ın hazırlayıp 1997'de yayınlanan *Ahmed Amiş Efendi* kitabında, Mustafa Özeren'e nispet

- Allah'ın akve'l-kuvâ, a'ceizu'l-aciz olduğunu anlayınca 'hah' dedim.
- Ahmed Tahir Memiş Hazretlerinin rivayetiyle: Allah benimle kedinin fare ile oynadığı gibi oynar. Oynar oynar sonra ne yapar? ... Yer.
- Nur-ı nübüvvet Efendimize, "Seni kendim, âlemi de senin için yarattım" buyuruldu. O, ruh-i paki ile akdem, vücud-ı paki ile hâtemdir. [Ö., 78]
- Abdiyyet-i Muhammediye'nin zerresini idrak eden, başını yerden kaldıramaz. [Ö., 78]
- Resul'e muhabbet vaciptir. Eğer Resulümüze muhabbet aşk derecesini bulursa, o vakit "İnsan benim gizli hazinem, ben insanın gizli hazinesiyim" hadisi vardır, onun sırrı tahakkuk eder. Aşk gönlü istila edince nefis ölür.
- Kimin Resul'e muhabbeti fazladır, imanı tamdır. Kimin noksan ise imanı noksandır. Onun ahlâkını taklit edersek, onun muhabbeti kalbimize nüfuz eder. Zikir aşkı, aşk da visali doğurur.
- Her velinin kemâli, Resul-i Ekrem'i anlayışı nispetindedir.
- Hakiki tevhid, Allah, Muhammed, Ali'dir. Allah, Muhammed, Ali, Hû.
- Mustafa'yı, Murteza'yı, şey-i vâhid bilmeyen azaptan kurtulamaz.
- Kâinat tek vücuttur, zübdesi ise insan. [Ö., 80]
- Şu an, bu an, her an kema-kân.
- Allah'ın tecellisi münkirden mümine geçti.
- Güzel ses âlem-i ervahtan haber getirir. Aşıkın aşkını, fasıkın da fıskını artırır.

edilerek verilmiştir. Onların sayfa numaralarına da yeri geldiğinde köşeli parantez içinde [Ö., ...] şeklinde işaret ettik. Dolayısıyla bu sözlerin esas itibarıyla kime ait olduğu ehline malumdur; biz Amiş Efendi'ye nispet ihtimali sebebiyle burada yer vermeyi uygun gördük.

- Âdem bir tane değildir evladım. Şimdiye kadar 28.000 Âdem gelip geçmiştir.
- Kur'an'a gönül bağı ile bağlanmalı. [Ö., 78]
- "Okuduğum Kur'an'ın mânasına uygun yaşamayı nasip et. Kullarını onunla âmil kıl Allahım!" diye dua etmeli. [Ö., 78]
- Efendim Hazretleri, "Beni bu türbenin türbedarı zannederler, oysa ki biz bütün âlemin türbedarıyız" buyururdu.
- Kabire toprak atılırken sure-i Rahman'ı okuyunuz.
- Abdülbaki Gölpınarlı şöyle naklediyor: Maraşlı Ahmed Tahir Efendi Hazretleri derdi ki: Ahmed Amiş Efendi Hazretleri Üsküp'e gidip Nuru'l-Arab'dan icazet almışlardı. Bu icazet meselesini anlatırken Nuru'l-Arab için şöyle derdi: "Bre, icazeti verirken mühürünü Besmele'nin 'Ba'sının tam üstüne bastı".
- Buyururlardı ki: "İhvanımdan biri şarkta biri garpta olsa ân-ı vahitte imdadına yetişirim".
- İhvanımı seven bendendir, seveni seven de bendendir.
- Bir bardak suyu bile ücretsiz içmeyiz.
- Talep yok. Talep etmeyiz, geleni de geri çevirmeyiz.
- Aradığını vücud dükkânında bulursun.
- İnsan geçmiş eyyamı düşünerek bugününe şükretmeli.
- Gittiğiniz yerde gönül safası bulabiliyorsanız oraya devam ediniz. Gittiğiniz yer burası dahi olsa, gönül safası bulamıyorsanız *sizin için buraya gelmenin bir faydası yoktur.* [Ö., 84]
- Hüner ikiyi bir etmektir.
- İnsanda en son kaybolan, mânevî saltanat hırsıdır.
- Nefsi öldürmek o kadar zordur ki, ben nefsimi öldürdüm diyen evliyanın daha köşeyi dönmeden nefsi karşısına çıkar. Yendim sanırsın, yere atarsın, bir de bakarsın ki yine karşına dikilir.
- Gerçek kurban, tüm masivadan benlik bakiyyesini ifna etmektir.

- İslâm'da vefa esastır. [Ö., 79]
- İnsan gönlü, sırr-ı müphemdir. İnsanla oynamaya gelmez.
- Âmâ diye gözü görmeyene denmez; dîdar-ı Hakk'ı görmekten mahrum olana denir. [Ö., 79]
- Kader bahisleri akıl ile halledilemez ve anlaşılamaz, hâl ile anlaşılır. Onun için ehlullah kader meselesinin konuşulmasını yasak etmişlerdir.
- Mükevvenat bütün teferruatıyla insanın kendisinde mevcuttur, sahibi de beraber.
- Namazı kılmazsan işine şeytan, kılarsan Rahman karışır.
- Bizim yolumuz muhabbet yoludur. [Ö., 79]
- İnsan şişmemeli, ibadetine mağrur olmamalı. Taatin işlenişine değil, kabuliyetine bakılır. [Ö., 79]
- En büyük ibadet Hak ile daim olmaktır. [Ö., 79]
- Muhabbette fani olan, vuslatta baki olur. [Ö., 79]
- En büyük ibadet ve sevap, bir kalbi şad etmek, sevindirmektir. En büyük günah da, bir gönlü kırmak, ihtizaz etmektir.
- Vücuduna sözü geçmeyenin başkasına sözü geçmez. [Ö., 80]
- Maddeden geçmeyen mânayı bulamaz.
- İnsanların bazıları, kendilerini kurtarmadan başkalarını kurtarmaya kalkışıyor.
- İrşada mezun olmadığı hâlde başına adam toplayanın Müseylemetü'l-Kezzab ile haşrından korkulur. [Ö., 80]
- Münafık esfel-i safilînin esfelidir. [Ö., 80]
- Masiyete rıza aynıyla masiyettir. [Ö., 80]
- Tedbir, takdire muvafık düşerse muvaffak olunur. [Ö., 80]
- Tedbirde kusur edip de takdir-i ilâhîyi itham etmemeli. [Ö., 80]
- Nâs layık olduğu idareyi bulur. [Ö., 81]
- Nâsa hizmet, Hakk'a ibadet gibidir. [Ö., 81]
- Mal ve can emniyeti ile huzur, doğruluk, emniyet ve insaf ile mümkündür. [Ö., 81]
- Aşağı başa bağlıdır. Bütün kötülükler yukardan gelir. [Ö., 81]

- Vali ismi Esma-i Hüsna'dandır. Vali halka hizmetle mükelleftir. Rızık sıkıntısı çekmekten beridir. [Ö., 82]
- Zulüm ve i'tisafın cezası evlada intikal eder. [Ö., 81]
- Sahavet sıfat-ı enbiyadır. Sahi adam cennete girer. Cennet de burada başlar. [Ö., 82]
- Her mazhar yalandan içtinap etmeli. Çünkü yalan insanı hacil eder, kepaze eder. [Ö., 83]
- Makam, servet ve ilim ucup vermemeli. [Ö., 83]
- Biz evlad-ı sulbiyeye değil, evlad-ı mâneviyeye itibar ederiz. [Ö., 83]
- İnsanı şaşırtan nefsidir. Nefsiyle ölçer, aklıyla muhakeme eder. [Ö., 83]
- İstikamet üzere devam edilirse mukadderattaki şer hayra tebdil edilir. [Ö., 83]
- Cahil inat eder, inkâr eder; kâmil sabreder; arif seyreder. [Ö., 83]
- Cahil bilmeyen değil, bilmediğini bilmeyendir. [Ö., 83]
- (Yüksek hakikatlere ulaşmayı kastederek şöyle buyurdular): Bu iş kitapla olmaz, fakat kitapsız da olmaz.
- Kimsenin eksiği ile uğraşmayınız; rahat edersiniz. [Ö., 83]
- Benim yanımda kimseyi zemmetmeyin. [Ö., 84]
- Bir şeyin olması için çok ısrar etmeyiniz. Gönlünüzü ona takmayınız. Siz ısrar ettikçe o sizden uzaklaşır.
- Size zararı dokunan bir iyilik, başkasına iyilik sayılmaz.
- Âlimin uykusu cahilin ibadetinden daha hayırlıdır.
- Allah'ı an da nasıl anarsan an, yeter ki an!
- Bize nispeti olanlarda bunama olmaz.
- Biz her işte müsebbib-i hakikiyi görür, vasıta olana müteşekkir kalırız.
- Zalimler Allah'ın sıyrılmış kılıcıdır. Hangi milletler, hangi kullar O'na asi ise ona müstevli kılar. Mutî olandan Cenabı Hak bunu kaldırır. Düşmanının kafasına iradeyi veren Allah'tır.

- En ziyade sabra muhtaç olduğumuz an sabrımızı kaybettiğimiz andır.
- Kâmillere makbul hediye, ahde vefadır.
- İbrahimü'l-meşrep olunuz. Ama İbrahim olmadan da kendinizi ateşe atmayınız.
- Zât-ı Hakk'ın mahrem-i esrarı olmaya bakmalı. [Ö., 79]
- Mâna kadîmdir. Kimsenin olmaz. [Ö., 79]
- Havâtıra itibar etmemeli. [Ö., 80]
- Haddenin bütün deliklerinden geçirmeden insanı kemâlâta erdirmiyorlar. [Ö., 80]
- İş başında olanlarda mesuliyet-i mâneviye olmalı. Sonra kanunu, nizamı bilmeli ve sonra da istikamet üzere olmalı. [Ö., 81]
- Mesuliyet-i mâneviye cezasız kalmaz, ancak zaman alır. [Ö., 81]
- Bakkal dükkânında duruyordum. Bir meczup "Ahmed" diyerek elime bir metelik koydu. "Sıkı tut" dedi. Hayatımda bu cihetle parasız kalmadım.
- Maneviyatta ilerleye ilerleye, evvela adını, sonra tadını, sonra huzurunu ve nihayet kendini bulursun.
- İnsan yolunda yuvarlanmalı. Yuvarlandıkça toparlanır.
- Muhabbette fani olan vuslatta baki olur.
- Bazı insanların gözü, bazılarının sözü, bazılarının da özü değer. Özü değenler evliyaullahtır.
- Hepimizin hatası var. Hiç kimse hatadan münezzeh değildir. Tövbekâr olunursa Allah affeder. İrtidat başka; tövbe edilse bile kabul olunur mu bilmem. [Ö., 80]
- Daire-i tevhidde gelene sevinmek, gidene yerinmek noksanlık alametidir. [Ö., 80]
- Bizde gelene niye geldin, gidene niye gittin demek yok. [Ö., 84]
- Talep de yok, red de yok. [Ö., 84]
- Bizde nimeti reddetmek yoktur. Emekli olmadan ayrılma. İstifa yok. [Ö., 82]

- İkram ve iltifata itibar etmemeli.
- Muhabbet hilkati değiştirir. [Ö., 79]
- Aşk gönlü istilâ edince nefis ölür.
- İtibar ağyâra olur.
- "Siz kimlerdensiniz?" diye sorarlarsa "Ahmed Amiş kullarıyız" dersiniz.
- Hak yolunun kapısı mutlaka bir velidir. Bu yola herhalde böyle bir kapıdan girilir. "Ben ilm-i ilahî şehriyim. Ali şehrin kapısıdır" hadisi bu mânaya işarettir. Bi'l-verase onu zamana da tatbik mümkündür.
- Veli ile konuşan velidir.
- Görüyorsun ya evliyaullah ne kadar mütehammildir.
- Allah razı oldu mu her şey oldu demektir.
- Enbiyanın maddiyatta da tesiri olur. Evliya yalnız ruha tesir eder.
- Maziye karışanın hâli teşrîh ve tekrîrdir. Mesâlik-i evliyaullahtan değildir.
- Birgivi Mehmet Efendi'ye, "Bana sarılsaydın daha iyi olurdu ama Halil'e sarıldın. Benden Halil'e, Halil'den sana" buyurmuşlar. Mustafa Özeren Efendi şöyle tamamlamış: "Ya yol verir, ya vermez".
- Ahmed Amiş Efendi Hazretleri Tırnova'da bir camide imamlık yaptığı sırada, sokakta fazla alkol alıp yere düşmüş bir adam görür. İnsanlar toplanmış hakaretler etmektedir. Hazret "Onu benim sırtıma bindirin, evine götüreyim" der ve sırtladığı adamı evinde yatağına kadar taşır. Adam sabah ayıldığında annesinden olan biteni işitir ve çok utanır. "Tövbeler olsun, bir daha içmeyeceğim" der ve bu alışkanlıktan kurtulur.
- Kapıdan kovulup bacadan giren bizdendir.
- Bir sabah Efendimizin huzuruna girdiğimde "Mustafa ne haberler var?" diye sordular. O sabahki gazeteler Yunanlıların Bursa'yı işgal ettiğini yazıyordu. Arz ettim. "Gelen kitabî, biz

değiliz" buyurdular. Gazeteyi kendilerine verdim. Gazetedeki resimde bir Yunan zabiti Orhan Gazi'nin sandukasının üzerine oturmuş, elindeki kamçı ile sandukaya vuruyordu. Bunu görünce mübarek gözleri doldu. Hiddetle "Bu kâfirler Anadolu'dan çıkacak! Çıkacak! Çıkacak! Onlar nasıl kaçtıklarını, kovalayan nasıl kovaladığını bilemeyecek" buyurdular. Her bir "çıkacak" lafı bir seneye tekabül etti. Üç yıl sonra Yunanlıları Anadolu'dan kovaladık. Onlar nasıl kaçtıklarını, bizimkiler nasıl kovaladıklarını bilemediler.

❀ Mustafa Bey Hazretlerinden rivayetle: Bir Süreyya Bey vardı. Efendim Hazretleri "İlmimi Süreyya'ya verdim" buyururdu. Bir gün Beyazıt'ta rastlamıştık. Beyaz sakallı güzel bir yüzü vardı. Efendimin elini öptü, "Efendim her zaman kalbimdesin" dedi. Efendim de "Ah Süreyya, kalbindeyim ama bilsen orada nasıl kalabiliyorum" buyurdu. Bir sabah Efendim, "Süreyya her sabah benden süt istemeye[2] gelirdi. Bu sabah gelmedi. Bakın, acaba başına bir şey mi geldi?" buyurdular. Gittik, tahkik ettik ki, vefat etmiş. Kabrine Makam-ı Süreyya derler.

❀ Mustafa Bey Hazretlerinden rivayetle: Bir gün Efendim 'Mustafa bir araba çağır. Fakir üç gündür yolumuzu gözler' buyurdu. Arabaya bindik. Adetleri veçhile sağa sola selam vererek Eyüp'e vardık. Küçük bir sokağı tarif ettiler. Ahşap, harap bir evin önünde indik. İçeri vardık ki, ihtiyar, cılız bir zât hasırın üzerinde yatıyor. Üzeri bit kaynıyor. Efendim kürkü ile hasırın üzerine oturdu. Tevhidi talim ettirdi. Sonra adama "Korkma, bu iş bir odadan ötekine geçmek gibidir" buyurdular, vedalaştılar. Arabayla Zeyrek'e doğru gelirken içimden alıp veriyorum, "Kürkü bitler sardı, şimdi bunu nasıl temizleteceğiz?" diye düşünüyorum. Efendim bana döndüler,

2 "Efendim bunu ilim istemek, mânasına olduğunu tavzih buyurmuştu" [Güneren'in notu]. Bkz. Güneren, *a.g.e.*, 127.

"Mustafa, oğlum, o adamın tokluları ondan başkasına gitmez. Gitse de yaşamaz" buyurdular. Seneler sonra camide gençten bir adam gördüm. Hemen gözümün önüne o sokak ve o ev geldi. Adama sokağı ve evi tarif ettim. Hakikaten o ev baba evi imiş.

❀ Ahmed Amiş Efendi Hazretleri Bursa'yı teşrif ettiğinde, tekmil ervah-ı evliya kendilerini ziyarete gelmişler. En son *Ruhu'l-Beyan* sahibi İsmail Hakkı Bursevî Hazretleri gelmişler.

❀ Bursalı İsmail Hakkı hazretleri Allah ile çok uğraştı. Nihayet "... kul küllün min indillah ..."[3] dedi, işin içinden çıktı.

❀ Ömerü'l-Halvetî Hazretleri bir gün Ahmed Amiş Efendi'ye şöyle der: "Ahmed, Marko hastalanmış. Benim adıma git kendisini ziyaret et, şu pusulayı da ver". Marko gayrimüslim olmasına rağmen özellikle müslümanlara hoşça muamele eden bir doktordur. Ahmed Amiş Efendi ziyaret eder ve Efendi'nin selamını söyler, pusulayı da verir. Marko kemâl-i tazim ile aldığı pusulayı öper, başına koyar ve derhal açar. Pusulada Kelime-i Şehadet yazılıdır. Marko bunu görünce "Biz ona çoktan inandık ve iman getirdik" der. Bir hafta sonra da hayata gözlerini yumar.

❀ Ahmed Amiş Efendi Hazretleri, Abdülaziz Mecdi Tolun Bey'e şöyle buyurmuşlar: "Zât, lâ-taayyünâta girmedikçe olmaz".

❀ Mecdi Bey, komşusu olan Beyoğlu müftüsü Recep Arusan ile Ahmed Amiş Efendi Hazretlerini ziyarete giderler. Hazretin "Allahu Ekber" hakkında sorduğu soruyu Recep Bey doğru cevaplayınca ona ve Mecdi Bey'e birer tutam enfiye verir. Enfiyeyi çeken Mecdi Bey cezbelenip Hazrete sarılır ve kendinden geçer. Efendi Hazretleri Recep Bey'in "Hangi tarîktensiniz?" sorusunu söyle cevaplar: "Halvetî tarîkindenim, sülûkumu Ömerü'l-Halvetî'den gördüm. Daha ilerisini sorar isen, Şabanî tarîkine ve Şaban-ı Veli'ye müntesibim"

3 Nisa, 4/78. "Her şey Allah katındandır".

buyurur. Recep Bey "Sizin için Arap Hoca ile görüşmüştür ve Melâmî'dir diyorlar" sözüne cevaben "Melâmet adında bir tarikat yoktur. Bununla beraber, umumiyet ile tarikatta melâmet büyük bir makamdır. Tarikat-ı Seyyid'e bak. Arap Hoca dediğiniz Seyyid Muhammed Nuru'l-Arap ise çok büyük bir zât idi, ben onunla görüştüm. O benim sohbet şeyhimdir".[4]

- Velinin namazında Hak ile arasındaki hâil kalkar. Hak ile karşı karşı şühuda kalkar. Bu şühud da mutlaka namazda olur.
- Rüyet başlayınca rüya kesilir.[5]
- Hakiki kurban, nefsini Hak için ifna etmek, kurban etmektir.
- İhlasınızda, ikrarınızda sabit olun.
- Alan da sen olacaksın, satan da sen olacaksın.
- İnsanı yanıltan nefsidir.
- İnsan gurura kibire kapılmamalı.
- Hakikatı söylemek kâbil değildir. Eğri olduktan, yani hakikat olmadıktan sonra istediğini söyle.
- Ne kadar terakki edersen et, üstünde yine fehamet vardır.
- Elin işte, gözün oynaşta olsun.
- Bütün tecelliyâta rıza göstermeli.
- Her halükârda Allah'ın tecellisine rıza göstermeli.
- Şikâyet yok. Aman deme yok.
- Derdim bana derman imiş.

4 Ergin, *Mecdi Tolun*, 148-149.

5 Buradan sonra, Güneren'in kitabının 136-159 arasından iktibas ettiğimiz sözlerin Amiş Efendi Hazretlerine nispetinde öncesindeki sözlere göre daha fazla belirsizlik var. Nitekim Güneren, "Ahmed Amiş Efendi Hazretlerinden ve diğer Azizan Efendilerimizden muhtelif konularda sadır olan kelam-ı âliler" diyerek kitabın bundan önceki kısımlarından farklı olarak bundan sonra yer verdiği sözlerin nispetini kesin olarak belirtememiştir. Bkz. Güneren, *a.g.e.*, 136. Biz de buradan, başında herhangi bir azizin ismi belirtilmeyen sözleri Amiş Efendi'ye ait olma ihtimaliyle iktibas ettik. Bu sözlerden bazısının Özdamar'ın kitabında Mustafa Özeren Efendi'ye nispet edildiğini de tespit ettik. Dolayısıyla bunlara da yer vermedik.

- Cehennemde bazısı beş bin, bazısı altı bin sene durur.
- İnsan ayak altındaki seccade gibi mütevazı olmalı.
- İnsan kalp kırmamalı, kimsenin gönlünü incitmemeli.
- Ahiret dünyada başlar. Dünyası iyi olmayanın ahireti de iyi olmaz.
- Herkes iyi yaptığını zanneder.
- Her türlü vazife Tanrıdan bir atâdır. Bundan kaçınmak ayniyle hatadır.
- Vakıf mala ihanet eden cehennem azabından kurtulamaz.
- Katiyyen beytülmale tecavüz etmemeli.
- Allah gelin kaynana arasında sevgi yaratmamıştır. Zorlamamalı.
- Üç beldenin halkından hayır gelmez. İçlerinde az da olsa iyisi vardır, amma, nadir madum gibidir.
- Yerde gökte büyük değişiklikler olacak.
- Semavatta büyük değişiklikler olacak. Bir yıldız peydah olacak.
- Paris şehri semavî bir hadise ile mahvolacak. (Kuzey Avrupa'yı da harap edecek). İslâm âlimleri Paris şehrinin yerini arayacaklar.
- Üçüncü Dünya Harbi çıkacak. Efendim Hazretleri buyururdu ki: "Rusya mahvolacak, küçük bir devlet hâline gelecek. Anadolu ahalisine dua ettim, bu badirede onlara ziyan gelmeyecek". Bu esnada mübarek avucunu sıkar gibi yaparak "Rusya'yı küçülttüm, küçülttüm" buyurmuşlar.
- İngiltere ve Yunanistan mahva mahkûmdur. İngilizler o zaman Türk donanmasına bakıp gıpta edecekler, hayıflanacaklar.
- Ona memnunum ki sizi çok iyi günler bekliyor. Efendim (Ahmed Amiş Efendi Hazretleri) "60-70 sene büyük iyilik olacak memleket selamla idare edilecek. Ben görmem ama sen görürsün" buyururlardı. Efendim de (Hoca Efendi Hazretleri) orada idi ama kemâlâtından ötürü ona değil bana söylerlerdi.

KAYNAKÇA

Ahmet Amiş Efendi'nin Sözleri. Süleymaniye Ktp., Süheyl Ünver Dosya, no: 00895-008.

Ahmet Süheyl Ünver-Ahmed Güner Sayar Mektuplaşmaları, haz. Mehmed Dinçaslan, İstanbul: Ötüken Neşriyat, 2025.

Altaş, Eşref, "Hikemiyat Literarürü ve Ahlak", *İslam Ahlak Literatürü: Ekoller ve Problemler* içinde, Ankara: Nobel Yayın, 2016.

Amişnâme, der. Mehmed Ali Yitik, müstensih: A. Süheyl Ünver, 20. 12. 1968, İsmail Güloğlu Hususi Kütüphanesindeki fotokopi nüsha.

Azamat, Nihat; "Ahmed Amiş Efendi", *DİA*, II, 43-44.

___ "Maraşlı Ahmed Tahir Efendi", *DİA*, XXVIII, 38-39.

___ "Kuşadalı İbrâhim Efendi", *DİA*, XXVI, 468-470.

Barkçin, Savaş Ş., *Ahmed Avni Konuk*, İstanbul: Klasik Yayınları, 2009.

Cehennemnâme. Süleymaniye Kütüphanesi, Süheyl Ünver Defter, no: 01709.

Çağlı, Adalet Çakır. "Şâbânî-Kuşadavî Mektuplaşma Geleneğinin Devamı: Mehmet Ali Yitik'in Nuh Naci Erdem'e Mektupları", *İslam Tetkikleri Dergisi*, 12, 2 (2022), 731-732.

Defternâme, Süheyl Ünver-Uğur Derman, çeviri yazı. Üzeyir Karataş, yay. haz. Mahmud Sâmi Kanbaş, İstanbul Kubbealtı Neşriyâtı, 2024.

Erdem, Ahmed. *Fâtih Sertürbedârı Ahmed Amîş Efendi'nin Kelâm-ı Âlilerinden Zaptedilen Bazıları*, Ankara: y.y., 2003.

Ergin, Osman Nuri. *Mecmua-i Tasavvuf*, İBB Atatürk Kitaplığı, Osman Ergin Yazmaları, nr. 647.

___ *Balıkesirli Abdülaziz Mecdi Tolun Hayatı ve Şahsiyeti*, İstanbul: Kenan Basımevi, 1942.

Fatih Sertürbedarı Kutbu'l-Ârifin Gavsu'l-Vâsilîn Mürşid-i Kâmil Ahmed Amîş Efendi, haz. İsmail Hakkı Altuntaş, İstanbul: Seçil Ofset, 2012.

Fatih Sertürbedarı Ahmed Amîş Efendi (ks) Hazretlerinden ve Abdülaziz Mecdi Tolun Beyden Seçme Hatıralar ve Rivayetler, haz. Erdem Memişoğlu, (Ankara: İmaj Yayınevi, 2004).

Fatih Türbedarı Ahmed Amiş Efendi Armağan Kitabı-101. Sene-i Devriyesi Adına, ed. Adalet Çakır Çağlı, İzmit: Kocaeli Üniversitesi Vakfı Yayınları, 2021.

Güneren, M. Fatih. *Halvetiyye-i Şâbaniyye Azizânı'nın Hikmetli Sözleri ve Hâtırâlarım*, İstanbul: Seçil Ofset, 2012.

Mehmedalibeynâme, Süleymaniye Ktp., Süheyl Ünver Defter, no.1382.

Özdamar, Mustafa. *Ahmed Amiş Efendi*, İstanbul: Kırk Kandil Yayınları, 1997.

Özemre, Ahmet Yüksel. *Hasretini Çektiğim Üsküdar*, İstanbul: Kubbealtı Neşriyâtı, 2007.

Öztürk, Yaşar Nuri. *Büyük Türk Mutasavvıfı Muhammed Tevfik Bosnevî-Hayatı, Mektupları, Halîfeleri*, İstanbul: Fatih Yayınevi, 1981.

___ *Kuşadalı İbrahim Halvetî: Hayatı, Düşünceleri, Mektupları*, İstanbul: Fatih Yayınevi Matbaası, 1982.

Öztürk, Cemal. "Bir Dervişin Hatıralarında Ahmed Tahir Efendi", *Fâtih Türbedârı Ahmed Amiş Efendi Armağan Kitabı 101. Sene-i Devriyesi Adına*, ed. Adalet Çakır Çağlı içinde, İzmit: Kocaeli Üniversitesi Vakfı Yayınları, 2021, 239-286.

Sadık Vicdani. *Tomar-ı Turuk-ı Aliyye: Melamilik*, İstanbul, Evkaf-ı İslamiye Matbaası, 1338.

Sadık Vicdani. *Tomar-ı Turuk-ı Aliyye: Halvetilik*, İstanbul, Evkaf-ı İslamiye Matbaası, 1338.

Sayar, Ahmet Güner; *A. Süheyl Ünver, Hayatı Şahsiyeti ve Eserleri, 1898-1986*, İstanbul: Eren Yayınevi, 1994.

___ *Abdülbaki Gölpınarlı*, İstanbul: Ötüken Neşriyat, 2013.

___ *A. Süheyl Ünver'le Sohbetler*, İstanbul: Ötüken Neşriyat, 2023.

—— "Fatih Türbedarı Amiş Efendi'yle Sohbetler: Mesnevî Şârihi Avni Konuk'un Notları", *Türk Edebiyatı*, sayı: 408, Ekim 2007, 48-52.

Sohbetname-Fatih Türbedarı Ahmed Ammiş Efendi'nin Sohbetleri, der. Manastırlı Kazım Birön, Bilecik, y.y., 1953.

Toygar, Ömer Lütfü; *Muhabbet Üzerine*, İstanbul: Seçil Ofset, ty.

Vassâf, Osmanzâde Hüseyin. *Sefine-i Evliya-IV*, haz. Mehmet Akkuş-Ali Yılmaz, İstanbul: Kitabevi Yayınları, 2006.

Amiş Efendi'nin *Kelimât*'ını derlemek hususunda büyük hizmetleri geçen Mehmet Ali Yitik'in Sahrayıcedit Mezarlığı'ndaki kabri.

80

بو تسبیح صدیه ایدر . حضرت ده افندی حضرتلرینه : محمد ۳۳
یاپه ایله جنبشده اکلیه تسبیحی قوپاردم ، سبحان الله ده یاپه ،
سبحان ده قوپاریرسه لر برینه دیرده چکسونه ، بویله دورلر .
حافظا استرف افندی روایتیله :
- حضرت رسول علیه السلام مدینه بکا گلنجیه قدر بو تسبیحی یاپمیه
مظهر دوشمزدی . بنده مظهر اولمشدر . بنده
شد بکا میکفر .
- آ محمد یا میورم . اگر گونه یاشی دوکسه لر بنم ده گونه لرم
یاشاریر . سو صوکلرک گونه یاشلری بیوکلره گلیر . آندن
نجات ایدر . آنلرده التجا ایدرلر . الله ده قبول ایلیورمش .

خانیولی
19 XII 1969

79

بطلع اولدی ، بویورديلر .

① آیسه دیریسه بیدرسکز ایلك اوكجه یازایی دیرینكز ، صوكره مالی آلیكز ، بیلدیرديلر .

② خواجه افندی حضرتلرینه روانه بیلدیرديلر :

- محمد افندی حضرتلرینه : محمد ناصل ای اداره ایده بیلیریم ؟ اوتی افندم .

- نه بیلدك ؟ - افندم الهام ذاتی ایله اداره بویورورسكز . حالبوكه بویله اولماسی لازم ، بویورورلر .

ملا كذا :

- بر ذاته : - سنه سازه چالمسنی بیلیریمیسك ؟ - اوتی افندم .

- ناصل چالارسك ؟ بیلدیگمك گبی ، بولدیغمك گبی ؟ - بیلدیگم گبی .

- یوقه اولماز ، بنه قوجه سنه دن چالارم ، لكنه بولدیغم گبی چالارم ، بویورورلر .

③ خواجه افندی روانه بیلدیرديلر :

- شیخ بكا بویوردی كه : محمد سنه چوقه رجاله ملاحی اولورسك ، اوكا دیه بنم مسلكمی آرا ، مشربمی آرا .

ملا كذا :

- برگونه حسینه محوی بلك حضوره گیدر ، - بنه اویله شیخ خدمتنه گیدیم ، - بیلیریم شیخ خدمتنه نیچه چوقه گوچیدر ، بویورورلر .

④ خواجه افندی روانه بیلدیرديلر :

- حجازه گیدوب سلامه بر ذاته حضرت عزیزمز سلطانمزه

78

و آفرینده زمانده اوندہ بویولان کیمسه یوقدی ، بویورورلری .

⊥ کزا :

- یوقوشی سوه رم ، اینیشی سوهم ، بویورورلری .

⊥ نورس بک رد ایتیلد :

- برکونه اوزوم آلیورده . اوزوجی دانالری حویلیورلری . بنه اعتراض ایدوب ، قویمیه رسم . — براده دانالری کیمه ویره جك ، بویورمیلر .

⊥ کزا :

- قرآنه اوقورکه ویا صلوات شریفه گیدرکه نفسکز کسیلدیکی زمانده ایچریه یوتقونه قدده صوکره نفس آلیکز .

خواجه افندفر حضرتلری رد ایتیلرلد :

- صاقلر بولدیغی دوغرو دلتمشدر ، بزه کویه دیبنده گیدلر لازمدر .

⊥ کزا :

- محمد افندفر حضرتلرینه مشروطیتی متعاقب بر قاچ کره هوغا ایله صوگیتوبده لگنه ادکده رتوب بعده الرینی آیاقلرینی صویله ایچینده یه آنه زمانده دوریرادقده صوکره آل بونی آل آیاقده ده گیز بریره ادکیویر ، بویورمشلر .

⊥ نورس بک رد ایتیلد :

- هفته یی صیره صیره زیارت ایدیکز . یانده چوجه طوره میکز . کندیسنه حس ایتدیرمه دن اوقویوب آلتنی اوقشایه رق چیقیکز . .

⊥ خواجه افندفر حضرتلری رد ایتیلرلد :

- خاتم ایچون قوجه سنه رد حیله گوسترمدم . الی سنه یه بقا

77

آلمانیا گولدی دره بویوردی .

- حافظ اشرف افندی - دایملی .

- برگونه بنا جی مصطفی افندی ایله برکده حضوره گیردی . حضرت عزیز
بر آز وجودیه داعتنا گوسترمیوردی . مصطفی افندی : - اقدم وجودیه
آز مشغله دار غالبا رد ایدی . حضرت عزیز اوچ دفعه : - مصطفی سن
الله ایشنه قاریشما ، بویوردیلر .

- قوسه آلمالی افندیزاده محمد جانه افندی ، حجازده طاسه آتاکسه : -
طاسکه بایه ایله طاسکه فالدیریم دیدیکی گوروکلی ، بویوردیلر .

- محمد جانه افندی حیچ گوندر وکلدیکی وقت سلطانه سلیم اولمامیسه . محمد جانه افندی
سزی بکلا گوندر دیدیکه کندیلرینی آکلاتسونلر

- عبد الغنی نابلسی حضرتلرینک حضورنده برحافظ ، قرآنه اوقور . گل
او بو طرفه گچرلم - به ره اوقویایم ، بویوردیلر . قرائته باشلدیغم آنده
لولاده طوروب بیوک سلامه باشلدم .

- خواجه افندیزاده حضرتلری - دایملی :

- حضرت عزیزه سلطانه : - یارنیا اخذ سه خدمتی ، کلام قدیمی
بیضا : - اخذ سه خدمتی ، ریه بویوردیلر سه .

- سلیمانیه (مصلی عونی یکلک برادری) - دایملی :

X - واحد الاحد آرزو واراده سنه مخالف حیچ برشی ایسته مم وقبول ایتم

- خواجه افندیزاده حضرتلری :

- حضرت عزیزه : - بیلرده ، گوکلرده ، دنیاده
- حضرتلری ایچون حضرت عزیزه : - برلرده ، گوکلرده ، دنیاده

76

اوزاره کیدن کشفدینی آچیار . کعبهٔ معظمه یی گوروب و شاه الیهك
تصحیح بویورمقاری محلك خلق سنده اولدقجه مشاهده ایدرلر . حضرت :
— جدکزه قاچ فرصه اولدی ، بویورورلر .
① خواجه افندم حضرتلری :
① — عزیز سلطانمز افندمز ، افندی حضرتلرینه ، بر ولی حضرت عیسی قدسه دارکجه
کندسنه مائدهٔ عیسی ایزر . بکاره خلاله محتده ایدی . لکه لبنه مائده یی
سکا سویلیم . یالکز سنك مائده لك چیقمق اولسون ، بویورورلر ،
⊥ کدا :
① — برگونه چشم یه گلدم . اوراده بولونمازه سلام ویردم . جوابی بویسی اعادهٔ
سلام ایتمدی . او آنده جمی اولدیغه : — چشم طاشکنده و علیکم
سلام ی ایشیتمیه ، بویورمیلر
⊥ یوسف چری بك دوایتیله :
① — اولسه اولسه ، اولاجغه ده اولسه .
⊥ کدا :
① — برگونه محبت حقنده قلبده حاصل اولان عقده یی طاشیه رحمه حضوره گیدوگیده :
① — محبت زیاده ، نقصانه قبول ایتمز . الا المودة فی القربی ، بویورمیلر .
① — خواجه افندمز حضرتلرنه حاکم ایکن عزیز مز سلطانمز افندمز حضرتلرینه
خاکپایه یه یوز سورمکه بر آز حدیه تقدیم ایدرلر . محمد افندمز حضرتلرینه
— بوکیم گوندردی ؟ بویورورلر ، اوده : — افندم اخوانندن حاکم احمد
حولاگز ، دیر . — سنه اونده سلام یاز ، دقتایتا اونلر خوسنه

(+) قرار ایده یلر) کنه بنه مراجعت ایدرسه لر ایشک اولمه ، دیر . اوزاقده
مقری زیارته گیده بیه جک ایسه . مشارالیه حضرتلری بوزاته قدر ذات (خالد
بغدادینک خلیفه سنه) گیدیکنی بیلیورمش . افندم اوراده گیرو مم کر ، دیر . سز
گیدیکز ، گیرو سکز . بوزاته سلام سویله یکز ، بیلیورمش .
بوزات گیدیر . حقیقةً بر سانه معارف اولدیغی ذاتک یانه گیرر . سلامی تبلیغ
ایدیر . بر یاپ اختیارز آغلمه جیقاسیورز . لطفاً تشریف بیلیورمیسکز
گیرو دیوزز ، دیرلر . بوزات ده گلوبه قوسه آطه لی افندیزده سویلر . بنه اعاده
گیده لم ، بیلیورمیسکز ، بوزاتده بولنمده گیدرلر . یانلرینه گیرو کلری مطاهر اوزاق
استعمال ایدیر ، اوطه دورلر . بوآز صوکره معزول ذاته بر منظره آچیلیر . باقارکه
قوسه آطه لی افندیزیوکسک برکرسیده اوطه دیورلر . جنوبی ذات پرده یه دوکونیور .
قوسه آطه لی افندیزاللرینی اوزاده دوب اوزاتیر اللرینه طوتمه ایسترلر . اوچونجیسنده
اللرینه طوتوب کنه یرینه یوقاری چیقاریر ، منظره قاپانیر . بوآز اصاگه دوشکده
ضرکه آیریلیرلر .
مشارالیه حضرتلری معزول قائمقامه بوزاتک ارشادی یله امر اولدی . لله الحمد
بوده اولدی ، بیلیورمیسکز .

قوسه آطه لی افندیزحضرتلرینی بوزاته دعوت ایدر . نماز قیلنجه یه قدر
اوصاحب سجاده یی سوره . قوسه آطه لی افندیز قبله یه تمام متوجه
اولمه اوزره سجاده یی بوآز چویرمه سنی امر بیلیورمش . اوزاتیر ، افندیم
قبله یوطوغده در ، دیر . سجاده یی بنه عینی جهته سوره . مشارالیه
تکرار اخطار بیلیورمش . اوزاتیر بنه اصرار ایدیجه تکمیل

74

-

ـ اورنوس زاده سامی بک رواییلر .

ـ خواجه آغالی حضرتلری صاحب ظهور در . ایکی اوچ یوز سنه ده بر ظهور ایدر . خره باسه ولی حضرتلرندن صوکره صاحب ظهور خواجه آغا لیدیر ، بویورولر .

ـ خواجه افندی حضرتلری

ـ افندمز حضرتلرینه حضرت عزیز من سلطانمز افندمز تربیه گلمه قادینلره نه دیه یه سیلمه ؟ اونلرك ایچنده اركلرمه وارمدر . اونده نه قدر بویورورلر .

ـ حضرت عزیز من سلطانمز برگون عموالخلوتی حضرتلرینك حضورلرنده بولونورکن خواجه آغالی افندمز حضرتلرینك صحبتلرنده بحث بویورولمسه . حضرت عزیزمز ده بوسوزلره دیرلر حاصل اولمسه دیه رك دیدیکی اوزره تفکر ده ایکن خواجه آغالی افندمز حضرتلری بویورمشلر . وجود مبارکلرینك صدره عالیلرنده یمه ویشاره تخته رنده بولونمسی ظهور ایدنجه حینك اشاره حضرت عزیز من اوزرنده طوریلمسه . عموالخلوتی حضرتلرینه عرض ایتدکده شاه ایرهگ گوزاری یشار دیه : ـ احمد ! بوحالی نبیه اصل الله آرزو ایدرك ، موفق اولامازلر . جناب حق سطانیه بویورسون . خواجه آغالی افندمز حضرتلرینك عینیتی کمالیله سنوده ظهور ایده جك ، بویورور . (صلی الله علی سیدنا محمد و علی آله و اصحابه و بارك وسلم ، کرة جاه نبی و آله الی یوم القیامه) .

ـ خواجه آغالی حضرتلرینك شامده بولونمقلری میراده حضرت خالد بغدادی نك خلیفه لرندن فندی برزات دارمسه . بوزاتی گوره نه صلاحیت وجودیله ذکر اولنیلگی گورورلرمسه . او اشاده قاعمقا ملتفت مقبول برزات بایله الیم بر وضعیته قالمسه . بویله کندیسنه بوراده بر شیخ رومی وارمدر (خواجه آغالی افندمز

73

مقابله افندمز حضرتلری بیانلرنده :

- انسان کامل صاحبنه بر سوزی وار ، بنده خوشه گیدر ، بویوردرلرکه :

- خوف و رجا قید ندر قورتولمادقجه انسان کامل اولاماز . مثلا بیوک اولیاء الله‌دن اعظم ابتلالره قارشی چیقیر وار ویا هور کندیسنه قطبیت و غوثیت ظهوری آرزوسی گلیرسه فقر تمام صاحبی اولامازکه :

- بوتون عارفلر الله‌دن فنا بولور . الله ده کامله فنا اولور ،

- پرنسی عزیزه بر درویشه گلمشم . بر آز اوطوردقدن گیدرلرکه : افندم درگاه معرفته یاریم اوله‌رق اوزره حضرتلرینه سوء ظن آلتونه یاتمیش بر . بوانسانده حضرت عزیزلر مرید اولنلره بری ایچری گیدر وطوره ایکیده قوجه برکله جالله‌ده بوشه گیدر . افندم رابطه شریفه مسئله‌سنه حقنده سوء ظن کسه‌یاتمیش بر طاقلری ، فقیر ده افندم گیتدیلر ، بر ده طوپ‌یکی آچیار بقارلرکه بیکیاره بر آلتونه کتله‌سی . درویشه : - یا بیکز حضرتلری آلتونی ! بویوردرلر . درویشه باقار : اوتی افندم حضرتلری آلتوندن ، بر ده سنه بقایم ، بویوردرلر ، دیه‌رک الدینی سوره‌رله : - آبو قوم ایسه ، بویوردرلر . بره درویشه باقارکه قوم . اوزیانه : عزیزم ، بزم درویشلرمز نفسلرینی کیبا ایدرلر ، سنده بویله یاپیکز ، بویوردرلر .

- خاص توفیقه افندی عزیزمز مرید اولنلره بونه رابطه جالله‌ده گیدر ایکیده سوتی تکشف اولمسه ، رابطه ده حقیقت ایچمه ، حضوره گیر دیگنده سز رابطه شریفه بر تماشایه فنا ایتدیکز ، بویورمشلر .

72

ـ کیمت ؟ ـ کوچوك حسیه افندینك . ـ بنم ده درویش اول . ـ افندم ، ایکی ذاته درویسه اولونورمی ؟ ـ اولور . سه حیوه قرآنه اوقویه رسك ، اذنی برآز آزالت ، قلبکی دائما حقله بولوندیر . او وقت خوشی قرآنه اولور . ایتك ضیشك قرآنه اولور ، بویورمشلر .

ـ تنزل عینی ترقیدر .

ـ نه طالب دنیایز نه راغب عقبایز هوهو بامن هو لیسه الهادی الاهو

ـ حضرت عزیزمز افندمز مقبوله و نصرت خانمزله بولنده سویدیلرسه . بعضاً مقبوله خانم سه بکا برآیه اوقویه ، بویورورسه ، خانم ده : طالبك مطلوبی در عاشقك سیر ادر هو آیه سنی اوقورلرسه .

ـ خواجه افندمز رحمتیله :

ـ شیخ بکر افندمز حضرتلری حضرت عزیزمز سلطانمزه بویورمشلر : ـ بنی بوت بابه ، طاپه ، یا سن بکا برتکمه آتارسك ، سه قالیرسك . یا سه بکا برتکمه آتارم ، سه قالیرم .

ـ شیخ بکر افندمز تدبیر عزیزمز سلطانمزه دوه معامله سی اکمال اولونوب معامله نك ختامنی عزیزمز کندیلرینه عرصه ایدنجه ، سه رشویله برطولاشیوبه ده گل ، بویورمشلر .

عزیز حضرتلری جامه گیدوب برآز صوگره ختم بولونانه حضرت عزیزك حضورلرینه گیدرکده حضرتك تسلیم رحمتیله بولمشلر . ـ برده باقدم که بنه اولمشم ، او قالمسه ، بویورمشلر .

71

بسنده آیری ده گلمم ، بویرده ورلر .

+ مدرسی بك روایتیله :

- ملائکه نك عمومی وخصوصی انسانك خواصنه خادمدر . ملائکه نك عمومی خواصی ، خاص الخاصلری انسانك خاص الخاصلرینه خادمدر . انسانك خاصلری اولیاء الله و خاص الخاصلری انبیاء الله در . ملائکه نك خاص الخاصلری انبیاء الله در . ملائکه نك خاص الخاصلری اسرافیل ، عزرائیل ، جبرائیل ، میکائیل علیهم السلامدر .

- فقیره باقارمه : - ای برادیسه یاپارسك بر وجود گیره ، سنك خادمك اولور . خاباراسیه یاپارسك اوده بر وجود گیره ، زبانك اولور . الله سنك ایچون آخرتده دوه یه کوموریاقماز .

خواجه افندی حضرتلری :

- افندی حضرتلری بویوردقلری کی وحدت حقیقیه اولماز ده اول عزیز سلطانمز حضرتلری درت دفعه کندیلرینی نور احمدیلریله بکا گوسترمشدر .

+ سنوزده افندی روایتیله :

- زلفی اسماعیل پاشانك حرمی کوچوك حسیه افندی حضرتلرینك درویش ایسه ، بر گونه حضرت عزیزك درویشلرندن بعضی خانملر بوخانه : گل توره یه گیده لم ، بزم شیخمزی ده گورمیشلر دیمشلر .

خانملر بو مبارکه حضرت عزیزی ئوپمشلر . بوخانم طورمسه ، حضرت : - سن ده گل ! خانم ، بویورده دعوت ایتمشلر و سن درویشمیسك ؟ یوه صورمشلر . اوت افندم .

70

آگلاشیلمان . قادر ، آگلاشیلنجه ده قدر مسئوله قالمان .
- یگانه مقبوله خانمه قیزی نصرتی خانم برکده حضوره گیدرلر .
گیدرکه ده ایکی طرفده نه ئودده نه گوتورولر . حضوره یاقیلر .
اوقاضی بکا خبر گوندردی . افندم سزه اختیار ویرلدی ، بریکزه
برو کیل مقیمه ایدیکز . ایتمزسه گز بز مقیمه ایده جکز ! — دیو شوندم
اوندن مقیمه ایتدکاری بنم ایشمه گلمز . بهر کسنه یه وکیل مقیمه ایتدم .
الوکیل قالسین . وکیل اصلاً عینی در . فقط کلیبولی یه لمز ، بولیورلر بنم
مقبوله خانم - افندم سکا گیره وکیل اولماز ، دیمه . صوکره حضرت
عزیز ، نصرت خانم : — گیت توره ده بنم وکیلم وارده ، چاغیر !
یکسه وکیل افندی ری صا ! بولیورمشلر .
نصرت خانم توره یه گیدوب محمد افندیوه : افندم چاغریورده ، دیه ،
— نیچون افندم گیدیور ؟ بولیورور . نصرت خانم : — افندم ایشه
مشارالیه ده صاله قوشار ، حضوره گیدر . آل بونلری اوه گوتور ،
بولیورور . مشارالیه ده صوده نکلرک بونی آلسه ، دیگرینی ده دیگرآلسه
آلیر .
بو حیراده حضرت عزیزمز سلطانمز ، مبارک الرینک آیاقلرینی یره توجیه
بویورارده صاغه صوله میل ایدرلر مشارالیه نظر بویورنجه محمد افندیوه
نشه آلدرلر ایکی طرفه رقص ایدرلر ای مدت مجلسی بوشه ایدر مجلسه
یکزده دنشه اولور .
— وکیل ، وکیل ! بنی سنه میدانه چیقاردک . رنیاوه دآخنده

- بنکا بویورمدی که : حیاگی اول ! فیبلیانلاد اولورسه فیبلیانلی .
- بنکا فادرشه سویدلی سنف
- بنکا فادرشه سویدلی سنف ایدیلیسک ؟
- حالک ؟ اولورسی ؟
- کزا :
- سنجوپ با اوندن - با اولدرم - یا سیاحت ایدرم ، کزیرم ، قاچارم .
- بولدم ، ایکی سنه ظرفنده حدالیسه سیاحت ایدیلیر . بیلورسکز
- طاقدم ، توپ گیدیه له ایله - دلیله الله ، ایسپانیا :
- کوناصیل ، سلیمانیه یه اخذ ایدلدی ، یا به جبل الثلج ، ایسپانیا :
- فرانسا خلقیله سلطان حمزه اولدقدن صکره ، بولغاریستان حقیقتن طوغریسی
- محمد افندی ، تاصیل اجنبی ، بولغاریستان عادتلرینی بیلیر .
- دکر که تقدیم و تاخیر حضرتری ، تاصیل تاصیل ، بولغاریستان
- فرانسه خواجه افندی حضرتری ، تاصیل تاصیل ، بولغاریستان
- کاملا قبول ایدیلیر ، تاصیل تاصیل ، بولغاریستان
- کرکیه دوستلرینی ، تاصیل تاصیل ، بولغاریستان

68

- صفات ، خصالت ، جلال جمال ایکیسنی بر تشبیه : کمال .
- اشراف افندی برادرمز روایتیدیلر :
- اوچ گیرسنک خلوت ، بیقارسه جلوت
- اشراف افندی برادرمز روایتیدیلر :
- خاشه نور ، طوپراغی نور . کامل اولمز ، قایده قابه ش شیر .
- صحابی تدقیقه افندمز حضرتلری برگونه اخوانی ایله برکده 6 غدخانه ده تفرّجه چیقارلر . بیمه ـ اولدگونه قالیرلر . اوزمانه قدر یاغده تکرسنده کنداسنی جانلرندن بر ذات دوشمه . اوراده شیخ چیقار ، دیلیورمه . دیلر ذوقنده صای هویچیلر دیمه .

برگونه حضرت آبدستی آلوب اوجاقنک بولوندیغی طرفه طوغری گیدرکن اونک قولاغنه بر شیلر سویلر . اوجاق همان حضرتک آیاقلرینه قپانیر :

- والله بورم ، بالله بورم ، بونده باشقه بیوقدر ، دیه رك بیعت ایدر . دورمه همترلک ایدرك حضرت قبول اولور .

حضرت قدس سره خرقه لبسه سنه اوّل شیخم عالم جمالله تشریف بولوردکه سنده قولاغنه کیم بوقادیه کی سوزی سویلدی ؟ سنده سلوکنک اونک الله بیتر ، بولورسک . خرقه لبسه سنه دک بوقا منتظرم ، دیر .

نورسی بك روایتیله :

- سوتلیجه کنه آغزیکزده ایپجه طولاشدیرك . لهاب ایله حاریشسون .

خواجه افندمز حضرتلری :

- ذات گورسنه بیلنمز ، صفات بیلنیر گوره گوره .

67

+ خلیفه گبی قلبمه دولیرانی بولا بدم . نفسی شکا دیبورم ، بلیورام
دیلرینی چیقارمشد . اسمائیل حق حضرتلری ادیمشد ، گومیشد .

+ یوسف بحری بك رد ایتدیلر :

⊗ بالقانه هر بنده بنی تعییه ایدیلر ، حضوره گیتدم . — افندم حربه
گیدیورم ، دیدم . — بو ، اولیه دیه ، حربه گیدیورم دیمز ،
حرب برادر عظیمدر . بلا طلب تعییه ایدیلیرسم نفیه ایدرلر ، دیو
+ سزدا :

⊗ — بن جالاوشنده قسطارجی صیرفی بولونا ده گلدم . جالاوشلا
تلفیقیم تجارة ولا بیع ، آیی ایلم تعرفیم اولمادیغی ، ارگدن
اولدیغی گبی خاطرنده ده اولور .

+ نصرت خانم رد ایتدیلر :

⊗ — افندی حضرتلری بویورورلرکه بو عالمده گیدرکه انسانی یاقوب توری
قوروروبرلر ، یاخود لیمونه گبی صیقارلر .

+ خواجه افندی حضرتلری بالذات :

⊗ — حقیقت صوفی انسانه کامله برسجده ده عبادتدر . اوسجده روحانی
روح العظیم انتباهنده عبادتدر . راستی برکیم ... ، ده روحانی
بلاسنی بوراده اظهار ده عبادتدر

⊗ نصرت خانم رد ایتدیلر :

× — بونلری اوگرنمه ده دگره گیدرسه گز بوفولورسگز .

+ خواجه افندی رد ایتدیلر :

66

× بدایه‌ی کل بویورورلر . آتی آی صوکره ده ایشی اکمال ایدر مامور اُ
صلکله گوندریلر . حمالک اسمی شیرولی حمامدایسه .

+ سؤال :

⊗ جرو آغالی حسن افندی ، حضرتی نورالعربک مخدومی حاجی شریف
افندیه کریم افندی دگ صنه ایکیه انکشاف حاصل اولسه . بعضی
اونیفورمنی حال گورمشلر .

شریف افندی : — فالوه حسن ، بو دها بودگا هم گیرمک اولماز ،
دیمشلر ، حضرتی عزیزه گلمشلر .

+ خواجه افندی حضرتلری :

⊗ — علم عرفانه دیکدر . عرفانه حقی بیلمکدر .

× اگر حقی بیلمز ، ها برقوده انکدر .

⊗ خواجه افندی حضرتلری ، بالذات :

⊗ — اللهک اویله قولاری وارکه اللهک اوزرینه یمین ایدرسه برّ ایدر حال
اللهک اوندن یمینی اجرا بویورور .

⊗ + خواجه افندی حضرتلری رد ایدیلر :

⊗ — توحید لاستیک گبی در . اوزاتیرسن گاه‌گاه ایچریسنه آلیر . دها ایدرسن
بو حیوانه‌سی آلمان

⊗ خواجه افندی حضرتلری :

× — اسماعیل حقی حضرتلرینک شیخی آق پازاری حلتلری زمانده اسماعیل
حقی حضرتلرینی یانلرنه چاغیرارمه : قابلمی یرقلارم ، سنده

ـ بگوه فیروز آغالی حسن افندی دیگر ایکی اخوانم حضورده ایکیه
ـ نایی آچیلیر ، ایچری بر حمال گیروب باسه قوه رله بوراده بیلیر!
ـ بر ، حضرت ده : باشی یوقه ، قیچی بوراده ده ، بولورلر .
ـ نه ایتیرسنك ؟ ـ افندم عوگیتادم کمی نره یه قویدیم .
ـ دانه اوزیه حسن افندیه : حسن بولی آده گوتوردور . حسن
ـ افندی قیچی یی کندی گوتورمك ایسته ، حمال ویرمز .
ـ اوه کلوب ده قیچی یی اینه بر بچ حسن افندی کمی آرقه لغی قاپوب ،
ـ بیم ده ضدتم اولسون دیه قیچی یی آرقه سنده طاشیر .
ـ اونوشده حمال : ـ بو ذات سرخوش نه گزر ؟ حسن افندی ده
ـ بیم افندم ، صغیر اولوب ، متعلم اولورمش ، دیر . هجابه ده گلسم
ـ فیرلایه رمی ؟ دیر . اولمز دیر .
ـ حمال تورپه گلنجه : ـ بیه بر آبدستی آلایم دیر ، حسن افندی حضرتلری
ـ ـ حسن ، حمالده خوشسلوندگی ، آیار تالمی ؟ بولورلر .
ـ حمال گلوب ده عبارت دلریی اویونجه الله طوتوب حضورلرنده اوتورلر .
ـ بیه نه دیرسم سیده ده اذی سویلم ، بولورلر . ـ گلگه ،
ـ بولورلر . حمال ده نصه . ـ جلس ، جلسه ، ـ فتح ، فتحه
ـ ر دقیه صوکره بر نظر بولورلر .
ـ حمال : ـ الله ، ایوب مغشی علیه اولور . بو آنده صوکره حمال
ـ شوه گلنجه : ـ بیه سنی سوردم ، سیده ده بنی سوردکی ، بولورلر .
ـ حمال ده : سوردم افندم ، دیر . ـ سیده آه ، ضیا

64

- بر قوغما صویا کلار . بنم جنابتگاهی یدی دریا یا کلاسان ، بویورورلر .
- خواجه افندی حضرتلری بالذات :
- سعد ویرولد بر بیدلک . ویرمه سون بر بیدلک .
- خواجه افندی حضرتلری رد ایتدیلر
- بر گونه ادعا اولنه ایله شیخ الاسلام حضورنده ایکیسه امر الله افندی یه : - اوبنم خواجم . دیگری : - بو بنم خقیرم ، بویورولد . بونه عجبا بقا بویورلمقدر یه مضطرب ایکیسه : - بو ده بنم قطعیدر ، بویورولد قاریشه یلان محکومه اولماز .

دکتا :

افندی حضرتلری بویورورلر که : - وصلت حقیقیه اولمدیکه اول عزیزم سلطانم درت دفعه کندیلرینی انوار احمدیه یه بقا کوستردیلر .

- اشرف افندی رد ایتدیلر :

- بهاء جی مصطفی افندی بر گونه حضورده ایکیسه حضرت عزیزمز : افندم وجودجه بر آز خوشسکز غالبا ؟ دیمیه . حضرت عزیز بوده : - مصطفی سعد الله ایشه قاریشما ، بویورورلر .

دکتا :

- بر گونه فیروز آغالی حسن افندی ایله حضورده ایکیسه حضرت عزیز : - حسن افندی نه سسته اوطوره یورسکز ، جامع یاقیشیر ؟ بویورورلر ، حسن افندی : - افندم حریر جامع دگلمی ؟ دیدی . حضرت بنده یه باقاره ق : - هوجقلر لافنی اوکرن مدی ، بویورلدی

دکتا :

63

- برگونه محمد افندی یه : — بطا صاریسه ایدك ، دها ایی اولوردی . آما
- خلیله صاریلدی ، بنده خلیله ، خلیلده سقط ، بویوردشد .
- دکه : —
- عزیز سلطانه ، افندی حضرتلرینه بطا قاووشه یکله شکر ایدویسك ؟ بویوردیلر .
- ایدرم افندم . — بطا قاووشه یدك سنك حالك نه اولوردی ؟
- ندیسه بك افندی :
- حضرت علی علیه السلام افندمز حضرت رسول صلی الله علیه وسلم افندمزه :
- یارسول الله سنك خیالمه ایسته میورم . آما ازاله اوقوندیغی زمان اجم صیدلیور ،
- بویوردی . حضرت رسول صلی الله علیه وسلم افندمز ده : — عاقبتده خیر اولیغنه
- اشارتدر ، بویوردیلر .
- گوزیه مؤذنی افندی رواییله :
- قرشه ادخنه بوقلاچ گوندی صوکره حضورده گتیه یکمز ده : — آنا گوزیکی
- بشیکنه صالدیمی ؟ بویوردیلر .
- لقرتخانم رواییله :
- افندی حضرتلری بر گون حضرت عزیز مز سلطانمزه افندمز ده : افندم سزله
- قارشو گلنده بوقدر زوات گلیر . اوندن نه اخلاقده ، نه حالده اولدیغنی
- سؤال آگلاشلدی ؟ گولمسه ده : — اونلر کندیلرینی سکا آگلاتیرلر ، بویوردیلر .
- خواجه افندی حضرتلری :
- برگون جنب اولدیغم حضور حضرت عزیزه گیدیم اخوانده بری اردنی
- افطار ایتدره ایکیمه حضرت عزیزمز : — اوغلم ، سنك جنابتلگنی

62

ایتدیم . بیمده آیاقدنی دمور لرکن دوه ، گیتمه ، بویور دیدی .

+ خواجه افندنز حضرتلری :

- حضرت عزیزنز افندنز صوایچرکمه صوده کی تجلّی حقیقیه اشارتاً سکا چوقه شکر ، بویورویورلردی .

+ کذا :

- بوگونه افندی حضرتلری حضور حضرت عزیزده جنبشله شیرکه جیکلی سلطانه ایچری گیرمه ، — آ ، آیول ، نه اولیورسکز ؟ دیمه ، حضرت عزیزنز ده : — صابرد کیل ایلیگور وسکور که دنیا د آخرتی اولتورز ، بویورمشلر

+ کذا :

- بیکیم بکا بویورمیدکه : — اصمه ! سنه حضور ده سلک ، دیه اوطوره ،

+ نصرت خانم روایتیله :

حضرت خدیجه رضی الله عنها والده مزل وفاتی صیرا سنده حضرت رسول الله افندنز : یا خدیجه ! او تاغدن اولاده حضرت مریم بنده سلام سویله ،

K + خواجه افندنز حضرتلری :

- والده عالیلری حسنه افندی حضرتلرینه : — حسنه ! کلمه ، بویورمیورلردی .

- بوگونه ، موشد دیکدم ، موشد معاونیم ، بویورورلر .

+ کذا :

X — والده ی حسنه افندی حضرتلری جمعیته نائل اولمشلر ، تنزل ایتمشلر .

+ کذا :

61

- آیلی مبارک یا، مقابلہ آیلی خاشدینک آدینی طوتاره برطظم توقفده صورکن
- ها اولاله بویوک ذات حسد، بیوروزل .
- نوبس بک رداتیبله :
- آکر شک سرکده عشرتایتک یوقسه کیمسنه یانکده عشرت ایده فیریوزلر
- نوبس بک رداتیبله :
- یاپه بیلکز قباحتی کیمسه یه سویله مه یه‌جک . دیو گیدر، مسئول اولورسکز .
- کذا :
- بن کنجلکمده متعصبدم . لاله اوتویاندره اعتراض ایدردم . شیخم بوگونه
- بیوردی که : — احمد، برانگلیز، برفرانسز، بر روس گلدیلر. حاتمی
- شریف یا کندی لسانندن اوتوروب لاله مسلمانه اولاجقلرینی
- بوره طوردم قالدم .
- کذا :
- وظیفه کز باشنده بنده سلام گیتدوقده برش تکلیف ایدرلر
- یاپابیلکز .
- میرآلای حاکم بک رداتیبله :
- حضرت عزیزی ایلک زیارتمده بوقدرلک حال نه اولاجق ؟ دیه صوردم .
- گاه ورلر گیدر، گاه چیقار . الله دینی حفظ ایده، بیوروردیلر .
- کذا :
- اوچونجی دفعه زیارتلرینه گیتدیگمده قلبمده، برمرشد کامل ایستیوردم، بنی قبول
- ایتمیوردی . — سنده مرشد ایستیورسک، بنده سنی قبول

رَبَّنَا لَا تُزِغْ قُلُوبَنَا بَعْدَ إِذْ هَدَيْتَنَا وَهَبْ لَنَا مِنْ 60
لَدُنْكَ رَحْمَةً إِنَّكَ أَنْتَ الْوَهَّابُ

حیاله ، حامیانا ، سنی ایشیتگین زمانده ، ربنا لاتزغ قلوبنا بعد اذ هدیتنا وهب لنا من لدنك رحمة انك انت الوهاب اوقیور

+ کذا :

حاد شگیزه یرلنام گله یگی زمانده یورینی گوره دگیشدرن . حقی خاطر لاتوبه ذکر ایتدیرمیوب اومومنده

+ خواجه احمد حضرتری :

بعد سلی اسماعیل حقی حضرتری الله ایله جوهه اوغراشدی . نهایت ، قل کل من عند الله دیدی ، ایشك ایچنده چیقدی بولیور ایدی .

+ کذا :

ابراهیم علیه السلام ایله تعریف اولنموده اوزمه زمانده یشایه جغنی تبشیر بولوردی .

+ کذا :

برگون ترياك ایله محمد احمد حضرتری حضوره بولونوركه افندی حضرتلری حضرت عزیزك صحبتنده جذبه نمشلر . ترياك برآیلق زحمه افندی حضرتلرینك نورانیتی مقتضاسنه باقمسه ، حضرت عزیز : ـ یا قوب دوره سك . اوندن دولایسیله نبوتك ظهوری ایله جلك ، وجود مقامه اولاجه ، اونی کیمسه آغلایه جغه بیلیورمیدك ؟

+ کذا :

افندی حضرتلرینك کویلرینك جوارنده بالیجه سلطانه نامنده بر ذات یاتارمسه . بر هربه وقوعنده آلی چلبی اولاد ، ته گوریلیرمسه وترتیب سنده بولونماه ایدیلر آخشامدن دولدوردولور ، صباحلیه یوسه بولونورمسه .

حضرت عزیزه عرضه ایتمسه ، ـ طوه بقالم اولاده ، بویورمشلر .

ا... بگفتم چاد ستونا صلی اولدی؟ دیم صوبه. چاد سه ده الحمدلله
ایشدی دیر. بکلم، اونك صوتی قرحه گوندی. قرحه گمونه صوکن اولور
دیر. بکلم ایچ گوندگچه دده کنه سیه تولدی، گیندی.
+ نوسه بك دواتیلم:
- بایلیقله قباحتی گیمسه، سویلم دیه بیلیرم. حکم گیمز. چونکه شاهد
اولیور، بیور دیلر.
+ خواجه افندم حضرتلری، امام ضیا افندیدن،
- بگونه حضور ده ایدم. ساعتك وارمی؟ بویور دیلر، بله ده وار
افندم، دیدم. - ایشلیورمی؟ بویور دیلر. اوت افندم، دیدم ایشلیور
بویله بر کچه لی گوندز. ساعتی ایشلمیورسه، ساعتمی ایشلمیورم.
- آیاقلری اوصورمز آلدی، گیتدی، بویور دیلر
+ خواجه افندی حضرتلری:
- افندی حضرتلری بویور دیلرکه: - توکّل بابنده (ده دیمازلر) پرده
پرده صاورلر.
خواجه افندی حضرتلری بالذات:
ندلر جنولی خرسیزده اعلاده. اصل بختیارلغه اوده،
حضرتلری بگونه یقاجغم گیمز که بردده بره جده، لعنت بزم اخواله
... او بختیارلغی ظهوره گوردرلر، بویور دیلر
کوزیه مؤذنی دواتیلم:

بلقوزلی — Bekozlu

58

— شمس الدینی گوندر مزدرم آما محمد علیه الصلاة والسلام ایستدی، گوندردی،
+ تونالی حسین افندی مرحوم روایتیله :
— ناصر الدینه شاه ایمانی قورتاره گیتمشدر. چونکه شمس الدینی
جوجه دوی، بزی سوه ندی سوه ده ایمانی قورتاره ده آخره گیتمز،
بویور دیلر. اونیاده تونالی حسین افندی : — افندم یاسنی سوه ده؟
دینجه یوزلرینه الدیله برای التفات اوراره : — صوصن اوراری لاف بویور،
بویور دیلر.
+ بکقوزلی عملی بك روایتیله :
عموجم میرآلای حسین بگی معتبره کلی قاتمقام صالح بك قزدرنالی ایدی،
عموجم ده تأثر نده خلجه اوغرادی. حضرت عزیزمزه تشریفلرینی رجا
ایده رك خیرخواهانه گیتدرم. اوده دیگر براوطه ده حسن بگلك قیزی
صولك نفسنده یاتیوردی.
حسین بگلك اوطه سنه گیروب وسجده یه قیامزده بر آز طوره دقدمه صوکره
— خسته یی یوقاری یه قالدیرك، بویورادم دیگر خسته نك اوطه سنه تشریف
بویورویلد (حالبوکه بزکندیلرینه اوندن چوق بحث ایتمشدك)
دیه جغزه : — بکا بلکه یاجقسیك؟ — اوت افندم — کندی الله ایله
گیتره جکسیك؟ — اوت افندم. — به بوره ك ده ایستلم : — یکی افندم.
افندی حضرتلری تشریف بویوردیلر. خوشوشه ده بولونانلر بر چیز چوچق وفات
ایتدی. بزم چیرجغز تورتولدی
قزدرنالی ایدیه صالح بك چوندن اوکلنده گچکه اوراده بولونانلر

محمد افندی بویورديلر . برگون حضورلرنده ایکیسی گوگلده اخذ فقیر ده
کشف و کرامت اولسی کبی گوگلده گیلیردی . — اولاده کشف مشف ؟
یاپاجقسک ، سیمه بکا باقه ، بنه سکا باقایم ، بوشکا تیشمزمی ؟
بویورديلر .

ملا ... لوزسن بك رواتیبله :

برگون حضورلرنده برحاجی افندیلر ، علی ، عاصم ، برابر بولونویوردلر .
حضرت عزیز صحبتلرینی بویورمیورلردی . چوجقلر گلدی . ایلری یه طوغرو گیدیورلر
بركسك سسله خرافه اوقومغه باشلادی . حضرت صحبتی کسدیلر . چوجقلرا
بیلدی ، گیرگیه : — کل شوراسی اوطه روب بقا آلهی اوقو بویوردیلر .
چوجقلر آلهی یی اوقومغه باشلادیلر ،

حضرت جذبه لرینی آز و چوق بیلنلرینی چوجقلر اوبیوردلر . بر گون توقاتلی
آتارکی التفات بویورارك : حی دی گیتمه ، بویوردیلر .

ملا فواد افندی رواتیبله :

محمد افندی حضرتلری بویوردیلر : — برگون حضورلرنده بولونویوردم ، بر
چوجق قرائته اوقویورلردی . دیگر بریسی گلدی ، جانفشانه قایوسنی آچیجه براقوردی
توربه یی گیدردی ، بعد الزیاره یه قایوی آچیجه براقوب گیتدی .
چوجق قالقوب او آرمانی حرکتنه تعجبله کبی یاپارك قایوی قاپادی .
حضرت عزیز : — شو آرمانی استعدادسز لغه وشو چوجقلك استعدادینه
باقه ، بویوردیلر .

ملا ... لوزسن بك رواتیبله !

56

(1) اینجنه . آدجیلقله اوجاله قوشده بیله دوخونما ، بویورمشلر

(2) + نورس بك روایتیله :

(3) — لژوم حاصل اولیوب ده هرمکولی آیریلیرسه گز دیگر بر اده واریجیه قدر ،
اده حد تعدد صوکره سزده کی راحتی بولامازسز آنلق قدر ملاحت
ایتدیرجك درجه ده یاردیم ایتکلم مجبور شدر .

(4) + اخوانده استرق اخندی روایتیله :

(5) + بندلر ، خلقه نه قاریشیرلر . خلقدندرلر بقا نه گلیرلر ؟

X — گوتوردرلر گتیررلر ، گوتوردرلر ، گتیررلر . گوتوردرلر ، گتیرمزلر .

(6) + خواجه افندمز روایتیله :

(7) — سن صالح بابامی دوگدی ، سنی صالح بابامی دوگدی .

(8) + خواجه افندمز روایتیله :

X — بو نشئه محمدیه بر زمانلر عربستانده چالقاندی . نهایتی مجذوبلغه منجر
اولدی . ایرانه انتقال ایتدی . اوراده ده الحاده منجر اولدی .
تورکستانه انتقال ایتدی . اوراده ده مقبضده منجر اولدی . حتی یه عربستانه
انتقال ایده جکدر .

(9) — بنم سکوتمدن آکلامیانه کلا محمدیه بر شی آکلاماز .

+ کذا .

(10) — اولسه اولسه ، اولجه ده اولشدر . اولاجه برشی یوقدر ،
بویله ورلرای .

(11) + خواجه افندمز حضرتلری :

- ایکی لقمه کیبوردی . ایکی وجود برادرلری . تارقه بورادہ حضرتلرینک اولماز .
- شیدی اسکله یه اینوب نره یه واپور گیدیورسه بینوب گیده جکسه ، بویورسون .
- شمدایه ده بویوله اگر رل مصره حرکت ایدنه واپوره بینوب مصره گیتمشلر .
- مودی بیمارلری علی افندی حضرتلرینک تشریف بقا بویورمقلری گوره استانبوله
- کلدیلر نمازینه یتشمشلر . جنابلرینه سترلرینده پیه فیقری ده میتفیشه
- بویورارله حضورلرینه لایقیله بنده لری زمره سنه ادخال بویورملرینی حضرت فخر عالم
- و حضرت وصی اکرم و جمله اهل بیت و انبیا و برایه عظامنک حضراتی مرتضی
- نظر ایلسون

- کدا :

- بوکونه بایرام زیارتنه گیتدیلر . بایرام ساعتی قدر صحبت بویوردیلر . صوکره
- فالقدیلر مهارت یارمصلریله اونیارکبی نشه لندیلر . بو نشه لنیمی کوبمالم ده
- نشه لنسونلر ، بویوردیلر .

- کدا :

- کدا محمد افندی بویوردیلرکه کوبکلری لحویلادقلری زمانلرده عرض ایتدم .
- اولاده ، الله یردہ طاشلری آلیه ، اسانلرل اوزرینه یاقیورلر ، الله
- اسانلره گله جک بلالری بوندره یوکلتدی ، صوص ، بویوردیلر .

- کدا :

- عثمان افندی (مرحوم ادرنه نجانلی توفیقیه نکاح آردقداشی) مدرسه ده اوقدیغی زمانلرده
- هرسنه زیارتنه گیدردی . کندیسنه : — سنه مدرسه ده اوقویورسک ، تحصیلکی
- بیله ، بویله اویله گل ، یاکلوسکا بو درسی ویرویم بکیسین

52

تمنیا نده بولوندقدری زمان بویورمشلر).

+ خواجه افندی حضرتلری :

– محمد افندی حضرتلری بر گونه بویور دیدکلر : – حضوره ده ایدم . دیکر بر زات ده واردی . حضرت عزیز اوزاقدن باقارمه دقیقی گوسترمه دن بهه دنیایه بونمق اولورکنه ویرمم . ویرمم یا ، بقا کیم قاریشیر ؟ بویور دیلر . بهه ده کیمسه قاریشامازمه دیدم .

+ افندی حضرتلری :

– وکیل ، وکیل بر دنیاده ، آخرتده سنده آیری ده گلم . بنی میدانه سن چیقارمه بویور دیلر .

+ خواجه افندی حضرتلری :

– عبدالحلوتی حضرتلری بوگونه : – احمد ! سهه چوجه رجالم ملاقی اولورسک ، اوندن ده بنم مسلاکمی آل ، مشربمی آرامه ، بویور دیلر .

+ کذا :

– الله بنمله کدیلر اونیارکی اونیار ، بویور دیلر .

+ کذا :

– اسماء آلهیه زات آلهیه نک لباسیدر . هر آندن لباس ایله ظهور ایدر ، اوندن حکمی بتجلی دیکر بر اسمله تلبس ایدر .

+ کذا :

– افندی حضرتلری بویور دیلر بوگونه حضوره ده ایدم . حضرت عزیز سوزیله بویور دیلر :

– الله بو زیاده اسمایله تجلی بویورور . هانکی اسمایله ظهور ایدرسه

51

یوقدہ دار دہ ، یوقدہ والدہ ، یوقدہ خانم دہ ، اویلدہ آغلار یہ!

+ خواجہ افندی حضرتلری :

- بو گونہ تجوید افندی حضرتلری : - بہ اللہم ، بہ اللہم ، بہ اللہم ، بہ اللہم ، یوارحمہ ، محمدی افندیم : - بہ اللہم ، بیکلہ انسانہ اللہ اولدی ! یورسنہ .

+ شاہ افندی حضرتلری :

- بیرہ گوردم ، دار لقدہ یوقلغہ دوشمہ اولانلرہ بر یسہ معاونت ایلہ ! ایستہ سہ گز قوتی یومہ معاونتہ بولونگز .

+ کدا :

- بو گونہ تجوید افندی یہ راست گلدم * افندی حضرتلری حرب اولوجقمی دیدی .

- ہلہ ایتیورم ، حرب اولیہ جہ سہ رہ دعالرینی دیدی ، بہ رہ بر اوزمحمدی یہ وصلی اللہ علیہ وسلم ، تابعز ، حرب وصلحدہ حکمیسی سلطنتی محمدیہ نک ظہوری موجبہ ایسہ اوکا تابعز دیدم .

+ کدا :

- افندی حضرتلری بویورمشلر دیمکہ : بو گونہ حضرتلر عزیز ، عبدالحمید مرحومہ بہ اہ باداسہ یا داسہ بیورمیور دیمکدر .

+ محمد افندی حضرتلری خواجہ افندیزادہ بیورمشلر :

- عبدالحمید امامیہ مرتبہ سنہ چیقمشدر .

- حضرت عزیز بر گونہ بویورمیور دیمکہ : اللہ تعالی تکرار ایتمز ، اوگہدی .

- محمد افندی حضرتلری قبلاً عبدالحمید لہ تکرار سلطنت گلمسی ایچون

48

- قیزارتوب یرلرکه دردنجی گوتله اقدم تشریف بقا بویورولرسه یرینه کیم گلیر دیه بر خاطره گلیر . حضرت سقا بودفعه‌لی کیم خبر دیرسه اوکا یاپیشه ، بویورمه .
- آیاره سنه لرگچر . صاحبی حضرتلری اخوانه ایله جلیلیجه ارسال بویورمه بر تنزه بویوراره بعدالطعام ذکر ایدرک ختامنده اوجواره بولونانلره مذکور بکتاشی فقیرینی یانلرینه چاغیراره خراب کناره خلانه زمانده بیدیگکز بالمعده یاتکزده بولونانلره فقیر ده کلمی ایدی ؟ دیه قولاغنه سویلیه‌جه درحال آیاقلرینه خیانت بنده اولمشلر .

خواجه افندی حضرتلری :

- صورتله انسانلر آناسنی خوشنود ایدر ، بویورمه‌لردی .

+ کذا :

- دیکر صحابهٔ کرام تعلیم وتربیه ایله حضرته رسول افندیزی آکلادیلر . حضرت علی آیینه یه باقدی ، کندینی کوردی ، بویورمیدیلر . بر عدد ده رسول الله افندیزه بویورمیدیلرکی : — بر حضرت علی ایله بر وجود دده . بو حاله کلدی ، باشه آیرلدی .

+ کذا :

- خواجه حسنی افندی حضرتلری کیدیکنده عزیزی افندیزه آرلی نه ؟ بویورمه‌لر ، خواجه حسنی افندی ده صاقلی آرلی صورمیورمیدی ؟ دیه ، — سنه طاغی آرلی وار بویورمه‌لر . معنی الیه ده بر آنلامک بر بابامک قویدیغی آد وار ، بر ده حقیقتا آدیم وار ، دیمیه : — ادیله ایسه‌ر انه من سلیمانه

افندی حضرتلری بویورديلركه : برگون حضرت عزرائيل (ع) حضورينه واردقده
ايله اولدقده ، ناصل ايي اولدوه ناصلي ايي اولدوه ايديورسن ؟ بنده
اولدن اقدم . — مسئولمي ؟ — خير افندم . مسئول اولمايغمي
اولدن اقدم ؟ اقدم الرمام ذاتي ايله حركت ايديورسكز . — صا
ذاته آملادق ؟ ذاتيده خواجه اولماز ، بويورديلر
الام ذاتيده خواجه افندمز حضرتلري رد ايتديلر :
خواجه افندمز حضرتلري بويورديلركه : برگونه حضوره گيدرم ، باقدم افندمز
افندي حضرتلري بويورديلركه . ايچيمده خرياد ايتدم ، آماده افندم .
حضرتلري گيمك آرزو بويورديلر . ايچيمده خرياد ايتدم ، آماده افندم .
آماده افندم . اوزمانده : اولاده ، تجلي كماله ديم . مقام منتهيدير
بوآقشام باقدم . حاجي احمد ايكيله شمسه . برمني يوكلك اوگنده گورنم
اوزنه بيكا گيمك لازم گلدي . الحمدلله . محجوب ده گلسك . محتاج
ده گلسك . خواجه لرله بيمه ، نه الحمدلله ديورسك ؟ بويورديلر .
حضرت عزرائيل عالم جمله انتقالدن بيك اول شدتلي زمانلرده برقاچ دفعه
نفسي ايچون آلاجغم . خيشاري ويرمه جكم ، بويورمشلر .
خواجه افندمز حضرتلري رد ايتديلر :
عزرائيل افندمز بويورديلر . برگونه حضوره احوالله برگده بولونيورلر ،
احوالله برينه : — سه بنم خواجه مسك . برينه ده : — سه بنم فقيرمسك .
ديگر حضوره ده : — بو بنم حظيره مدر ، بويورديلر . اوزمانده همانده قالقوب
گيتديلر .

— گيتمك شيخ ندمه بويسي ورديكمويله بابه خواجه كتابنده بالكه اوتوب

ایستیضاح = birgeyin izahıni istemek

46

- بو گونه اصحابه بریه : یا رسول الله بو فلانه ذاتک یاننه یاپیشیور، یومیه بکا بو غروسه دیریور، تیشیور دیرلر. حضرت رسول افندمز: - درت غروشک چیقیسه، بویوردرلر.

برمدت دوام ایتکدنصوکره گلوب : یا رسول الله یه تیشیور دیرلر. حضرت رسول افندمز : - اوچ غروشک چیقیسه بویوردرلر. بو سفر یاپارا آرتمقه باشلادی. یعنی استیضاحده حضرت رسول افندمز : - یارایه گوره ایسه گوره سیوردک، خضدسی هلال اولیوردی، بویوردرلر.

+ خواجه افندمز حضرتلری سوایلدیلر :

- محمد افندمز حضرتلری : - افندم، صاوده یگه مراجعت ایله بو ایسه ایستدک آردوسندیم، دیه استیضاحده بولونورلر. حضرت غزیزمز قدس سره :- مراجعت ایت، بویوردرلر.

X گوزینیم جگله امیه ایسه ده مراجعت ایت، بویوردیلر. بو ده بر جدال

+ یخیب بک سوایلدیلر : - بر قاچ دفعه حضوریمزه گیر دیکده نه گلدک، بویوردیلر.

X - باکما باکزی گورمگه گلدم، دیدم. - صاسه ادبی گوره خوشنه گیدم، شیخم گوروسنه. افندم گلدم دی، سعادتیه، بویوردیلر.

X - یخیب بگه ترلتی ردتو- خلعت بگه جیل بگه بنده سلام سویله، بویوردقده د عیجنده شیخنه می سلام سویله دی، شیخمی سلام سویلدیدیه جکسک؟ دیه صوردقده، خلعت به ده: شیخم اجوابنی دیمه

وگوزل ایتمه

+ خواجه افندمز حضرتلری سوایلدیلر :

45

١) حي على الصلاة : سوئدي صلاته ، حي على الفلاح : منكرلري فلاحه
دعوت .

+ نورسن بك :

٢) - برگونه اصحاب كرام ايله رسول اكرم حضرتلرينك صحبتلرينده بولوندقلرى ايچون
گاهلرده اولديغي گوره رك ، دنيا نك الك سترلي آدمي گليور ، بولورلرمش .
- گاهلرده صوگره ، دلمي سعادتسزي او آدملك آلتدن بايوب اوطه طورلرمش
- قالقوب گيتدكده صوگره صحابه كرام : - يا رسول الله بويله بولورلرمش .
- صوگره ده بو آدملرى بايديكز ، ديمشلر حضرت رسول اكرم صلى الله تعالى
عليه وسلم : - او حالنك اولوسيدر ، اولوله حقدله عطادر . آكا
- استخفاف ايتمك خطادر ، بولورلر .

+ نورسن بك :

٣) - برگونه صحابه كرام حضرت رسول عليه السلام ده ايكن اصحابدن
- بر ذات گلوب حضرت رسول صلى الله تعالى عليه وسلم افندمزه صاريلير .
- حضورده بولونان اصحاب بوقدر ترك أدبه حمل ايدرلر .
- بو ذات گتدكدن صوگره حضرت رسول افندمز : " الادب ترك الادب عند
- اهل الادب " بويورورلر . [الادب ترك الادب عند اهل الادب]

+ نورسن بك :

٤) - برگونه حضورلرنده چيقارسه (أيلله) سوزي سوندرميورلرمش . - اويله يايه
- حضورنده اوطه يرلي سوندورمه ، بولورلرمش .

+ نورسن بك :

44

× چرکسده شیخم وار در . اوی ده گور دیه تعادی ایتیب دیم چرکسه گوندریر ،
دوختور سعادتخانه لرینه مراجعت ایدر ، حرمده یرلر ، ایرتسی گونی زیارتلرینه
گیدیر . والیلک سلامنی دکندیسنه دیرلگی امری عرصه ایدر .
- یا دوختور ، بو آخشام بزم خسته نصل حسبحال ایدر ؟ بقاه دیدی که :
بز سنکله آلاشدمه ، بو وجوده ضررم یوقه ، شیمدی بنی بو وجوده آتاکرسه یه کله جک ضرر ویرر ، دیدی . مع حاضر گوروشه بیکمزه محمونه
اولدم بولیور درلر .
+ کذا :
⊗ - ارشاد نشه محمدیه ایله اولور . اوده شیمدیه خلوتیده وارمر ،
برآز ده خادریده وارمر ، بولیورمرلر .
+ نورسی بابه :
- صاوخه مکتوب یاز . یانه گلنلره کیمه جهراً ، کیمه خلباً سنه سلام سویلیسون ،
قلباً سلام دیرکلرنده ، علیکم السلام دیمه راسته گلیر ، بولیوردیلر .
+ نورسی بابه :
⊗ - حضرت پیغمبر بیورمشلر : بر گون حضرت آدم موسایه تمثل ایتمش .
حضرت موسی ، حضرت آدمه : أنت آدم الذی اخرجت خطیئتک ذریتک الجنة
بیورمسه . حضرت آدم ده حضرت موسایه جواباً : انت موسی الذی اصطفاک الله
برسالاته وبکلامه ثم بعد تلومنی ، حج آدم موسی ، حج آدم موسی ، بیورمشلر
+ نورسی بابه :

استانبولده گلمشدم . بزم ده حضرت عزیزه ملاقاتی اولدیغمز ایلك دوره ده ایدی ،
کندیسی حضورنه گوتوردك . بزایچری یه گیردك . حضرت : — سه نره لیسك ؟
موجود لحمیم . — موجود نره ده در ؟ افندم آنادولو ده
بولونور دیدم .
خیر شمدی ده در . "
بویله سنی گیمیه گیتدی ، بوقیه قوشدی صبح ویردی ، — پیرا قدر ده بنم آسمعه
بویله سنی گیمیه گیتدی ، بوقیه قوشدی صبح ویردی ، — پیرا قدر ده بنم آسمعه
گوردك . سوقاقده بوصه لوده می یاریلی گوردك ؟ بولونور دیدم
+کندیسی — محمد افندی سز حضرتلرینه نه بولونور دیدکز : — اولاده حرگلمه بنی
سنله گیمی آگلاسه یاقاسی یاچیمی پیرتارلر .
+کندیسی :
+ بولونه آیریه گیتیه ، بولونور دیدم . آیریه گیتیردم . باقدم آیرینورلر .
افندم نه آیریسك ؟ اولاده جیجی آیریه یاراشی قوماشمه .
ایجون : — افندم خالقیمه یوقسی ؟ یارات دیه یوکلندم . اوآشاده
سندرله آتشی قالدیروبه ایکی چاریلك چیقاردیلر . — حا اولاده ،
بوراده آلیشیم بولونور دیدم .
+کندیسی :
— وکیلی وکیل . دنیاده آچمدیه سندمه آیری ده گلم . بنی بیراقه
سه چیقاردیلر .
+ خواجه افندی حضرتلری :
مرحومی مصطفی افندی عزیزمز اخوانندن بولدیغی یوزغاد والیسی ایمش . خسته
اولمش . استانبولده دوختور جلب ایتمش . کندیسی بقالمغه یه

42

- قاچ قدمرو دیره‌لی دیه صورتیفت زاده ؟ دیره‌لی ادی دیره‌یه‌جک
صورما ، سوزك نره‌دن گله‌یگن بیل !

+ کنا :

- اللهه‌یه غیری بر شی یوقدر . اللهك عینی ده یوقدر .

+ خواجه افندیز :

- بعضاً حضوره گلیه‌یگز ده ضبیه قاپیلی قاپیلاری آچیق قاپیدن آرالغه براقه‌جق بویوردرلری .

- گوزگچ ، بلله‌گچ ، طورماگچ .

+ کنا :

- طونوده ده ایکیده اوموزلرنده ایکی قوغا ایله سعادتخانه‌لرینه گیدیورلرمش ، وکامله خانمك بزلرینی ده بالذات چشمه‌ده ییقارلرمش . بر گونه چشمه جوارنده بولوناندن بر ذات سلام ویرمش . اوذات ایشته‌مه‌ده ، بر ده سلام ایتیامه‌ده ، چشمه طاشمك بقا . بر سلام ایتیکی ایچین بویوردرلر .

- بونك اوزرینه محمد افندیز : - افندم ناصل اولیور ؟ دیه حضوره گلیورلرمش .

- وختی گلنجه آکلارسك ، بویورورلر .

+ کنا :

- گوگرجینلر ایله اوروجلر اللهك رحمتنه گیدیورلرمش . بوجوله انبیایه خدمت ایتمشلرده ، بویورمیورلر .

+ کنا :

- عونی گبله بر ایسی وارمی ، خضیفجی نزول ایتمشمی . بوای تدادی

41

فردوس آل گل ، بولیوردیلر . حضرت عزیز ده بریسی ایکی ، دیگری بر غروشه ایکی فردوس آلوب گتیردیلر .

عمر الخلوتی حضرتلری خدمتلرنه برینی بر آلنه ، دیگرینی ده دیگر آلنه آلاردم :

- احمد ! بونلرک صاتیلیسی ایی ، بولیوردیلر . افندیلر حضرتلری ده افندم بونی ایکی غروشه ، دیگرینی ده بر غروشه آلدم ، دیدیلر . - بهاسنه صوردیلرمی ؟ سوییلیورسک ، بولیوردیلر . - نکرده صاتیلیسی ایی ، صاتیلیسی کوتو ؟ دیدیلر .

ادهم نبیسنده یه حضرت عزیزمز : - افندم نرییلرم ، بونی ایکی غروشه ، بونی بر غروشه آلدم ، بولیوردیلر .

اوبنک اوزرینه حضرت عمر الخلوتی قدس سره تبسم بویوراردم : - احمد ! بوکا کوتو ، سوکا ایی دیمدک سنی دگاصلده قوغاردم بولیوردیلر .

(ما) عملاده لازم علم

نورسی بک روایتیله :

- سز درسخانه یه گیرمکه درس حاضرلایکز . قلباً طلبه بیلمیه ایدیکز ! اونلر کندیلرینه لازم اولانی سزه سویلیورلر .

+ کذا :

- قارشیکزده درس اوقومه اوزره گلنلر عنه الاسر دعا ایدیورلر .

+ خواجه افندیمز روایتیله بحکم افندی نر حضرتلری :

- معلم مسئله یوقدر وجود نده اولمیه نده اول صحبتی بولیورمازلردی . برکره بر مسئله ظهور ایتدی . عصبه ایتدیکم زمان حتا دعا سویله اولاجه ، بویله اولاجه دیه صحبتی بولیوردیلر .

+ نورسی بک روایتیله :

المعلم مسئله لرک

40

X اوراده ناصل گیندق ؟ دیه صوردلر . افندم اوّلا بیله زیاد ، کوپه گی بیتلری
— صکره باقیلری صاتدقه دیمجه : — دیه گه الله‌ك کیفنی گیتیر دیلکه ،
— بویله دیدلر . —
+ یوسف بری بك برادرینه روایتیله :
X — اولاده قاری دیدیکلك اوچ شیء قولاینلیر . ، اوزاری ، مداری ، دوباره
— + فورسس بك روایتیله :
X — هیچ اوندیلمیز زیاده آغیر گلیر جك ، یاخود بیله جك بر شیء یاپیلمز . مثلا بو
— هیچ لقدیه صورقولوسم گوندوکی وکیلك ناخلی نماز قیلدیم .
+ کذا : —
X — بوده بر یسنك عالمی صوردلرسه تك برای عالمی بیلیورسه کز . اونی
— سویله یمگز .
— بویله صاغ گیتدیکدن زماده سیغاره چیرلرسه ایچیلمز . فقهیاتده برشی
— اوکاده بر بهانه بولیکز . حرامدر دیه حکم ایتمیکز . میده ده دوقونولیور .
— دوقتور منع ایتدی کبی .
+ کذا : —
— بر قهوه ده اوطه ده سیگره یاپلمزه بویسی گلیرسه قطعا حمار دیمیکز . میخانه ده اولورسه
— اصلی ایصار دیمیکز ، اوقطعا نلیه بولور .
X — اعوذ بالله من خلیل مالکی عینه برای وتلمیذ برعالی .
X + خواجه افندی ده مسموعی اولمشدر :
— عزیز سلطانه ، محمد الحلوتی حضرتلری : — احمد ، بکا حیا رشوه ایکی

اعوذ بالله من خلیل مالکی عینه برای وتلمیذ برعالی

39

X برسی گیدرسے پرینجه ، برسی گلیرسے سویلم ، بویورديلر ، بهده
بیراختیاری : افندم بو الله موتبه سیدر ، ذیلوم ، ادت الله موتبه -
سیدر ، بویورديلر ، بوگون برینی یاپدم ، برینی یاپامدم ، بویورديلر ، لکهد
هانکیسنی یاپامدم هانکیسنی یاپدم بویوردقلرینی خاطرلایه میورم ،

+ خواجه افندمز دیدیلر یلم خلیل افندی مرحومدر :

X - عزیزمز سلطانمزه بیعدتله برخاچ گونه صوکره حضورلرینه گیررنگده نقاهتدن
صکره ، نقاهتده ایدی ، بویورديلر و بونی برخاچ دفعه گیه بیشده تکرار بویورديلر ،

+ خواجه افندمز دیدیلر یلم :

X - اعلیحضرت مشیر و طبیبده محمد افندیز حضرتلرینی برطاقم کذبنی بیلمزلر ،
رنجیده ایتدکلرندن حضوره گلدکلرنده عزیز سلطانمز جنابرحمه یردن
طاشدی آلیه ، گوکدن یاغدیرد . نه کیم امم سالفه ده ارسلنه ، فیاپالم
الله وجا سوا خلال الدیار وکان امر الله ، ده بیورردی . - مکتوبه
گیت - گل وبنجه قد - اوطور ، بویورديلر ،

افندی حضرتلری ده کویلرینه گیدرلر . اوچ سنه قالیرلر ، بوگونه اوجوارده
برتپه ده بولونورکه عزیزمز ظهور ایله : - گل ، دیه اشارت بویورديلر .
همان به استانبوله گیدیورم دیه وداع ایدرکه افراد عائله ی کتخدای
حضرتلرینی اصرار ایدرلر سه ده ایتمکلرینه ، استانبوله گلدیلر .
حضوره گیر رکلرنده دعا ختده ده دایه ، سنی بنم سفرایتمکلگم
لازم گلیرسه ده آدك سعده سی اولم دیلنده سنی هم سفر
ایده یم ، بویورديلر .

38

- خوش جه حسنه افندی یه طاپشوریسیك ؟ یازار برنده خوش صاتار .
- اوزه خوشه ده آلما اوجوری ، کوزل سس واردر . طاپشوریسیك ؟
- اوقاده سلام گوندر ، ایلیجی لره کیدیکمه یولده حتمن صاتار ، ایکی
- قولاری یوق ، ایراغی وارمی . اوفاده طاپشیسیك ؟ اوقاده سلام
- گوندر ... بویورویلر .

+ قوریه یك روایتیله :

- برکونه حضوره بولونویوردم ، کلی بکلك وطنه سلسترده سنده عسکرلك
- الله مصیفز اولسونه سوزلرینه قارشی عبدالله چاووشك « الله ایشنه
- قاریشیه جغز ، یولنه گیده جگز » دیه یکی عرضه ایتدم . الدینی اوزاقده
- دکل سوز بولدم ، بویورویلر .

+ شرپنجی احمد افندی برادرمز روایتیله :

- پروسه ده آرابه ایله دوزکمه آیاقجی اویونسه ، آرابه ده یولك کنارنه
- کلسه ، لکه اوغویورمامسه ، سعدتله کلدك بویورویلر .

- کنار بورسه ده ایکن اللری بیلکده کسیك ، خوش جیلك ایله ابراهیم آغا
- نامنده برذات وارمسه ، اوکا گیدیسیك بویوردی ، بامه بوسه دیلر
- ده قهوه ایچ آرقداسه اوطه ده دب خوش اصمار بولدم ، دیکری برآرقداسه
- گلمه گیی زمانه به قدار هپ اوزاقده دیردم ، اویله خوشلانیردم کله
- گوگلنی آلیردم ، بویورویلر .

+ قوریه یك روایتیله

- ده کیلاتاسوا علی مافاتکم ولاتفرحوا بما آتیکم دیه انکلیزجه

قهوه

(کیلاتاسوا علی مافاتکم ولاتفرحوا بما آتیکم دیه انکلیزجه)

37

- نمازده اوقونانه قرآنك هر حرفی ایچون [یاخود هر کلمه سی] بر ثواب ،
نماز قیلمه جنده آبدستلی اوقونانه قرآنك هر کلمه سی ایچون الی ثواب نماز
قیلمه جنده آبدستسز اوقونانه قرآنك هر کلمه سی ایچون یکرمی بشه ثواب ویریلیر
بویور دیلر .

+ خواجه افندی حضرتلرینه دائیر :

- بر گون حضرت عزیزمزی زیارته گیتمه یه قالقدم ، افندیمز بنه نصائح گلشنلرینی اوقودیلر ، دیکله دم ،
افندیمز بنه نصائح گلشنلرینی اوقودیلر ، دیکله دم ، اخلاق عزیزانه ده
- خانم سه باشقه کتابلری ده اوقودم ، آنلرده یغنی بوندن بولدم ، بویورورلر .

+ خواجه افندیمزك نظمه عالیلری :

- اولیاء الله دن بر ذات قرآنه تلاوتی یورندن صکره اولسه ، صوکره
گوزلرینه عمی طاشی دیلسه ، نه وقت قرآنه اوقورلرسه گوزلری آچیلیر ،
قصانده نه قایایه سه طاشی .

- حاجی نجیب بك حضورلرینه ایلك گیریشدیکده نه ایشیورسك ؟ بویورورلر .
دعا ایشیورم دیدم . جامعه گیتمه سیمه بیله کشی دعا ایدیور ، افندم ،
بورسه ده خلیل افندیدن سلام گتیردم . دیدم یا ، بویورادیلر .
اخوانی صورديلر . ذکر ایدیورمیسکز ؟ بویورديلر . اسم ذاتی تلقین
بویوردیلر .

- الله الله ، ایشیورمیسکز ، بویوردیلر . - اوزده طاشی اسماعیل آغا دائی ،
نهم سرخوشم ، به اونك خانده سافر قالدم . طاشیورمیسك ؟
- اولی افندم .. اوکا سلام گوتور .

36

ازار

× - دیگوید حضرت علی افندمز : - یارسول الله نماز جماعته ایشته میورم آما ازاله
... اوقدر نجاسه زیاده ایچم صیغه لایور ، بویور درلر . ما جتنکلک چیز اولدیغنی علامتدر ،
... بویور مشلر .
... کذا : ...
... الله : شاغل مفاسه در ، بویور درلر .
+ کوتاهیه لی سلیمانه بك دیدیکه :
× - بنم اخوانمز سوده یه بندلر .
... حضور ده حضرت ، قرآن اوقورکه ایکی اوچ دفعه زیارت ایدم . قرآنی
... تبیوب چیاردقدن صوکره ، بو قرآنك ثوابنی سکا هبه ایدم ، بویور دیلر . به
... سکوت ایدم . - اویله اولماز ، اوچ دفعه آلدم قبول ایدم دی ، بویوردیلر .
... به ده اوچ دفعه تکرار ایدم .
... خواجه افندمز حضرتلرینك نطقه عالیلری :
× - وظیفه یی یاپارکه ، یاریه سکا خدمت ایدیورم ، دیمیلی .
... + گوزیله تیه مؤذنلك دیدیکه :
... بنی ثقه ولندیریدیلر . گرگ گویدیلر ، سجاده ده ایکی رکعت نماز قیلدم ،
... باقدم جماعتم آیاقده طوریور . بو محله یه اوقودم . آندن صوکره ایکی
... الدیمی ایلری یه اوزاتدم بعده گری اوچلاقلریمه طوغری چکدم [شعبان
... طریقنجه دکوردم چکه ذکری دیورمسه] حکمك توحید ذکرینه باشلادم ،
... جماعتم ده بکا اویماسونمی ؟
... + نورسی بك دیدیکه :

سلکوت دیلر

اولندر دیلر

35

آسنا سنده

- تبریزده برگونه صفال ستریف زیارت ایدیلرکه صلاة وسلام ایله شکوه مدینه گیدوب محمدی ضریغنی آلتنده آرامایلر

+ اسگودلی خلیل بك روایتیله :

- بوطالی ، دوگیمالی ، دوه یالی بیوردیلر

- بیدی سنه گولن بوزینه باقامدم .

- تنزل عینی ترقیدر .

+ نوریس بك روایتیله :

- دوگان ، نك صفاسی ، ایدی ، اولدی مفاسنه دوگل .

+ خواجه افندی معایتیله :

- قطعونی یه گیدیه اخوندلر بویله : - متعباله دلی یی زیارت ایدیلر ، بنده وسطه سلام سویله ، دیه سلام اولونجیه قدر آیرلمه بویوردیلر . اوزاقدن ده زیارت ایدیلر وسلام عمالیدن تبلیغ ایدیلر . بر آز ریکلرکده عموکه حضرت شعباله ولی ظاهر ایدیلر ، علیه السلام ، بویوردیلر .

+ نوریس بك روایتیله محمد افندی حضرتلرندن :

- برگون افندی حضرتلری عبدالاحد نوری یه گیتدم ، بنده سلام سویلم ، بویوردی . بنده گیتدم . تدریجا یاقلشدیغمده توبه دار قاپیلی آچدی ، کیم : - بویوریکز ، ایچری گلیسی گیرمدی . بیه گیدوب ، قطب الواصلیه ، غوث الواصلیه ، اویکز احمد عیسه افندی حضرتلرینك سلامری وار دیدم . اوندن ده ، وعلیکم السلام وعلیه السلام ، بویوردیلر .

+ نوریس بك روایتیله :

34

کیمیا

- طویدوم ، ایپوردیم .
+ کرا ایپوردیلر :
- اولیاء اللهده آرزی یوم یوقدر اساس اللهده غافل اولمامقده کیمیری
ایچنماملی ، بیوردیلرمشدر .
+ نورسی بی روایتیله : ....
- بنز درس حاضرلیورمه گیدیم بیکر ، غالباً طلبه بیچنه ایدیکز ! اوندن
لازم اولانلره شیئکز سنوه سویله یه جکز .
+ محمد افندی روایتیله : ...
- هر شیئک محبتی فنا بولور . مرشد محبتی فنا بولمز . گیتدیکجه آرتار ، بیوردیلر .
کرا : قدس الله سره و نفعنا بفیض المحمدیه .
- بزلری یاپان عالمده ، قالمده ، زالمده عاری اولماز . یاکلز یاتماجقده درجه ده
ده خشیلر وجودمزی استیلا ایدمز .
+ خواجه افندی روایتیله :
- بوگونه صبارلی بارمقدیله اوفیه آلوب : - آبه عارف ، بو زرده ده
بیاض حقی سماع ایدر . روزگار ، ایکیلتسی ، قیزغنجیدیلر ، سینک دیزیلتسی
صیره هفده ...
+ نورسی بابه روایتیله :
- بوگونه آبه ستی آلمشلردی ، خوریلاغاریدر ، حضرت محمد نعمتنا بویله
یاپاردی ، بیوردیلر .
+ کرا : ...

33

X - صایمه صایمه حیولری قاحالم .
یاری جانده حیصمه یردب آنده خلوتی اولالم

دکذا :

X - گو رنیاده سویه مه ، حقیقتی حقده .

دکذا :

X خلیل افندی یه بویورمشلرکه : - اولا سه بنی گورد یگکن زمانه جذبه لنیورسك .
طامی طاشی گورد یگکن زمانده جذبه لنیورمیسك ؟ خلیل افندی ، خایر ، رعیه
اویله ایسه اولماذی . نه زمانه نه یی گورورسك حقیقتده آنهیی مشاهده
ایله جذبه لنیورسك اونزمانه .

X خواجه افندیمز روایت ایدیلر :

- اولیاء الله ده ایکی صنف بختیار در . بری حیات جاودانیه مظهر اولانلر ، دیگری
سنه محمدیه یی صاراله آخر (حیات جاودانیه مظهر اولانلر یعنی حیات
ابدیه ایله می اولانلر .)

X خواجه افندیمز بویورمشلر :

- قدری نعمتی خانده دایمسنك قیمتی وارسه ، خسته ایسه . اوزمانکی آرزوسنده
دارفیه ایکی کشیلی اولیله یاخود بویله یاخود بارلیسه در . بوحالم روایده
حضرت رسول اکرم صلی الله علیه وسلم ی گوره رك جمالك ابدیسرمدینی
تقبیل ایتمشلر . رسول اکرم افندمز صلی الله علیه وسلم سنه ایکی مرتبه بارلشیرلر .
سنه ده خسته لوه گیتسه ده ، سلامتده اولا ، بویورمشلر . فی الحقیقه خاتم
انبیاء سنه ولیدسریفلك جمالك قوقوسنی شیمدی گریده

32

X- بو اولکدہ صوکرہ صیدہ تورسایلر .

- دکنا :

X- بشر ده ایچرسنه طیشلرمزایچ اولاجق .

X- بر گونه مقبوله خانم کریمی نصرت خانمه حضوره گیدر . حضرت عزرائیل
- راضی اولمسه . دوختورلر داقالره دیشلر . خانمه تماشه مشکل . بونلرله
- خانمه خطا با قوقسه ، مراقه ایتمه . خسته بو وجوده حکمنی اجرا ایتمش
- سنه مرحمة دیورلر ، بویورورلر .

- محمد افندی حضرتلرنده :

X- گیته گیته دیه اصرار ایتمه . بو کیچه حاجی احمد ایکیلمشدی ، بویورورلر .

+ فوریه یه :

- بر عیجابه گونده حضرت بلال : یا رسول الله اذانه وقتی گلدی ، اوقویایمی
- بویورورلر . - بر آز صبر ایت بویورورلر . بر اوچ دفعه تکرار ایدر .
- اوجه جبنده : - اوقویکز . یا کز علی الصلاة ! یونه : - خوصوا
- فی بیوتکم ، دیکز ، بویورورلر .

قوقراجی بیوتکم
avlerinizde kılkınız

- دکنا :

X- جماعتله نمازه قیلارکن امام جهراً اوقورسه ریکله یکز . جهراً اوقومیورسه
- کندی وظیفه کزله مشغول اولیکز .

- خواجه افندی روایتلریله :

X- - اولومی آکلامه ایستمه سکز عبدالحمید حالنه باقیکز ، خلعندهم صدر آکاه ،

- دکنا :

31

دلیلرینی میقاریلسوری . بویله کلمه چوجوغه رابطه دیره لری

+ کذا :

- بویسی یکی به اُویا پیرسه ، رشته آیرسه ، یکی بر البسه گیرسه تربك ایتمه یکز .

X - کیمه بر گوملك بیله گیسه گز : بکی رکعتی نماز قیلکز .

+ خواجه افندی :

X کیرکیری بیقاسه ، کوره کوری بیلمه . کیرقوره دیمه کیرقوره . یولاوغلی گیده ،

+ کذا :

X - به او یزه ونکی خبر گوندردم ، دیدم که مأموریتك نهایه اولنجه گلدیگی قدر یاپه ، عقلکك ایره دیکی یرده ایرنده صوه . بشقه شیئه باقمغکی صوقمه ، دیدم . او دیکله مدی . گیتدی قارشدی . شمدی یزه دنك اولسنه اولمسنه قوره قوسنه گیده میوره .

+ نورس بك :

X - برگونه عم الخلوتی حضرتلری آهسته آله جقدی . صوردیلر اوزره ایریغی آلمغه قوشدم ، بنده اوّل بر بلغاه ایواز قوشدی ، ایریغی قاپدی ، بعد آلمغه ایسته دم ، براقمه ، بویوردیلر وعینی زمانده بلغاه بر نظر بویوردیلر . کیمه اولدیغنی اوطه لك قاپوسی چالندی ، باقدم بر بلغاه : بویوجیمسکز ، نه سکز ، بزم ایواز دلی اولدی دیدی ، گیتدم ، باقدم ، الله الله ! دیرسه باذکر ایدیوره .

X + بکفوزلی علی بك :

- به صاغ ایکیه کیمسه اوقورمایدی . کیمسه یوقی یا یاپار .

30

حقیقة برتسی صباح برخانم قالیچی جایلرده افندی حضرتلرینه معلومات گیتردم ،
طنه طوشمس صوبی گیتردم دیدی . اوده آلماسه ایسته کلرینی ایشیتدم .
× گیتر گیتر دیدم ، ایچدم . قرقدوقوز درجه حرارت چیقاردم 37 یه اندی ،
بویور دیلر وصوکره توجیه خطابله : — دوختور صاحبه شیخیم ایگلدی
دیه صوکره طنه طوشمس صوبی توصیه ایتمه ، بویور دیلر .

+ بوزسی بك :

× — خسته کمیسك ، جنملکمیسك ؟ بیلمه ایستیورسك ؟ بولوندیغك حالدایه .
بولوندیغك حال جنملك ایسه خسته کسك ، جنملکسه جنملکسك .

× — اصل دویسه بایرام نمازینی قیلدیر قیلمازسه شیخك آلنی اوپیم دیه
یرندن قالقماز .

+ کدا :

— کُلُّ فِعْلٍ اِمَامٌ وَلَوْكَانَ مُنْفَرِداً ، حدیثدر .

× — امام متبوع دیکدر ، جماعتله کلدی وجودیدر

+ کدا :

× — الله بنده دن راضی اولسه یدی بنی دنیایه گیتمزدی ، بنه آللهدن راضی
اولملیم .

+ کدا :

— بر گون حضرت غزنه ایله بوکلده گیدرکن یولده بر گوجوك چوجوغه راستکلدك .
حضرتك دلیلرینی چیقاردقده چوجوغه بوه ! بویور دیلر . چوجوغه
آلمالی سه دیدی ، اونیاله حضرتك سوالفه مز بعضاً چوجوقلره

لا يقيمون جسدهم في قبرهم إلا أربعين صباحاً
كما كان هيئة ما أمروا

X - هيچ قرائت او قوياله بونا ماز .

+ نورسي بك :

لا يقيمون جسدهم في قبرهم الا اربعين صباحاً وكانوا هيئة ما أمروا .

خواجه افندي ره ايتديلر :

X - أرجع قونوشالم ، او يونجاجق من ؟ أرجع : عقابه ، او يونجاجق : حقيقتجي .

X - نورسي بكك كلمه كلمه سوزلي على بك برگونه عزيز سلطاني زيارت گيدرلر وگيدركه قيامته قدر بزه تدريجات بيورسونه ديه قونوشورلر . حضوره گيدكلرنده

X - قيامت ايچون طيشمه ، طيشمه ايچ اولاجق ، بويورورلر .

خواجه افندي ره :

X - بزه كوپك طبيعتلي ديز . قوميو قوجيو ديرلر ، گليرز . خوشته ديرلر ، گيدرز .

X - برگون رومتده طلعت بك ايله برلكده متأسفانه اعتسز تقديم ايدن آلمانيز حضرت عزيز دوستمزه زنه گيتدك . قايو يي جيجي آچدي . اسماعيل بيكي سويله دك عرصه ايتديلر . گلسونلر ، بويورسنلر . حضوره گيردك . گنديلرينه كب عاجزانه ايتمه بولدم ، ره سوره اولدم .

X - درجم گوك ترجمه . نافله ياشايي گيزمشلر . حقيقتاً ايله ايدي : آللهسزلره عمر ويرسونلر ، خدمت ايتسونلر ديدك . گنديلري قرمندم ، طوده گيلوه بويله سويليورسن ، ديدم .

ايكسه حضرت رسول افندمز ، حضرت عمر و حضرت عثمانلر ايله برلكده ظهور ايدن سوزلريني دوشونديم . سنه بر قاچ كره طغه طوغوسنه صوري گيزه گيدلر ، مراتيم بيتنجه گيرلر ديه دوشونديم .

28

X — آنده گلدم . بر ده باقدم حضرت مراجه وضعیتی ترک بویورمشلر . حیقره باقارق
198 — اولاله حسنه ، بو سنك گوردوشلریگك حقنده یازمك ایستدیکی ؟ بوکا
— اصل الله حقنده سی دیرلر ، بویورویلر .
— یه خیر حقنده آغالی حسنه افندی روایتیله :
19 — اخوانده مصطفی افندینك حرمی وفات ایدر . آراسی بر آز گچکنده صوکره نقشی
— غلبه ایدیلیه بر قادینه گیدوب جمبزم اولمه ایستر . قادینه بیتاغ یاتار . مصطفی
— افندی ، قادینه یاقدیشمه ایسته مینجه بر ده باقارکه حضرت یاتیور . ایکی اوچ
— دفعه تکرار ایدنجه (بو وقعه) حضرت یاسنی ویروب چیقار .
— برجیه آی قدر حضوره گیده مز . اوندن صوکره بر گون حسنه افندی یکی
— اخوانده حضوره گیردکلرنده اوچ اوچ مصطفی . مصطفی لر بابا یه قوالورلر .
— بنم اخوانمده بر مصطفی وارای ، چوجه جاری ایدی ، کاخانی بر آقام
— بنی دوزه یازای ، بویورورلر . صوکره ده دیکر اخوانه باقارق آوباکزنه
— برمه وقاتا ایتمشلر ، گیدوب جنازه سنی قالدیرنجه ، بویورورلر .
+ نوریس یکلدی :
200 X — آنالر ... الله یك رحیم صفتنه ، بابالر ده رزاقیه صفتنه مظهردرلر .
— مثنوی شریفی : جماری عبدالله افندی 35 جلد 2.4
201 * — طور سینا : مقام شهودر .
+ سلیمان باباده روایتیله :
— لصیبه اولدوس نصیبی یه آلتنده بولورلر .
+ نوریس یلدی :

فحمر = hemer
بچوم
قوزو
نصیب

27

26

188 — روزگار اوغوتیس ، ضیو غیجبرتیس ، سینه ویزلیتیس صیه حقه
— کامل بولند ده حقی سمای ایدر .

— + نوبتی بك :

189 — بر بایرام ثونی بایرام نمازینی بعد الادا حضرتی توبه ده زیارت ایدم .
— توبه ده چیقدیغم . بهه ده براپردم . جامع اطرافنده نوبت کبلریه عسکر
— نوبتدینی بشیر بسمه گلیور لردی . چاوشلر توبه نك آچه دکز اچرسنده کی زنجیلی
— قپولره گیریدیر . اوزمانه حضرتی عزیز ستویله بویوردیلر :

— سز جامعده ایکنه بوندن اکبل دیگی بر ساعت نوبت سنك تیمسه سنك
— عبادتکزه اعضله .

190 — درسخانه ده سنك قارشوکه گلوب اوطورانه طبلرنك هنالله سنده
— بویوك اولدیغی اونوتما .

191 — درسی صافی لازیب درسخانه یه گیرمه یك . درسخانه یه گیردکده سن قبلا
— طلبه یه بیعته ایدرسك . اوندن کندیدینه لازم اولان شیئی سنره سویله یه جکلر .

192 — نوبتی بك رواتیبله محمد افندی مزاق عزیز سلطانه رواتیاری :
— ۷۰ تعزیه ده ایم ، تزلاته یه گلدم .

193 — نوبتی بك رواتیبله صاحبه بگده گلمه حاتلی کیم اولدیغی مجهول ، اولان
— شکایتلرنك . افراد عسکره ظهوریه اوفرون اراده جزئیه سی دیرلر .

194 — بوجوسه ده سنوبتجی احمد افندی رواتیبله :
— بگونه مخصوصده ایکنه حضرتی عزیز طرفنده ! — احمد ، طاشیوره ، حالا بیسلی
— بویوردیلر ، (یعنی زمانده گلدیکی ، دیمیدیر ، یه ترتم بویوردیلر .

بحری
Bursa

hemen

دوکان آبدستی آلدم ، وضو ده صو صیقیسی واردی . ضو داده نکاب
صو آلمی صوکوندی ، (ص) نه بر فنجان بولدم . او صویی هوک طاغیتدم .
بدینه ده اولیک ، بدینه ده او طور مایلک ، چونکه عادیله شیوه .
تمامیله سوزیکی ، عارفانه گوزیکی ، اولیاء الله ده قوینی صاقلیه -
مارسک .

بلوتیکز خدمتجی نماز حیاتی سنی بیلیور . او قدری دیوقایه ، بسم الله
الرحمن الرحیم . الحمد لله رب العالمین ، ی بلاله تر نمازینی حیاتیه بریک .
بعده ، الرحمن الرحیم ، حصوکره ، مالک یوم الدین ، .. الخ
اوگره تیر سکنوز .

- تنزل عیبه ترقیدر .

گل - بر گون افندی حضرتلرینک حضوریه گیتدم . افندم ! آچیم ! دیور کیسه اینه
چیقاردیم بکا اوزاتدیلر . افندم ! اویله ایسه م . حکم ایکی آچ ، حکم گونم
آچ ایدم . - اولاده کوفته خور ، بعضی اویله ده دویور دیم ،
بیله ده دویر دیم ، بیوریلر .

بویله هائم دیدیلر :
لیلک لیلک لویور ده ک . حمانی بطاچاک ک . چاک ده گلک ایچ لویه .
قره تیرک صاچی لویه .

- اردیسه دیدیسه دیدیلسه ، کعبه یه گیتسه گیدیلسه .

- فارلک دویونجه قدر بی !
- اولونجه قدر بی !

24

— ظهر ایدیبیورلردی -

78 X — خسته ایدم ، دوقتورلر گلدیلر ، معاینه ایتدیلر . یواسه یواسه : بسه زنجه
— قدد یاتیلر یاتامازسز دیدیلر . (خسته نك یانده ان خفیف سس ایشیدیلر
— تورکچه شیلر ، چونکه ایشیدیلر) . بسه بونی ایشیدنجه ، گلدیلر گیتدیلر : - توسکا
— حیتالا باجاسنه احمد ، حرکت سنك ائولرنه جگنی بیلیورده سنك خبرك یوقمی ،
— او آنده رسول افندی : - سسه رضا حضورده بولونه جقسك ، بیلیورسك ،
— بسه تعالیقدم ، اوطوردم ، بقا یه زولا گیتدیگی ، دیدم . دوقتورلرده قاچیدیلر
79 X بو بایرام گونی بکلدیگی عملی بك ایله برلکده دوشونمك ایسته گیتدیلر ، الدیلی
— اویدیلر . گلدیلری اوطرده آشاغی اینیلر . باجیم ده ایکی چیچك قویاجقدی ،
— گیتدیلر ، بقا ، برینی ده عملی یگه دیدیلر . — بوده گوردیگی بونی
— سنك ایچون ، بونی ده یونك ایچون قویاجقدم . یا طوغریسی اوردما ،
— سنگلگی سقا گلیر ، بویوردیلر .

— بکلدیگی عملی یگه بویوردیلر : boyköz

89 — سسه ! تلرهه خدمتك ایت ! الله تکمیل قولرینی سقا خدمت ایتدیرسن .
161 — بوسه دیوریلر جنازه گیدیوردم . وایدیلر ، اولو صلاتنه نماز قیلمه
— ایستدم ، یوقیلر ، صاقیلر اولیه جقلر ، چونکه سنی دگزه آتارلر ،
— دیدیلر . بسه چونکه مراجعتله واشاقلره اوراده نماز قیلمه لیسه دیگمی
— گلاندم . چونکه مساعده ایتمدی .
— ایرتسی صباح یوده باقدم که یوروسون طائفه سی اومونده پیشکیلده
— ابویه یاتمه گلدی ، خدمتجه احضار ایتدیلر ده جنوبی ایتیه رك گندیسی

23 "innemâ neva minezzeytani liyahzunellezîne âmenû"

بر سلطان اخوانه قارشی صحبت ایدرکن سوزی کسدی وفقیره باقارق:
- الله سنك آلنكه یازدیغی شیئك مقدمه محمد بیله قادر دوگلدر،
بولورسین. بهبوقا قانمق اولماز، قلباً یه یوکلنمم دیو سفره یه
بنه لرینه توجه خطاب بویورارق سوآیتی تلاوت بویوردیلر. "انّما النجوی
من الشیطان لیحزن الذین آمنوا" بهبنه قانمق اولمز، یه یوکلنمم.
بردفعه، غم تم غم بعد غم، قبور اوستنه قبور، دیرك بویوردیلر.
یه قانمق اولمز. بردفعه لیس بضارهم شیئاً الّا باذن الله:
بوکاره قانمق اولمز. بردفعه غایتیه شدتله: "ان ینصرکم الله
فلا غالب لکم" الله یارده ایدرسه سزه کیمسه غلبه ایده مز، الله
سکا یاردم ایتمیور، فضله لافه لزوم یوقدر، کیده جکسك.
الله وکّل ذاتی خلسته خلعه ایتدی، ظلمت وحدت دیکدر.
ابو هریره رضی الله عنه بر گون صحابه کرامه: "تنزّل الامر ما
بینهم": بو آیتی حضرت پیغمبر بکا تفسیر ایتدیکی گبی سزه
سویلیم دیه لعومی کرسکه، بویوردی، حضرت عزیز: بویراده
امر ذاته دیمکدر، بیوردیلر،
مخدوم عالمیان علی بك افندی حضرتلرینك قطعه عالیلری
آنیم بهکیم طوغدوم آنمی
بینه آنه دده طوغدیلر بهطوغدوم آنمی
- هشتیم - رسول اکرم یانده، اوطوریورلردی. بهآنده یارسول الله،
آنده یارسول الله دیو رقعه یانده گیدنی صاقلیورم،

Yakhezzeli lemke mi bey

22

168 ـ حضرت خانم ، بركونه كريمسن عائشه خانم ايله بركده حضور سعادته
گيدرلر ... افندم بلبلكلر خسته لاندى ، ديه ، عزيز سلطانده ، يا اوليلى ؟
ـ سبه خسته ميسك ؟ بويورديلر . عائشه خانم ده خايف افندم ديه
خسته ده كلم ديه . بونك اوزرينه عزيز سلطانده ، باجه بنم بلبلم خسته لنمش
كيدهلم ديه ، بويوردرلر .

169 ـ سويليه نه باجم ، سويليه نه باجه ، ديه ر . طوغروسى : سويليه نه
باجم ، سويليه نه باجه ، ديه ر .

170 ـ كريمه محترمه لرى عائشه خانم افندى بويورديلر :
بوكونه اخشه بابالك يانه گيدهجكم . سنه لرى خاطره ايتدى :
ـ سبحان الله وبحمده استغفر الله العظيم . سبحان الله العظيم وبحمده
استغفر الله لاحول ولا قوة الا بالله العظيم . بو ذكره دوام
ايده نزولده محفوظدر .

171 ـ خواجه افندى رد ايتديلر :

ـ محبتك غليانى حالنده حكم سائلدر .

172 ـ ـ كلوايه شكر قدنولاجه زمانى حلواجى بيليه .

+ نوبتى بك رد ايتديلر :

173 ـ حضوره گيردم ، ايچيمده افندم ، بهبو صاحبه دستمزينه قاوشمش
چيقيشم شخصى منفعت گوزتمدم . سنه صاحبه زياده ده گليه
فاضل اولور ده سنك بو بنده گى بغير حقيه بو حريفلر سوء دلورلرده
سبه بنى قوه تاريورسك ؟

فاضلم

21

20

154 ـــ ایشکز وایکنه براقوب بکا گلمیلر .

155 ـــ بزم طرفلرز نوح یکسی کبی دکل . بنه ده بینلرنده سلامتی بولنسون ، دیدم .

ـــ اوت بینلرنده سلامتی بولنسون ، بویله دیدم .

156 ـــ دیکر دینلر انبیا کندی مریدلرینی دائره سنه نه قدر ترقی ایتدیرمش .

ـــ وارث محمده حمد ایلیوقدر .

157 ـــ شیخم بنی چنکاره دوه دوردی . چنکاره دوه طاپه بیلیه پره دنکده کیرمس دیمش .

ـــ کیرمس دیمش ؟

158 ـــ آداب محمدیه دندر بر یره گیدیکز زمانه نماز قیلیورلرسه جماعتله نمازی قیلمه ده اول کز اوبره گیدوب نماز قیلکز .

159 ـــ انی لاجد نفس الرحمن من قبل الیمن . حضرت محمد کعبه خلال گیدر .

160 ـــ محمد افندمز حضرتلرینک فطنه عالیلرندن .

161 ـــ اصلا رابطه شیخنک اویحتی یوقدر .

ـــ افندمز امراتیه دیوب طوریلیک ، قیم سعادتدنی گوسترمدی ، بوراده بوشی چیقاره ، یاپامامشکز ، مسئول اولورشکز .

162 ـــ شیخلری کندیلرینه بویورمشلر ، احمد آچلفت عقلنه کلیرسه بزاره وگلسون

163 ـــ حضور عالیلرینه اناسی آلمه اوزره گلمه 14 ، 15 یاشلرنده برقزی علاقه ده سلام گیتر . استغفار گیتیر . قرآنه اوقو . مسوقاده اوزنده کی او علاوه اوقومه ، میشاره دوه گچمز سنی طوپمامسونه .

164 ـــ بقال ویا خود بر دیگرینه بوزوجکز اولورسه آیلنکزی آلیر آلمازه

19

عقیبنده بر زاتی گلوب آسنای کلامده قدسه آطه لی عزیزلر حضور
سعادتلرینه بریسی گلوب بر هیچمه نا لایقه تفوهاتده بولونور. حضرت
جیبی اعتراض ایتمیوب الرینی گوگسنه اوضاره : ایوالله ، بویورورلر.
دیدی ، بویورسونلر .

شام ، بغداد ، مصر برن صورمه ، بری حقانیه دیه ، برمه ده حرکت
ارمنه خراب اولمقده . ترک قومی ابابیل قوشیله صدلاندیرلمیه .
توپه تنظیر ایده جلک .

محمد عالیدن علی نکلک وفاتی اوزرینه تعزیه محلرینی تقبیه ضمنده
اخوانه آیاسنده مناقشه اولدیکنه بعضلرینک افندی حضرتلرینه ده
بر آیرالم مطالعه سی گیر . حضرتلرینک نوریس بکه وصاقلیوی
آچماز ، ـ ایشلرن جبری تسلیم روح ایتمه کلری محلده ، بویورورلر .

نوریس بک افندیدن .

آدم اینه الیک صحف : حساب . برده لطفاً قدر رقعه ، ایکنجیسی خصوصی .
اولیجسی معلوم . اوت ایکنجی حساب قیامتده قدر توقی ایله کلدی .

آکاه شیخم بکا سؤال بویوردی : آدمده اوّل دینه وارمیدی ؟ اوت افندم
وار دی : دینه اسلام .

حضرت محمد قاچ کشی ایشاریله بویوردی . بنده قورقدم ، لساناً
سویلیه مدم . شهادت پارمغیله اشارت ایده رك ، بر ، دیدم ـ اوت
ایکنجی حضرت علی یی ایشاره ، بویوردیلر .

ـ تیالی خوطوبه حال قومه . لمومونه اینجی طاقیلمه .

18

— بویورسنگز. بنم دیرکیم عالی پاشا دیرگوسی ده گلدر. .....

139 — بر گون محمد افندیزده سوسیتی سکا ویریم می؟ بویورورلر. ویر
— افندم.. ویردم. بکا کیم قاریشیر دولاید.

140 محمد افندی بر گون — افندم بنم الله اکبره قناعتم یوقدر، اویله ایسه بندن
— صدوسنه کناریسنه سینیرسز الله ده، بویورورلر.

141 — بنی سنك الله یه سندقوردیریسك.

142 محمد افندی قلباً کثیفدر آچیلمسنه ایسه مشهر. اوزاقلاشه: — کثیف
— مشفه اوروجه. سه کبا باقه، به سکا باقایم، بویورورلر.

143 + خواجه افندی حضرتلری:
— یه الله ایله، ایچ الله ایله. اعطوه الله ایله، گز الله ایله.

— نقیب جه افندی روایتیله:

144 — حضوره. توجه اولنلر

+ خلیل افندی به:

145 — دولاید قاریشیر. به بوسازی بوزوقده بوزنده چالاوم!

+ خواجه افندی روایتیله

146 — اوبو حسید دیرلر. اوبو حسیدی بوایسه، بونی آکلاتیجه اویم
— سنه کول یوزنه باقامدم.

147 — بر گون حضوره گیدیلدی بریسی غیبت افندی ه برطاقم تفصیلات
— نالایقجه ده بولوندی. حضرت: — اوغلم بنی سکا یاکلسه آکلاتیلمز
بویوردیلر. بو قدری بیله صوده گوریرسی.

17

- شمس الدین پاشا تربه ده محمد افندی حضرتلرینی گوردیلر. افندم، نه ده بر زات وار کیمدر؟ دیه صورمشلر. ادبتم وکیلدر، بدلدر. بدل قبیلندن حضرتلرینک عینی زاده، بویورمشلر.

+ دیه سیلر:

- سید امام اول، شمس الدین ده سلطان جماعت اولسون. بیاننده دگل یا.

- نعیم بک افندی رؤیا لرنده حضرت عزیزی گورمشلر. نورسی بنم قطعه‌مدر، بیورمشلر.

+ خواجه افندی ده بنزه ده

↓ شکر النعمة رؤیة المنعم

+ کذا!

- بزی افندی یی حضرتلری گتوردیلر. التفاتله صوکره «انما یخشی الله من عباده العلماء» آیتینی اوقویوب - بنه قرائتده بیلدم - «انما یخشی الله من عباده العلماء» یه قرائتی ده وارمش. الله عالم قولارنده خشیت ایله، خشیتی ایمانده تتره‌دیلر؟ یوقسه، یادشاهلرک دنیویه‌سیاسی گبی صاپاره، بویله‌دیلر.

- بنده صوکره بنم کبینی بولدیلر. نفسی ایچون «الجفر» فیشاری یه دیدیم گلدم.

- بزبر اوی تمامنده تیه سنه قدر ده گیشدیرمه. گوره‌یتی ضمیمه‌لر.

+ خاتم افندیده:

بوگونه باشلرینی قالدیروب: - بنه یازی تختاسی ده گلم،

16

122 — الله‌ده قورقار، الله ده عالم قورقار.

123 — + بیلگم بیلک الله ذکر ایتسونه. بهره تلذذ ایده‌رك شکر ایده‌یم...

124 — اوده چیقه‌یلگز زیاده جرئت ایتیه‌یلگز.

++ نعیم بك دایسیله:

125 — + عمر الخلوتی حضرتلری عزیز سلطانه افندمزه بیوردیلر که: — احمد، احمد، ربوبیتگ

عبودیتگه، عبودیتگ ربوبیتگه مانع اولماسون.

+ خواجه افندمز حضرتلرنده

126 — + بوسنوی حاجی محمد افندمز حضرتلرنه پیر دستگیرنده بویله دیل اوزاتیلسه مبادا

بوگونه عزیزلك احساله بیوردیلی گوی آلنماز. یالکز سویله‌مسونه بیوردیلر،

او آنده اوزانك دیلی طوتولور.

127 — اخبرت الرسل تحول الحبه بالصور. بیغمبر اخبار دیرلر. نه‌یی ده بنه

عداوه ایتیم. الله صونسون طاهر اولدی.

128 — حضرت آدم الله خطاب ایتمسه: — یا آدم! سن بنی آکیسی گبی

گوره‌مزسك، گورمك ایسته‌دیگك زمانه قدر عمك اولانه حوّایه باقه.

حوّایه خطاب ایتمسه: یا حوّا! سن بنی آکیسی گبی گوره‌مزسك گورمك

ایسته‌یگك زمانه اصلك اولانه آدمه باقه!

129 — اخوانم تکمیل مراتب ایتمیه‌رك آخرته گتمسونه. سفلیلره اوغرامسونه.

صوفی درجه مضایقه‌یه دوشمسونه.

130 — بو دسیسه تشبث ایدنلرك تکمیل ارواح اولیا کندیلرینی زیانه گلمشدر.

آل صوفی ده روح البیانه صاحبی اسمعیل حقی حضرتلری گلمشلر.

15

ایتسونه ، بویورسونلر .

مقبول خاتم :

١ - کندی ایشکی کندن گور .

٢ - بوتونه خواجه لرمزه الف اوقودوم ، نور الغرندیه بوتونه اوقودوم .

٣ - بریره گیدرکه رسول افندمز مکه دن مدینه یه هجرت بویورداقاری گبی بنه وه هجرت ایدیورم ، دیمکدر .

٤ - برحیوانه کسرکه بیچاغی الکزه آلدیغکز زمان : - طور حیوان ، شمدی سنی مقام انسانه گتیره جکم - دیمکدر ، بیچاغی اوریکز .

٥ - بریمکی آغزکزه حویاکه حیوانیت ، سنی مقام انسانه گتیره جکم ، دیمکدر ، لقمه یی آغزکره حویمکز .

٦ - حرز ، بیوک گز حصه دیمکدر ، بیمکز .

٧ - اصل هدیه یی زیاده ویرمیلیر .

٨ - برینه بوسکی ویرکه هدیه ، ویا حصه دیمکدر .

٩ - حایاکبی اولمق ، قیمیلدامامه اولورسه قیمیلدامق .

١٠ - سائرلری خلیفه حقده ، حضرت علی خلیفه رسول در .

١١ - حضرت رسول افندمز طوقوزنجه حضرت فاطمه ، صلی الله تعالی علیها وعلی آلها ، الله مکلوناتله تلطیف ایلدی ، ایکی کیسه یی کندیسنه انتخاب ایتدی ، اونی بریسی سنك بابانك ، بریسی ده سنك زوجکدر دیه

١٢ - خاتم افندی روایتیله :

١٣ - الله اویله ندیمکی واردر که محمدده وفی گیزلیدر ، بوتونه قولار

14

بو جمله یه حکم ایدیم ، بویله دیلر .

100 — طاغی طاغ ، طاشی طاسه گوره دکه بر شیخه محتاجسه :

— نصیحت یه افتدی یه :

101 — شو شیخه ! ولسون ، شو سویله سونه دده قورقوسو قدر شیخه محتاجسک .

102 + افتدی حضرتلری :

— کندی کندی قورقوسو قدر شیخه محتاجسک .

+ نرسی یه زیارتیله :

103 — طبیعتنده تکبر دیرمک استعدادی اولانه بر شیئی ایچمکدن ایچماملی ترجیح ایدر .

104 — یا بیعه یا بیامقده مخیر اولانه بر شیئی ده یاپیامغی ترجیح ایدر .

105 — اولمز تحویل الاحواله . حرامی حلاله تحویل ایدیلیر .

106 — غم غم اوستنه ، غم غم اوستنه ویرمز . گلنی سویمیه گیده ، بر یمه یه گیده .

+ خواجه افندیلر دوا تیدیله :

107 — ایشی گنی حالنه براقه ، الله ال ایشی یاپار .

108 — قوسه آطه لی افندیلر صیدا نده بریسی آطه لرده بر یه قاچمقدم یقیلیر ایلر .

— اولرده : افندم بولدق اصلیسی کاوده ، وحیوانلری طمونه یه یاره ، بی اوندن ده گوسونه یه گوندرلم ، بویله درلر .

109 — شمس الدین پاشا بگ شده ایکیده افندم ایکی قاریوه برقولتوغه صیغمیه .

— دیه عزیز سلطانه مراجعت ایدرلر . عزیز افندمزده : ایکی قاریوه بر

13

برگونه افندی حضرتلری اوگده ، بوده بر ایکی اخوانلم آرقه دلدلوردیورادم .
ایچمدن بکا بر قدر شاحانه ایتدی ده عبدالحمید لک تختنی یقلایم ، دیدم ،
افندی حضرتلری هم اوندن صکره ظلم نیه یاپرلر بیلیرسک ؟ بولوردیلر .
دعاوده : - ظلم پادشاه قاچشی سلاح صاپلیمه ده ظلمدر ،
بولوردیلر .
- مقبوله خانم حضورنه سعادتده ایکن نه حضورده بولونمه ترجیح ایدردک :
- افندم پادشاه قاچه طور ! دیوردم ، طوریور . شویله ایدیوردم ،
بدیله یاپیوردم ، ویه سویلر . افندمز ده : - بنه ده کیمسه سزله مزاحمت
ایده رم ، بولوردرلر .
- مقبوله خانم افندیمز گیتمادی ایچون ساعده بولوریرلر . خانم حضورنه
ترجمه ده طوتاجه یغی صحبت مبادکه ده دوام ایدیلدی اوزره گیدیلرکن
ترجمه : - افندم بنم صاچلرمی دیکلدیک ایستیورلر ، دیر . افندمز ده :
- اونک سنک صاچلرکی دیکلدیگنگ احتیاجی یوقدر ، بولوردرلر .
- بنه برگونه خانم افندیمز : - سنی آغلاتمام ، بولوردرلر .
- افندی حضرتلری ، بخیر سلطانلرک تشریفلرنده نصرت خانم : - بنه
هرکسی عفو ایدیرم دیدم . بایکز سنه قالدک ، بولوردرلر .
- بخیر سلطانمز افندمز توبه ده ایکنه بوزاق گلیر . افندمز فتوجهاً
نماده دوردرلر . اوزاده بولونمه بر اخوانه : - بوزاق ایشی طوغری
یاپیدی ، اما کیتا قبله یی دوزه لتک ، بولوردرلر .
- بنم شیخم نکهار افندی استانبول ایله مفتیایه حکم ایدردی .

Mutaffetis saki Lissabi

12

... قرائنه لی وَالْتَفَتِ السَّاقُ بِالسَّاقِ بیلیورمیسان؟ اوبوراسی دیر
... یه طوپوندن گوستریر. بهره حمامه طوتوب اوینم خفیفجه برتوقات
... یاقلاشیر.

87 ✕ شکری کبك دمتی یعنی آشاغیسنه اوغرادیغم چوقدنه دولایی حضور سعادتلرینه
... کیره دیکم زمان: ✕ آمرلك امریله حرکت ایتدیکمی بیلیکز بیورلری و
... صول اومزینه اوراره لاخوف علیهم ولاهم یحزنون، بیورلری

88 ✕ آچیلدیه اولك متهلکه سی اولور کویك اتنی یوبه چوقدنه وارسه
... کویك اتنی یه جك، یینه اولورسه مسئولدر. طمدزاق اولورسه،
... یینه اولورسه مسئول دکلدر. یرچوقیلورسه یینه مسئول دکلدر.
... چونکه نصّه قاطع واردر.

89 ✕ آیتی تاویلرسه الله نه کن فیکون دیمدی. بو شیئ اول دیمکی مراد
... ایتدیکی آنده اولور.

90 ✕ آل ایله منع ایتمه، دل ایله منع ایت - قلب ایله منفعلت. آل ایله
... منع ضابطلرنك، دیل ایله علمانك، قلب ایله اولیاء الله نك
... وظیفه سیدر. اضعف ایمانه یعنی اکتوپلسی اولور.

91 ✕ خاتمه خاتمه نك عینی در. سعادتلو آرامسنده کی سعادتی،
... شقاوتلو آرامسنده کی سعادته اعتبار یوقدر.

92 + ضوابط افندی دیدیلر:

✕ معرفت عقدیه اصلی اولمقدر.

تورکچه بلدیه: ...

11

قیامت یاقلدشه قجه جمله انبیا واریدی بولونانه اولیا گینه گجه مقامی
مثل قالیر . گیت گیده یالکز وارث محمدی قالیجه وآکاره بیعت ایده
بولونمایانجه علامت کبرای قیامت پیر باشلاکه ، بیلیورسه .
شفای عاجزه ده گل ، آنده متجلی اولانه حقده دیکلیلی .
قوله قول اولمایانجه آدم آدم اولماز سه .
رابطه رابطه ویرلر ، حقده غافل اولامه ایکده .
شیخنك مرتبه سی حضرت رسول الله مرتبه سی
+ حضرت ، بیلیورسه .
سالك نه صوفی نه سفیه ، ایکیسی اوزره سی اولمه گرك .
اولی الامر دیمکله آنلر مقتدا غفلته مظهر اولمقله قارشی طوریمه اولماز .
شیخم اولا قصر تنقید ده باشلاندی ، صوکره حبس تجسس یه گلدم .
دعا صوکره فتح یفتح دیدم . مقصودك مقتدت بحثنه حوصله زحمت چکدم .
اظهاری قولتوقه خواجه سنه اوقدرم . کافیه ده استخراج گلدی . شوقولمان
اعراب بحثی وار یا ، آنی حالا آکلایامام ، بیلیورسك .
عاشا بنده خطا اولماز . بر خطا وارسه اوده حاجی احمد دیمکله در ، بیلیورسه .
+ بونلری بك رعایتیله :
برگونه حضور سعادتدنده یالکزدم . اقدم آفرنده ده بویله برلوشوب
قوزوشه جقمیز ! دیدم . — اولامه (اوعلاوه یرنده) الله الله بر ده برلوشه
اولمز ! بیلیورسه .
+ یه برگونه حضور لرنده ایکیده قدم سعادتیکه طوتوب رهنما اولامه !

... ان دیکلرینی فقیره عرض ایدیورلر،
... اونلرك قبولی تسلیم روح ایتمه کلرینی دیلرم.
... خسته آطه لی افندمز: .....
... عفو ایوصیتی صحیح کیمسه یه دیرمز. فقط بعضاً بعضاً فقیر ده تجلی
... ایدیور بویورسه: .....
... یاخود ایکیسه ارشاده قیام ایتمدن مقتضی کرك حسر ندمه حور قولور.
... آلتندن سرّ دلابتی، کوسه سرّ بوتونه اشارتدر. مرشدك آل آیسی
... دیمکدر. شریعتی طوت، حقیقتی بوتون سلامتی آندیر.
... مرشد سالکك تشنّعی محافظه ایچوندر، بویورمسه،
... سالکلرك بعد الوصال سالکلرینه حیفنی ادام ایده بیلوکده وفات
... ایدنلر ترجیحاتی دوام ایتدیکی کبی.
... قلب قولاق اللهدر، اوده علما قولاقدر حقیقت ایدر.
... تجهیز لحیاله، کوك خوان ایچنده کی کافه مخلوقات اخوانه اولمدجه توحید
... توحیدی دوبولماز. .....
... تسلیم ویدی کی: احمد، آیی ادل آیی ادکلدم. حرکوه دونمدی یعنی
... آیناجی ناصل چالارسه آکا آیا نغمکی اویدور. آیینك اوتونه ایکی
... ترکوسی وارمسه آیناك ده صیقی احتیاط اوزرینه اولمسه. طالب ده
... دیکلر وملالی .....
... بو کیر دیکلر قایدی، کله کیلر یولی صاقیه اوتومه صاه بویورمسه، یعنی
... مرشد ایله مشکلیت احمدی .....

9

اللهم قالماسونه ، بویور دیلر .

57 — غیاباً بیعت دیرمك عادتمز ده گلدی . بوگره استغفار ، بوزده صلات و سلام اوقوسونه . بزده :

اثر اثر الشیئ ذلك الشیئ ، نور نور الشیئ ذلك الشیئ ، اولدیغی بیلسونه ، بویور دیلر .

58 — هارفر ایچونه ارادهٔ جزئیهٔ تصدیقه کفر در . مجبور ایچونه ارادهٔ جزئیهٔ عدم تصدیقه کفر در .

59 — کافر یوقدر ، سنك کافر دیدیکك ایچونه کافر در .

+احمد طاهر افندی هفتیاری ، رایتیله :

60 — سوزك گلیشی نقطه ایله بیلیر گیدر .

61 — بزم طاریقتمزده دوشمه یاصلی دیر بیله اولسه گرکمز درت عیار آلتونه ایسه مز ، بعضاً باغیرك اوستنه بر آلتونه جلا اوردیر ، آلتونه عیار ندر قوللانیرز . لکمه طوزلی ایسه طوزلی دار در ، اوزیه آتارز . مرد ایاغه طوز اولوب طوز یمکله حیشی دیر یرز .

62 — بز بو بنای تعمیر ایدیکمز گوره میدانیمز بیله صالمایز .

63 — بز شوتك ولایتنك سرخیلی نشه سنه طاموز . بشمه بوشه یالکز خلوتیلرده ، بر یاپه ده قادر یاپه ده قالدی ، بویورمسه .

64 — رسول افندمز ، زیاده گوره نه منکر ایسه سلم ، خاصه ایسه صالح ، صالح ایسه اولیای ترقی ایسه ، ملحد اولور .

65 — حضرت زیاده اعلی ، دعای خالدیه رسم بر ده بقاریم که بوتونه

8

کاشکه فلانه ده بولونسیدی دیر . اوزاده بولونانلر صحابه لری :
لا حول المنافقه ، دیرلر . رسول افندمز : لا تقل ، دیر صحبته دوام
بویورورلر .

برجمی زات ، یانه ، کاشکه فلانه ده بولونسیدی ، دیر ، دیگر زات ده : نه
لا حول المنافقه ، دیر ، اونك اوزرینه حضرت فخر عالم افندمز : — لا تقل
من قال لا اله الا الله دخل الجنة ، بویورورلر .

اوچونجی دفعه یه عینی صورتده تکرار ایدنلر محاوره اوزرینه : — لا تقل
من قال لا اله الا الله حرم الله النار علی جسده بویورورلر .

ثبت یدی سوره سنه ختم تمام اولسونلر دیه اوقورز . اسکی پیغمبرلر
زمانده امتلری کندیلرینی اونوتدیغی ایچون مصاری یاپیلیوردی . فقط محمد
بوزی منفعتی ایتدی . چونکه امت محمد دنیا یه گلدکلری کبی پیغمبرلری
کندیلرینه تمثل ایدر ، گوزکورمه دیه بیلیرلر کندیلرینه گورونورلر . اوحالده
بنم هاجتمی قالمادی . بن چیچیکلرینه گره بنم سنه گلدم . چیچکلرینه گره
یدیرولورم ، بکا گلیرسکز .

قارنینه علاج صاغلمه دیرمك اوزره طوف یاپانلره مأمورلردر .

سکرات موته دوشنلره یانلرنده دیلندوکی قوتله گوره یا لا اله الا الله ،
یا خود یا الله ، دیرلر ... بر دفعه لا اله الا الله دیا الله ، دیرسه لافی
گیدر ... شاید بو آدم بوندن صوکره دنیا کلامی ایدرسه یه تکرار
الله الله ، دیر ، بر دفعه یه ، الله ، دیمکله بویورولدی
کونلرده یوم قیامتده جهنمه گیده جك . چونکه صوك نفسه طایانلر

7

هادیلیک اوزره گوستردم .

قالیریم اولسه یره یاتسه ، اوف چیکه رسك . لکه آیاغکلم اتمك اولماز .

ـ ارادهٔ تکلیفیه ارادهٔ تکوینیه دنك لهوری ایچوندر . ارادهٔ تکلیفیه ارادهٔ تکوینیه دنك عینی ایسه او آدم سعیدده ، دوگلم شقیده . ماخلقت هذا باطلا سبحانك فقنا عذاب النار . Zalikelerden sonra bu ayeti okuyanlar bilmeliler.

ـ اعسی الله تکرهوا شیئاً وهو خیر لکم وعسی الله تحبوا شیئاً وهو شر لکم وعسی الله تکرهوا شیئاً وهو شر لکم ، ده واقع اولور بیوردیلر . هم حفظ ایتمسنلر ، هم ده حقنده شر در .

ـ روضهٔ مطهره یی زیارتدن نماز قیلدم ، دعا ایدیوردم . حضرت رسول افندمزك صاغ طرفنده ظهور ایدن سوآیتی کریمه یی اوقوردقدن ایشتدم : ولاتسئلنی مالیس لك به علم » .

ـ بر گون اصحابدن حضرت ربیعه رضی الله عنه حضرت فخر عالم افندمزه : یارسول الله ، ربیعه بنده کز ، جایدکز فقیرخانه یی تشریفله جماعتله نماز قیلاسکز . حضرت پیغمبر افندمز صلی الله تعالی علیه وسلم : — یکی یاربیعه گیدوب بویورورلر

حضرت پیغمبر افندمز صلی الله علیه وسلم ربیعه دنك گوسترکیسی اولدوغی جماعتله نافله نماز قیلدیلر . بعد الصلاة طوپلانه اصحابه ده گیدیلر . حضرت ربیعه طعام حاضرلادی .

حضرت رسول الله افندمز صحبت بویوردوقجه اصحابدن بعضلری :

Ne kadar bu dünyaya ait şeylerden
yüz çevirip ilişiği kalmayana
ilahiyat ilmi ihtiyaç duyar

6

+ خواجه افندی روایتیله :

36 — طاشده حیات الله اولما — ایدی موسی نك اتوابنی آلوب قاچاردیدی ؛

37 — برنجی سنه ده امام ، ایکنجی سنه ده تمام ، اوچونجیده قالیلماقلی یوقدر ،
... ده رنجیده بر قالیور صاماله اولمایلیك .

38 — گورمکی ، یاقلمکی ، طورمه گی ! حدیث : ذکر مالله عند کل حجر و شجر .

39 — تلاوة القرآنه ، مصاحبة الاخوانه ، ملاقات الصحن . زیاده ، فضائل
اخوان .....

+ لوزی نك روایتیله :

40 — بنه بن بوصاً بنز الله دیرم .

41 — خاتم استانبولك مدینه سی در .

42 — نظافت شرعیه نك خاصه جنده کی نظافتدنه الله صیغنیرم . .

43 — صرآلنانه کتابك اوچ دفعه اوقونمه حقی وار در .

44 — بوشیوبه بویله اولدی . بویله اولمایدی ، کبی سوزلر جائز ده گلدی ،
... چونکه بوندنه الله عقل اوگرتمك چیقار .

45 — بر تبتله یدای سوره سنی ختم تمام اولسونه دیه اوقورز .

46 — حضرت علی بویورمشکه : دنیاده ایکی شیدنه قورتمام ، بری الله
... تقدیر اینمکی ، دیگری ده ایتم دیگی شیدنه . بونی بیرده اوقورم ،
... افندی حضرتلرینه عرض ایتدم . بویورمشکه : الله تقدیر ایتم دیگی
... وقوعه گلمز . تقدیر اینمکنده قورتمه ده کفر در .

47 — حسن ، اکر سرتیتر هامده ایدیدی سکا کندی شو

+ نورس بکلده : « بهه ایچیمده بونانی بیلیم ، دیم . درحال اخذی
« حضرتی : - بهه ده شیخمه اخذم بهه بونانی بیلیم ، دیم .
« شیخم بکا : - سهه بونانی بیلمزسك سهه ده بنم دیکیم کبی آدام
« اولامازسك ، بویوردی .
- بنم بزم لاخمز اولدیغی زمانه حیقلنوب قاچاندمه خوجاتاش بیوردیلر .
« بهه ده ایچیمده حقیقتاً بویله بر حالی کنیسنده گوردیگم بر آرقداشی اوشوندم
« ایواه بزم آرقداسه حصول اولدی ، دیدم . درحال اخذی حضرتی :-
« نه ، نه ، خورخم ، آکاده بر زات تجلیسی یاپار ، خوجاتاش بیوردی .
« الدنیا گوگسلرینه دوراردم : - بو آسمه زکی ایشوندمه علیحده بولوشوندم
بویوردیلر .
- هرگون سن عملیاتی صورلدمه بر زات جواباً : - شیخم بکا دیردی که :
- احمد ، سنك تاریخك مجهولدر .
- ابوطالب رضی الله عنه در .
- بهه نماز قیلماسنی سومم ، بنده نمازی قیلدیغی سومم .
- لاتقدموا بین یدی الله و الرسول ، آیت جلیله سی الله ایله محمدی
تفریقه ایتمه یك مناسب در .
- زیاده ایله شکاك بولامازسك ، ایشکی بیله مزسك ، احتیاجده مزسك .
+ تکالیف اخذی روایتلر :
- جنابه حق شرّ جنّی یی قوللانیرکه آلتنده هیچ کلی ظاهر ایده .
جنابه حق خیر جنّی یی قوللانمازکه آلتنده شرّ کلی ظاهر ایده ، دیه

٤

18 — بگونه قرآنه اوقویورلردی . بنه عالمدم ، سزده قرآنه اوقورسکز ، آما
— بنم کبی ده گل .. بنه اوقورم ، مفهومی گورنجه اوگنه گیر ، بویوردیلر .
19 — نورسی یکدنه : —
— ازلده خلقت یوقدی ، ظهور ایتدی .
20 — حرسیتک اسم حقیقینی بیل ! باباکدن دیرگی اسمله چاغیر ...
21 — ظاهراً قدر بویله ، باطناً جبر بویله اولی .
22 — انسانه صورتده مختار ، حقیقتده مجبور در .
23 — آن الله لطیف بالعباد . الله خولانده لطیفدر . الله خولانده لطیف
— لطیفدر . ده گل ، بو اثنائیتی ایجاد ایدر .
24 — طوزلق ایکی مادده دلی عبادت اولدیغی ، حضرتلری آیدی آیری
— آلنیزه بر سمّ قیلک اولدیغی حالده ، ایکیسنک بردلی
— آلنمسی معجب فائده در ، افاده سنه ، الله جل جلاله بایلم
— محمد علیه الصلاة والسلام ، ده اویله در ، بویوردیلر .
25 — آللهک سنک آلنکه یازدیغی شیئک منعنه محمد علیه الصلاة
— والسلام بیله قادر دگلدر ، بیوردیلر
26 — جمیع مکوّنات حقک ظهوریدر . شئوناتی آلهیه ارادهٔ
— ذاتیه اللهدر .. الله حفظ ایتسه اکبردر .
27 — منه آلاباد الی الازل الی ما شاء الله المستجمع بجمیع الصفات الله
28 — بنم شیخم دیردی که : — احمد ! بریسی سنک یانکده بنم علیهمه
— بولونورسه بنی مداخله ایتمه ! بویوردی .

3

دیدی وجده گیدرم ، آورتولدم منکر دیکرگلمه ای .
... سوبایمی افندم حضرتلرینه عرصه ایتدم . افندم منکر نکیر گلمه ای ، دیدم .
... اولاده کیم کیمه ، صورا جوابه بویوردیلر .
... بزی سوه سوه ندی سوه سوه ایمانی قورتارمه دیه آخرته گیتمزلر .
... محمد صلی الله علیه وسلم ک گوردیکی رؤیانک صاحبی محمد صلی الله علیه وسلم در . اونی کیمسه تفسیر ایده مز .
... بر ظالمک قارشوسنه جیقدیقده زباله : (اعوذ بالله منک ، اعوذ بالله منک ، اعوذ بالله منک) دیمیکمز ، بویوردیلر
... کیمسه یه نره ده گلیورسک ، نره یه گیدیورسک ؟ دیه صورمه جاقز
... ده گلدم . اگر سعادتلی صورارسه : سوراده گلیوردم ، بورایه گیدیوردم
... دعا دوغرودن ، منه ، الیه ، دیرسک .
... بنی حیوه سودیک ! جانلری به آلیجی ، جانلری آجیتمام .
... ای برالیسه یاپارسک وجود گیر ، اوسنک خادمک اولور . او صدقکدر . خدا برالیسه یاپارسک او وجود گیر ، اوسنک زیانکدر .
... نجیب بک روایتیله : Lidengok
... برکوره حضور سعادتلرینه گیردم ، غلبه لره ایدی . الدرمی ادیب اخوانکم آرالارم اوطوردم . دخی سعادتله بوگون اصحابدن بری گلوب حضور سعادتده اولدیغی اصحاب آرالاریه اوطوردی . نوگوره دعنی در . بوبرآدم ذکر دیه خالی ده گلمز . بعضیسی ایله : الله ! دیدی . بوده بر ولی ذکر الله اکبر ده ، بویوردیلر .

بنم یانمه گلوب یوقه الله بسه دقیقه اوطوراه ایمانی قوره تارمه دگیتمز.
نشه قورقاده ...
تورکسی بکدمه: ...
یتمه بیک کره توحید ایمانه گیتمه آدمه ایمانی قورتاریر. مرشدلی وظیفه‌سی
مریضی کفر و ایماندن خوف و رجا قیدندن قورتارمقدر.
مرشد، مطلقی اولماز شریعتک تعریفی وجهله چیزغیه صاحده قیلارلر.
مرشد، مطلقی اولماز اقتا قیلارلر.
مرشد بوکا سیغماز دیو بیر، اوبرا قاماز. بریکه ایچه دیر اوده
ایچمز بویور دیو، حضوره بولونماز اخوانده دیکچی طاقراقندی: -
اوقدر اخلاص تقدیر خدادر، بوندن ولایت دیمی. (بو خوسه طاهر
ایتمه قتالی) ...
مراتب جیلایه ده انسانلر اولیا یاقیمه اولماز بارکیدر.
مخدوم عالیلری علی بکه خطاباً: - علی بو بنم بابامدر، بو بنم
خواجه‌مدر، بو بنم شیخمدر دیه خدمتایده جکسک خدمتایچه،
بویور دیدی. ...
رؤیاده اولدم. اخشام ایله یاتسو آدمی بر بانچه نات آراسنده
گیدیوردم. بیرلره برخواجه یه راست گلدم. بکا نه دیدی؟ دیه صوردی،
بیه ده: - بیلمم، اودمه چیقدم. آرقه مدن آغلاشیورلردی،
دیدم، آیرلدم.
بیه کندی کندیمه بونی آکلایه جمه، بیه عالم لطافتده، بو عالم کثافتده

2 XI 1968

اخوان مرادیه محمد علی بك افندی
زنده ده

1

بسم الله الرحمن الرحيم

1- نوره سوبت دوایتیلر :

2- بسم الله ، ك مقاسی الله یه بنده كی تعبیلر .

3- همه ، انسانه كاملدر .

4- كلام نفسی حرفسانده صادر اولور . فقط لسان عربه بورونمشدر .

5- رشدی بك ایدیگوده حضور سعادته كیتدك . - اولاده بكا بوزا گیزدكی ؟ بویوردیلر . بنده وه گیزه یم افندم ، دیدم . - بوزا دیر دیمز عقلكز بوزاجی دكا نه كیتسوه ، رشدی نه دیك ایستور ؟ آنی آكلا ، سوزینی آكلا . اوندن صوسه سویلرلر .

6- بنده وه اوت افندم ، و ما ینطق عن الهوی ، دیدم . عبادك شهادت یاز مقدیمی آغزلرینه گوتوروب ، اشاره یلر : - صوص ، بیوردیلر . او یاكز تحمده مخصوصدر . هر شدلر حقنده وه اویلدر . بزه اخوانزده بویله سوز صدورینی سوه مز . آكله گرك سك یانده سویله مه .

7- وه اعبد ربك حتی یأتیك الیقین : سكا یقینه طوغه قدر عبادت ایت . یقینه گلنجه كندیسی ایدر .

8- خاطراتی روایله اوغراشمه ، خاطرات ، الهام ، وحی رحمانیدر .

- شیخم بكا دیدی كه : الله یه توركارمیسك ؟ خایر ایدم . - بنده توركارمیسك ؟ - سنده توركارم ، دیدم . بنده وه : - افندم بنه سنده توركارم ، نه وه الله یه توركارم . چونكه سزده بكا حذر گلمز كه .

9- نوره بلك ، دیكر اخوانه بوی دوایتیلر :

٥

عصمتلو ال مبارك انسانه كاملى ، استاد مكرّم طريقتلى
حاجى احمد عمه افندى حضرتلرينك مبارك سوز و مصاحبه لرى ،
چراقلى زاده محمد على بك طرفندن طويلو نامه يه نسخ سنده ،
بو ميوده عزيز افنديلرك حضيدن كما لائق دفتر لطفى هبرى
سه رنكله بك افندى طرفندن برخاطره اولاره اهدا استماع
اولونسه دتقديم ايه لمشدر .

20 XII 1968

د . ا . سرهيل تولوه .

KELİMÂT - AMİŞNÂMELER
AHMET AMİŞ EFENDİ

Fatih türbedarı Ahmet Amiş Efendi (ö. 1920) Osmanlıların son, Cumhuriyetin ilk yıllarında İstanbul'un tasavvuf ve irfan muhitlerinde etkili olmuş sırlı ve cezbeli zevattan biridir. Halvetî ve Nakşî tariklerinden icazetleri olmakla beraber herhalde en önemli hususiyeti Melâmî neşveye sahip olmasıdır. Müritleri ve yakınları arasında Maraşlı Ahmet Tahir Memiş, Abdülaziz Mecdî Tolun, Bursalı Mehmet Tahir, Babanzâde Ahmet Naim, Ahmet Avni Konuk, İsmail Fenni Ertuğrul, Hüseyin Avni Konukman gibi zevat var.

Onun hikmetli sözleri ve şathiye kabilinden beyanları sohbetlerine katılan bir iki zat tarafından kaydedilmiş yahut şifahî kanallarla aktarılmış olmakla beraber bunların bir araya getirilmeleri aynı meşrebe mensup olan Mehmet Ali Yitik-Süheyl Ünver tarafından yapılmıştır. Elinizdeki çalışma bu derlemeleri esas almakla beraber bugüne intikal eden bütün metinleri ve rivayetleri tesbit ve tahkik ederek aktarmayı da hedeflemektedir.

ÇAĞDAŞ İSLÂM DÜŞÜNCESİ

www.dergah.com.tr

ISBN: 978-625629296

9 786255 629296

DERGAHYAY

DERGÂH YAYINLARI

Kapak çizimi: Süheyl Ünver, Fatih Külliyesi